

**O'zbekiston Respublikasi Oliy va O'rta
mahsus ta'lim vazirligi
Toshkent tibbiyot akademiyasi**

**S.SH.Rustamova, M.A.Saydullayeva,
R.M.Abdullayeva, M.N.Israilova, D.Yu.Yuldasheva**

**LOTIN TILI VA TIBBIY
TERMINOLOGIYA**

Bilim sohasi:	500000	– Sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot
Ta'lim sohasi:	510000	– Sog'liqni saqlash
Ta'lim yo'nalishi:	5510100	– Davolash ishi
	5510300	– Tibbiy – profilaktika ishi
	5111000	– Kasbiyta'lim (5510100 – Davolash ishi)
	5510900	-- Tibbiy biologiya ishi.
	5510400	– Stomatologiya ishi
	5510900	- Pediatriya ishi

UO'K 811.124

KBK 5ya2+81.2 Lat-4

Tuzuvchilar : Toshkent Tibbiyot Akademiyasi tillar kafedrasida
o'qituvchisi S.SH. Rustamova.

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi tillar kafedrasida
katta o'qituvchisi M.A.Saydullaeva.

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi tillar kafedrasida
mudiri dotsent R.M.Abdullayeva.

Toshkent Davlat Stomatologiya Instituti tillar kafedrasida
dotsent M.N.Israilova.

Toshkent Davlat Stomatologiya Instituti tillar kafedrasida
o'qituvchisi D.Yu.Yuldasheva.

Taqrizchilar: Toshkent Tibbiyot Akademiyasi Klinik
anatomiya va OJA kafedrasida prof. T.A.Sagatov.

Toshkent Davlat Jahon tillar Universiteti ingliz tili
fakulteti dekani B.Kulmatov.

Annotatsiya

Tibbiy terminologiya fani darsligi tibbiyot oliygohi talabalari uchun fanning namunaviy dasturi asosida yaratildi. Darslik anatomiya, klinika, farmatsevtika bo'limlaridan iboratdir. Bu uch bo'limlar o'zichiga barcha tibbiyot terminlarini qamrab olib, talabalarga fundamental va mutaxassislik fanlarini integral o'qishida yaqindan yordam beradi.

Uch bo'limdan iborat bo'lgan mazkur darslikda barcha Grammatik mavzular keng yoritilib, shubilanbirga "Medical Terminology", "Simplified", G.Barbara, R.Masters, avtorligidagi xorijiy adabiyotdagi tajribali mashg'ulotlarni kiritildi. Bunda, mashqlar, leksik minimum hamda nazorat ishlar kabi qismlar kiritildi.

Darslik ilyustratsion holatda yoritilib, talabalarga tibbiy terminlarni visual xotiraga ega bo'lishlarida katta ahamiyatga egadir.

Mazkur darslikning maqsadi tibbiy terminlarni o'qish, anatomic terminlarni tarjima qilish va tushunishga tayyorlash, bemorga klinik tashxisni to'g'ri va grammatik, orfografik jihatdan retseptni to'g'ri yozishdir.

Darslik tibbiyot oliygoxlarining 1-bosqich talabalari uchun tibbiy terminologiya fanini o'zlashtirishga tavsiya etiladi.

Аннотация

Данный учебник предназначен для студентов I курса бакалавриата всех направлений медицинского образования.

Учебник состоит из трех разделов: анатомического, клинического и фармацевтического, которые входят в основной материал типовой программы.

Медицинские термины, содержащиеся в этих разделах будут хорошим фундаментом для интегрального обучения фундаментальных и клинических предметов.

Материал учебника широко освещает грамматические темы, содержит лексические минимумы, систему упражнений для изучения и укрепления материала по специальности.

В материал учебника вошли также теоретический материал, упражнения и наглядный материал из учебника "Medical Terminology Simplified" под авторством Barbara Gyls и Regina Masters.

Annotation

The textbook ‘Medical terminology ‘was created for the first year students on the base of typical program. The textbook is consisted of three parts: anatomical, clinical and pharmaceutical parts. All medical terms are related to these parts which can help to students and also to research works in while training of fundamental subjects and the subjects on specialty.

All grammatical themes, lexical minimums were enlightened widely and additional information from foreign literatures under the author ‘Barbara Gylys, ReginaMasters’, ‘Medical Terminology Simplified’were included in three parts of the book.

The purpose of this textbook is to prepare the students for reading and understanding of medical terminologies in Latin language, translation of anatomical terms to correct clinical diagnosis and correct grammatical and spelling of prescriptions.

This textbook is recommended for the students of bachelor degree of all medical institutions.

Mundarija

SO‘ZBOSHI	13
SHARTLI QISQARTMALAR RO‘YXATI.....	14
KIRISH.....	15
I BO‘LIM. lotin alifbosi. fonetika. lotin grammatikasi termin hosil qilish eng aktual elementlari. anatomo-gistologik terminshunoslik.....	19
§1.Lotin alifbosi. Fonetika. Unlilar talaffuz etilishi. Diftonglar va undoshlar talaffuz etilishni o‘ziga xosligi.....	20
§2. Lotin tilida bo‘g‘in cho‘ziqligi va qisqaligi. Urg‘u qoidalari.	28
§3. Anatomik termin tuzilishi. So‘z turkumlari va termini tashkil etuvchi so‘zning grammatik kategoriyalari. Ot. Otning grammatik kategoriyalari. Otning lug‘at shakli. Turlanish va negiz haqida umumiy ma’lumotlar. Moslashmagan aniqlovchi.	34
§4. Sifat. Sifatning grammatik kategoriyalari. Sifatning ikki guruhi. Sifatning lug‘at shakli. Sifatlarning ot bilan moslashish qoidalari.....	43
§5. Sifatlar darajalari. Qiyosiy darajani hosil qilish. Anatomik terminlarda ko‘p uchraydigan qiyosiy darajadagi sifatlar, ularning ma’nosi va qo‘llanilishidagi o‘ziga xosligi.....	52
§6. Sifatning orttirma darajasi. Sifat haqida ma’lumotlarni umumlashtirish.	59
§7. Otning III turlanishi: uning rod belgilari va negiz xususiyati. Otning III turlanish Genus Masculinum.....	68
§8. Otning III turlanishi Genus Femininum.....	76
§9. Otning III turlanish Genus Neutrum.	82
§10. I-V turlanishdagi ot va sifatlarning bosh kelishik ko‘plik formasi (Nominativus pluralis).	86
§11. I-V turlanishdagi ot va sifatlarning qaratqich kelishik ko‘plik son (Genetivus pluralis) shakli.	95
§12. Son.....	102
§13. I bo‘lim anatomiya va gistologiya atamashunoslik ta’limoti bo‘yichatakrorlash.....	104

II BO‘LIM. Klinik terminologiya. Klinik termin yasash usullari.....	109
§14. Yunon alifbosi. Terminologik so‘z yasalishining ba’zi umumiy tushunchalari: so‘z tarkibi → morfema → so‘z yasalishi strukturasi → so‘z yasovchi va yasama negiz → TE → so‘zlarning bo‘linishi → so‘z yasash usullari. Terminologik so‘z yasalishida suffiksatsiy.....	110
§15. So‘z yasalishi (davomi). Prefiksatsiya. Prefiks-suffiksli yasama so‘zlar.	127
§16. Muakkab so‘zlar. Murakkab yasama so‘zlar. Yunon-lotin dubletlari va yakka TE. Klinik terminlar tuzilishi haqida umumiy tushuncha.....	140
§17. So‘z yasalishi (davomi). Klinik terminshunoslikda -osis, -iasis, -ismus, -itis, - oma suffikslari. Qisqartma so‘zlar. Yunon-lotin dubletlari va yakka TE(davomi). 150	
§18. So‘z yasalishi (davomi). To‘qima, a‘zo, ajralma, jins, yoshni ifodalovchiyunon-lotin dubletlari. Funktsional va patologik holat, jarayonlarni ifodalovchiyakka AE. Turli fizik xususiyatlar, sifatlar, munosabatlar va boshqa belgilarni ifodalovchiyakka AE.	165
§19. So‘z yasalishi va klinik terminshunoslik bo‘limini takrorlash uchun mashqlar	185
III BO‘LIM. RETSEPTURA BILAN BOG‘LIQ LOTIN GRAMMATIKASI ELEMENTLARI. FARMASEVTIK TERMINSHUNOSLIK VA RETSEPT	198
§20. Farmasevtik terminologiyaga kirish. Dori vositalari nomenklaturasi.	199
§21. Fe‘l. Fe‘lning grammatik kategoriyalari va lug‘at shakli. 4 tuslanish va negiz haqida tushuncha. Buyruq mayli (Imperativus). Istak mayli (Conjunctivus).....	208
§22. Tushum va ablativ kelishiklari. Ko‘makchilar.....	213
§23. Retsept. Retsept strukturasi.	216
§24. Lotin tilida kimyoviy nomenklatura. Kimyoviy moddalar, kislotalar, oksidlar nomlari.....	221
§25. Tuzlar nomi.	226
§26. Retseptdagi muhim qisqartmalar.	231
§27. Retseptura va farmasevtik terminshunoslik bo‘limi bo‘yicha takrorlash	240
§28. Gaudeamus	246
Lotin tilidagi hikmatli so‘zlar, maxsus iboralar, maqollar.....	254
Lug‘at	272

СОДЕРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ.....	12
Список условных сокращений.....	13
ВЕДЕНИЕ.....	14
РАЗДЕЛ I. Латинский алфавит. Фонетика. Образование терминов в латинской языке. Анатома-гистологическая терминология.....	18
§1. Латинский алфавит. Фонетика. Произношение гласных. Особенности произношения дифтонгов и согласных.	19
§2. Долгота и краткость слога. Правила ударения.....	27
§3. Структура анатомического термина. Части речи и грамматические категории слов, составляющих термины. Имя существительное. Грамматические категории имени существительного. Словарная форма. Общие сведения о склонениях и основе. Общие правила определения рода. Несогласованное определение.....	33
§4. Имя прилагательное. Грамматические категории имени прилагательного. Две группы прилагательных. Словарная форма. Принципы согласования прилагательных с существительными.....	42
§5. Сравнительная степень имен прилагательных. Образование сравнительной степени. Наиболее часто встречающиеся прилагательные и существительные в анатомической терминологии.....	51
§6. Превосходная степень прилагательных. Обобщение сведений об имени прилагательном. Краткие сведения о некоторых префиксальных, сложных и субстантивированных прилагательных.....	58
§7. III склонение существительных: их родовые признаки и характер основ. Существительные мужского рода III склонения.	67
§8. Существительные женского рода III склонения.....	75
§9. Существительные среднего рода III склонения.....	81
§10. Именительный падеж множественного числа (Nominativuspluaris) существительных I-V склонений и прилагательны.....	85

§11. Родительный падеж множественного числа (Genetivuspluralis) существительных I-V склонений и прилагательных	94
§12. Число.....	101
§13. Самоподготовка к итоговой контрольной работе по I разделу курса по материалу анатоми-гистологической терминологии.....	103
РАЗДЕЛ II. Терминологическое словообразование. Клиническая терминология.....	108
§14. Некоторые общие понятия терминологического словообразования: состав слова → морфема → словообразовательная структура → производная (мотивирующая) и производная (мотивированная) основа → терминологический элемент (ТЭ) → способы словообразования. Суффиксация в терминологическом словообразовании	109
§15. Словообразование (продолжение). Префиксация. Префиксально – суффиксальное словообразование.....	126
§16. Основасложение (словосложение). Производные – сложные слова. Греко-латинские дублеты и одиночные терминологические элементы. Общие представления о структуре клинических терминов.....	139
§17. Словообразование (продолжение). Суффиксы -osis, -iasis, -ismus, -itis, -oma в клинической терминологии. Сложносокращенные слова. Греко-латинские дублеты и одиночные ТЭ (продолжение).....	149
§18. Словообразование в клинической терминологии (продолжение). Греко-латинские дублетные обозначение тканей, органов, секретов, выделений, пола, возраста. Одиночные ТЭ, обозначающие функциональные и патологические состояния, процессы.....	164
§19. Самоподготовка к контрольной работе по II разделу курса по материалу словообразования и клинической терминологии.....	184
РАЗДЕЛ III. Элементы латинской грамматики в рецептуре. Фармацевтическая терминология.....	197
§20. Общее представление о фармацевтической терминологии. Номенклатура лекарственных средств.....	198

§21. Глагол. Грамматические категории и словарная форма глаголов. Представление о 4 спряжениях и основе. Повелительное наклонение (Imperativus). Сослагательное наклонение (Conjunctivus).....	207
§22. Винительный падеж и аблятив. Предлоги.....	212
§23. Рецепт. Структура рецепта.	215
§24. Химическая номенклатура на латинском языке. Названия химических элементов, кислот, оксидов.....	220
§25. Название солей.....	225
§26. Важнейшие рецептурные сокращения. Частотные отрезки с химическим значением.....	230
§27. Самоподготовка к контрольной работе по материалу фармацевтической терминологии	239
§28. Gaudeamus.....	248
Латинские афоризмы, специальные выражения, пословицы, относящиеся к медицине.....	253
Словарь.....	271

Contents

Proverb	12
List of conditional abbreviation.....	13
INTRODUCTION.....	14
SECTION 1. Latin alphabet. Phonetics. The most relevant formation of terms in Latin grammar. Anatomical -histological terminology	18
§1. Latin alphabet. Phonetics. Pronunciation of vowels. Features of the pronunciation of diphthongs and consonants.....	19
§2. Duration and brevity of the syllable in latin language. Stress rules.....	27
§3. The structure of the anatomical terminology.. And the term of the constellation of the word grammar categories. Noun. Grammar categories of the noun. Dictionary for of noun. Declension and base. Inconsistent definition.....	33
§4. Adjective. Grammar categories of adjective. Two groups of adjectives. Dictionary form of adjective. Rules of alignment adjectives and nouns.....	42
§5. Adjective degrees. Origin of comparison of comparison degree. Common comparison degrees of adjectives in anatomical terminology, their definition and usage.....	51
§6. Superlative degree of adjective. Summary of adjective.	58
§7. III declension of noun: its genus features and base. III declension of noun Genus Masculinum.....	67
§8. III declension of noun Femininum.	75
§9. III declension of noun Neutrum.....	81
§10. Nominative plural of adjectives and nouns in I-V declension (Nominativus pluralis).....	85
§11. Genitive plural of adjectives and nouns in I-V declension (Genetivus pluralis).....	94
§12. Numeral.....	101
§13. I section. Revision of anatomical histological terms	103
II Section. Clinical terminology. Ways of creation of clinical terms.....	108

§14. Greek alphabet. Some terms used in creation of clinical terms: word composition → morpheme→ structure of word building → word building and base → TE → word divisions → word building ways. Suffixation.....	109
§15. Word building (duration). Prefixation. Prefix – suffix	126
§16. Comlicated words. Complicated words building mechanisms. Greek – latin dublets and TE. Building of clinical term.....	139
§17. Word building (continuance). -osis, -iasis, -ismus, -itis, -oma in clinic terms building. Short words. Greek-latin dublets and alone TE(continue).....	149
§18. Word building (continuance). Tissue, organ, excretions, genus, age describing words in greek- latin dublets. Functional and pathologic form, process describing alone AE. Various physical features. Adjectives, relations and other signs describing alone AE.	164
§19. Word building and and clinical word building exercises for revision.....	184
III Section. Formulation related grammar elements. Pharmaceutical terminology and receipt	197
§20. Introduction to pharmaceutical terminology. Medicines nomenclature.	198
§21. Verb. Grammar categories of verbs and dictionary form. 4 conjugations and base definition. Imperative and Conjunctive forms.....	207
§22. Accusative and Ablative forms. Prepositions.....	212
§23. Receipt. Receipt structure.....	215
§24. Chemical nomenclature in latin language. Chemical substances, acids, oxides names.....	220
§25. Salt names.....	225
§26. Important abbreviations in receipt.	230
§27. Revision of materials in formulation and pharmaceutics section	239
§28. Gaudeamus.....	245
Aphorisms in latin language, special word combinations, proverbs.....	253
Dictionary.....	271

SO‘Z BOSHI

Ma'lumki kasbni mukammal egallash, kasb tilini aks ettiruvchi so'zlar va terminlarni o'rganish bilan boshlanadi. Hozirgi zamon tibbiy terminlari – keng qamrovli va murakkab terminlardan deb hisoblash mumkin. Bunda bir necha ming yillik so'zlar va birikmalar mujassamlashgan. Tibbiy va biologik terminlarda ko'p asrlik an'analarni lotin tilining ishlatilishida alohida ahamiyatga ega. Talabalar tibbiyot tilini o'rganishi uchun o'quv bazasini yaratish lozim. "Lotin tili va tibbiy terminologiya" qo'llanmasi shular jumlasidandir. U bilimdon shifokor tayyorlashda va uning kasbiy til madaniyatini rivojlantirishda kerak bo'ladi. Lotin tilini o'qitish tibbiy terminlarining asosini o'qitishdan boshlanadi.

Barcha tibbiy terminlar ichida "tizimlar tizimi" sifatida qaraladigan yetakchi tizimlar quyidagilar:

- 1) morfologik fanlar terminshunosligi – anatomiya va gistologiyasi
- 2) patologik anatomiya va klinik fanlar kompleksi terminshunosligi
- 3) farmasevtik terminshunoslik dori vositalari nomenklaturasi bilan

Qo'llanmaning struktur birligi yakka tipdagi sxema bo'yicha tuzilgan mashg'ulot hisoblanadi. Har bir mashg'ulot o'z ichiga asosan, quyidagi komponentlarni oladi: yangi mavzu tushunchasi; talaba bilishi va qila olishi kerak bo'lgan mashg'ulot maqsadini formulirovkasi; o'tilgan mavzu bo'yicha talabaning bilim darajasini tekshirish maqsadida auditoriyada mustaqil ish uchun mashqlar; yangi grammatik yoki nazariy materialni tushuntirish; mustaqil ish uchun uyga vazifalar. Ba'zi darslar strukturasi talabalar bilim va ko'nikmalari hajmini aniqlashtirishga yordamlashish hamda o'tilgan materialni o'zlashtirishda xulosa chiqarish uchun nazariy savollar kiritilgan.

Alohida e'tibor berish kerak bo'lgan eng muhim holatlar NB! (Nota Bene!) – Yaxshi Tushun! E'tibor Ber! qisqartmasi bilan belgilangan.

SHARTLI QISQARTMALAR RO‘YXATI

ar. - arabcha

asl. - asliga muvofiq

b. k. - bosh kelishik

h. - hokazo

hoz. zam. - hozirgi zamon

ist. - istehzo bilan

lot. - lotincha

mas. - masalan

od. d. - oddiy daraja

ort. d. - orttirma daraja

q. k. - qaratqich kelishigi

qiy. d. - qiyosiy daraja

s. t. - so‘z turkumi

turl. - turlanish

tusl. - tuslanish

yun. - yunoncha

Abl. - Ablativus

Abl. sing. - Ablativus singularis

Acc. - Accusativus

Acc. pl. - Accusativus pluralis

Acc. sing. - Accusativus singularis

Demin. - Deminutio

Gen. pl. - Genetivus pluralis

Gen. sing. - Genetivus singularis

NB! - Nota bene!

Nom. pl. - Nominativus pluralis

Nom. sing. - Nominativus singularis

KIRISH

Ko'plab ta'limotlar: fizika, kimyo, astronomiya va xususan anatomiya, botanika hamda butun tibbiyotterminlari uchun yunon tili juda zarur.

Lomonosov M. V.

Invia est in medicina via sine lingua Latina (Lotin tilisiz tibbiyotga yo'l yo'q).

Lotin tili va tibbiy terminlar asosi – Siz uchun yangi fan. Shuning uchun avvalambor biz uni o'rganishdan qanday maqsad borligini, umumiy ko'rinishda uning hajmi va tarkibini, tibbiyot va biologiyada bir nechayuz yilliklar mobaynida nega aynan lotin tili qo'llanilayotganini yoritib olishimiz lozim.

Termin. Ilmiy tushuncha. Fan, texnika va sanoat sohasida muvaffaqiyatli ish olib mutaxassis uchun terminlar mohiyatini maxsus leksika, yoki boshqacha aytganda *terminologiyani* to'g'ri tushunishi hamda undan aniq foydalanishi zarur. Terminning (lot. terminus – chegara) asosiy vazifasi ilmiy tushunchani faqat o'ziga xos ifodalashdan iborat. Termin sifatida alohida yakka so'z (*organizm, hujayra, organ, gen, kasallik, appenditsit, fluorografiya*) bilan bir qatorda so'z birikmasi (*ko'krak qafasi, ensa suyagi, gipertonik kasallik, sanitar ishlov berish, radiatsion gigiyena*) ham bo'lishi mumkin. Kundalik hayotda ishlatiladigan adabiy tilning ommabop so'zlaridan farqli o'laroq terminlarda ilmiy va ilmiy-texnik tushunchalar ifodalanadi. Ilmiy tushuncha o'zining ilmiy nazariy xulosalar mahsuliligi, ma'lum bir ilmiy nazariya, bilimlar ilmiy tizimi fragmentini aks ettirishi bilan ajralib turadi.

Definitsiya, yoxud ta'rif. Kundalik so'zlaridan farqli ravishda ilmiy tushunchadefinitsiya (lot. definitio), yoki qisqa ta'rifga ega. Definitsiyada ilmiy tushunchaning ayrim mavjud belgilari namoyom bo'ladi. Maxsus (terminologik), ensiklopedik lug'atlarda terminlar ta'riflar bilan boyitilgan, misol uchun: "Pnevmoniya – mustaqil kasallik sifatida yoki biron-bir kasallik asorati sifatida hosil bo'luvchi o'pka to'qimalarining yallig'lanish jarayoni".

Mutaxassis ham, mutaxassis bo'lmagan shaxs ham umumadabiy til so'zlari va so'z birikmalaridan teng foydalansada, mutaxassis bo'lmagan shaxsdan farqli

ravishda mutaxassis definitsiyaga ko'ra baho berish mumkin bo'lgan ilmiy tushunchamohiyatini biladi, misol uchun: *pnevmoniya, sil, skleroz, kardiogramma, stress* va boshqalar.

Ilmiy tushuncha mohiyatini bilish – ushbu tushuncha (termin) ni boshqalariga bog'lash, fanning tushunchalar tizimidan ma'lum bir o'rin ajratish demakdir. Definitsiyada faqat ma'lum bir bosqichdagina ushbu bog'liqlik va o'rin namoyon bo'ladi.

Terminologiya. Terminlar tizimi. Bilim, fan sohasining ma'lum bir terminologiyasi – bu tushunchalar tizimida ilmiy tushunchalarni ajratib ko'rsatish uchun qo'llaniladigan, o'zaro ma'lum bir aloqa va bog'liqlikda bo'lgan terminlar, so'zlar va so'z birikmalari tizimidir.

Terminologiya doimiy harakatda: nimadir o'zgaradi, qo'shiladi, eskiradi, ta'minotdan chiqadi, yo'qotiladi. Ko'plab qadimdan ma'lum maxsus so'zlar yangi ilmiy tarkibga ega bo'ladi. Ko'plab qadimdan ma'lum maxsus so'zlar yangi ilmiy mazmun oladi. Terminologiya – ilm, ilmiy adabiyot tilining muhim ajralmas qismidir.

Nega bir nechayuz yillardan buyon “o'lik tillar” deb atalmish guruhga mansub bo'lgan aynan lotin tili “o'lik” qadimgi yunon tili bilan birgalikda hali hanuz tibbiyot va biologiya ilmiy tillari rivojiga faol ta'sir ko'rsatib kelmoqda? Ushbu savolga javob berish uchun lotin tili tarixi va uning tibbiyot rivojlanishidagi roli haqida tanishib olishimiz zarur.

Lotin tili tarixidan. Lotin tili (*lingua Latina*) hind-yevropa tillari oilasining italiy tillari guruhiga mansub. U uzoq o'tmishda hosil bo'lgan. Dastlab bu tilda Italiya markazidagi Latsiy viloyatida istiqomat qiluvchi lotin qabilasi (*Latini*), hamda Qadimgi Rim ahli va milodiy I asr boshlarida Rim qo'l ostiga o'tgan Apennin yarim oroli hududidagi italiy qabilalar so'zlashishgan. Mil. av. III asr o'rtalaridan boshlab lotin tili Rim legioni bilan birga yanada qadimiyroq madaniyatga ega davlatlar – Yunoniston, Karfagen, Misr, Suriya va b. – hamda Yevropaning u davrda madaniyati kam yerlarga kirib bordi.

Qadimiy davr lotin tili tarixi bir-biridan u yoki bu darajada farqlanuvchi 5 ta davrga ajratiladi:

- 1) eng qadimgi lotin tili davri (mil. av. VI-IV asrlar);
- 2) klassik davrgacha bo'lgan lotin tili davri (mil. av. III-II asrlar, adabiy lotin tilining shakllanish vaqti);
- 3) klassik, "oltin" lotin tili davri (mil. av. I asr, juda boy leksika va rivojlangan adabiyoti bilan ajralib turadi);
- 4) klassik davrdan keyingi, "kumush" lotin tili davri (milodiy I asr, adabiy tilning fonetik va morfologik meyorlari uzil-kesil shakllandi);
- 5) so'ngi bosqichdagi lotin tili (II-VI asrlar; yozuv tili bilan xalq-so'zlashuv tili – "xalqona lotin" o'rtasida tafovut paydo bo'ldi).

V asrda Rim imperiyasi qulaganidan keyin xalq-so'zlashuv tilining mintaqaviy farqlanishi tezlashib, bu narsa IX asrga kelib alohida, mustaqil roman tillarining (italyan, fransuz, portugal, ispan, rumin, moldavan va b.) paydo bo'lishiga olib keldi. Yozma lotin tilining birligi saqlanib qoldi, u leksik jihatdan rivojlanishda davom etdi, klassik lotin tilining asosiy lug'at tarkibi va grammatik qurilishi barqarorlashdi. Adabiy lotin tili tarqalgan barcha hududlarda u ma'muriy boshqaruv, savdo-tijorat, maktab tili edi; o'rta asrlarda butun G'arbiy Yevropa umumiy yozuv tili bo'lib qo'llandi; XVIII-XIX asrlargacha diplomatiya, ilm-fan va falsafa tili, XX asrda esa katolik cherkovi tili, Vatikaning (italyan tili bilan birga) rasmiy tili bo'lib qoldi. Lotin tili Yevropa madaniyati rivojida ulkan rol oynadi. Yevropa tillaridagi siyosiy, ilmiy va texnik terminologik tizimlarning leksik jihatdan boyishi va ko'payib borishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Lotin tili qadimiy Hind-Yevropa tillariga xos, uni Xett tili, Hind-Eron, Kelt tillari bilan yaqinlashtiruvchi xususiyatlarni saqlab qolgan. Asosiy fonetik jihatlari unda unlilar cho'ziqligining fonologik farqlanishiga egaligi, urg'uso'zning oxirgi bo'g'iniga tushmasligi, undoshlarning kuchsizlanib borishi kabilardan iborat. Morfologik xususiyatlari: fleksiyaning 5 turi mavjudligi, turlanishning 6 kelishikka asoslanishi, fe'llarda 3 xil mayl (indikativ, konyunktiv, imperativ) va 2

xil nisbat (aktiv va o'rtapassiv) farqlanishi va b. So'z tartibida fe'lgap oxirida keladi. Lotin tili leksikasida yaqin qarindosh yoki noqarindosh qabilalar tillarining ta'siri saqlanib qolgan. Lotin tiliga yunon tili, ayniqsa, mil. av. III-I asrlarda kuchli va davomli ta'sir ko'rsatgan. Lotin tili leksikasi, yunon tili bilan birga, ilmiy terminologiya sohasida hanuz baynalmilal terminlarni yaratishda manba bo'lib xizmat qilmoqda.

I BO'LIM

*LOTIN ALIFBOSI. FONETIKA. LOTIN GRAMMATIKASI TERMIN HOSIL
QILISH ENG AKTUAL ELEMENTLARI. ANATOMO-GISTOLOGIK
TERMINSHUNOSLIK*

§1. Lotin alifbosi. Fonetika. Unlilar talaffuz etilishi. Diftonglar va undoshlar talaffuz etilishni o‘ziga xosligi.

Maqsad: Lotin alifbosi harflari yozilishi va o‘qilishini *eslab qolish*. Ushbu harflarni ifodalaydigan tovushlarni talaffuz *qila olish*.

Lotin alifbosi

Lotin alifbosi 25 harfdan iborat:

<i>Yozilishi</i>	<i>Nomi</i>	<i>O‘qilishi</i>
A a	a	a
B b	be	b
C c	tse	ts / k
D d	de	d
E e	e	e
F f	ef	f
G g	ge	g
H h	ga	h
I i	i	i
J j	yot	y
K k	ka	k
L l	el	l
M m	em	m
N n	en	n
O o	o	o
P p	pe	p
Q q	ku	k
R r	er	r
S s	es	s / z
T t	te	t

U u	u	u
V v	ve	v
X x	iks	ks
Y y	ipsilon (igrek)	i
Z z	zeta	z

Tovushlar tasnifi

a, e, o, i, u, y harflari unli harflarni beradi.

b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, x, z harflari undosh harflarni beradi.

Unli harflar o‘z navbatida bir unlilar (monoftonglar) va ikki unlilar (diftonglar) ga bo‘linadi.

Unliharflarning talaffuzi

a – a – aorta – [aorta] – aorta

e – e – vertebra – [vertebra] – umurtqa

o – o – foramen – [foramen] – teshik

i – i – vita – [vita] – hayot

I i harfi so‘z yoki bo‘g‘in boshida unli harfdan oldin kelsa, hamda ikki unli harf orasida kelsa [y] kabi talaffuz etiladi: *iugularis* [yugularis] bo‘yinturuqqa oid; *iunctura* [yunktura] bog‘lanma; *maior* [mayor] kattaroq; *iuga* [yuga] tepalik.

Yuqorida ko‘rsatilgan vaziyatlarda zamonaviy tibbiyotterminshunosligida *i* o‘rniga *J j* – yot harfi qo‘llaniladi: *jugularis* [yugularis]; *junctura* [yunktura]; *major* [mayor]; *juga* [yuga].

J j harfi faqat yunon tilidan o‘zlashtirilgan so‘zlardagina yozilmaydi, chunki unda [y] tovushi bo‘lmagan: *iatria* [iatria] davolash; *iodum* [iodum] yod.

u – u – rotundus – [rotundus] – yumaloq

y – i – myologia – [miologiya] – muskullar haqidagi fan

Y y ipsilon, igrek (*fr. i grec – yunoncha «i»*)yunon tilidan kelib chiqqan so‘zlarda ishlatiladi: *tympanum* [timpanum] (yun. τυμπανον) nog‘ora; *gyrus* [girus] (yun. γυρος) pushta.

Diftonglar

Diftong – ikkita turli unli harflarning bitta tovush sifatida talaffuz etilishi.

Lotin tilida 6 diftong bor:

au – au – *auris* – [auris] – quloq
eu – eu – *pneumonia* – [pnevmoniya] – pnevmoniya
ae – e – *gangraena* – [gangrena] – gangrena
oe – e – *oedema* – [edema] – shish

Agar [e] harfi ustida ikki nuqta qo'yilgan bo'lsa, u holda harflar o'zining alohida tovushni ifoda etadi:

aë– ae – *aër* – [aer] – havo
oë – oe – *aloe* – [aloe] – aloe

Undosh harflar talaffuzining o'ziga xosligi

Sc harfi a, o, u unlilar oldida, barcha undosh harflari oldida, so'z oxirida [k] kabi o'qiladi, mas.:

caput – [kaput] – bosh
costa – [kosta] – qovurg'a
cutis – [kutis] – teri
cranium – [kranium] – kalla
lac – [lyak] – sut

Sc harfi e, i, u unlilari oldida va ae, oe diftonglar oldida tursa [ts] kabi o'qiladi,mas.:

cito – [tsito] – tez
cella – [tsellya] – hujayra
cyclus– [tsiklyus] – sikl
caecus – [tsekus] – ko'r
coeruleus – [tseruleus]– zangori, ko'k

H h harfi [g] kabi o'qiladi:

herba – [gerba] – ko'kat
homo – [gomo] – inson

K k harfi lotin tiliga chet tildan kirgan so'zlarda ishlatiladi,mas.:

kalium – [kalium] – kaliy

L l harfi juda yumshoq talaffuz etiladi:

lac – [lyak] – sut

S s harfi ko‘p holatlarda va ikkilanib kelganda [s] kabi, unli harflar orasida kelganda hamda *m, n* bilan unlilar orasida kelganda [z] kabi o‘qiladi:

semen – [semen] – urug‘

processus – [protsessus] – o‘simta

fossa – [fossa] – chuqur

resina – [rezina] – yelim

chiasma – [xiazma] – kesishma

X x harfi [ks] tovushini beradi:

radix – [radiks] – ildiz

maxilla – [maksillya]– yuqori jag‘

Z z harfi yunon tilidan kelib chiqqan so‘zlarda [z] kabi, yunon tilidan kelib chiqmagan so‘zlarda esa [ts] kabi o‘qiladi:

zona – [zona] – soha

zincum – [tsinkum] – rux

Harf birikmalarining talaffuzi

Q q harfi doim *u* bilan qo‘llaniladi va [kv] kabi o‘qiladi:

aqua – [akva] – suv

Ngu harf birikmasi unلیلardan oldin kelsa, [ngv] kabi, undoshlar oldidan kelsa, [ngu] kabi o‘qiladi:

lingua– [lingva] – til

angulus – [angulyus]– burchak

Ti harf birikmasi unلیلardan oldin kelsa, [tsi] kabi, *x, s* undoshlaridan keyin kelsa, [ti] kabi o‘qiladi:

solutio – [solyutsio]– eritma

mixtio – [mikstio] – aralashma

Digraflar talaffuzi

Yunon tilidan kelib chiqqan soʻzlarni tegishli tovush orqali yetkazish uchun rimliklar tomonidan lotin tiliga kiritilgan *ch, ph, rh, th* digraflari mavjud:

<i>ch</i> – x – nucha	– [nuxa]	– gardan
<i>ph</i> – f – phosphorus	– [fosforus]	– fosfor
<i>rh</i> – r – rheum	– [reum]	– rovoch
<i>th</i> – t – thorax	– [toraks]	– koʻkrak qafasi

Sch harf birikmasi [sx] kabi oʻqiladi:

<i>ischium</i>	– [isxium]	– quymuch
----------------	------------	-----------

Mashqlar

I. "C" harfi oʻqilishiga eʼtibor bering:

caput - bosh; collum - boʻyin; cavitas - boʻshliq; occiput - ensa; truncus - poya, tana; facies - yuza; caecus - koʻr; cerebrum - bosh miya; clavicularis - oʻmrovga oid; scapula - kurak suyagi; accessorius - qoʻshimcha; musculus - mushak; sceleton - skelet; cruciatus - xochsimon; cementum - sement; cavum cranii - kalla boʻshligʻi; saccus lacrimalis - koʻz yoshi haltasi; cartilago - togʻay; condylus - doʻng; biceps - ikki boshli; cellula - katakcha, hujayra; corpus - tana; sulcus palatinus - tanglay egati; sulci palatini - tanglay egatlari; vertebrae cervicales - boʻyin umurtqalari; vertebrae sacrales - dumgʻaza umurtqalari; os coccygis - dum suyagi; foramina sacralia dorsalia - orqa dumgʻaza teshiklari; bucca - lunj; buccae - lunjlar.

II. "I" va "j" harflari oʻqilishiga eʼtibor bering:

intestinum - ichak; infraspinitus - oʻtkir qirra osti; iater (*yun.*) - shifokor; paries inferior - pastki devor; insula - orolcha; junctura (iunctura) - bogʻlanma; jugum (iugum) - tepalik; jugularis (iugularis) - boʻyinturuqqa oid; canalis palatinus major (maior) - katta tanglay kanali; fossa infratemporalis - chakka osti chuqurchasi; tuberculum majus (maius) - katta doʻmboqcha; jejunum (ieiunum) - och ichak; iliacus - yonboshga oid

III. "Ss" va "s" harflari oʻqilishiga eʼtibor bering:

fossa - chuqurcha; humerus - yelka suyagi; mesenterium - ingichka ichak tutqichi; impressio - botiq; sinus - sinus; sigmoideus - sigmasimon; septum nasi - burun to'sig'i; canalis hypoglossalis - til osti kanali; processus styloideus - bigizsimon o'simta; basis cranii - kalla asosi; segmentum - segment; pars petrosa - toshsimon qism; chiasma - kesishma; fissura - yoriq; dens incisivus - kesuvchi tish; platysma - bo'yinning teri osti mushagi; mesogastrium - me'da tutqichi; mucosus - shilliqli; nasolacrimalis - burun-ko'z yoshiga oid; sulcus sinus transversi - ko'ndalang sinus egati.

IV. "X" va "z" harflari o'qilishiga e'tibor bering:

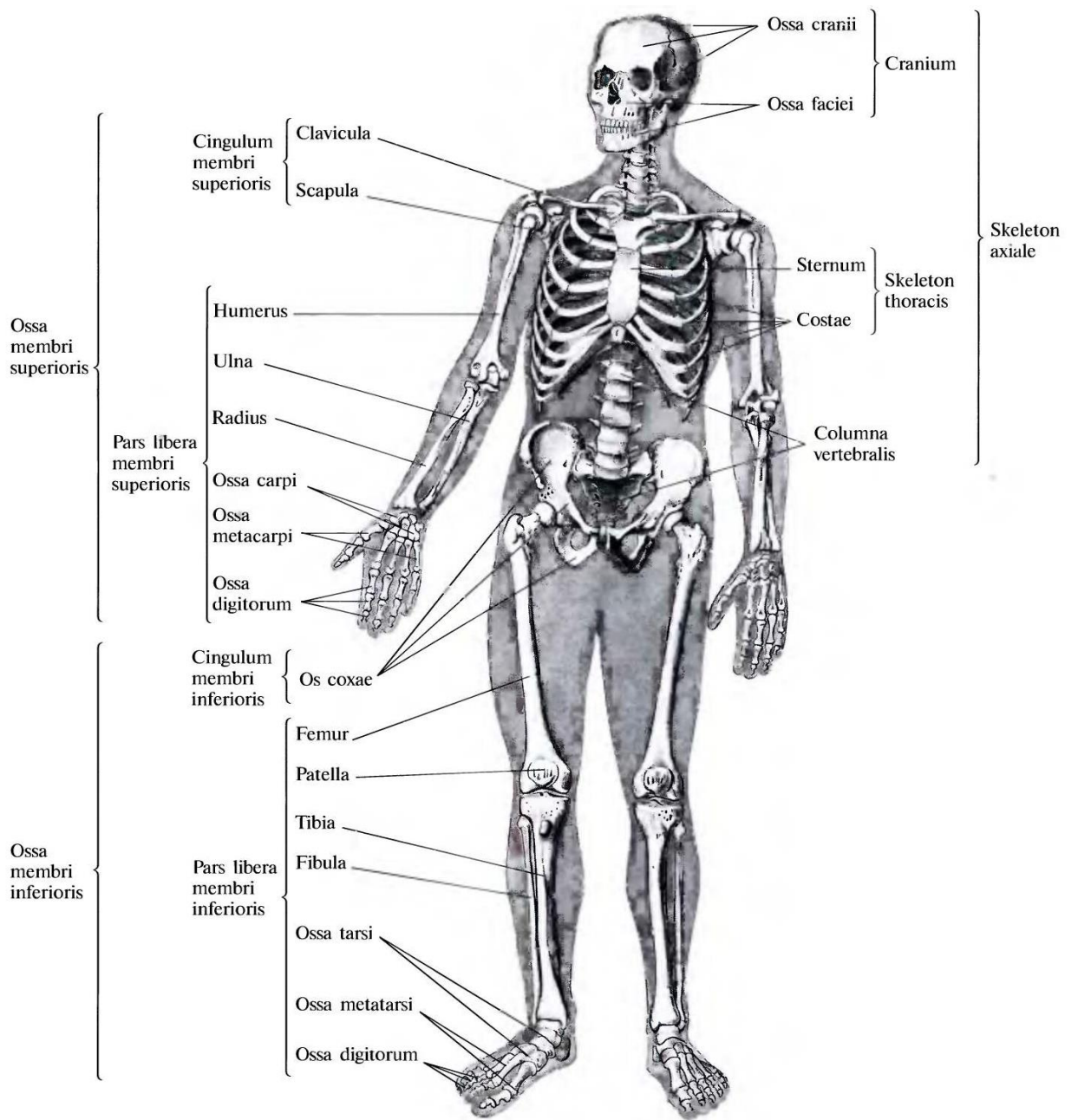
flexio - bukish; axis - o'q, ikkinchi bo'yin umurtqasi; externus - tashqi; maxillaris - yuqori jag'ga oid; fornix - gumbaz; index - ko'rsatkich, ko'rsatkich barmoq; punctum fixum - qotirilgan nuqta; plexus - chigal; larynx - hiqildoq; dexter - o'ng; maxilla - yuqori jag'; circumflexus - aylanib o'tuvchi; radix - ildiz; extremitas - oxir; os coxae - chanoq suyagi; stratum zonale - belbog'li qavat; zygomaticus - yonoqqa oid; trapezius - trapetsiya; zona orbicularis - aylanma soha; vena azygos - toq vena.

V. "Qu" va "ngu" harflari o'qilishiga e'tibor bering:

squama occipitalis - ensa tangasi; lamina quadrigemina - to'rtlik yassi qatlami; quadratus - kvadrat; vertebra quinta - beshinchi umurtqa; linea obliqua - qiyshiq chiziq; lingua - til; lingula - tilcha; inguinalis - chovga oid; unguis - tirnoq; squamosus - tangasimon; os triquetrum - uch qirrali suyak; sublingualis - til osti; angulus - burchak; sanguis - qon; sanguineus - qonga oid.

VI. Quyidagi so'zlarni lotin harflari yordamidayozing:

nervus, subkutaneus, akustikus, organon, apeks, skeleton, kapitulum, maksilla, kauda, dentes, kvantus, tenzor, sella, sangvis, sellula, artikulatsio, rinensefalon, mukozus, komissura, kvadritseps, fibroza, plexus, vas, vaza, os kokse, diafragmatikus.

1.1-rasm. Odam tanasining lotin tilida nomlanishi.

Leksik minimum

Otlar

atlas	atlant, I bo‘yin umurtqasi
axis	o‘q, II bo‘yin umurtqasi
caput	bosh
cerebrum	katta bosh miya
collum	bo‘yin
columna	pog‘ona
corpus	tana
cranium	kalla
dorsum	orqa, orqa tomon
encephalon	bosh miya
homo	inson, odam
os	suyak
skeleton	skelet
substantia	modda
thorax	ko‘krak qafasi
truncus	poya, tana
vertebra	umurtqa

Sifatlar

dexter	o‘ng
distalis	markazdan uzoqlashgan, distal
dorsalis	orqagaoid, dorsal
externus	tashqi
horizontalis	yotiq, gorizontal
internus	ichki
lateralis	tashqari, lateral
major	kattaroq
medialis	ichkari, medial
medianus	o‘rtalikdagi

medius	o‘rtadagi
minor	kichikroq
profundus	chuqur
proximalis	tanaga yaqinroq, proksimal
sinister	chap
superficialis	yuzaki
ventralis	old (qorin)

Nazorat savollari:

1. Lotin alifbosi nechta harfdan iborat?
2. Lotin alifbosi nechta unli bor?
3. Lotin alifbosi nechta undosh bor?
4. Qanday diftonlar mavjud?
5. Lotin tilida qanday digraflar ishlatiladi?
6. “C” harfi qanday tallaffuz qilinadi?
7. “Ss” harfi qanday o‘qiladi?
8. “Xx” qanday tovushni beradi?

Natūra incipit, ars dirigit, usus perficit. – Tabiat boshlaydi, san‘at yo‘naltiradi, mahorat mukammallashtiradi.

Primum nōli nocēre. – Avvalambor, ziyonyetkazma.

§2. Lotin tilida bo‘g‘in cho‘ziqligi va qisqaligi. Urg‘u qoidalari.

Maqsad: Urg‘u qoidalarini *bilib olish*. Lotin so‘zlari talaffuzida urg‘uli bo‘g‘inni ajratib o‘qiy olish.

Urg‘u

Lotin tilida ham so‘zlar bo‘g‘inlarga bo‘linadi, urg‘u olgan bo‘g‘in katta ovoz kuchi bilan talaffuz etiladi. So‘zda qancha unli harf bo‘lsa, shuncha bo‘g‘in bo‘ladi.

1. Bo‘g‘inlar so‘zning oxiridan boshlab hisoblanadi:

pro – fūn – dus

3 2 1

2. Bir bo‘g‘inli so‘zlarda urg‘u unli harfga tushadi:

vér – te – bra cé – re – brum
3 2 1 3 2 1

b) unli yoki *h* harfidan oldin unli kelsa:

ó – le – um fó – ve – a éx – tra – hunt
3 2 1 3 2 1 3 2 1

c) *-ol-*, *-ul-*ot yasovchi suffikslari:

scá – pu – la al – vé – o – lus
3 2 1 4 3 2 1

d) *-ic-*, *-id-*, *-il-*, *-it-* sifat yasovchi suffikslari:

tho – rá – ci – cus flú – i – dus so – lú – bi – lis
4 3 2 1 3 2 1 4 3 2 1

com – pó – si – tus
4 3 2 1

7. Bo'g'inning cho'ziqligi harf ustiga to'g'ri chiziqcha (¯), qisqaligi – yarim oy (~) qo'yib belgilanadi: fissūra, canālis, tunīca, tuberositas, lamīna, gingīva, pylōrus, orbīta.

Mashqlar

I. Ikki bo'g'inli so'zlarni o'qing:

costa - qovurg'a; apex - uch; arcus - yoy; bursa - halta; bulbus - piyozbosh; cauda - dum; barba - soqol; cavum - bo'shliq; minor - kichikroq; cornu - muguz; situs - holat; ramus - shox; collum - bo'yin; manus - qo'l; vomer - dimog'; sternum - to'sh suyagi; atlas - I bo'yin umurtqasi; sella - egar.

II. So'z oxiridan ikkinchi bo'g'inning cho'ziq yoki qisqaligini aniqlab, urg'u qo'ying:

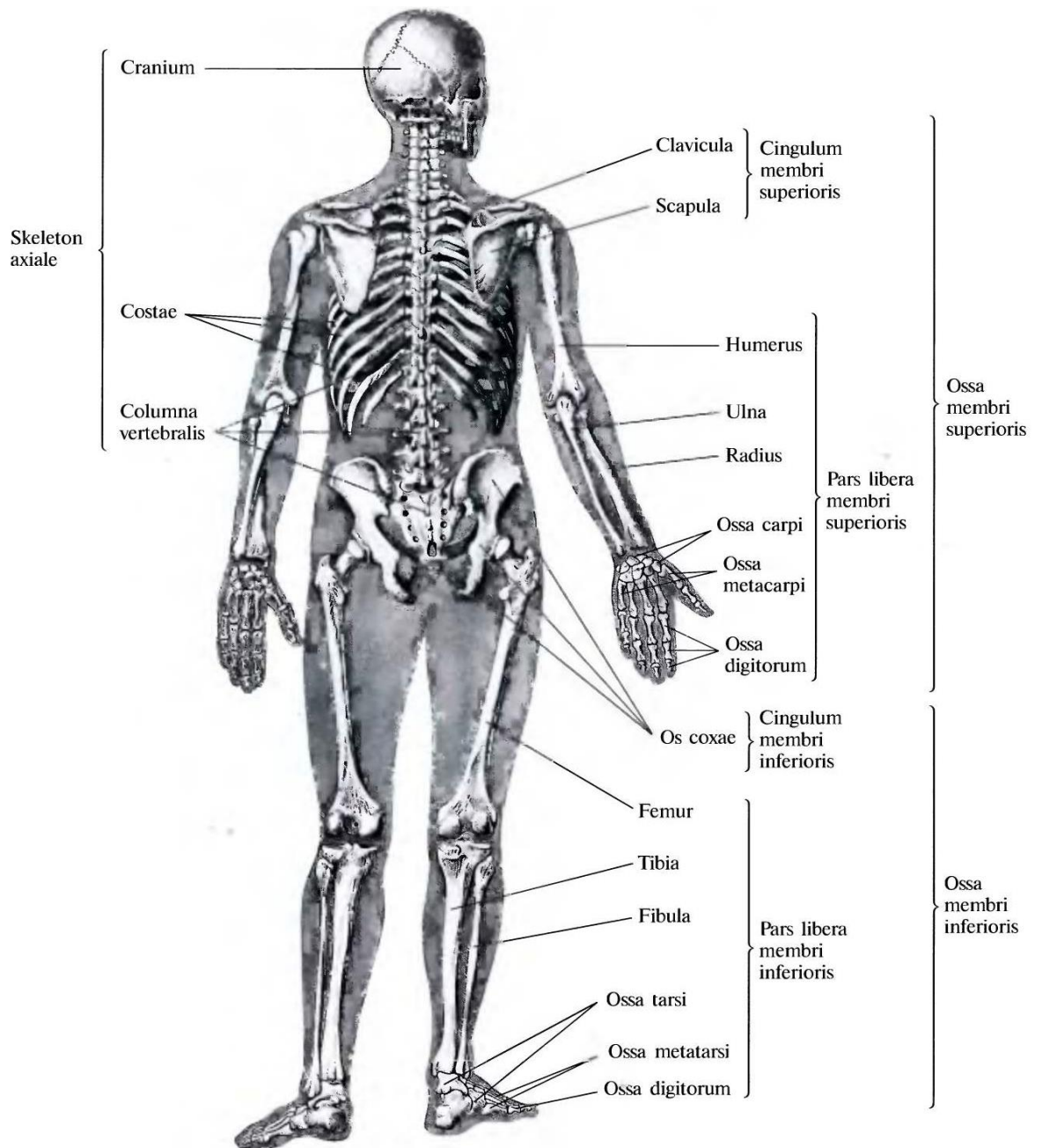
medulla ossium - suyak iligi; membrum inferius - quyi mucha; epigastrium - qorin usti; substantia compacta - zich modda; ligamentum - boylam; processus transversus - ko'ndalang o'simta; corpus maxillae - yuqori jag' tanasi; ductus choledochus - o't yo'li; facies poplitea - taqim yuzasi; quadruplex - to'rt karra; palpebra superior - yuqori qovoq; periosteum - suyak usti pardasi; arcus vertebrae - umurtqa ravog'i.

III. Suffikslar cho‘ziq yoki qisqaligini hisobga olib, urg‘u qo‘ying:

hiatus sacralis - dumg‘aza tirqishi; incisura vertebralis - umurtqa o‘ymasi, clavicularis - o‘mrovga oid; mentalis - engakka oid; sulcus pulmonalis - o‘pka egati; foramen spinosum - o‘tkir qirrali teshik; fossa glandulae lacrimalis - ko‘z yoshi bezi chuquri; processus zygomaticus - yonoq o‘simtasi; incisura supraorbitalis - ko‘z kosasi usti o‘ymasi; pars squamosa - tangasimon qism; nodi pancreatici - me‘da osti bezi (limfatik) tuguni; pelvinus - chanoqqa oid; pubicus - qovga oid; foveolae granulares - donador chuqurchalar; glomerulus - ko‘ptokcha; geniculum - tizzacha; hamulus pterygoideus - qanotsimon ilmoqcha; fossa pterygopalatina - qanot-tanglay chuquri; digitatus - barmoqsimon; cribrosus - g‘alvirsimon.

IV. Zaruriy holatlarda lug‘atga murojaat qilgan holda urg‘u qo‘ying:

alae vomeris - dimog‘ suyagi qanotlari; gingiva - milk; trachea - kekirdak; osteologia - osteologiya; myologia - miologiya; pars superior duodeni - o‘n ikki barmoq ichak yuqori qismi; glossopharyngeus - til-halqumga oid; orbita oculi - ko‘z kosasi; peroneus - kichik boldirga oid; carpeus - qo‘lning kaft usti qismiga oid; articulatio sacrococcygea - dumg‘aza-dum bo‘g‘imi; cartilagineus - tog‘ayga oid; organon gustus - ta‘m a‘zosi; gluteus - dumbaga oid; pylorus - pilorus; peritoneum - qorin parda; metathalamus - metatalamus (ko‘ruv bo‘rtig‘i ortidagi miya qismi); minimus - eng kichik; musculus levator fornicis - gumbazni ko‘taruvchi mushak; os coccygis - dum suyagi; apertura thoracis inferior - ko‘krak qafasi pastki tuynugi; nervus trigeminus - uch shoxli asab tolasi; labyrinthus ethmoidalis - g‘alvirsimon labirint.

1.2-rasm. Odam tanasining lotin tilida nomlanishi.

Leksik minimum

Otlar

acromion
 articulatio
 brachium
 canalis
 cingulum

akromion
 bo'g'im
 yelka
 kanal
 belbog', kamar

clavicula	o‘mrov
coccyx	dum
costa	qovurg‘a
dens	tish
fissura	yoriq
foramen	teshik
fossa	cho‘zinchoq chuqur
fovea	dumaloq chuqur
hiatus	tirqish
humerus	yelka suyagi
incisura	o‘yma
mandibula	pastki jag‘
maxilla	yuqori jag‘
membrum	mucha
olecranon	tirsak suyagi o‘simtasi
periosteum	suyak usti pardasi
radius	bilak suyagi
scapula	kurak suyagi
tuber	do‘mboq
tuberculum	do‘mboqcha
ulna	tirsak suyagi

Sifatlar

articularis	bo‘g‘imga oid
clavicularis	o‘mrovga oid
coccygeus	dumga oid
costalis	qovurg‘aga oid
jugularis	bo‘yinturuqqa oid
pharyngeus	halqumga oid
thoracicus	ko‘krakka oid
transversus	ko‘ndalang

Nazorat savollari:

1. Lotin tilida odatda urg'u nechanchi bo'g'inga qoyiladi?
2. Bo'g'inlar soni so'zning qayeridan hisoblanadi?
3. Bir bo'g'inli so'zda urg'u qaysi harfga tushadi?
4. Ikki bo'g'inli so'zlarda urg'u nechanchibo'g'inga tushadi?
5. Qaysi hollarda bo'g'in cho'ziq bo'ladi?
6. Cho'ziqlik belgisi qanday ifodalanadi?
7. Qaysi hollarda bo'g'in qisqa bo'ladi?
8. Bo'g'in qisqa bo'lganda urg'u nechanchi bo'ginga qoyiladi?

*Salus aegrōti suprema lex medicōrum. – Bemor sog'ayishi - shifokorlar oliy qonuni.
Ad medicum confungēre opem. –Shifokor yordamiga tayanmoq.*

§3. Anatomik termin tuzilishi. So'z turkumlari va termini tashkil etuvchi so'zning grammatik kategoriyalari. Ot. Otning grammatik kategoriyalari.

Otning lug'at shakli. Turlanish va negiz haqida umumiy ma'lumotlar.

Moslashmagan aniqlovchi.

Maqsad: Otning grammatik kategoriyalari, V xil turlanish belgilari, -um, -on, -a, -us, -en, -urod belgilari, otning 5 xil turlanish lug'at shakli leksik minimumni *bilib olish*. Anatomik termintuzilishi va termini tashkil etuvchi so'zning grammatik shakllarini aniqlashni; otning turlanishini aniqlashni; otning I, II, IV va V turlanish hamda rod negizini aniqlashni; -um, -on, -a, -us, -u, -en otlarining lug'at shaklini tuzishni; terminlarni lotin tilidan o'zbek tiliga va o'zbek tilidan lotin tiliga moslashmagan aniqlovchi bilan tarjimaqila olish.

Ot (nomen substantivum). Otning grammatik kategoriyalari. Otning lug'at shakli

Lotin tilida otlar rus tilidagi kabi uchta rodga ega:

Genus masculinum (*m*) - mujiskoy rod

Genus femininum (*f*) - jenskiyrod

Genus neutrum (*n*) - sredniy rod

Lotin tilida otning 2 xil son shakli:

birlik	– numerus singularis (<i>sing</i>),
ko‘plik	– numerus pluralis (<i>pl</i>) va 6 kelishik mavjud:
Nominativus (<i>Nom.</i>)	- bosh kelishik - kim? nima?
Genetivus (<i>Gen.</i>)	- qaratqich kelishigi - kimning? nimaning?
Dativus (<i>Dat.</i>)	- jo‘nalish kelishigi - kimga? nimaga?
Accusativus (<i>Acc.</i>)	- tushum kelishigi - kimni? nimani?
Ablativus (<i>Abl.</i>)	- O‘rin payt kelishigi - kim bilan? nima bilan? kim tomonidan?
Vocativus (<i>Voc.</i>)	- chiqish kelishigi (tibbiyotterminshunosligida uchramaydi)

Lotin tilida kelishik tugallanmalari bilan farq qiluvchi 5 turlanish mavjud.

Otining lug‘at shakli 4 tarkibiy qismdan iborat: 1) termin bosh kelishik shakli, 2) termin qaratqich kelishikdagi tugallanmasi; 3) rod belgisi; 4) ma‘nosi:

costa, ae <i>f</i>	- qovurg‘a
musculus, i <i>m</i>	- mushak
sternum, i <i>n</i>	- to‘sh suyagi

Otning turlanishi

NB! Otlarning turlanish turi qaratqich kelishigi birlik qo‘shimchasi yordamida aniqlanadi:

<i>Turlanish</i>	I	II		III			IV		V
<i>Rod</i>	<i>f</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>f</i>
<i>Nom. Sing.</i>	a	us er	um on	har xil			us	u	es
<i>Gen. Sing.</i>	ae	i		is			us		ei

costa, ae <i>f</i>	- qovurg‘a	- I turl.
nervus, i <i>m</i>	- asab	- II turl.
septum, i <i>n</i>	- to‘siq	- II turl.
olecranon, i <i>n</i>	- tirsak o‘simtasi	- II turl.
canalis, i <i>m</i>	- kanal	- III turl.

pars, partisf	- qism	- III turl.
foramen, inis n	- teshik	- III turl.
ductus, usm	- ariq	- IV turl.
cornu, usn	- muguz	- IV turl.
facies, eif	- yuza	- V turl.

Otning negizini aniqlash

Soʻzning asosiy tugallanmasiz qismi *negiz* deb ataladi. Negizni aniqlash uchun soʻz qaratqich kelishigiga qoʻyilib uning tugallanmasi olib tashlanadi.

<i>Bosh kelishik</i>	<i>Qaratqich kelishik</i>	<i>Rod</i>	<i>Negiz</i>
vertebra	Vertebrae	<i>f</i>	vertebr-
canalis	Canalis	<i>m</i>	canal-
septum	Septi	<i>n</i>	sept-
zygoma	Zygomatis	<i>n</i>	zygomat-
regio	Regionis	<i>f</i>	region-
ductus	Ductus	<i>m</i>	duct-
cornu	Cornus	<i>n</i>	corn-
facies	Faciei	<i>f</i>	faci-
crus	Cruris	<i>n</i>	crur-
foramen	Foraminis	<i>n</i>	foramin-

Ot rodini aniqlashning umumiy qoidalari.

Nominativus va Genetivus singularis da ot qoshimchalari

Lotin tili otlarining grammatik rod belgisi *Nom. sing.* qoshimchasi hisoblanadi. Misol uchun, *Nom. sing.* da -er qoshimchasini olgan barcha otlar *m* rodiga mansub (cancer, cri *m* - saraton - II turl.; vomer, eris *m* - dimogʻ - III turl.); *Nom. sing.* da -u bilan tugallanuvchi otlarning barchasi *n* rodida (genu, us *n* - tizza; cornu, us *n* - muguz) va h. Turli rodli otlarda *Nom. sing.* bir xil qoshimchaga ega bolgan holatlarda, rodini faqat *Gen. sing.* qoshimchalarining maʼlum birikmasi orqali aniqlash mumkin.

<i>Turlanish</i>	<i>I</i>	<i>II</i>		<i>III</i>			<i>IV</i>		<i>V</i>
Rod	f	<i>m</i>	<i>n</i>	m	f	n	m	n	f
Nominativus singularis	a	<i>us</i> <i>er</i>	<i>um</i>	Har xil			us	u	es
Genetivus singularis	ae	<i>i</i>		is			us		ei

NB!

1. *Nom. sing.* da -a qoshimchali otlar *frodiga* mansub. *Gen. sing.* da ular -a qoshimchasini oladi, ya'ni I turlanishda turlanadi:

costa, ae *f* - qovurg'a - I turl.

vertebra, ae *f* - umurtqa - I turl.

pulpa, ae *f* - pulpa - I turl.

NB! -ma otlari orasida *Gen. sing.* da -atis bilan tugallanuvchi, yunoncha kelib chiqishli *nroddagi* so'zlar mavjud: *zygoma*, *atis n* - yonoq.

2. *Nom. sing.* da -umyoki -on qoshimchali otlar *neutrum* rodiga mansub. *Gen. sing.* da ular -i qoshimchasini oladi, ya'ni II turlanishda turlanadi:

tuberculum, *i n* - do'mboqcha - II turl.

sternum, *i n* - to'sh suyagi - II turl.

acromion, *i n* - acromion - II turl.

skeleton, *i n* - skelet - II turl.

3. *Nom. sing.* da -us qoshimachali otlar ko'pinchamrodiga mansub va II yoki IV turlanishda turlanadi, ya'ni *Gen. sing.* da -iyoki -us qoshimchalarini oladi. Bundan tashqari -us dagi otlar III turlanishda ham uchraydi va asosan *nroddagi* mansub. -us dagi otlar lug'at shaklini adashtirmaslik uchun tibbiyotterminshunosligida ko'p uchraydigan IV turl. *m* va III turl. *n* ga mansub -us dagi ba'zi otlarni yodlab olish muhim (-us dagi qolgan otlarning asosiy qismi II turl. *m* ga mansub).

-us dagi IV turl. *m* rodiga mansub otlar:

ductus, us *m* - oqim

processus, us *m* - o'simta

meatus, us <i>m</i>	- yo‘l, yo‘lak
sinus, us <i>m</i>	- bo‘shliq, sinus
arcus, us <i>m</i>	- yoy, ravoq
hiatus, us <i>m</i>	- tirqish
plexus, us <i>m</i>	- chigal
tractus, us <i>m</i>	- yo‘l
textus, us <i>m</i>	- to‘qima
recessus, us <i>m</i>	- cho‘ntak

-us dagi III turl. *n* rodiga mansub otlar:

corpus, oris <i>n</i>	- tana, gavda
crus, cruris <i>n</i>	- boldir, oyoqcha
pectus, oris <i>n</i>	- ko‘krak
tempus, oris <i>n</i>	- chakka

4. -enqoshimchasiga ega otlar *n*rodiga mansub. *Gen. sing.* da ular -inis bilan tugallanadi (negiz o‘zgaradi), III turlanishda turlanadi: foramen, foraminis *n* - teshik; abdomen, abdominis *n* - qorin; nomen, nominis *n* - nom.
5. -uqoshimchali otlar ham *n*rodiga mansub. *Gen. sing.* da ular -usqoshimchasini oladi, ya’ni IV turlanishda turlanadi: cornu, us *n*–shox, genu, us *n* - tizza.

Mashqlar

I. Lotin tiliga tarjima qiling:

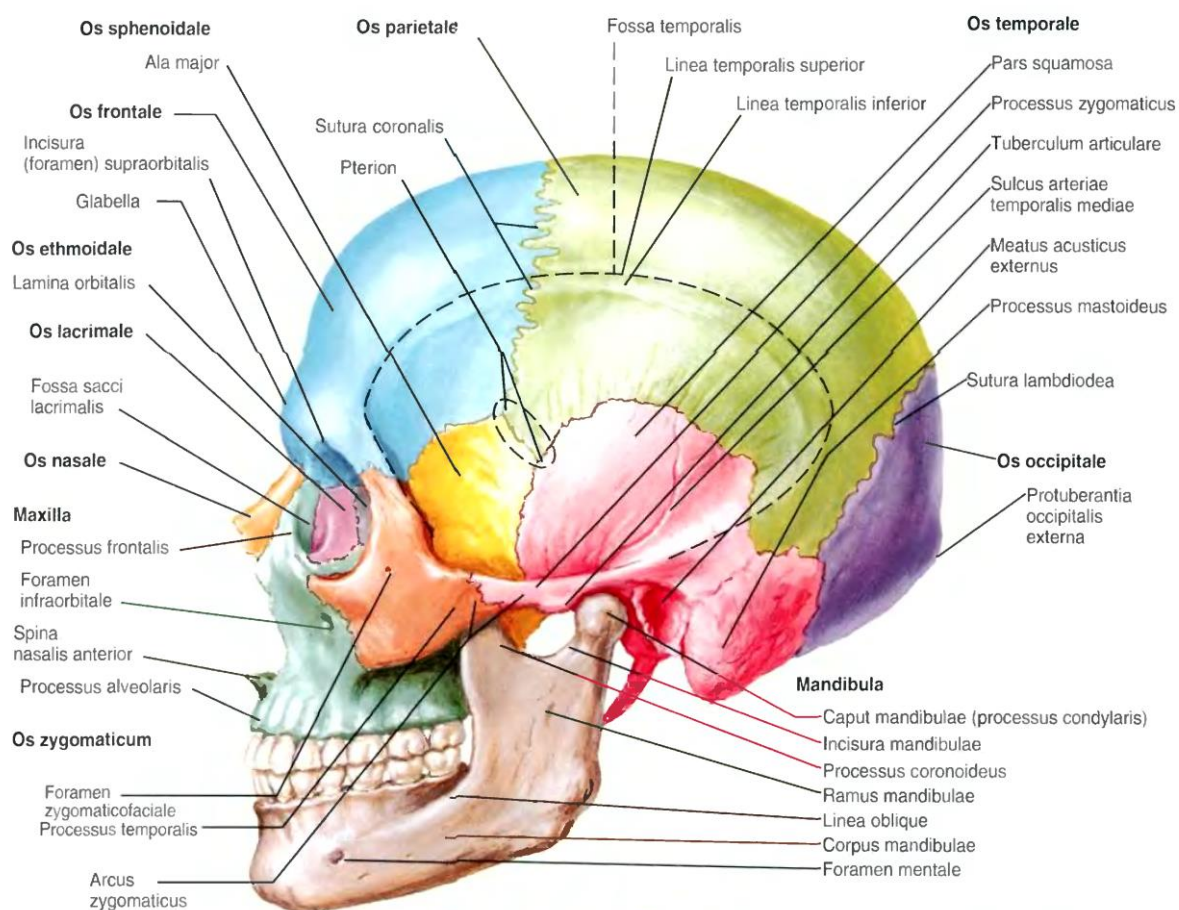
- A.** umurtqa tanasi, qovurg‘a boshchasi, aorta yoyi, kallaning asosi, burun bo‘shlig‘i, kurak bo‘yinchasi, o‘simta qini, burun yo‘li, pastki jag‘ o‘ymasi, gangliy kapsulasi, yuqori jag‘ do‘mbog‘i, bo‘yin mushagi, egar orqasi.
- B.** to‘sh dastasi, yelka suyagi boshchasi, kallachoki, asab shoxchasi, tirsak o‘simtasi chuquri, nog‘ora bo‘shlig‘i, tizza qopqog‘ining asosi, bosh miya asabi, bilak suyagining bo‘yinchasi.
- C.** sement tolasi, tanglay mushagi, bez tanasi, burun uchi, so‘rg‘ich yaprog‘i, til to‘sig‘i, emal pardapo‘sti, dentin so‘rg‘ichi, lab yuganchasi.

D. qovurg'a bo'ychasining qirrası, qovurg'a do'mboqchasining boylami, umurtqa ravog'i plastinasi, xo'roz toji qanoti, dahliz suv yo'li tuynugi (aperturasi), nog'ora toriningi kanalchasi, chig'anoq kanalchasining tuynugi.

E. burun to'sig'i, pastki jag' o'ymasi, o'simta chuqurchasi, umurtqa ravog'ning oyoqchasi, qovurg'a do'mboqchasining yuzasi, o'simta plastinasi, egar orqasi, shox yadrosi, chig'anoq asosi, burun (bo'shlig'i) dahlizi.

II. O'zbek tiliga tarjima qiling:

collum radii, caput humeri, fossa olecrani, os digiti, sulcus sinus, os coxae, truncus encephali, fossa acetabuli, basis patellae, vagina musculi, bulbus aortae, limen nasi, arteria genus, musculus uvulae.

1.3-rasm. Odam kalla suyagi

Leksik minimum

I turlanishdagi otlar

ala, ae *f*

qanot

aorta, aef

aorta

arteria, ae <i>f</i>	arteriya
bucca, ae <i>f</i>	lunj
concha, ae <i>f</i>	chig‘anoq
costa, ae <i>f</i>	qovurg‘a
crista, ae <i>f</i>	qirra
gingiva, ae <i>f</i>	milk
lamina, ae <i>f</i>	varaqq, plastina
lingua, ae <i>f</i>	til
lingula, ae <i>f</i>	tilcha
mandibula, ae <i>f</i>	pastki jag‘
maxilla, ae <i>f</i>	yuqori jag‘
orbita, ae <i>f</i>	ko‘z kosasi
papilla, ae <i>f</i>	so‘rg‘ich
patella, ae <i>f</i>	tizza qopqog‘i
protuberantia, ae <i>f</i>	do‘nglik
pulpa, ae <i>f</i>	go‘sht, pulpa
raphe, es <i>f</i>	chok (yumshoq to‘qima, pay, mushaklarniki)
scapula, ae <i>f</i>	kurak suyagi
spina, ae <i>f</i>	o‘tkir qirra
sutura, ae <i>f</i>	chok (suyakniki)
tuba, ae <i>f</i>	nay
vena, ae <i>f</i>	vena
vertebra, ae <i>f</i>	umurtqa

II turlanishdagi otlar

alveolus, i <i>m</i>	katakcha, alveola
angulus, i <i>m</i>	burchak
brachium, i <i>n</i>	yelka
calcaneus, i <i>m</i>	tovon suyagi
cavum, i <i>n</i>	bo‘shliq

cranium, <i>in</i>	kalla
digitus, <i>i m</i>	barmoq
frenulum, <i>i n</i>	yugancha
humerus, <i>i m</i>	yelka suyagi
jugum, <i>i n</i>	tepalik
labium, <i>i n</i>	lab
ligamentum, <i>in</i>	boylam
manubrium, <i>i n</i>	dasta
musculus, <i>i m</i>	mushak
septum, <i>i n</i>	to'siq
sulcus, <i>i m</i>	egat
radius, <i>i m</i>	bilak suyagi
sternum, <i>i n</i>	to'sh suyagi
tympanum, <i>i n</i>	nog'ora

III turlanishdagi otlar

corpus, <i>oris n</i>	tana, gavda
crus, <i>cruris n</i>	bilak, oyoqcha
foramen, <i>inis n</i>	teshik
os, <i>ossis n</i>	suyak

IV turlanishdagi otlar

arcus, <i>us m</i>	yoy, ravoq
cornu, <i>us n</i>	shox, muguz
ductus, <i>us m</i>	ariq, yo'l
meatus, <i>us m</i>	yo'l, yo'lak
processus, <i>us m</i>	o'simta
sinus, <i>us m</i>	bo'shliq, sinus
textus, <i>us m</i>	to'qima
genu, <i>us n</i>	tizza

V turlanishdagi otlar

facies, <i>ei f</i>	yuz, yuza
---------------------	-----------

<p>super/ infer/ior</p>	<p>Super/ior va infer/ior terminlarini qo'llab tana bo'shliqlaridagi joylashishni belgilang: Ko'krak qafasi bo'shlig'i qorin-chanoq bo'shlig'ining _____ / _____ qismida joylashgan. Umurtqa pog'onasi bo'shlig'i kalla bo'shlig'ining _____ / _____ qismida joylashgan.</p>
<p>2-52 (5) Diaphragma – nafas olishda muhim rol o'ynovchi gumbazsimon mushak. U thorac/ic bo'shliqni abdomin/o/pelv/ic bo'shliqdan ajratib turadi. Diafragmani 2-3 rasmdan toping.</p>	
<p>pelvis thorax abdomen</p>	<p>2-53 Quyidagi ma'noli terminlar so'z o'zaklarini yozing: chanoq: _____ ko'krak qafasi: _____ qorin: _____</p>
<p>crani/alis spin/alis</p>	<p>2-54 2.41. Dors/al bo'shliq (6)cavitas cranialis va (7)cavitas spinalisdan tashkil topgan. Bu bo'shliqlarda nerv sistemasi a'zolari: bosh va orqa miya joylashgan. Asab tizimi organizmning eng murakkab tizimlaridan bo'lib, organizmning hayot faoliyatini boshqaradi. Quyidagi ma'noli terminlarni yasang: kallaga oid: _____ / _____ umurtqa pog'onasiga oid: _____ / _____</p>
<p>crani/alis spin/alis</p>	<p>2-55 Oldingi muhokamada dors/al bo'shliq, boshga oid bo'shliq o'z ichiga oladi, orqa bo'shliq umurtqa pog'onasi bo'ylab shakllanadi, orqa miyani ham o'z ichiga oladi. 2-3 jadvalni to'ldiring. Tana bo'shlig'i o'rab turadi kalla suyagi _____ / _____ bo'shlig'i. orqa miya _____ / _____ bo'shlig'i.</p>

Nazorat savollari:

1. Lotin tilida otlar nechta rodga ega?
2. Otda nechta son bor?
3. Otlar nechta kelishikka ega?
4. Lotin tilida otlar nechta turlanishga ega?
5. Otlarning lugʻat shakli qanday?
6. Lotin tilida otlar negizi qanday aniqlanadi?
7. Moslashmagan aniqlovchi qaysi soʻz turkumidan iborat?

Aegroto, dum anīma est, spes esse dicītur. –Bemor nafas olar ekan, umid bor deyishadi.

Comple aegrōtum bonā spe. –Bemorni yaxshilikka umidvor qil

§4. Sifat. Sifatning grammatik kategoriyalari. Sifatning ikki guruhi. Sifatning lugʻat shakli. Sifatlarning ot bilan moslashish qoidalari.

Maqsad: Lotin tilida sifatning grammatik kategoriyalarini, lugʻat shakli tarkibini, sifatning ot bilan moslashish tartibini *bilib olish*. -us va -is sifatlarining lugʻat shaklini tuzishni; -us, -a, -um, -is, -e sifatlarining *Gen. sing.* shaklini hosil qilishni; terminlarni lotin tilidan oʻzbek tiliga va oʻzbek tilidan lotin tiliga moslashgan aniqlovchi bilan tarjima *qila olish*.

Sifat. Sifatning grammatik kategoriyalari. Sifatning lugʻat shakli

1. I va II guruh sifatlarining bosh va qaratqich kelishigidagi qoʻshimchalari:

	I guruh sifatlar			II guruh sifatlar		
Rod	M	f	n	m	f	n
Nom. sing	Us	a	um	is	is	e
Gen. sing	I	ae	i	is		

2. Sifatlar lugʻatda *mrodida* toʻliq yoziladi, soʻngra *f* va *nrodtugallanmalari* yoziladi:

<i>M</i>	<i>F</i>	<i>n</i>	
longus	A	um	uzun
Liber	era	erum	erkin

dexter	tra	trum	o'ng
--------	-----	------	------

-er qoshimchali ko'pchilik sifatlarda e harfi faqat *m* rodi *Nom. sing.* da saqlanib qoladi; barcha vositali to'ldiruvchilar hamda *f* va *n* rodida u tushib qoladi (ya'ni negiz o'zgaradi!). Shuning uchun bunday sifatlarning lug'at shaklida *f* va *n* rodining qoshimchasidan oldin negiz oxiri yoziladi: sinister, tra, trum - chap.

3. Sifatlarning katta guruhi *m* va *f* rodida bir xil xil-is qoshimchasiga ega. Bunday sifatlarning lug'at shakli ikki komponentdan: *m* va *f* rodidagi bir xil shakldan (-is) hamda *n* ro qoshimchasidan (-e) iborat:

<i>m, f</i>	<i>N</i>	
Vertebralis	E	umurtqaga oid
Frontalis	e	peshonaga oid

4. Barcha rodida bir xil tugallanuvchi sifatlarning guruhi ham mavjud: simplex, icis - oddiy.

Mashqlar

I. Sifatlarni lug'at shaklida yozing:

transversus, spinosus, cervicalis, osseus, spinalis, ethmoidalis, latus, obliquus, costalis, vertebralis, zygomaticus, orbitalis.

II. Sifatlarning *n* roddagi shaklini hosil qiling, tarjima qiling:

longus, costarius, palatinus, sphenoidalis, frontalis, articularis, nutricius, ovalis, pelvinus, cerebralis.

III. Sifatlarning *f* rodidagi shaklini hosil qiling, tarjima qiling:

medianus, thoacicus, spongiosus, pterygoideus, mastoideus.

IV. Sifatlarning rodini aniqlang, tarjima qiling:

substantia compacta et substantia spongiosa, os temporale, columna vertebralis, foramen vertebrale, facies articularis, processus articularis, processus transversus, foramen transversarium, cornu sacrale, crista sacralis, foramen sacrale pelvinum, os sacrum, linea transversa, porus acusticus externus, sutura squamosa, palatum durum, palatum molle, protuberantia occipitalis externa, vena cava.

V. Lotin tiliga tarjima qiling, sifatlarni otlar bilan moslashtiring.

A. ko'ndalang (egat, chiziq, boylam); umurtqaga oid (kanal, o'yama, teshik); so'rg'ichsimon (o'simta, qism, g'or); venaga oid (qopqoqcha, chigal, sinus); tanglayga oid (o'simta, suyak, egat); bo'g'imga oid (o'simta, yuza, do'mboqcha); ponasimon (sinus, chig'anoq, suyak); peshonaga oid (burchak, chok, do'mboq); qanotsimon (mushak, chuqur); yonoqqa oid (yoy, suyak).

B. g'alvirsimon (teshik, qirra, labirint); ko'z kosasi ostiga oid (kanal, teshik, egat); engakka oid (do'nglik, do'mboqcha, teshik); alveolaga oid (o'simta, yoy, bo'rtiq).

VI. Lotin tiliga tarjima qiling:

A. oval teshik, ko'krakka oid fassiya, ichki kapsula, o'tkir qirrali teshik, kalla tepasiga oid bo'lak, yuzaki vena, o'rta chakkaga oid arteriya, toshsimon shox, ko'ndalang tanglaga oid chok, halqumga oid chigal, chuqur bo'yinga oid limfa tuguni.

B. dumg'azga oid shox, qo'l kafti ustiga bo'g'imga oid yuza, qizil yadro, yonbosh o'tkir qirra, yonbosh do'mboqcha, dumg'azaga oid segment, o'rta dumg'azaga oid qirra, tashqi ensaga oid qirra.

C. qattiq tanglay, yumshoq tanglay, chaynovchi fassiya, tashqi tishga oid epiteliy, ichki eshituga oid teshik, o'rta burunga oid chig'anog', qo'shimcha burunga oid tog'ay, ichki ensaga oid do'nglik.

D. burunning suyakka oid to'sig'i, toshsimon sinusning egati, chap bel poyasi, o'rta kalla suyagining chuqurchasi, yuqori jag'ning tanglayga oid o'simtasi, umurtqaning bo'g'imga oid o'simtasi.

E. to'shning bo'yinturuq o'ymasi, qovurg'a do'mboqchasining bo'g'im yuzasi, o'mrovning trapetsiyasimon chizig'i, bilak suyagining bigizsimon o'simtasi, tizzaning ko'ndalang boylami, katta boldir suyagining medial yuzasi, dahliz suvotkazgichining tashqi tuynugi, chig'anoq kanalchasining tashqi aperturasi.

F. periodont tish alveolasi, lateral tishning plastinasi, tilning o'rta egati, yuzning chuqur venasi, og'iz labining oraliq qismi, yuqori jag'ning burunga oid yuzasi, o'rta burunga oid yo'l, tanglay suyagining perpendikular plastinasi.

G. umurtqa pog‘onasiining boylami, ensaga oid arteriyaning egati, peshonaga oid sinusning egati, qalqonsimon bezning fibroz kapsulasi.

H. ko‘z yosh beziga oidchuqurcha, ensaga oid arteriyaning shoxi, bigizsimon o‘simta qini, toshsimon asabning egati, eshituv nayining egati, ensaga oid suyakning tangachasi, quymichga oid suyakning shoxi, prostata fassiyasi.

VII. Sifatlarni otlar bilan moslashtiring, o‘zbek tiliga tarjima qiling:

protuberantia (occipitalis, e; externus, a, um); facies (articularis, e; carpeus, a, um); foramen (occipitalis, e; magnus, a, um); musculus (intercostalis, e; externus, a, um); ligamentum (sacrococcygeus, a, um; dorsalis, e; profundus, a, um); ductus (hepaticus, a, um; communis, e); substantia (albus, a, um; niger, gra, grum).

Murakkab anatomik terminlarning tuzilishi

Terminlar tuzilish turlari			
Bir so‘zli	Qo‘shmaterminlar-so‘z birikmalari		
	Ikki so‘zli		Ko‘p so‘zli
Bosh kelishik birlikdagi yoki ko‘plikdagi ot: <u>cor</u> , <u>ossa</u>	Bosh kelishikdagi ot + moslashgan aniqlovchi (sifat, sifatdosh, tartib son): vertebra thoracica	Bosh kelishikdagi ot + moslashmagan aniqlovchi (qaratqich kelishigidagi ot): caput costae	Moslashgan yoki moslashmagan aniqlovchili so‘z birikmasi + butun so‘z birikmasiga aniqlovchi: fovea articularis superior

NB!1. Anatomik terminda birinchi o‘rinda doim bosh kelishikdagi ot turadi, undan so‘ng bir yoki bir nechta tobe so‘z keladi.

Bunday aniqlovchilar lotin termini boshlanuvchi ot turkumiga mansub bosh so‘z bilan doim moslashadi va ko‘p holatlarda oxirgi o‘ringa qo‘yiladi: *protuberantia occipitalis externa*–tashqi ensa do‘ngligi, *linea nucha suprema*– eng yuqori ensa chizig‘i, *canalis palatinus major*– katta tanglay kanali.

Moslashgan va moslashmagan aniqlovchi

Moslashgan aniqlovchi deb aniqlanmish ot bilan bir xil rodda, sonda va kelishikda bo'lgan aniqlovchilar tushuniladi. Moslashgan aniqlovchi ko'p holatlarda sifatda ifodalanadi: *columna vertebralis*– umurtqa pog'onasi, *tonsilla palatina*– tanglay bodomchasi.

Moslashmagan deb qaratqich kelishigida bo'lgan ot bilan ifodalanuvchi aniqlovchilar tushuniladi: *corpus vertebrae*– umurtqa tanasi, *cavum nasi*– burun bo'shlig'i, *fossa cranii*– kalla chuquri, *arcus pubis*– qov ravog'i, *crista galli*– xo'roz toji.

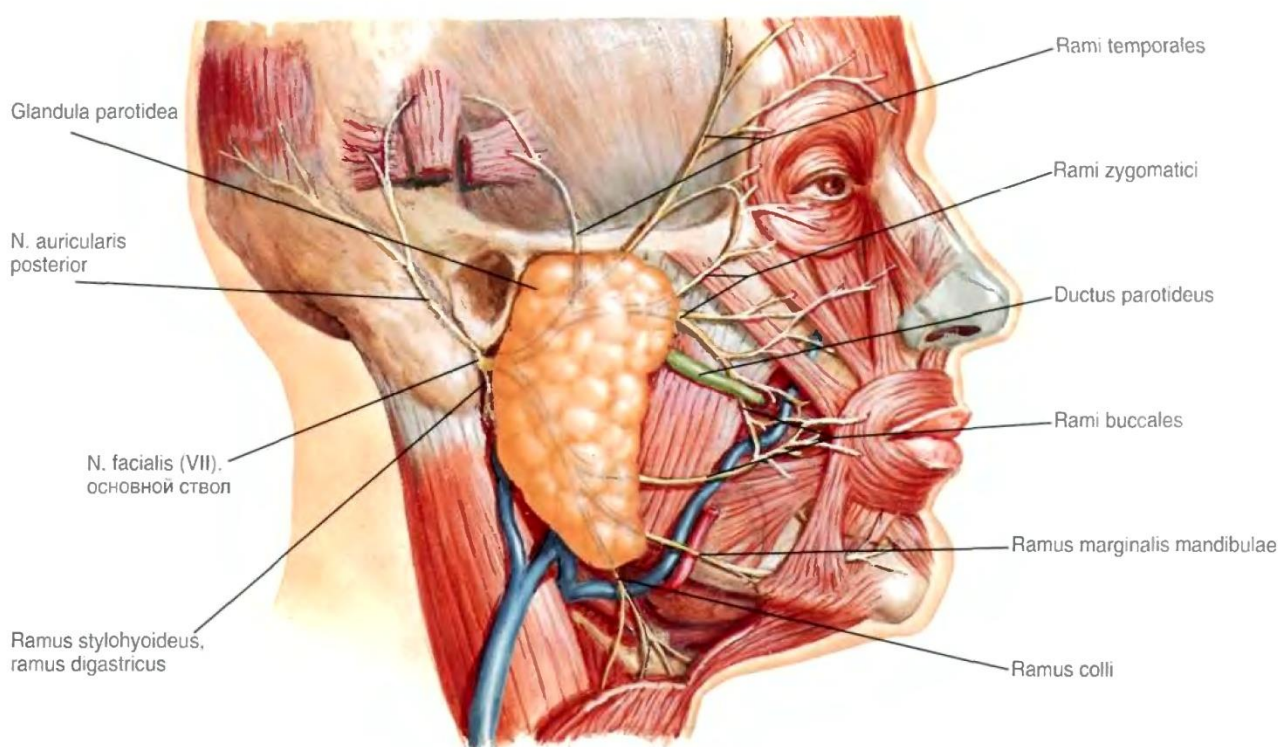
Mashqlar

Lotin terminlarining so'zma-so'z tarjimasidan foydalangan holda har bir so'zning kelishigini aniqlang.

A. *vertebra thoracica* - ko'krak umurtqasi; *arcus vertebrae* - umurtqa ravog'i; *massae laterales* - yon massalar; *collum radii* - bilak suyagi bo'yni; *pediculi arcus vertebrae* - umurtqa ravog'i oyoqchalari; *ligamentum longitudinale anterius* - oldingi bo'ylama boylam; *ligamentum capitis costae intraarticulare* - qovurg'a boshchasi bo'g'im ichi boylami; *basis ossis sacri* - dumg'aza suyagi asosi (=dumg'aza asosi); *labium mediale lineae asperae* - g'adir-budur chiziq medial labi; *sulcus sinus sigmoidei* - sigmasimon sinus egati; *fovea articularis processus articularis superioris* - yuqori bo'g'im o'simtasi bo'g'im chuquri; *aponeurosis musculi obliqui externi abdominis* - qorin tashqi qiyshiq mushagi aponevrozi; *musculus rectus capitis posterior major* - boshning katta orqa to'g'ri mushagi; *arteriae alveolares superiores anteriores* - oldingi yuqori alveola arteriyalari.

B. *processus articularis inferior vertebrae lumbalis secundae* - ikkinchi bel umurtqasi quyi bo'g'im o'simtasi; *ligamenta columnae vertebralis* - umurtqa pog'onasi boylamlari; *caput superius musculi pterygoidei lateralis* - yon qanotsimon mushakning yuqori boshi; *articulationes cinguli membri superioris* - yuqori mucha kamari bo'g'imlari (=yelka kamari bo'g'imlari); *sinus venarum cavarum atrii dextri* - o'ng bo'lmacha kavak venalari sinusi.

C. tuber maxillae - yuqori jag' do'mbog'i; palatum durum - qattiq tanglay; apex radialis dentis - tish ildizi uchi; foramen palatinum majus - katta tanglay teshigi; tunica mucosa linguae - til shilliq qavati; cartilago septi nasi - burun to'sig'i tog'ayi; concha nasalis inferior - quyi burun chig'anog'i; plexus cavernosi concharum - chig'anoqlar g'orsimon chigallari.

1.4-rasm. Boshning yonbosh qismi

Leksik minimum

I turlanishdagi otlar

clavicula, ae <i>f</i>	o'mrov
fascia, ae <i>f</i>	fassiya
fibula, ae <i>f</i>	kichik boldir suyagi
nucha, ae <i>f</i>	ensa
squama, ae <i>f</i>	tanga
tibia, ae <i>f</i>	katta boldir suyagi
tonsilla, ae <i>f</i>	bodomcha
ulna, ae <i>f</i>	tirsak suyagi

II turlanishdagi otlar

nasus, i <i>m</i>	burun
organum, i <i>n</i>	a'zo
palatum, i <i>n</i>	tanglay
porus, i <i>m</i>	teshikcha
vestibulum, i <i>n</i>	dahliz

III turlanishdagi otlar

caput, itis <i>n</i>	bosh
os, oris <i>n</i>	og'iz

I guruh sifatleri

albus, a, um	oq
asper, a, um	g'adir-budur
coronarius, a, um	tojsimon
dexter, tra, trum	o'ng
durus, a, um	qattiq
iliacus, a, um	yonboshga oid
liber, era, erum	erkin
massetericus, a, um	chaynovchi (mushak)
mylohoideus, a, um	jag'-til osti
niger, gra, grum	qora
obliquus, a, um	qiyshiq
osseus, a, um	suyakka oid
palatinus, a, um	tanglayga oid
palatoglossus, a, um	tanglay-til osti
pterygoideus, a, um	qanotsimon
rectus, a, um	to'g'ri
sacer, cra, crum	dumg'azaga oid
sinister, tra, trum	chap
thoracicus, a, um	ko'krakka oid
thyr(e)oideus, a, um	qalqonsimon

transversus, a, um	ko‘ndalang
venosus, a, um	venaga oid
zygomaticus, a, um	yonoqqa oid

II guruh sifatlari

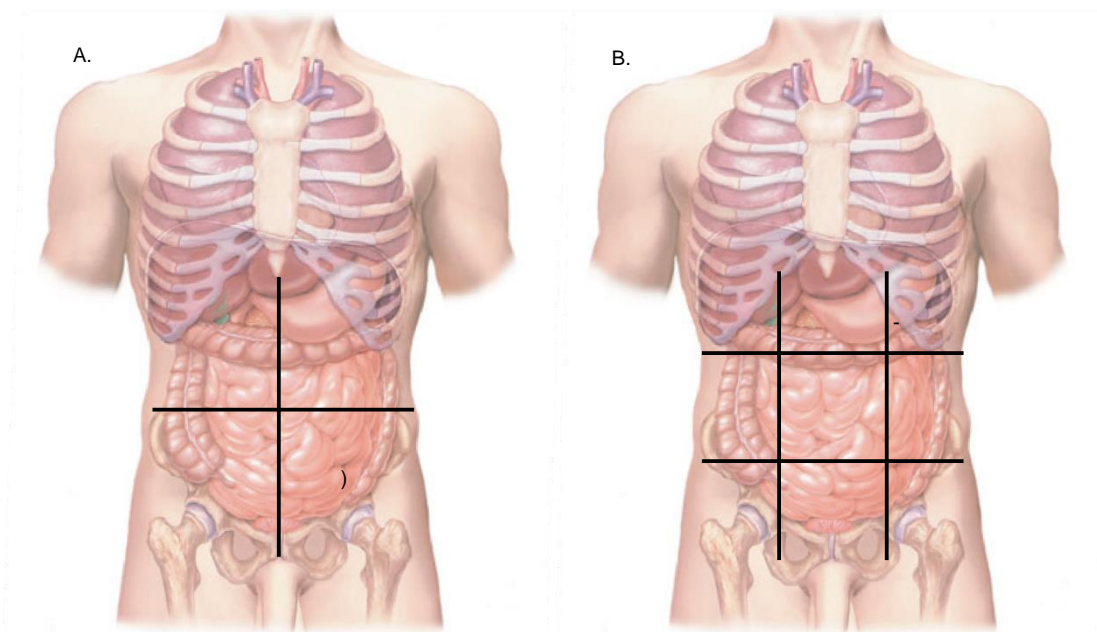
alaris, e	qanotga oid
cerebralis, e	miyaga oid
cervicalis, e	bo‘yinga oid
dentalis, e	tishga oid
ethmoidalis, e	g‘alvirsimon
frontalis, e	peshonaga oid
infraorbitalis, e	ko‘z kosasi osti
jugularis, e	bo‘yinturuqqa oid
mandibularis, e	pastki jag‘ga oid
maxillaris, e	yuqori jag‘ga oid
mentalis, e	engakka oid
mollis, e	yumshoq
nasalis, e	burunga oid
occipitalis, e	ensaga oid
orbitalis, e	ko‘z kosasiga oid
sacralis, e	dumg‘azaga oid
sphenoidalis, e	ponasimon
temporalis, e	chakkaga oid
vertebralis, e	umurtqaga oid

QORIN-CHANOQ KVADRATLARI VA SOHALARI

Qorin-chanoq sohasi o'z navbatida kvadrantlar va kichik sohalarga bo'linadi (2-4 rasmga qarang).

2.42. Abdomen/o/pelv/ic **2-56** bo'shliq katta maydonni egallar ekan, uni yana ham kichikroq qismlarga bo'lib o'rganish qulayroqdir. Abdomin/o/pelvic bo'shliqni bo'lish usullaridan biri kvadrantlarga ajratishdir. Ikkinchi usul esa esa uni sohalarga ajratish hisoblanadi. Shifokorlar va tibbiyot xodimlari kvadrant va sohalardan mo'ljal sifatida foydalanishadi.

Abdomen/o/pelv/in bo'shliqdagi katta bo'linishlar to'rtta kvadrantni o'z ichiga oladi: o'ng yuqori kvadrant, chap yuqori kvadrant, o'ng quyi kvadrant va chap quyi kvadrant. Kvadrantlarni rasmdan toping.

Rasm 1.5 Qorin-chanoq kvadrantlari va sohalari. (A) Qorinning to'rt kvadranti. (B) Qorinning to'qqiz sohasi.

Nazorat savollari

1. Sifatlarda nechta guruh bor?
- 2.1-guruh sifatlarini qo'shimchalari qanday?
- 3.2-guruh sifatlarini qo'shimchalari qanday?
4. Sifatlar otlar bilan qanday moslashadi?

Cave, ne laedas. –Zarar yetkazma, ehtiyot bo'!

Diagnōsis bona - curatio bona. – Durust tashxis - durust davo.

§5. Sifatlar darajalari. Qiyosiy darajani hosil qilish. Anatomik terminlarda ko'p uchraydigan qiyosiy darajadagi sifatlar, ularning ma'nosi va qo'llanilishidagi o'ziga xosligi.

Maqsad: Qiyosiy darajani hosil qilish qoidalari va ko'p uchraydigan qiyosiy darajadagi sifatlarini *bilib olish*. Qiyosiy darajadagi shaklni oddiy darajadagi shakldan ajratishni; qiyosiy daraja *Gen. sing.* shaklini hosil qilishni; qiyosiy darajadagi sifatning negizini ajratishni; qiyosiy darajadagi sifatlarini otlar bilan *moslashtira olish*.

Sifatning qiyosiy darajasi

Lotin tilida sifatlar uchta darajaga ega:

1. Oddiy daraja – *Gradus positivus*
2. Qiyosiy daraja – *Gradus comperativus*
3. Orttirma daraja – *Gradus superlativus*

Oddiy daraja		O'zak	Qiyosiy daraja <i>m, f, n</i>
uzun	longus, a, um	long-	+ior (m,f), ius (n) longior, ius
qisqa	brevis, e	brev-	brevior, ius
katta	magnus, a, um	noto'g'ri darajali sifalar	Major (m,f), ius (n)
kichik	parvus, a, um		Minor (m,f), us (n)

Sifatlarning qiyosiy darajasini hosil qilish:

Rod	M	f	n
Nom. Sing	Ior	ior	ius
Gen. sing	ioris		

Quyidagi qiyosiy darajadagi sifatlar anatomik terminlarda oddiy darajada tarjima qilinadi:

anterior, ius	oldingi
posterior, ius	orqadagi
superior, ius	yuqori
inferior, ius	pastki
major, jus	katta
minor, us	kichik

Qiyosiy darajadagi sifatlar III turlanish bo'yicha turlanadi, ya'ni (Gen. sing.) -is qo'shimchasini oladi. Qiyosiy darajadagi Gen. sing. shakli uchala rod uchun bir xil:

Nom. sing.	Gen. sing.
major (m)	
major (f)	majoris
majus (n)	
superior (m)	
superior (f)	superioris
superius (n)	

NB!

1. Qiyosiy darajadagi sifatlarning negizi Gen. Sing. shakli bo'yicha aniqlanadi.
2. Uchala roddagi sifat negizi birxilbo'ladi.
3. Qiyosiy darajadagi sifatlarning negizi *m* va *f* rodidagi sifatlarning (Nom. sing.) shakliga mos keladi.

Mashqlar

I. Sifatlarning qiyosiy darajasi lug'at shaklini tuzing:

minor, major, anterior, superior, inferior, posterior, simplicior, longior, brevior, albior, rubrior.

II. O‘zbek tiliga tarjima qiling:

anterior, superior, inferior, minus, majus, anterior, posterior, inferior, posterius, superius, minor, major.

III. Sifatlarni otlar bilan moslashtiring:

yuqori (o‘simta, o‘yma, teshik); orqa (ravoq, yuza, boylam); katta (egat, qanot, bosh); katta va kichik (shox); oldingi (do‘mboqcha, egat, qirra, boylam, teshik); pastki (sinus, qism, o‘tkir qirra); kichik (do‘mboqcha, teshik, chuqur)

IV. Lotin tiliga tarjima qiling:

katta tanglay kanali, kekirdak va katta bronx, pastki burunga oid chig‘anogi, oldingi ko‘z yoshga oid qirra, kichik toshsimon asab, pastki qalqonsimon do‘mboqcha, orqa uzun boylam, tashqi ko‘ruv asabining qini, pastki hiqildoqqa oid arteriY.

V. Qiyosiy darajadagi sifatlarning *Gen. sing.* ni hosil qiling:

major, us; minor, us; inferior, ius; superior, ius; posterior, ius; anterior, ius; brevior, ius; longior, ius; simplicior, ius; latior, ius; albior, ius; nigrior, ius.

VI. *Gen. sing.* ga qo‘ying:

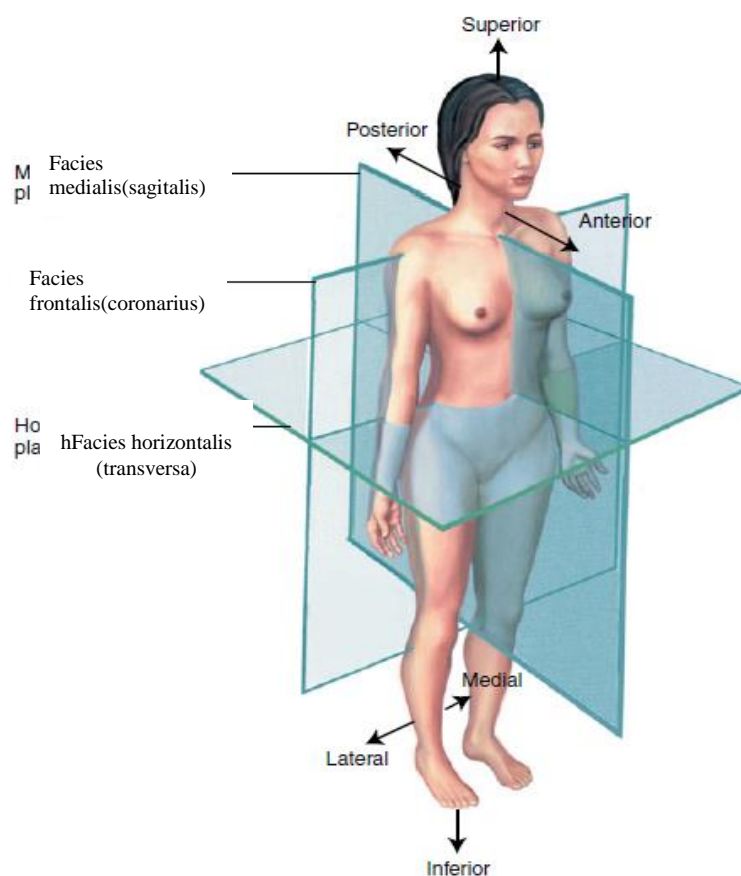
processus superior, incisura superior, foramen superius, arcus posterior, facies posterior, ligamentum posterius, sulcus major, ala major, caput majus, cornu majus et minus, labium inferius, ramus superior, incisura ischiadica major, tuberculum obturatorium posterius.

VII. O‘zbek tiliga tarjima qiling:

musculus scalenus anterior, tuberculum musculi scaleni anterioris, processus articularis superior, fovea articularis processus articularis superioris, caput superius musculi pterygoidei lateralis, cingulum membri superioris, tuberculum mediale processus posterioris tali, tendo musculi tibialis posterioris, nervus cutaneus brachii lateralis inferior.

VIII. Lotin tiliga tarjima qiling:

- A.** katta tanglay egati, yuqori ko'ndalang boylam, katta tanglayga oid teshik, oldingi medial yuza, yuqori ko'ndalang arteriya, oldingi uzun boylam, yuqori bo'yin gangliyi, katta toshsimon asab, orqa g'alvirsimon teshik.
- B.** kichik quymuch o'ymasi, orqa dumba chizig'i, pastki bo'g'im o'simtasi, yuqori orqa yonbosh o'tkir qirra, oldingi dumg'aza teshigi, oldingi teri shoxchasi.
- C.** oldingi til bezi, katta til osti yo'li, pastki lab, yuqori orqa alveola teshigi, kichik yonoq mushagi.
- D.** pastki toshsimon sinusning egati, katta do'mboqcha qirrasi, pastki burun chig'anog'i o'simtasi, katta qanotning chakkaga oid yuzasi, darvoza venaning o'ng tarmog'i, bel umurtqasining yuqori bo'g'im o'simtasi, pastki bo'sh venaning kirish teshigi, bo'yinturuq venasining yuqori piyozchasi, yuqori qovoqning mushagi, til osti suyagning katta shoxi.
- E.** yuqori a'zo skeleti, kichik boldir suyagi boshchasining oldingi boylami, miyachaning oldingi bo'lagi, siydik pufagining tubi, kichik toshsimon asab kanalining tirqishi (yorig'i), ponasimon suyakning kichik qanoti, yuqori bo'sh venaning kirish teshigi.
- F.** yuqori labning yuganchasi, tilning pastki yuzasi, pastki burun chig'anog'ining yuqori jag' o'simtasi, yuqori uzunchoq tilning mushagi, pastki tishga oid yoy.

1.6-rasm. Odam sohalarining lotin tilida nomlanishi

Leksik minimum

I turlanishdagi otlar

bursa, ae *f*
 pleura, ae *f*
 valvula, ae *f*
 vena portae

halta
 plevra
 qopqoq
 darvoza vena

II turlanishdagi otlar

cerebellum, i *n*
 cerebrum, i *n*
 encephalon *n*
 ganglion, i *n*
 nodus, i *m*
 nervus, i *m*
 oculus, i *m*
 ostium, i *n*

miyacha
 katta bosh miya
 bosh miya
 asab tuguni, gangliy
 tugun
 asab
 ko‘z
 kirish teshigi

I guruhsifatlari

cavus, a, um	bo'sh (kavak)
cutaneus, a, um	teriga oid
ischiodicus, a, um	quymuchga oid
laryngeus, a, um	hiqildoqqa oid
latus, a, um	keng
longus, a, um	uzun
magnus, a, um	katta
mastoideus, a, um	so'rg'ichsimon
parvus, a, um	kichik
pharyngeus, a, um	halqumga oid
profundus, a, um	chuqur
squamosus, a, um	tangachasimon
trapezoideus, a, um	trapetsiyasimon

II guruh sifatlari

auricularis, e	quloqqa oid
dorsalis, e	orqagaoid
facialis, e	yuzgaoid
lacrimalis, e	ko'z yoshga oid
lingualis, e	tilga oid
muscularis, e	mushakka oid
parietalis, e	parietal, tepa suyakka oid
ventralis, e	old (qorin) ga oid

Qiyosiy darajadagi sifatlar

anterior, ius	oldingi
inferior, ius	quyi
major, jus	katta
minor, us	kichik
posterior, ius	orqa(ortki)
superior, ius	yuqori

BO'LIMNIQ AYTARISH 2 – 1

Quyidagitibbiyatamalamielementlaribo'yichatarjimaqiling. Birinchisi namunatariqasidaberilgan:

Term	Meaning
1. dist/al	<i>-al: -gaoid ; uzoq, eng uzoq</i>

anter/ior	_____
6. later/al	_____
7. medi/ad	_____
8. cyt/o/toxic	_____
9. proxim/al	_____
10. ventr/al	_____

O'zlashtirishni tekshirish O'z javoblaringiz Qo'shimcha B dan, Javob kalitlaridan tekshiring, Key, page 555. Agarsizo'zingizo'zlashtirgandarajadanqoniqmasangiz, reviewthevocabularyandretakethereview.
To'g'ri javoblar 10 % Natija

Tuzulish Asosiy Birliklari

nucle/o

2-1 Hujayra–odam tanasidagi eng kichik tiriktuzulish va faoliyat biirligidir. Tanadagi har bir to'qimavaa'zohujayralardan iborat. 2-1 rasmda hujayradarajasidagituzilmalarga qarang. Markazdagi soyalangan maydon–nucleus ga e'tibor bering. U hujayraning boshqaruv markazi bo'lib, ko'payishga javob beradi. Ushbu harsimon birlik organizm tizimlarining hayotini saqlab turish hamda o'sish va ko'payish uchun buyruqlar haqidairis yaxborot tutadi.

Nucle/usatamasibirik mashakli: _____/_____.

**-toxic
nucle/o**

2-2 Yadroning hujayraviy ko'payish jarayoniga xalait beruvchi yoki buzuvchi harqanday kimyoviy modda–nucle/o/toxic substancedeyiladi. Nucle/o/toxic dori vositasi sifatida saratonlibemorlarga yuboriladigan ximioterapiyani misol qilsabo'ladi.

Shu qismdagi elementlarni tahlil qiling

poison: _____

nucleus: _____/_____

Nazorat savollari:

1. I turlanishdagi otlar Norminativus et Genetivivus singularisda qanday qo'shimchalarga ega?
2. II turlanishdagi otlarni yasashda qanday qo'shimchaalar qolaniladi?
3. Moslashmagan aniqlovchi qaysi so'z turkumi bilan ifodalaniladi?
4. IV turlanishdagi otlar qanday qo'shimchaga ega?
5. Noteng bo'g'ini otlar deganda nimani tushunasiz? Teng bo'g'ili otlar deganda-chi?
6. III turlanishdagi otlarning negizini qanday aniqlash mumkin?
7. III turlanishdagi otlarning lug'at shakli qanday yoziladi?
8. I-II guruh sifatlari III turlanishdagi otlar bilan qanday moslashadi? Misollar keltiring.

Hygiēna amīca valetudinīs. – Gigena - sog'liqning dugonasi.

Natūra sanat, medīcus curat morbos. – Tabiat sog'lomlashtiradi, shifokor kasallikni davolaydi.

§6. Sifatning orttirma darajasi. Sifat haqida ma'lumotlarni umumlashtirish.

Maqsad: Orttirma daraja hosil qilish qoidasi va lug'at shaklini; bir xil tugallanmali sifatlarning lug'at shakli va *Gen. sing.* ni; ichak va pardalar nomida qo'llaniluvchi substantivatlarni *bilib olish*. Barcha darajalardagi sifatlarni ifodalangan tushunchalarni *Nom.* va *Gen. sing.* da otlar bilan *moslashtira olish*.

Sifatning orttirma darajasi

Sifatlarning orttirma darajasi oddiy daraja negiziga *-issim* suffiksi (*-er* qo'shimchali sifatlardan tashqari) va rodlarning qo'shimchalari (m) *-us*, (f) *-a*, (n) *-um* qo'shish yordamida hosil bo'ladi:

Oddiy daraja		Suffiks	Orttirma daraja <i>m, f, n</i>
uzun	longus, a, um	-issim-	longissimus, a, um
qisqa	brevis, e	-issim-	brevissimus, a, um
qizil	ruber, bra, brum	-rim-	ruberrimus, a, um

	<i>Qiyosiy daraja</i>	<i>Orttirma daraja</i>
oldingi	anterior, ius	–
orqadagi	posterior, ius	postremus, a, um
yuqori	superior, ius	supremus, a, um
pastki	inferior, ius	infimus, a, um
katta	major, jus	maximus, a, um
kichik	minor, us	minimus, a, um

Sifatlarni ot o'rnida ishlatilishi

Sifatlarni ot o'rnida ishlatilishisifat yoki sifatdoshlarning ot turkumiga o'tishiga aytiladi.

1. **Ichaklar nomi.** Ichaklar nomi *n* roddagi otlashgan sifatlardan iborat: ileum, *i n* - yonbosh ichak; colon, *i n* - chamber ichak (nazarda tutilgan so'z intestinum, *i n*).

Istisno: intestinum tenue - ingichka ichak

2. **Pardalar nomi:** arachnoidea, *ae f* (mater, tris *f*) - to'r parda; conjunctiva, *ae f* (tunica, *ae f*) - ko'zning biriktiruvchi to'qimali pardasi, konyunktiva; cornea, *ae f* - muguz parda; decidua, *ae f* - ko'chuvchi parda; mucosa, *ae f* - shilliq parda.

Mashqlar

I. Lotin tiliga tarjima qiling:

orqaning eng uzun mushagi, orqaning eng uzun mushagining haltasi, eng yuqori orqa chizig'i, eng katta dumbaga oid mushak, ko'krak qafasining eng uzun mushagi, eng yuqori burun chizig'i, eng kichik dumbaga oid mushak, bo'yinning eng uzun muskuli, eng kichik barmoq (jimjiloq), jimjiloqning eng qisqa muskuli, eng kichik narvonsimon muskul.

II. O'zbek tiliga tarjima qiling:

musculus teres minor, musculus pronator teres, bursa musculi teretis majoris, ligamentum teres acetabuli, articulatio simplex, musculus biceps femoris, substantia duplex, substantia triplex, caput longum musculi tricipitis brachii, caput breve musculi bicipitis brachii, crus simplex canalis lateralis.

III. *Gen. sing.* ga qo'ying:

os longum, os breve, ligamentum teres, ligamentum latum, cornu majus, musculus teres major, crus osseum simplex, substantia triplex, musculus quadriceps, ductus sublingualis major, glandula alveolaris simplex, ductus bilifer.

IV. O‘zbek tiliga tarjima qiling:

A. arcus palatoglossus, glandula sublingualis, lamina muscularis mucosae oesophagi, musculus bronchooesophageus, vena cerebri magna, musculus latissimus dorsi, bulbus duodeni, spatium retroperitoneale, cavum periton(a)ei, tunica muscularis oesophagi, tunica mucosa tracheae, bronchus lobaris superior dexter, caput breve musculi bicipitis brachii, incisura ligamenti teretis hepatis, musculus retrococcygeus, glandula parathyr(e)oidea inferior, corpus ossis hyoidei, valvula semilunaris dextra ventriculi sinistra, tunica serosa vesicae felleae (biliaris), curvatura ventriculi minor, plica transversalis recti, papilla duodeni major, spina iliaca anterior superior, bronchus lobaris superior dexter.

B. tuberculum humeri minus, caput longum musculi bicipitis femoris, raphe perinei, flexura duodenojejunalis, tenia libera coli et c(a)eci, musculus quadriceps femoris, tunica spongiosa urethrae, musculus flexor digiti minimi brevis, ramus ascendens nervi hypoglossi, valva ileocecalis, bursa subtendinea musculi bicipitis femoris inferior, gyrus occipitotemporalis medialis, labium uteri anterius, papilla duodeni major, ostium urethrae externum, tunica muscularis vaginae.

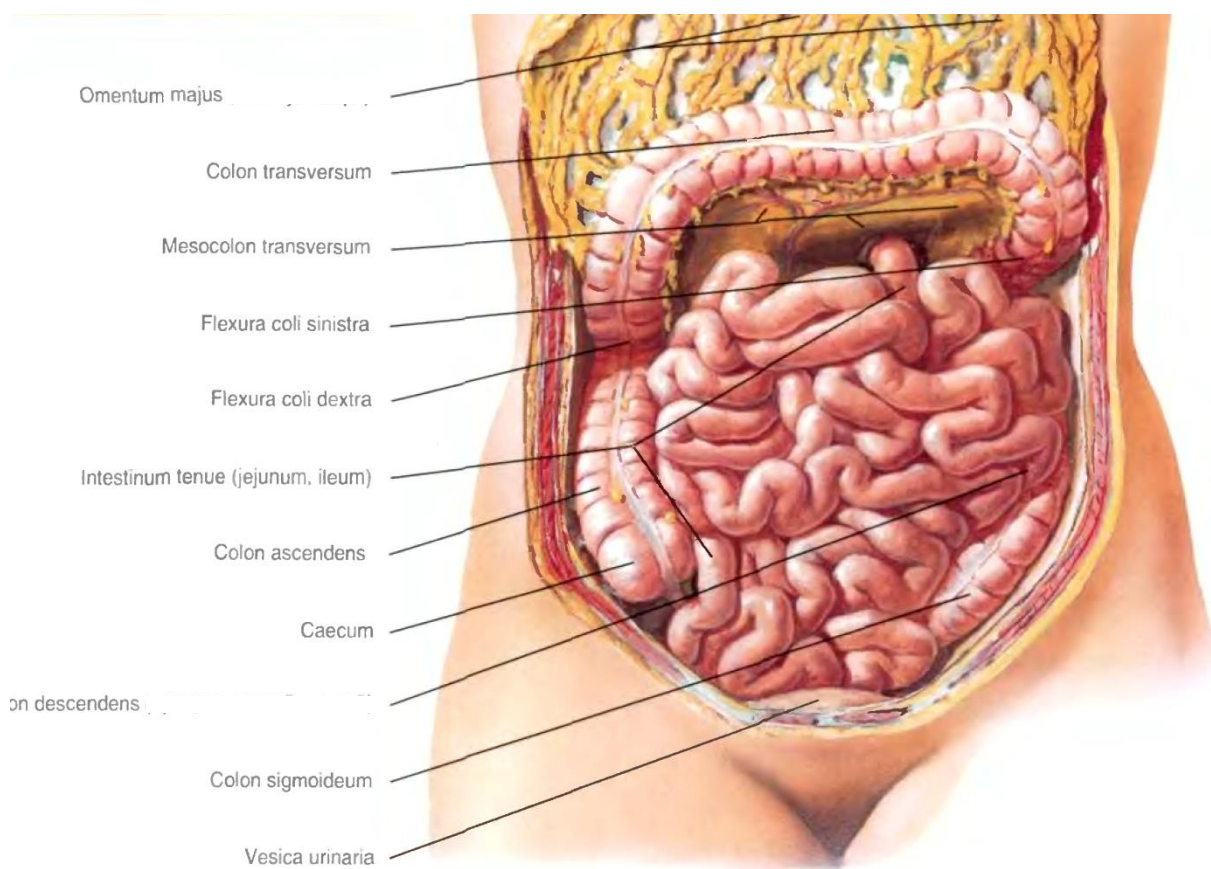
V. Lotin tiliga tarjima qiling:

A. to‘g‘ri ichak ampulasi, o‘n ikki barmoq ichakning uzunchoq burmasi, ingichka ichakning muskul pardasi, sigmasimon chambar ichak, chambar ichakning o‘ng bukigi, yonbosh do‘mboqcha, me‘daning tubi, me‘da-o‘n ikki barmoq ichakka oid arteriya, halqum orqasiga oid limfa tuguni, eng baland ensa chizig‘i, me‘daning kardial teshigi (kirish teshigi), chap qorincha, katta yumaloq mushak, bachadonning yumaloq boylami, o‘n ikki barmoq ichakning gorizantal qismi, o‘mrov ustiga oid qism, bilakning teriga oid orqa asabi, oddiy bo‘g‘im, bachadonning ichakka oid yuzasi, yonbosh qirra.

B. umumiy yonbosh arteriya, bigiz-halqum mushagi, g‘orsimonaro sinus, bigiz-til osti mushagi, o‘ng bo‘yinturuq gavdasi, bez tubi, to‘sh-qalqonsimon mushak,

qinning kirish teshigi, chotning chuqur ko'ndalang mushagi, konyunktivaning yarimoysimon burmasi, to'g'ri ichakning dumg'azaga oid bukigi, bachadon tubi, to'g'ri ichak-qinga oid to'sig', qin atrofiga oid limfa tuguni, shilliq ostiga oid chigal, chotning ko'ndalang boylami, bachadon nayi, qirg'oq ustiga oid pushta, markaz atrofiga oid bo'lakcha, uch boshli mushak.

C. pastkii kesuvchi tish, medial yuqori kesuvchi tishning ildizi, doimiy tish, yuqori qoziq tish, pastki qoziq tishning do'mboqchasi, pastki kichiq oziq tishning tilga oid yuzasi, katta oziq tish, yuqori katta oziq tish karonkasining yuzasi, sut tishi, aql tish.

1.7-rasm. Ichaklar

Leksik minimum

I turlanishdagi otlar

conjunctiva, ae *f*

konyunktiva

corona, ae *f*

toj

flexura, ae *f*

bukilma

mucosa, ae *f*

shilliq parda

tunica, ae <i>f</i>	qobiq, parda
urethra, ae <i>f</i>	siydik chiqaruv yo‘li

II turlanishdagi otlar

anus, i <i>m</i>	orqa peshov
caecum, i <i>n</i>	ko‘r ichak
colon, i <i>n</i>	chambar ichak
crassum, i <i>n</i>	yo‘g‘on ichak
duodenum, i <i>n</i>	o‘n ikki barmoq ichak
fundus, i <i>m</i>	tub
jejunum, i <i>n</i>	och ichak
ileum, i <i>n</i>	yonbosh ichak
intestinum, i <i>n</i>	ichak
(o)esophagus, i <i>m</i>	qizilo‘ngach
ovarium, i <i>n</i>	tuxumdon
perineum, i <i>n</i>	chot
peritoneum, i <i>n</i>	qorin parda
rectum, i <i>n</i>	to‘g‘ri ichak
truncus, i <i>m</i>	poya, tana
uterus, i <i>m</i>	bachadon
ventriculus, i <i>m</i>	qorincha

III turlanishdagi otlar

dens, dentis <i>m</i>	tish
-----------------------	------

I guruh sifatleri

caninus, a, um	itga oid, qoziq (tish)
deciduus, a, um	to‘kiluvchi, ko‘chuvchi, sut (tishi)
geniohyoideus, a, um	engak-til osti
hyoideus, a, um	tilosti (suyagi)
hypoglossus, a, um	tilosti (asabi)
iliacus, a, um	yonbosh
incisivus, a, um	kesuvchi

infrahyoideus, a, um	til osti tagi
mucosus, a, um	shilliqli
omohyoideus, a, um	kurak-til osti
sacroccygeus, a, um	dumg‘aza-dumga oid
sternohyoideus, a, um	to‘sh-til osti
stylohyoideus, a, um	bigiz-til osti
stylopharyngeus, a, um	bigiz-halqumga oid
submucosus, a, um	shilliq osti
suprahyoideus	til osti usti
supremus, a, um	eng baland
thyrohyoideus, a, um	qalqonsimon-til osti

II guruh sifatлари

biceps, it is	ikki boshli
intestinalis, e	ichakka oid
molaris, e	katta oziq tishga oid
premolaris, e	kichik oziq tishga oid
quadriceps, itis	to‘rt boshli
simplex, icis	oddiy
tenuis, e	ingichka
intestinum tenue	ingichka ichak
teres, etis	yumaloq
triceps, itis	uch boshli
vaginalis, e	qinga oid

TIBBIY MUTAXASSISLIKLAR

Pulmonology – quyi nafas yo‘llari tuzilmalari, xususan o‘pkalar, ularning nafas yo‘llari va qon tomirlari hamda ko‘krak qafasi kasalliklarini tashxislash va davolash bilan shug‘ullanuvchi tibbiyot tarmog‘i. Nafas kasalliklarini davolovchishifokorlarga pulmonologist deyiladi. Nafas kasalliklariga astma, emfizema, surunkali bronxit, o‘pkaning kasb kasalliklari va o‘pka tomir kasalligi kiradi, lekin faqat shulardan iborat emas. Pulmonologlar maxsus ventilatsiya bilan ta‘minlashga va o‘pkalarni ko‘chirib o‘tkazishga muhtoj bemorlarni ham parvarishlaydi. Umuman olganda, ular o‘pka kasalliklari hamda o‘tkir va surunkali nafas yetishmovchiliklarini tashxislash va davolashga ixtisoslashadi. O‘pka kasalliklarini tashxislash va boshqarish o‘z ichiga o‘pka faoliyatini tekshiruv, arterial qonning gazga to‘yinish darajasi tahlili, ko‘krak qafasi rentgenografiyasi va kimyoviy yoki mikrobiologik tekshiruvlarni olishi mumkin.

ANATOMIK VA FIZIOLOGIK UMUMIY TUSHUNCHALAR

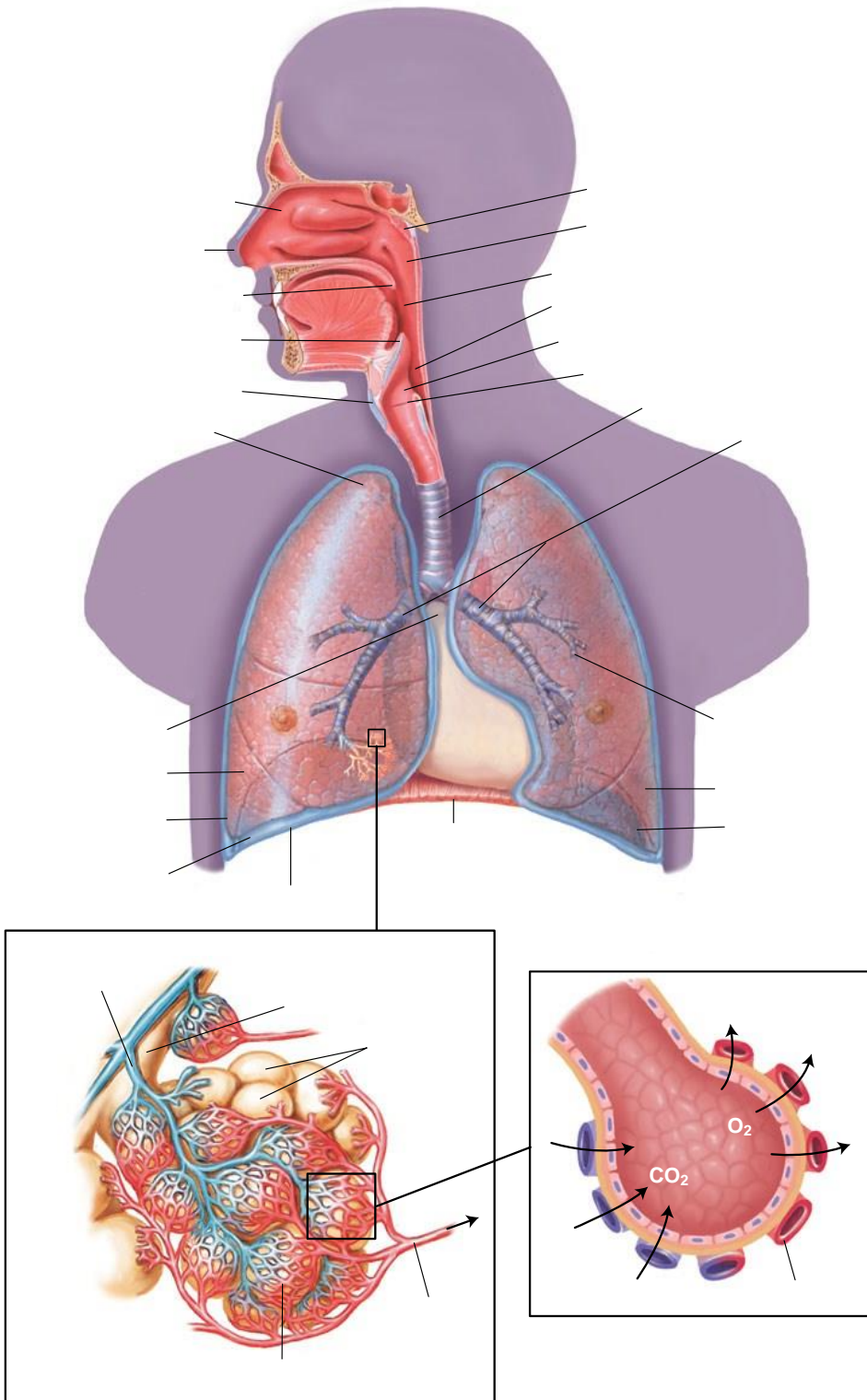
Nafas tizimi yuqori va quyi nafas yo‘llaridan tashkil topgan. Yuqori nafas yo‘llari burun, halqum, hiqildoq va kekirdakdan iborat. Quyi nafas yo‘llari esa o‘ng va chap bronxlar, bronxiolalar, alveolalar hamda o‘pkalarni o‘z ichiga oladi (4-1 rasimga qarang). Nafas tizimining asosiy vazifasi tanani o‘pka ventilatsiyasi bilan ta‘minlashdir. Nafas tuzilmalari, yurak-qon tomiri tizimi tuzilmalari bilan bir qatorda, tana hujayralariga kislorodni tashiydi va ulardan uglerod dioksidi (qoldiq mahsulot) ni chiqaradi. Bu jarayon nafas olish, tashqi muhit havosi va o‘pkada aylanayotgan qon orasida kislorod va ugrerod dioksidi almashinuvi hamda nafas chiqarish hodisalari orqali amalga oshadi. Nafas tizimining ikkilamchi vazifalariga tanaga o‘tayotgan havoni ilitib berish va nutq faoliyatida qatnashish (hiqildoq va ovoz boylamlarini havo bilan ta‘minlash) kiradi.

Nafas Tizimi

MAQSAD VA VAZIFALAR:

Boboxirida qilaolishingiz kerak:

- Pulmonologo 'tkazadigandavolashtur nita' riflashni;
 - Anatomik suratlarni belgilash orqalinafastizim tuzilmalarini aniqlashni;
 - Nafastizimiasosiy vazifalar nita' riflashni;
 - Nafastizim bilan bo'liq keng tarqalgan kasalliklar nita' riflashni;
 - Nafastizim bilan bog'liq umumiy tashxislash, konservativ va jarrohlik amaliyotlar nita' riflashni;
 - Nafastizim bilan bog'liq tibbiy atamalarni tuzish orqali so'z yasash ko'nikmalarini qo'llashni;
 - Nafastizim bilan bog'liq umumiy qisqartmavaishoralarnita' riflashni;
 - Atamalarni tanish, aniqlash, to'g'ri talaffuz qilish va yozishni; 2.
 - Topshiriqlarni muvaffaqiyatli yakunlagan holda ushbu bobda o'lgan bilimlaringizni namoyish etishni. poster/ior
-

1.8-rasm Yuqori va quyi nafas yo‘llarining old ko‘rinishi.

Nazorat savollari:

1. Lotin tilida nechta daraja bor?
2. Oddiy daraja qo'shimchalari qanday?
3. Qiyosiy daraja qo'shimchalari qanday?
4. Orttirma daraja qo'shimchalari qanday ?

Medicus amicus et servus aegrotorum est. – Shifokor bemorning ham do'sti, ham qulidir.

Nec quisquam melior medicus, quam fidus amicus. – A'lo shifokor yo'q, sodiq do'stdan boshqa.

§7. Otning III turlanishi: uning rod belgilari va negiz xususiyati. Otning III turlanish Genus Masculinum.

Maqsad: Otning III turlanish o'ziga xos xususiyatlarini; otning Masculinum rodi belgilari va negiz xususiyatlarini *bilib olish*. Otning III turlanish rodi va negiz xususiyatini aniqlashni; III turlanish Masculinumdagi otlarni sifatlar bilan bosh va qaratqich kelishik birlikda moslashtira olishni; mushaklarning lotincha nomlarini vazifasiga ko'ra hosil *qila olish*.

Otlarning III turlanishi.

1. III turlanishga *Gen. sing.* da -is bilan tugallanuvchi uchala roddagi otlar kiradi.

2. *Nom. sing.* da ular turlicha qo'shimchalarga ega: cortex, radix, pulmo, pes, crus, canalis, pars, dens, pulvinar.

Ba'zan ikki xil roddagi otlar bir xil qo'shimchaga ega bo'lishi mumkin. Misol uchun, III turlanish *Nom. sing.* da -us bilan tugallanuvchi otlar (II va IV turlanish *m* rodidagi otlar bilan adashtirilmasin!) *n* yoki *f* rodida bo'lishi mumkin. Rodga aniqlik kiritish uchun negiz xususiyatida farq qidirish kerak. Agar negiz -r bilan tugallansa, ot *n* rodida, agar -tyoki -d bilan tugallansa, *f* rodiga tegishli bo'ladi:

-us				
-or+is	-er+is	-ur+is	-ut+is	-ud+is
<i>N</i>			<i>f</i>	
corpus, oris	viscus, eris	crus, cruris	senectus,	incus, udis <i>f</i>

<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	utis <i>f</i>	
----------	----------	----------	---------------	--

3. Ko‘pchilik otlarning *Nom.* va *Gen. sing.* dagi negizlari o‘zaro mos kelmaydi:

<i>Nom.</i>	cort-ex	rad-ix	crus	pes
<i>Gen.</i>	cortic-is	radic-is	crur-is	ped-is

4. III turlanish otlari *Nom.* va *Gen. sing.* da bo‘g‘inlar soni mos kelish yoki kelmasligiga ko‘ra teng va noteng bo‘g‘inli otlarga bo‘linadi:

Teng bo‘g‘inli

Noteng bo‘g‘inli

Nominativus

Genetivus

Nominativus

Genetivus

rete

retis

apex

apicis

canalis

canalis

dens

dentis

pubes

pubis

pars

partis

5. -es tugallanmali (V turlanish *f* rodidagi otlar bilan adashtirilmasin!) III turlanishdagi otlarning rodini aniqlash uchun teng yoki noteng bo‘g‘inlilikni inobatga olish kerak:

-es	
Teng bo‘g‘inli	Noteng bo‘g‘inli
<i>F</i>	<i>m</i>
pubes, is <i>f</i>	paries, etis <i>m</i>

6. Negiz otning *Gen. sing.* shaklidan -is qo‘shimchasini olib tashlash orqali aniqlanadi. Ushbu negizga birlik va ko‘plikdagi boshqa kelishik qo‘shimchalari qo‘shilishi mumkin.

III turlanish Genus Masculinumdagi otlar

Nominativus Singularis	Genetivus Singularis
-os	-or+is
-or	-or+is
-o	-on/in+is
-er	-er+is
-es	-t/d+is
-ex	-ic+is

Mashqlar

I. Otlarni *Gen. sing.* ga qo‘ying, negizni belgilang:

pulmo, carbo, embryo, sapo, mos, flos, tumor, humor, rubor, calor, dolor, doctor, tuber, masseter, sphincter, herpes, paries, apex, culex, pulex, (a)equator, liquor, levator, pronator, buccinator, pollex, aër, venter, gaster.

II. Sifatlarni otlar bilan moslashtiring, qaratqich kelishigda qo‘ying, tarjima qiling:

paries (anterior, mastoideus, jugularis); tuber (ischiodicus, frontalis, parietalis); pes (calcaneus, planus); trochanter (major, minor); venter (posterior, frontalis); humor (vitreus, aquosus); liquor (cerebrospinalis, flavus); pulmo (dexter, sinister); mater (pius, durus, arachnoideus); cor (adiposus).

III. III turlanishdagi otlarning rodini aniqlang:

apex cordis, apex nasi, apex linguae, angulus oris, tunica mucosa oris, liquor cerebrospinalis, paries labyrinthicus, paries mastoideus, liquor pericardii, flos ruber, flos albus, homo sapiens, homo sanus, cor sanum, gaster sana, cortex cerebelli, ala vomeris, cortex cerebri, vertex corneae, vertex cranii, os zygomaticum, os lacrimale, os pedis, os tarsi (s. tarsale).

IV. III turlanishdagi otlarning lug‘at shaklini aniqlang:

A. pulmo dexter, pulmo sinister, apex pulmonis dextri, cortex glandulae suprarenalis, facies pulmonis, lobus pulmonis superior, fissura horizontalis pulmonis dextri, tuber frontale, tuber parietale, atrium cordis, os frontale, os parietale, os hyoideum, os planum, os nasale, apex pulmonis sinistri, paries jugularis, paries mastoideus, paries tympanicus ductus cochlearis, dura mater spinalis, tunica mucosa gastris seu ventriculi, ventriculus sinister cordis, trochanter major, cor pulmonale, pia mater encephali.

B. tuber ossis ischii, os breve, paries membranaceus, apex vesicae urinariae, pes hippocampi, os ut organum, caput stapedis, membrana stapedis, venter musculi, venter posterior, vertex corneae, vertex cordis, os coxae, os ischii, apex ossis sacri.

C. apex linguae, tuber maxillae, ala vomeris, agger nasi, vertex cranii, angulus oris, rima oris, vestibulum oris, paries lateralis orbitae, musculus orbicularis oris, paries vestibularis ductus cochlearis.

V. Lotin tiliga tarjima qiling:

A. miyacha po‘stlog‘i, katta bosh miya po‘stlog‘i, limfa tugunining po‘stloq qavati, katta va kichik ko‘st, yurak uchi, o‘ng va chap o‘pka, tilosti suyagi, bosh miyaning yumshoq pardasi, peshonaga oid do‘mbog‘, bo‘lmacha, dimog‘ egati, o‘pkaning medial yuzasi, chap o‘pkaning yurak o‘ymasi, nog‘ora bo‘shlig‘ining bo‘yinturuq devori, ponasimon suyak, kekirdakning pardali devori, me‘daning oldingi devori, til osti suyagining kichik shoxi, yonoq suyagining chakkaga oid o‘simtasi, burun suyagining g‘alvirsimon egati, yurak uchining o‘ymasi.

B. mushakning oldingi qornchasi, dumg‘aza suyagining uchi, quymuch do‘mbog‘i, oyoq kaftining orqasi, o‘pka darvozasi, qinning oldingi devori, oyoq kaftining yuzasi, yonbosh suyakning qanoti, quymuch suyagining shoxi, uzangi pardasi, mushakning qorni, orqa miya suyuqligi, shishasimon suyuqlik, bosh miya yumshoq pardasi, me‘daning mushak pardasi, ikki qorinli mushaning oldingi qorni, bo‘yinturuq devori, orqa shoxning uchi.

C. og'iz yorig'i, o'g'iz dahlizi, burun bo'shlig'i, yonoq suyagining lateral yuzasi, uzangi boshchasi, til uchi, dimog' qanoti, til osti suyagi, burun uchi, burun suyagi, ko'z kosasining medial devori, chig'anoq yo'lining nog'oraga oid devori.

Vazifasiga ko'ra mushaklar nomlanishi

-or- suffiksi yordamida amaldagi narsa va shaxslar mohiyatini beruvchi III turlanishdagi otlar hosil qilinadi.

Vazifasiga ko'ra mushaklarning lotincha nomi ikki otdan iborat: 1) musculus (PNA da odatda qisqartirilgan holatda: m.); 2) III turlanish *m* rodidagi -or-yoki kam holatda -er- (*yun.* sphincter, eris; cremaster, eris; masseter, eris) suffiksli ot. Ushbu ikki otning son va kelishik shakli doim o'zaro mos keladi.

m. abductor	uzoqlashtiruvchi mushak
m. adductor	yaqinlashtiruvchi mushak
m. buccinator	lunj mushagi
m. constrictor	toraytiruvchi mushak
m. corrugator	chimiruvchi mushak
m. cremaster	moyakni ko'taruvchi mushak
m. depressor	tushiruvchi mushak
m. dilatator	kengaytiruvchi mushak
m. extensor	yozuvchi mushak
m. flexor	bukuvchi mushak
m. levator	ko'taruvchi mushak
m. masseter	chaynovchi mushak
m. pronator	ichkari tarafga buruvchi mushak
m. rotator	aylantiruvchi mushak
m. sphincter	qisuvchi mushak
m. supinator	tashqari tarafga buruvchi mushak

m. tensor

taranglovchi mushak

Mashqlar

I. O‘zbek tiliga tarjima qiling:

A. musculus tensor fasciae latae, musculus levator ani (prostatae, scapulae, palpebrae superioris), musculus rotator cervicis (thoracis), musculus constrictor pharyngis medius (superior), musculus depressor supercilii (anguli oris, septi nasi).

B. musculus extensor indicis, musculus flexor pollicis longus, musculus sphincter pupillae (ani, pylori, urethrae, ductus choledochi, vesicae urinariae), musculus abductor digiti minimi (pollicis, hallucis), musculus flexor digiti minimi brevis, musculus pronator teres, musculus cremaster, musculus supinator, musculus corrugator supercilii, musculus dilatator pupillae.

C. m. buccinator, m. masseter, m. levator veli palatini (labii superioris alaeque nasi), m. tensor veli palatini, bursa tensoris veli palatini.

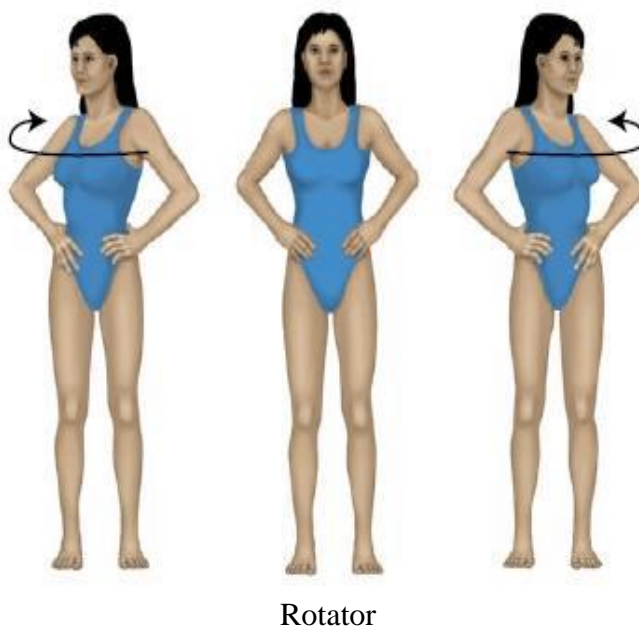
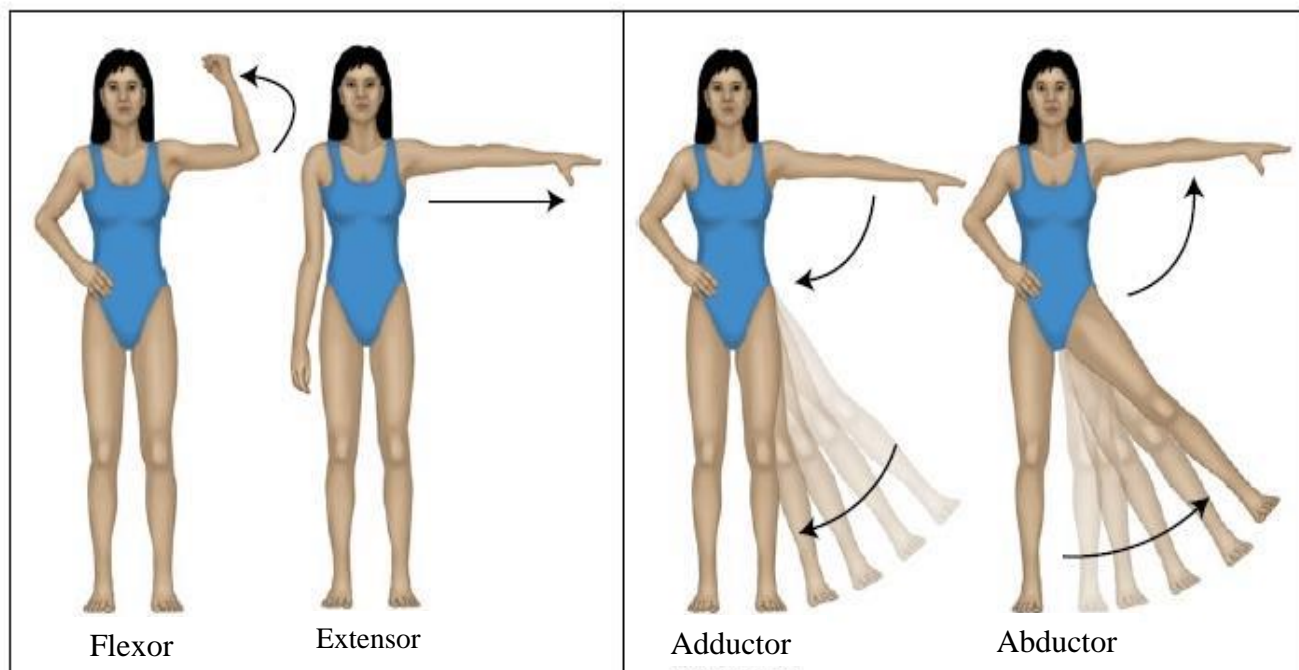
II. Lotin tiliga tarjima qiling:

A. nog‘ora pardansining taranglovchi mushak, pastki (o‘rta) halqumning toraytiruvchi mushak, kurakning ko‘taruvchi mushak, bo‘yinning aylantiruvchi mushak, qalqonsimon bezng ko‘taruvchi mushak, pastki labning tushiruvchi mushak.

B. bosh barmog‘ining (jimjiloq, oyoqning bosh barmog‘i) uzoqlashtiruvchi uzun mushak, oyoqning bosh barmog‘ini (qo‘lning bosh barmog‘ini) yaqinlashtiruvchi mushak, siydik pufagining (pilorus, o‘t yo‘li, siydik chiqaruv kanali, qorachiq) qisuvchi (sfinkter) mushak, orqa tiqaruv teshigining sfinkter mushagi, prostataning (kurak, yuqori qovoq) ko‘taruvchi mushak, qo‘l kaftining yozuvchi uzun mushak, oyoq bosh barmog‘ininig kalta yozuvchi mushagi, tirsakning bukuvchi mushak, qoshni jimiruvchi mushak.

C. tanglay pardasining taranglovchi mushak, chaynovchi mushak, lunj mushagi, tanglay pardasining (yuqori lab, qanot) ko‘taruvchi mushak, og‘iz burchagining

(qosh, burun to'sig'i) tushiruvchi mushak, qorachiqning kengaytiruvchi mushak, qorachiqning qisuvchi (sfinkter) mushak, yuqori qovoqning ko'taruvchi mushak.

1.9-rasm. Tana harakatlari.

apex, icis *m*
cortex, icis *m*
flos, oris *m*
homo, inis *m*
humor, oris *m*
index, icis *m*
liquor, oris *m*
paries, etis *m*
pes, pedis *m*
pollex, icis *m*
pulmo, onis *m*
stapes, edis *m*
ureter, eris *m*
venter, ntris *m*
vertex, icis *m*
vomer, icis *m*

Leksik minimum

uchi
po'stloq
gul
odam
namlik
ko'rsatkich barmoq
suyuq modda (*orqa miyaniki*)
devor
oyoq
bosh barmoq
o'pka
uzangi
siydik nayi
qorin
cho'qqi
dimog'

Istisno so'zlar

cor, cordis *n*
gaster, tris *f*
mater, matris *f*
dura mater
pia mater
os, oris *n*
os, ossis *n*
tuber, eris *n*

yurak
me'da, oshqozon
ona, miya pardasi
miyaning qattiq pardasi
miyaning yumshoq pardasi
og'iz
suyak
do'mboq

Nazorat savollari:

1. III turlanishda turlanuvchi olarning asosiy xususiyatlari nimadan iborat ?
2. Teng bo'g'inli otlar deganda nimani tushunasiz?
3. Noteng bo'g'inli otlar deganda nimani tushunasiz?
4. III turlanishda turianuvchi otlarning lug'at shakli qanday yoziladi?
5. III turlanishda turianuvchi otlarning lug'at shakli qanday yoziladi?
6. I guruh sifatleri III turlanishda turianuvchi otlar bilan qanday moslashadi?
7. Masculinum rodiga tegishli otlar Nom. Sing. da qanday qo'shimchalarga ega?

Praesente medico nihil nocet. – Shifokor huzurida hech nima ziyonyetkazmaydi.

Tempus vulnera sanat. – Vaqt yaralarni davolaydi.

§8. Otning III turlanishi Genus Femininum.

Maqsad: Otning III turlanishif rodi belgilari va negiz xususiyatlarini *bilib olish*. Otning *f* rodi va negiz xususiyatini aniqlashni; III turlanish *f* rodidagi otlarni sifatlar bilan bosh va qaratqich kelishik birlikda *moslashtira olish*.

III turlanish Genus Femininumdagi otlar

Nominativus Singularis	Genetivus Singularis
-io	-ion+is
-do	-din+is
-go	-gin+is
-as	-at+is
-is	-is
-es	-is
-s	-nt/rt+is
-x	-ng+is

Mashqlar

I. Qaratqich kelishigini birlik formasining hosil qiling, negizni belgilang:

Noteng bo'g'inlilar:

tuberositas, sanitas, asperitas, extremitas; salus, senectus, juvenus, virtus; ars, pars, dens, lens, mors, pons; mystax, thorax, appendix, cervix, fornix, helix, matrix, radix; larynx, pharynx, meninx; calx, falx; magnitudo, tendo, libido, hirudo,

valetudo; cartilago, margo, origo; articulatio, constrictio, bifurcatio, decussatio, formatio, dilatatio, regio; carotis, cuspis, iris, parotis, epiglottis.

Teng bo'g'inlilar: cutis, auris, bilis, testis, unguis, aponeurosis, pelvis, basis, pubes.

II. Sifatlarni otlar bilan moslashtirib lotin tiliga tarjima qiling:

A. (xususiy, miyaga oid, plevruga oid, nog'oraga oid, bo'g'imga oid) bo'shliq; (deltasimon, qanotsimon, yonbosh, chaynovchi) do'mboqlik; (o'rta, ichki, tashqi) quloq; tashqi asos; (toshsimon, medial, yuqori, oldingi, o'ng, chap, suyakka oid, chuqur, lateral, belga oid, to'shga oid, yurakka oi), qism; (qanotsimon, qovurg'aga oid, qanotga oid, katta, qalqonsimon) tog'ay; (murakkab, pastki jag'ga oid, ko'ndalang, oddiy) bo'g'im; (katta, tanglayga oid, dung'azaga oid, oziqlantiruvchi, ko'ruv, ko'z yoshiga oid, kesuvchi, umurtqaga oid, yuzga oid, uyquga oid) kanal; (kapillar, limfaga oid, lateral, qonga oid) tomir.

B. (o'rta, distal, proksimal) falanga; (oldingi, songa oid, tovonga oid) soha; (medial, lateral) ildiz; (to'shga oid, akromionga oid, yuqori, bachadonga oid) oxiri; (yurakka oid, me'daga oid, o'n ikki barmoq ichakka oid, buyrakka oid, qizilo'ngachga oid) botiqlik; (ichki, ko'ruv) o'q; (oldingi, peshonaga oid, tangachasimon, yuqori, ko'z yoshiga oid, erkin, so'rg'ichsimon, o'ng) qirg'oq.

III. O'zbek tiliga tarjima qiling:

A. *cavitas medullaris, s. cavum medullare, basis cranii externa, cartilago thyroidea, rima oris, synchondrosis sphenoccipitalis, pars thoracica, pyramis medullae oblongatae, glandula parotis accessoria, cartilago alaris major, margo inferior pulmonis sinistri, auris externa, bifurcatio tracheae.*

B. *tuberositas phalangis distalis, phalanx media, basis phalangis mediae, apex patellae, basis patellae, symphysis intervertebralis, pars thoracica, pyramis renalis, basis pyramidis renalis, margo uteri dexter, extremitas uterina, axis bulbi externus, musculus heliis minor, cortex lentis, axis lentis, facies posterior lentis, pancreas accessorium, pars endocrina pancreatis, margo liber unguis, mons pubis.*

C. *cavitas, s. cavum nasi, aponeurosis linguae, cuspis dentalis, basis stapedis, tuberositas masseterica, pars libera gingivae, cartilago nasi, cuspis coronae dentis, cavitas, s. cavum oris propria (proprium), fixatio epithelialis gingivae.*

D. labyrinthus osseus auris internae, terminatio nervi cutis, vestibulum oris, caput pancreatis, os coccygis, vas capillare, ductus cochlearis auris internae, bifurcatio trunci pulmonalis, arteria carotis, regio thoracis posterior, regio cervicis anterior, pars thoracica aortae, pelvis major et minor, vas lymphaticum superficiale, cavitas, s. cavum thoracis, margo dexter cordis, sanguis venosus et arteriosus, canalis palatinus major, arteria carotis communis, margo inferior pulmonis sinistri, margo superior partis petrosae (=pyramidis).

E. pars optica retinae, bursa tendinis calcanei (Achillis), articulatio capitis costae, inclinatio pelvis, arcus tendineus fasciae pelvis, axis pelvis, axis opticus, pia mater medullae (spinalis), symphysis pubica, vagina tendinis musculi extensoris hallucis longi, articulatio humeri, canalis tendinis musculi flexoris carpi radialis, os pubis, margo lateralis pedis, margo ciliaris iridis, fornix sacci lacrimalis, regio mediana thoracis, arcus cartilaginis cricoideae, substantia, nucleus et cortex lentis.

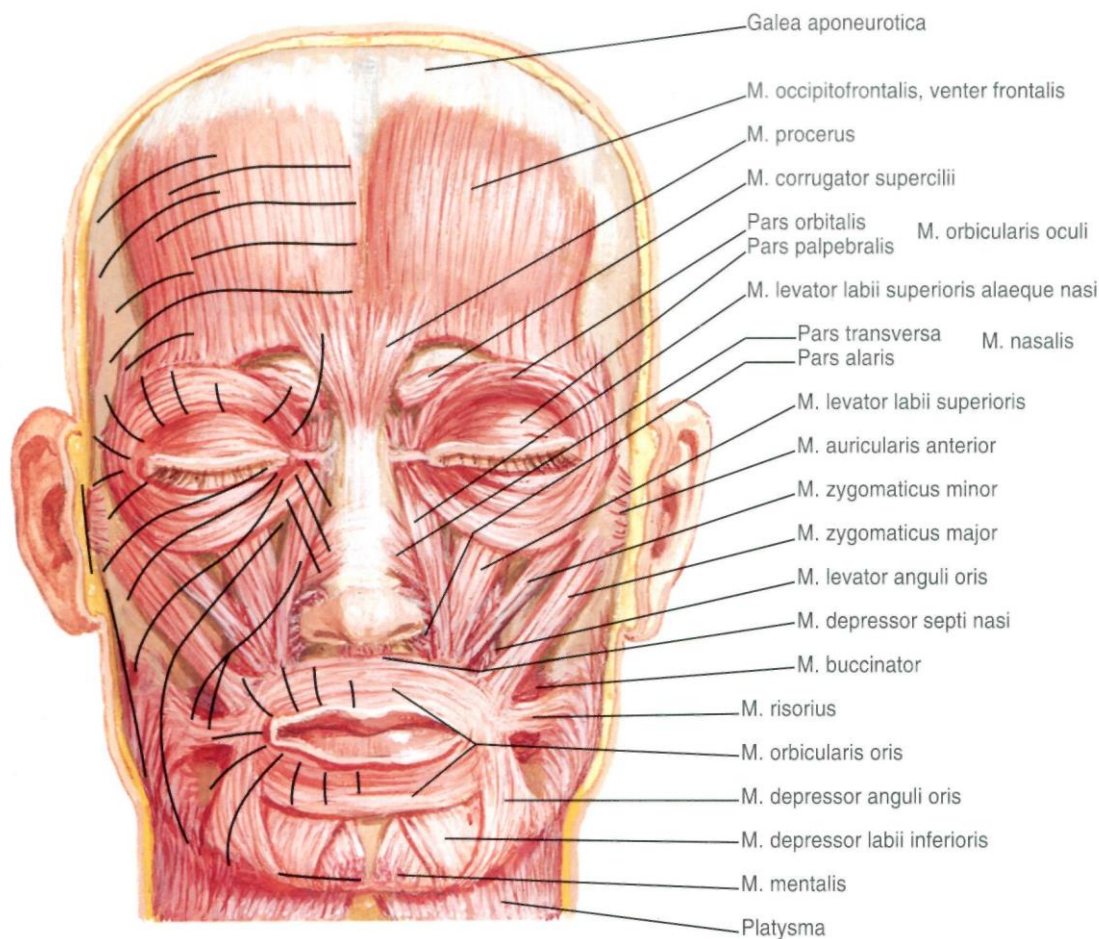
F. cutis frontis, pars oralis, fornix pharyngis, vestibulum laryngis, pars laryngea pharyngis, margo linguae, canalis mandibulae, pulpa dentis, dens incisivus superior lateralis, facies contacta dentis, margo infraorbitalis, pars libera gingivae, musculus dilatator naris.

IV. Lotin tiliga tarjima qiling:

A. bosh miya qattiq pardasi, pilorik kanal, miyachaning hayot daraxti, me'daning gumbazi, halqum gumbazi, katta toshsimon asab kanali, og'iz burchagi, fibroz qinning halqali qismi, yelka bo'g'imi, me'da osti bezining kapsulasi, o'rta quloqning nog'ora bo'shlig'i, katta tanglay kanali, burun to'sig'ining tog'ayi, halqumning pastki toraytiruvchi mushagi.

B. oshiq-boldir bo'g'imi orqa sohasi, bachadon bo'yinchasining kanali, orqa katta boldir suyagi payining sinovial qini, chanoq yuqori aperturasi, moyakning lateral yuzasi, tirnoqning ildizi, konyunktivaning pastki gumbazi, hiqildoqning qiyshiq qismi, to'r pardasining kiprikli qismi.

C. burun ildizi, orqasi va uchi; tanglay aponevrozi, yuqori jag'ning ko'z osti kanali, burun to'sig'ining tog'ayi, tishning dahlizga oid yuzasi, medial yuqori kesuvchi tish, tish bo'shlig'i, og'iz yorig'i.

1.10-rasm. Yuz muskullari.

Leksik minimum

appendix, icis *f*

a. carotis, tidis *f*

articulatio, onis *f*

auris, is *f*

basis, is *f*

bilis, is *f*

cavitas, atis *f* (=cavum, i *n*)

cervix, icis *f*

ortiq, o'simta

uyqu arteriyasi

bo'g'im

quloq

asos

o't, safro

bo'shliq

bo'yin

cutis, <i>isf</i>	teri
extremitas, <i>atisf</i>	oxir
frons, <i>frontisf</i>	peshona
gl. parotis, <i>tidisf</i>	quloq oldi bezi
impressio, <i>onisf</i>	botiq, iz
iris, <i>idisf</i>	rangdor parda
lens, <i>lentisf</i>	gavhar
meninx, <i>ngisf</i>	miya pardasi
pars, <i>partisf</i>	qism
radix, <i>icisf</i>	ildiz
pelvis, <i>isf</i>	chanoq, tos, jom
pelvisrenalis	buyrak jomi
phalanx, <i>ngisf</i>	falanga
pubes, <i>isf</i>	qov
pyramis, <i>idisf</i>	ehrom, piramida
regio, <i>onisf</i>	soha
synchondrosis, <i>isf</i>	sinxondroz
symphysis, <i>isf</i>	bitishma, simfiz
tuberositas, <i>atisf</i>	do'mboqlik

Istisno so'zlar

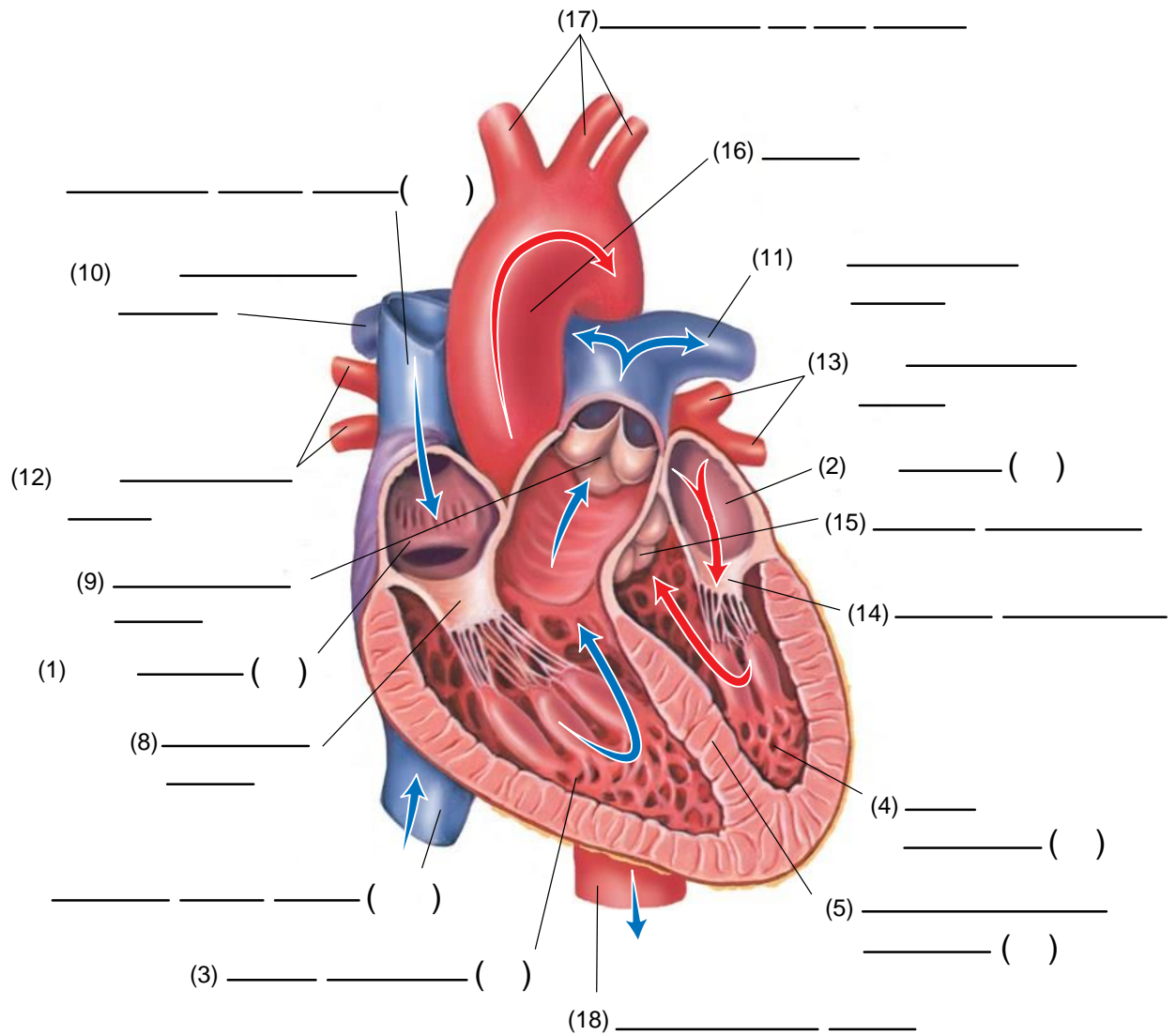
axis, <i>ism</i>	o'q; II bo'yin umurtqasi
canalis, <i>ism</i>	kanal
coccyx, <i>ygism</i> , seu os coccygis	dum suyagi
dens, <i>dentism</i>	tish
fornix, <i>icism</i>	gumbaz
larynx, <i>ngism</i>	hiqildoq
margo, <i>inism</i>	chet, qirg'oq
pancreas, <i>atisn</i>	me'da osti bezi
pharynx, <i>ngism</i>	halqum
sanguis, <i>inism</i>	qon

tendo, inism

pay

thorax,

(6) (7)

Nazorat savollar:

- 1.III turlanish Femininum rodiga tegishli otlar Nom. Sing. da qanday qo'shimchalarga ega ?
- 2.III turlanish Femininum rodiga tegishli otlar Gen. Sing. da qanday qo'shimcha oladi?
- 3.III turlanish Femininum rodiga oid istisno so'zlarni lug'at shakli bilan ayting.
- 4.I-II guruhdagi sifatlar III turlanishda turlanuvchiFemininum rodidagi otlar bilan qanday moslashadi?

Mollities corpus debilitat. – Noziklik tanani bo'shashtiradi.

Aliis inserviando consūmor. – O'zgalarga xizmat qila yonaman.

§9. Otning III turlanish Genus Neutrum.

Maqsad: Otning III turlanish Neutrum rodi belgilari va negiz xususiyatlarini *bilib olish*. Otning *n* rodi va negiz xususiyatini aniqlashni; III turlanish *n* rodidagi otlarni sifatlar bilan bosh va qaratqich kelishik birlikda *moslashtira olish*.

III turlanish Genus Neutrumdagi otlar

Nominativus Singularis	Genetivus Singularis
-en	-in+is
-ma	-at/is
-us,ur	-o/e/u+ris
-e	-is
-l	-ll/al+is
-ar	-ar+is
-ut	-it+is

Mashqlar

I. Birlik qaratqich kelishigini hosil qiling:

abdomen, semen, nomen, inguen, foramen, pecten, tegmen, limen; genus, pectus, tempus, crus, pus; sulfur, femur; stroma, systema, carcinoma; rete, ile; fel, mel; pulvinar, calcar, thenar; caput, occiput, sinciput.

II. So'zlarni lug'at shaklini belgilab, turlanishini aniqlang:

declive, raphe, rete, diploë, systole, chole, diastole, dyspnoë; zygoma, oedema, struma, squama, stroma, trauma, bregma, platysma, chiasma, parenchyma, mamma, diastema, diaphragma.

III.Sifatlarni otlar bilan moslashtirib lotin tiliga tarjima qiling:

(boyinturuqqa oid, dumaloq, oval, kesuvchi, katta, ensaga oid, o'tkir qirrali, so'rg'ichsimon, engakka oid) teshik; (o'ng, chap, lateral, kalta, uzun, pardali, oddiy, umumiy, oldingi) oyoqcha; (uzun, kalta, chuqur, qiyshiq, ko'ndalang, lateral) boshcha; (qadoqli, kiprikli, g'orsimon, shishasimon, yog'li) tana; (o'ng, chap, harakatchan, bo'lakka oid, kistaga oid) buyrak; (qo'shimcha, harakatchan) taloq; (dum suyagiga oid, aortaga oid) koptok; (markaziy, asabga oid, limfaga oid) tizim; (mo'jizavor, arteriyaga oid, qo'l kafti ustiga oid, bo'g'imga oid) to'r; (harakatchan, bo'lakka oid, zichlashgan) jigar.

IV. O'zbek tiliga tarjima qiling.

A.glomus caroticum, ren accessorius, systema lymphaticum, sinus occipitalis durae matris, cavitas (=cavum) abdominis, glomus pulmonale, caput superius musculi pterygoidei, pancreas accessorium, foramen palatinum majus, tegmen tympani, lobus anterior hypophysis, cavitas oris propria, foramen venae cavae, lobus hepatis dexter/sinister, crus anterius capsulae internae, stroma ganglii, hepar mobile, appendix fibrosa hepatis, rete venosum, porta hepatis, cortex thymi, hilus lienis, cortex renis, tuber frontale, musculus longus capitis.

B. pars cartilaginea tubae auditivae, arteria meningea media, caput ossis femoris, corpus adiposum infrapatellare, diaphragma urogenitale, pars dorsalis pontis, corpus pineale, calcar avis, crus membranaceum simplex, rete mirabile, corpus adiposum orbitae, systema nervosum centrale, radiatio corporis callosi, corpus vitreum, pecten anale, corpus medullare, systema urogenitale, pecten ossis pubis, caput et crus stapedis, stroma iridis, parenchyma testis, articulatio talocruralis, arteria circumflexa femoris lateralis.

C. diaphragma oris, basis cartilaginis arytenoideae, periodontium insertionis, corpus mandibulae, stroma glandulae, foramen infraorbitale maxillae, musculus rectus capitis posterior major, crus mediale cartilaginis alaris majoris, isthmus

cartilaginis, foramen mentale, corpus adiposum buccae, canalis radialis dentis
 corpus linguae, crus anterius, radix superior nervi hypoglossi, ganglion spirale
 cochleae, crus osseum commune, pars ossea tubae auditivae, apex capitis fibulae,
 rete articulare genus, canalis infraorbitalis maxillae, foramen apicis radialis dentis,
 facies anterior lentis, foramen caecum linguae, musculus obliquus externus
 abdominis.

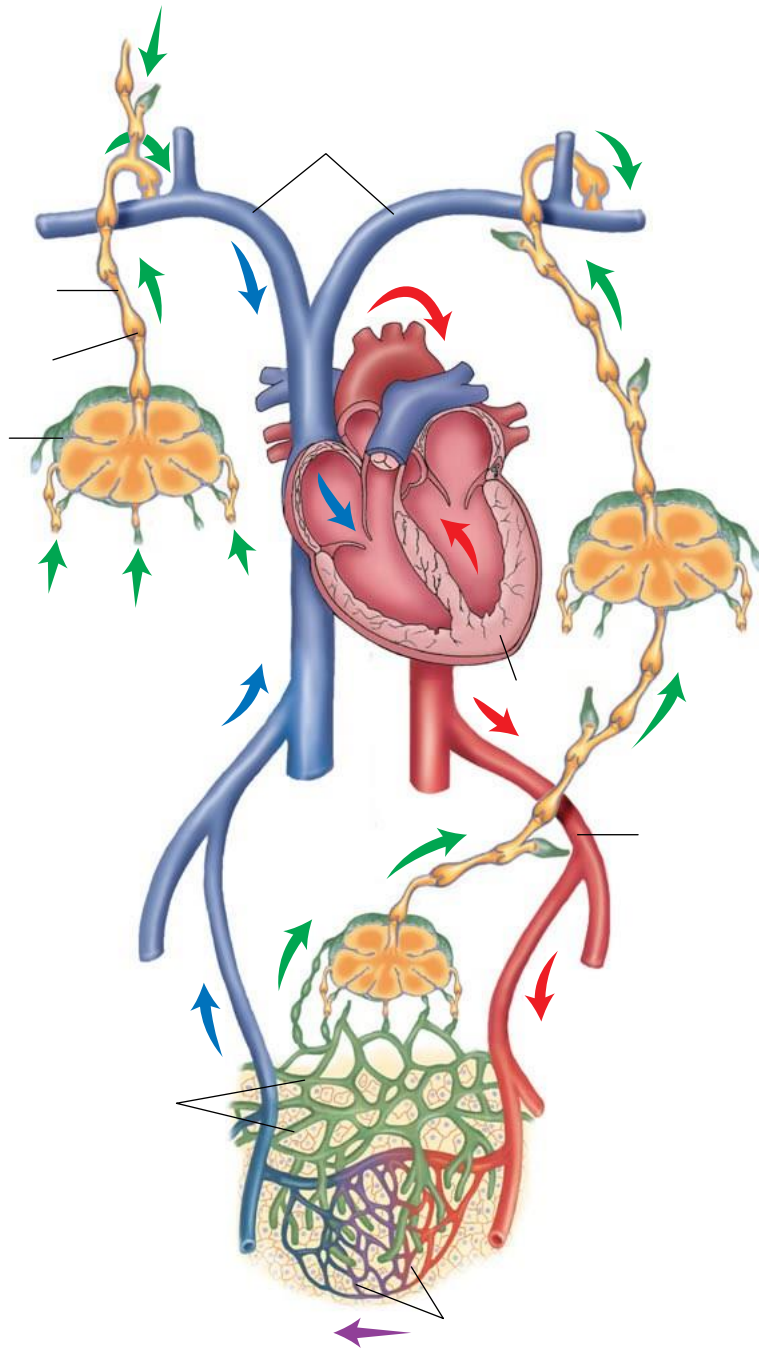

Leksik minimum

abdomen, inis <i>n</i>	qorin
caput, itis <i>n</i>	bosh
chiasma, atis <i>n</i>	kesishma
corpus, oris <i>n</i>	tana, gavda
crus, cruris <i>n</i>	boldir; oyoqcha
diaphragma, atis <i>n</i>	diafragma
femur, oris <i>n</i>	son, son suyagi
foramen, inis <i>n</i>	teshik
glomus, eris <i>n</i>	koptok
hepar, atis <i>n</i>	jigar
occiput, itis <i>n</i>	ensa
pectus, oris <i>n</i>	ko'krak
stroma, atis <i>n</i>	sinch
systema, atis <i>n</i>	tizim
tempus, oris <i>n</i>	chakka
tegmen, inis <i>n</i>	qoplama
viscus, eris <i>n</i>	ich, botin
zygoma, atis <i>n</i>	yonoq

Istisno so'zlar

lien, lienis <i>m</i>	taloq
ren, renis <i>m</i>	buyrak

1.11-rasm YURAK-QON TOMIR VA LIMFA SISTEMASI

Nazorat savollari:

- 1.III turlanish Neutrum rodiga tegishli otlar Nom. Sing. da qandayqo'shimchalarga ega ?
- 2.III turlanish Neutrum rodiga oid otlarning Gen. Sing. da yasalishida qanday qo'shimcha oladi?
3. I-II guruh sifatleri III turlanish Neutrum rodidagi otlar bilan qanday moslashadi?.
- 5.III turlanishdagi otlarning negiziniqanday aniqlash mumkin?

6.III turlanish otlarning lug'at shakli qanday yoziladi?

Ne noceas, si juvare non potes. – Zarar yetkazma, gar yordam bermasang.

Mens sana in corpore sano. – Sog' tanda sog'lom aql.

§10. I-V turlanishdagi ot va sifatlarning bosh kelishik ko'plik formasi (*Nominativus pluralis*).

Maqsad: Ot va sifatlarning bosh kelishik ko'plik formasidagi qo'shimchalarini *bilib olish*. Sifatlarni otlar bilan bosh kelishik ko'plikda *moslashtira olish*.

Bosh kelishik ko'plik formasi

1. Jadval yordamida otlarning bosh kelishik ko'plik, turlanish va rodlarda o'zgarishlarni kuzating:

Turlanish Rod	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
I		-ae	
II	-i		-a
III	-es		-a, -ia (-e, -al, -ar qo'shimchali otlar)
IV	-us		-ua
V		-es	

Berilgan misollarni tahlil qiling:

Lug'at shakli	Turlanish	Negiz	Nom. pl.
vertebra, <i>aef</i>	I	vertebr-	vertebrae
sulcus, <i>im</i>	II	sulc-	sulci
ligamentum, <i>in</i>	II	ligament-	ligamenta
dens, <i>dentism</i>	III	dent-	dentes
cartilago, <i>inisf</i>	III	carilagin-	cartilagine
foramen, <i>inisin</i>	III	foramin-	foramina
processus, <i>usm</i>	IV	process-	processus
genu, <i>usn</i>	IV	gen-	genua
facies, <i>eif</i>	V	faci-	facies

2. Jadval yordamida otlarning bosh kelishik ko'plik shaklining yasashiga diqqat qiling.

Otlarning bosh kelishik ko‘plik shaklini yasash uchun quyidagi amallar bajariladi:

- 1) otning lug‘at shakli olinadi;
 - 2) turlanishi aniqlanadi;
 - 3) negizi ajratiladi;
 - 4) negizga bosh kelishik ko‘plik qo‘shimchasi qo‘shiladi.
3. Jadval yordamida sifatlarning bosh kelishik ko‘plik qo‘shimchalarining rodlarda, guruhlarda va qiyosiy darajada o‘zgarishini kuzating:

Rod	Birinchi guruh (I-II turlanish) va orttirma daraja	Ikkinchi guruh (III turlanish)	Qiyosiy daraja (III turlanish)
<i>m</i>	-i	-es	(ior)-es
<i>f</i>	-ae		
<i>n</i>	-a	-ia	(ior)-a

4. Jadval yordamida sifatlarning bosh kelishik ko‘plik shaklining yasalishiga e‘tibor bering:

Nom. Sing.	Guruh	Turl.	Rod	Negiz	Nom. Plur.
pilosus	I	II	<i>m</i>	pilos-	pilosi
pilosa	I	I	<i>f</i>	pilos-	pilosae
pilosum	I	II	<i>n</i>	pilos-	pilosa
vertebralis	II	III	<i>m, f</i>	vertebral-	vertebrales
vertebrale	II	III	<i>n</i>	vertebral-	vertebralia
simplex	II	III	<i>m, f</i>	simplic-	simplices
simplex	II	III	<i>n</i>	simplic-	simplicia
posterior	qiyosiy daraja	III	<i>m, f</i>	posterior	posteriores
posterius	qiyosiy daraja	III	<i>n</i>	posterior	posteriora

Sifatlarning bosh kelishik ko‘plik shaklini yasash uchun quyidagi amallar bajariladi:

- 1) sifatlarning lug‘at shakli olinadi;

- 2) uning guruhi yoki darajasi aniqlanadi;
- 3) uning turlanishi aniqlanadi;
- 4) uning rodi aniqlanadi;
- 5) uning negizi ajratiladi;
- 6) bosh kelishik ko'plik qo'shimchasi qo'shiladi.

Nomenklaturada uchraydigan qisqartmalar

<i>Singularis</i>		<i>Pluralis</i>	
<i>Qisqartma</i>	<i>So'zning to'liq shakli</i>	<i>Qisqartma</i>	<i>So'zning to'liq shakli</i>
A.	Arteria	Aa.	arteriae
B.	Bursa	Bb.	bursae
Fasc.	Fasciculus	Fascc.	fasciculi
For.	Foramen	Forr.	foramina
Gangl.	Ganglion	Gangll.	ganglia
Gl.	Glandula	Gll.	glandulae
Lam.	Lamina	Lamm.	laminae
Lig.	Ligamentum	Ligg.	ligamenta
M.	Musculus	Mm.	musculi
N.	Nervus	Nn.	nervi
Nucl.	Nucleus	Nucll.	nuclei
R.	Ramus	Rr.	rami
Reg.	Regio	Regg.	regiones
Seg.	Segmentum	Segg.	segmenta
Sul.	Sulcus	Sull.	sulci
Sut.	Sutura	Sutt.	suturae
Tr.	Tractus	Trr.	tractus
Tun.	Tunica	Tunn.	tunicae
V.	Vena	Vv.	venae
Vag.	Vagina	Vagg.	vaginae

Mashqlar

I. Otlarni qaysi turlanishga mansubligini aniqlang, *Nom. pl.* hosil qiling:

pyramis, idis *f*; cellula, *ae f*; dens, dentis *m*; facies, *ei f*; os, ossis *n*; gyrus, *i m*; cornu, *us n*; septum, *i n*; ductus, *us m*; gingiva, *ae f*; sectio, *onis f*; bursa, *ae f*; crus, *cruris n*; t(a)enia, *ae f*; folliculus, *i m*; plexus, *us m*; appendix, *icis f*; ampulla, *ae f*; recessus, *us m*.

II. Lotin tiliga tarjima qiling, lugʻat shaklini koʻrsating:

nomlar, segmentlar, kesiklar, gardishlar, sinxondrozlar, venalar, tizimchalar, qinlar, asablar, tishlar, yoʻllar, kirish teshiklari, soʻrgʻichlar, qirgʻoqlar, kesishmalar, liqildoqlar, choklar, oʻtkir qirralar, pushtalar, qovurgʻalar, falangalar, oʻymalar, sinuslar, bezlar, toʻsiqlar, boʻgʻimlar, egatlar, sohalar, tolalar, barmoqlar, chuqurlar, poyalar, oʻzaklar, yaproqlar, botiqlar.

III. Lotin tiliga tarjima qiling:

A. mushaklar: bosh, koʻz, til, tanglay, boʻyin, hiqildoq orqa, koʻkrak, qorin, chanoq diafragmasining, yuqori aʼzoning, koʻz olmasining; aylantiruvchi mushaklar: boʻyinning, koʻkrakning, belning; suyaklar: yuz, kalla suyagining, yuqori aʼzo, qoʻl kaftining, oyoq kaftining, belbogʻning, koʻkrak qafasi; venalar: miyaning, koʻprikning, miyacha; kesiklar: gipotalamusning.

B. katta bosh miya pushtalari, miyachayaproqlari, kalla liqildoqlari, qoplama kesishmasi, gavhar nurlari, bosh sohalari, teri egatlari, koʻprik oʻzaklari, chambar ichak tasmalari, jigar boylamlari, kalla suyagining choklari, teri tutqichlari, tizza venalari, hiqildoq togʻaylari, ayrisimon bez boʻlakchalari, buyrak venalari, kalla sinxondrozlari, kamalak parda burmalari, burun togʻaylari, oʻpka alveolalari, kekirdak togʻaylari, ogʻiz bezlari, koʻkrak qafasi boʻgʻimlari, nogʻora parda shoxlari, oʻrta dumba mushagi haltalari, oʻt pufagi shilliq pardasining burmalari, yuqori aʼzo mushaklari.

IV. *Nom. pl.* dagi otlar bilan moslashgan sifatlarni belgilang, tarjima qiling:

nodi (lumbales, lymphatici, pectoralia, epigastrici, pulmonales, dextri, internae, iliaci, occipitales, profunda, mastoidei, regionales); papillae (linguales, conicae, fungiformes, vallatae, filiformes, foliatae, flava, palmaria, cruciata, intercarpei,

alaria, radiata, dorsalia, supraspinalia, costoxiphoidea); dentes (acustici, incisivi, molares, longae, canini, premolares, decidui, permanentes, majores, brevia, minores); plexus (iliaci, rectales, inferiores, gastricae, medii, vesicales, medianae, viscerales, vasculares); foramina (ethmoidalia, minora, nervosae).

V. O‘zbek tiliga tarjima qiling:

A. muscoli subcostales, glandulae labiales, tubercula dentis, dens caninus, pyramides renales, venter posterior, venulae rectae, sinus intermedii, cellula anterior, ganglia cardiaca, plicae gastricae, nervi craniales, nervi spinales.

B. spatia interglobularia, nomina anatomica, venae intercoslaes anteriores, canaliculi dentales, ductus sublinguales minores, crura ossea, arteriae ciliares posteriores longae, vasa sinusoidea lienis, facies articulares, labia oris, juga alveolaria, valvulae venosae, alveoli denales.

VI. O‘zbek tiliga tarjima qiling:

A. muscoli (suboccipitales, faciales, masticatores, suprahyoidei, infrahyoidei, rotatores, interspinales, intertransversii, intercostales); regiones (faciales, cervicales, pectorales, abdominales, dorsales, pleuropulmonales); arteriae (minores, ciliares, breves, posteriores, musculares, gastricae, articulares, nutriciae); articulationes (fibrosae, cartilagineae, synoviales, vertebrales); venae (vestibulares, rectae, minimae, atrioventriculares, tracheales, bronchiales, thoracicae, pharyngeae, nasales, meningeae, labiales, temporales, maxillares, tympanicae, parotideae, superficiales, occipitales, ethmoidales).

B. ligamenta (flava, supraspinalia, ventralia, auricularia); fibrae (longitudinales, externae, radiales, dentatae, circulares, corticospinales, periventriculares); rami (capsulares, pharyngeales, mastoidei, glandulares, intermedii, thymici, mammarii, duodenales, calcanei, gastrici, tracheales); foramina (papillaria, nervosa, alveolaria, minora, intervertebralia, pelvina, sacralia); articulationes (sternocostales, intercarpeae, interphalangeae); ganglia (cardiaca, renalia, thoracica).

C. dentes (incisivi, canini, premolares, molares, decidui, permanentes); glandulae (ciliares, oris, salivariae, lacrimales, buccales, molares, linguales, palatinae, mucosae, pharyngeae).

VII. Lotin tiliga tarjima qiling:

A. bo'yinning qirralararo mushaklari, oldingi va orqa tepa suyakka oid arteriyalar, katta bosh miyaning pastki venalari, me'daga oid chuqurchalar, bo'laklararo yuzalar, ko'krak yurakka oid tarmoqlar, kichik til ostiga oid oqimlar, tilning dorsal shoxlari, oldingi orqa alveolaga oid arteriyalar.

B. o'rta dumba mushagining ko'stga oid haltalari, to'g'ri ichakning ko'ndalang burmalari, chambar ichakning yarimoysimon tasmalar, kichik buyrakka oid kosachalar, qora moddaning shoxchalari, yonbosh chigallar, chanoqqa oid tugunlar (asabga oid), qo'l kaftining venalari, orqa miya kesiklari, ko'prikning ko'ndalang tolalari, orolchaning kalta pushtalari.

C. qo'shimcha burun tog' aylari, ponasimon sinus aperturasi, pastki qoziq tishlar, yuqori katta oziq tishlar, kichik tanglay kanallari, katta va kichik tohsimon asab egatlari, orqa yuqori alveola teshiklari, peshona suyagining ko'zga oid qismi, yuqori va pastki burun chig'anoqlari, katta va kichik shoxlar, ponasimon suyakning qanotsimon o'simtalari, yuqori va orqa quloqqa oid mushaklar.

Leksik minimum

I turlanishdagi otlar

ampulla, <i>ae f</i>	ampula
apertura, <i>ae f</i>	apertura (teshik)
cellula, <i>ae f</i>	hujayra
fibra, <i>ae f</i>	tola
gingiva, <i>ae f</i>	milk
glandula, <i>ae f</i>	bez
palpebra, <i>ae f</i>	qovoq
papilla, <i>ae f</i>	so'rg'ich
plica, <i>ae f</i>	burma
retina, <i>ae f</i>	to'r parda

II turlanishdagi otlar

alveolus, <i>im</i>	katakcha, alveola
bulbus, <i>im</i>	piyozcha (olmacha)

bulbus oculi	ko‘z olmasi
cilium, i <i>n</i>	kiprik
folium, i <i>n</i>	barg, yaproq
gyrus, <i>im</i>	pushta
metacarpus, <i>im</i>	qo‘l kafti
metatarsus, <i>im</i>	oyoq kafti
nucleus, i <i>m</i>	o‘zak
ramus, i <i>m</i>	tarmoq, shoxcha
spatium, i <i>n</i>	sath (oraliq)
supercilium, i <i>n</i>	qosh

IV turlanishdagi otlar

manus, <i>usm</i>	qo‘l
recessus, <i>usm</i>	chuqurlik, cho‘ntak

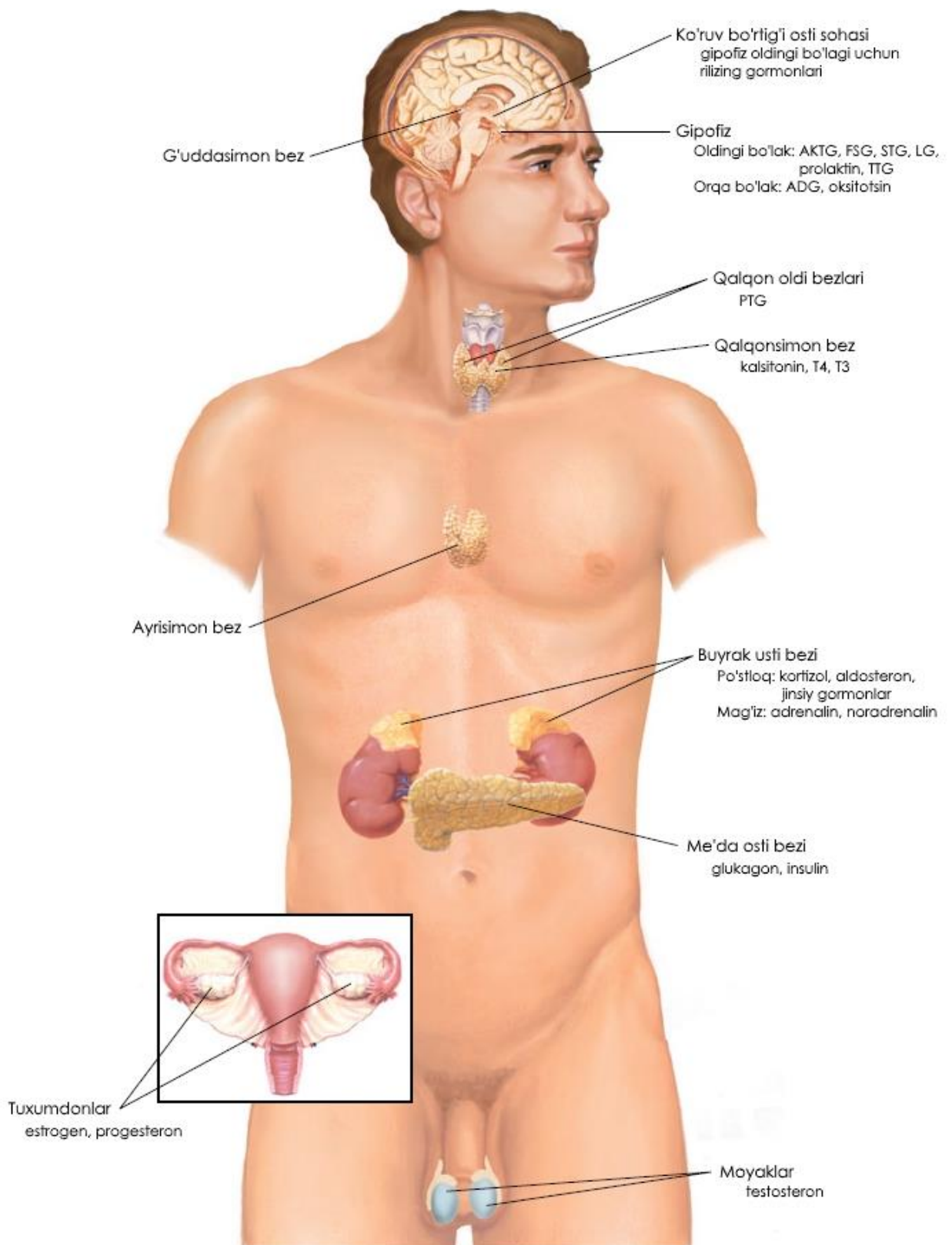
I guruh sifatleri

accessorius, a, um	qo‘shimcha
cavernosus, a, um	g‘orsimon
fibrosus, a, um	tolali, fibroz
flavus, a, um	sariq
gastricus, a, um	me‘daga oid
glut(a)eus, a, um	dumbaga oid
hepaticus, a, um	jigarga oid
lymphaticus, a, um	limfaga oid
mucosus, a, um	shilliqli
nutricius, a, um	oziqlantiruvchi
oesophageus, a, um	qizilo‘ngachga oid
pelvinus, a, um	chanoqqa oid
proprius, a, um	xususiy
subcutaneus, a, um	teri ostiga oid

II guruh sifatleri

brevis, e	kalta
-----------	-------

ciliaris, e	kiprikka oid
communis, e	umumiy
corticalis, e	po'stloqqa oid
labialis, e	labga oid
lumbalis, e	belga oid
papillaris, e	so'rg'ichli, so'rg'ichga oid
pectoralis, e	ko'krakka oid
pulmonalis, e	o'pkaga oid
radialis, e	nurli; bilak (<i>suyagi</i>)ga oid
spinalis, e	orqa miyaga oid
superficialis, e	yuzaki
ulnaris, e	tirsak (<i>suyagi</i>)ga oid

1.12-rasm Tana qisimidagi ichki va jinsiy azolar (A) Posterior (B) Anterior

Nazorat savollari:

- 1.I-V turlanishdagi otlarni Nom plda qo'shimchalari qanday?
- 2.I-II guruh sifatleri I-V turlanishdagi otlar bilan Nom. Pluralisda qanday moslashadi ?
- 3.Moslashganda sifatlar otning nimalarini oladi?
- 4.Ko'plik qo'shimchalarini olishda nimaga etibor berish kerak?

Quem medicamenta non sanant, natūra sanat. –Dori davolamaganni tabiat davolaydi.

Cuivis dolori remedium est patientia. –Har og'riqqa vosita - sabr.

§11. I-V turlanishdagi ot va sifatlarining qaratqich kelishik ko'plik son (Genetivus pluralis) shakli.

Maqsad: Ot va sifatlarining qaratqich kelishik ko'plik sondagi tugallanmalarini *bilib olish*. Sifatlarini har bir turlanish Genetivus pluralis shaklidagi otlar bilan *moslashtiraolish*.

Qaratqich kelishik ko'plik formasi

Ot va sifatlarining *Genetivus pluralis* shaklini hosil qilish uchun taxminiy asosli harakatlar:

- 1) otl va sifatlarining lug'at shakli;
- 2) turlanishni aniqlash;
- 3) negizni ajratish;
- 4) negizga *Gen. Plqo* 'shimchasini qo'shish.

Eslab qoling:	<i>Turlanish</i>	<i>Gen. pl.</i>
I		-arum
II		-orum
IV		-uum
V		-erum

I, II, V turlanishdagi otlarning hamda I guruh sifatleri, xususan orttirma daraja sifatlarining umumiy -um qo'shimcha komponenti negizning unli oxiriga -r- orqali, IV turlanishda esa bevosita -u- unlisiga qo'shiladi.

<i>Lug'at shakli</i>	<i>Turl.</i>	<i>Negiz</i>	<i>Unli oxir</i>	<i>Qo'shimcha</i>	<i>Gen. pl.</i>
glandula, <i>aef</i>	I	glandul-	-a-	-r-um	glandularum
nervus, <i>im</i>	II	nerv-	-o-	-r-um	nervorum
septum, <i>in</i>	II	sept-	-o-	-r-um	septorum
ganglion, <i>in</i>	II	gangli-	-o-	-r-um	gangliorum
textus, <i>usm</i>	IV	text-	-u-	-um	textuum
cornu, <i>us n</i>	IV	corn-	-u-	-um	cornuum
facies, <i>eif</i>	V	faci-	-e-	-r-um	facierum
thoracicus	II	thoracic-	-o-	-r-um	thoracorum
thoracica	I	thoracic-	-a-	-r-um	thoracorum
thoracicum	II	thoracic-	-o-	-r-um	thoracorum

III turlanishdagi ot, II guruhsifatvaqiyosiydarajadagisifatlarining

Genetivuspluralisqo'shimchalari

-um

-ium

1
undoshbilantugallanuvchinegizliotlar
(«undoshli tipdagi»)

Sifatlarning qiyosiy darajasi
(«undoshli tipdagi»)

2 undosh bilan tugallanuvchi negizli
otlar («aralash tipdagi»)

-is, -es teng bo'g'inlilari («aralash
tipdagi»)

-e, -al, -ar otlari («unli tipdagi»)

II guruh sifatlari («unli tipdagi»)

1. Otlarning *Gen. pl.* shaklini hosil qilishda inobatga olish kerak:

a) negiz 1 yoki 2 undosh bilan tugallanganligiga: radix, icis *f*–radici-um; pars, partis *f*– part-ium;

b) -es, -is otlari teng yoki noteng bo'g'inligiga: paries, etis *m*– pariet-um; pyramis, idis *f*– pyramid-um; auris, is *f*– aur-ium;

c) -e, -al, -ar bilan tugallanganligiga: rete, is *n*– ret-ium.

2. Sifatlarning *Gen. pl.* shaklini hosil qilishda esda tutish kerak:

a) II guruh sifatlari -ium qo'shimchasiga ega bo'lganda: brevis, e – brev-ium; simplex, icis – simplic-ium;

b) qiyosiy daraja sifatлари -ior li negiziga -um qoʻshimchasi qoʻshiladi: anterior, ius (anterior-is – negiz anterior-) anterior-um.

Mashqlar

I. Otlarni qaysi turlanishga mansubligini aniqlang, lugʻat shaklini belgilang:

concharum, sulcorum, processum, digitorum, facierum, lamellarum, arteriarum, oculorum, lingularum, ligamentorum, plexum, genuum, aperturarum, recessum.

II. Lotin tiliga tarjima qiling, *Gen. pl.* hosil qiling:

tugun, bez, sinus, yuza, kirish teshigi, boylam, arteriya, chigal, boʻlmacha, milk, lab, burchak, shox, egat, lunj, gangliy, dahliz.

III. Lotin tiliga tarjima qiling, *Nom. pl.* va *Gen. pl.* hosil qiling:

konussimon soʻrgʻich, til osti-ustiga oid mushak, yonoqqa oid oʻsimta, tanglayga oid egat, jagʻ-til ostiga oid chizigʻ, eng kichik vena, kesuvchi mushak, koʻndalang tanglay burmasi, gʻorsimon chigal, koʻruv asabi.

IV. Berilgan otlardan *Gen. pl.* hosil qiling:

pes, pedism; cavitas, atis *f*; foramen, inis *n*; unguis, is *m*; thenar, aris *n*; dens, dentis *m*; caput, itis *n*; frons, frontis *n*; paries, etis *m*; tempus, oris *n*; canalis, is *m*; apex, icis *m*; calcar, aris *n*; tuberositas, atis *f*; cervix, icis *f*; os, ossis *n*; ars, artis *f*; stapes, edis *m*; glans, glandi *f*; meninx, ngis *f*.

V. Berilgan sifatlardan *Gen. pl.* hosil qiling:

frontalis, e; anterior, ius; dentalis, e; orbitalis, e; posterior, ius; molaris, e; infraorbitalis, e; superior, ius; sphenoidalis, e; major, jus; premolaris, e; minor, us.

VI. *Gen. pl.* ga qoʻying:

vas sanguineum, valvula semilunaris, nervus spinalis, vena minima, dens premolaris, papilla lingualis, alveolus dentalis, cornu minus, septum interradiculare, concha nasalis, facies articularis, glandula lingualis, ligamentum flavum, canalis alveolaris, processus transversus, massa lateralis, foramen alveolare.

VII. Lotin tiliga tarjima qiling, *Nom. pl.* va *Gen. pl.* hosil qiling:

katta qanot, koʻz kosasiga oid qism, engak doʻmboqchasi, alveolalararo toʻsiq, til osti burmasi, lateral yuza, kichik tanglay teshigi, pastki kichik oziq tish, boʻyin

umurtqasi, kesuvchi tish, simpatik chigal, qoziq tish, peshonaga oid sinus, o'pkaga oid vena, katta oziq tish, belga oid umurtqa, quloqqa oid yuza, katta tanglay kanali, orqa uzunchoq boylam, tashqi qovurg'alalaro mushak.

VIII. Lotin tiliga tarjima qiling:

A. qovurg'alarning ko'taruvchi uzun mushaklar, qovurg'alarning ko'taruvchi kalta mushaklar, paylar kesishmasi, kesuvchi va qoziq tishlarning medial yuzasi, bukuvchi mushaklar paylarining bog'ichi, pastki yozuvchi mushak paylarining bog'ichi, paylar boylami, tomirlarning tomirlari, qizil va sariq suyak ko'miklari, peshonaga oid sinuslarning to'sig'i, chap bo'lmachaning o'pka arteriyalariga oid teshiklari, bo'yin umurtqalarining oldingi va orqa do'mboqlari, simpatik chigallarning gangliyalari, o'ng bo'lmachaning bo'sh venalariga oid sinus.

B. yuzaki barmoqlarni bukuvchi mushaklar, kalta barmoqlarni yozuvchi mushaklar, qo'l barmoqlari paylarining sinovial qinlari, yuqori kichik boldir mushaklari paylarining bog'ichi, qo'l barmoqlarining fibroz qinlari, umumiy bukuvchi mushaklarning sinovial qinlari, dumba mushaklarining mushaklararo haltalari, qo'l bosh barmog'ining uzun uzoqlashtiruvchi mushak va kalta yozuvchi mushak paylarining qini, qo'l kaftining bilakka oid yozuvchi mushaklar paylarining qini.

C. lablar jipislashuvlari, qovoqlar yorig'i, tomirlar asabi, kesuvchi va katta oziq tishlar, kesuvchi va kichik oziq tishlarning tilga oid yuzasi, ponasimon sinuslar, ponasimon sinuslar to'siqlari, qanotsimon o'simtalar, qanotsimon o'simtalar medial va lateral plastinalari, katta va kichik toshsimon asablar, katta va kichik toshsimon asablar kanallari, katta va kichik toshsimon asablar kanallarining tirqishi, qovoqlar yon jipislashuvi.

IX. O'zbek tiliga tarjima qiling:

A. nuclei nervorum cranialum, facies anterior et posterior dentium premolarium et molarium, vagina synovialis mm. peroneorum (fibularium) communis, rr. trigeminales et trochleares, sinus venarum cavarum, mm. palati et faucium, forr. venarum minimarum, noduli valvularum semilunarium.

B. vincula tendinum, cavernae corporum cavernosorum, lunulae valvularum semilunarium, decussatio nn. trochlearium, stratum lamellarum generalium externarum et internarum, plexus cavernosi concharum, tunica conjunctiva palpebrarum, ligg. ossiculorum auditus, articulationes ossiculorum auditus.

Leksik minimum

I turlanishdagi otlar

comissura, <i>aef</i>	jipislashuv(bitishma)
glandulasuprarenalis	buyrak usti bezi
medulla, <i>aef</i>	miya
medulla oblongata	uzunchoq miya
medulla ossium	suyak iligi, suyak ko‘migi
medulla spinalis	orqa miya
trachea, <i>aef</i>	kekirdak
vagina, <i>aef</i>	qin
valvula, <i>ae f</i>	to‘sqich
vesica, <i>aef</i>	pufak
vesica fellea (s. biliaris)	o‘t pufagi
vesica urinaria	qovuq, siydik pufagi

II turlanishdagi otlar

atrium, <i>in</i>	bo‘lmacha
bronchus, <i>im</i>	bronx
carpus, <i>i m</i>	qo‘lning kaft usti qismi
lobus, <i>im</i>	bo‘lak
lumbus, <i>i m</i>	bel
metacarpus, <i>i m</i>	qo‘l kafti
nodulus, <i>i m</i>	tuguncha
retinaculum, <i>in</i>	bog‘ich
stratum, <i>in</i>	qavat, qatlam
thalamus, <i>im</i>	ko‘ruv bo‘rtig‘i
thymus, <i>im</i>	ayrisimon bez

III turlanishdagi otlar

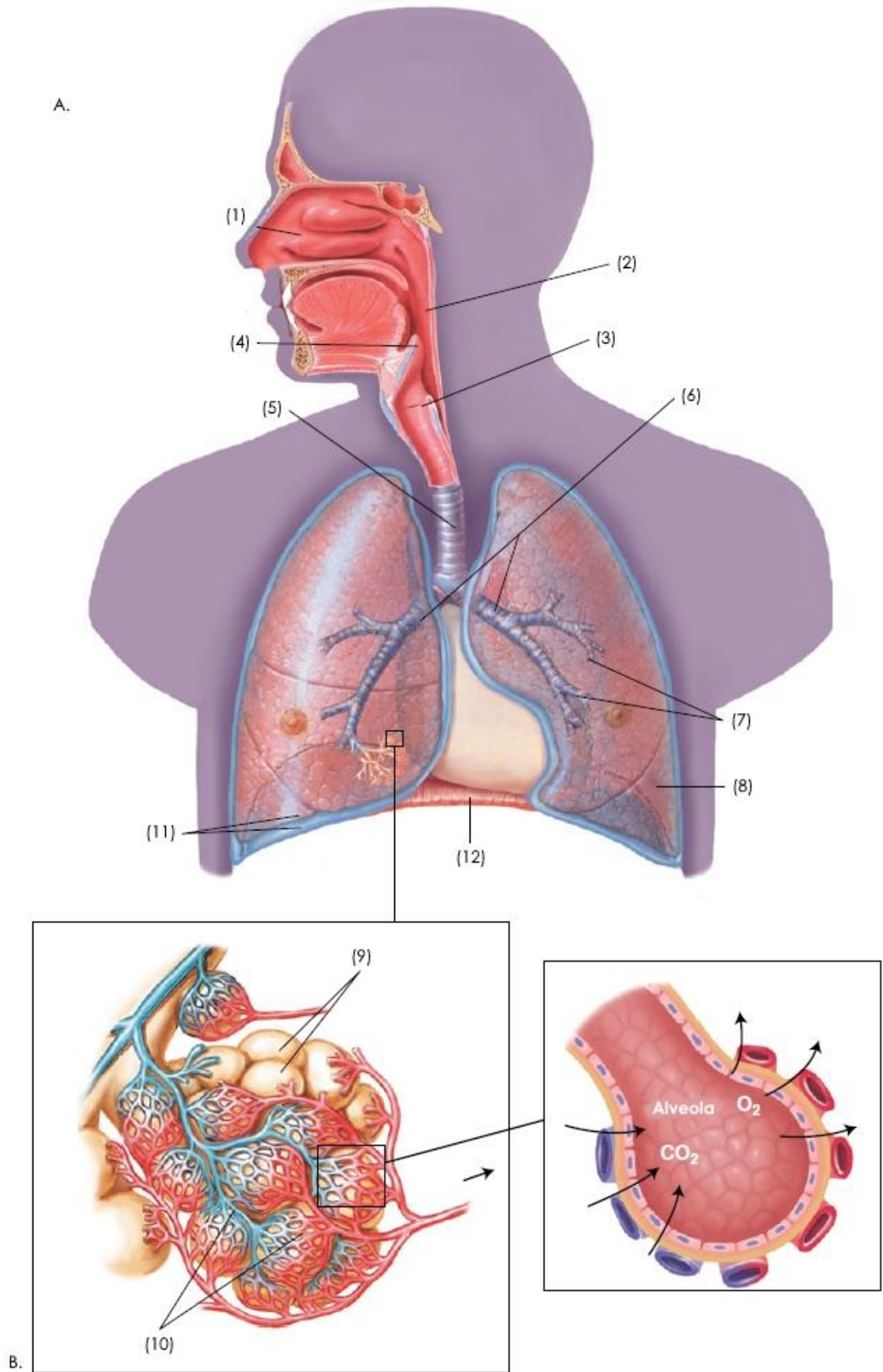
abscessus, us <i>m</i>	abscess
sensus, us <i>m</i>	sezgi; ma'no

I guruh sifatleri

arteriosus, a, um	arteriyaga oid
cardiacus, a, um	yurakka oid
membranaceus, a, um	pardali
oblongatus, a, um	uzunchoq
opticus, a, um	ko'ruv
peron(a)eus, a, um (s. fibularis)	kichik boldir (<i>suyagi</i>) ga oid
pyloricus, a, um	pilorusga oid
ruber, bra, rum	qizil
sanguineus, a, um	qonga oid
spurius, a, um	soxta
urinarius, a, um	siydikka oid

II guruh sifatleri

analıs, e	orqa chiqaruv teshigiga oid
biliaris, e	o'tga oid
cerebellaris, e	miyachaga oid
generalis, e	umumiy
intermuscularis, e	mushaklararo
medullaris, e	miyaga oid
paranasalis, e	burun atrofiga oid
semilunaris, e	yarimoysimon

1.13- rasm. Yuqori va quyi nafas yo‘llari ifodasi.

Nazorat savollari:

1. III turlanishda Masculinum, Feminum va Neutrum rodlariga tegishli otar Nom.pl et Gen.pl. da qanday qo'shimchalariga ega bo'ladi?
2. Masculinum va Femininum rodlaridagi otar kelishiklarda turlanganda bir xil qo'shimchalarga ega bo'ladimi?
3. III turlanishda turlanuvchi otar sifatlar bilan Nom. pluralisda qanday moslashadi ?
4. Gen. pl. da qanday qoshimchalarga ega boladi?
5. Nom. pl. da qanday qoshimchaga ega?

Optimum medicamentum quies est. – A'lo dori vositasi - oromdir.

Medicamenta heroica in manu imperiti sunt, ut gladius in dextra [manu] furiosi. – Malakasizning qo'lidagi kuchli dori, jinning o'ng [qo'l] idagi qurol kabi.

§12. Son.

Maqsad: 1 dan 15 gacha sanoq va tartib sonlarini; lotin va yunon kelib chiqishga ega son prefikslarini *bilib olish*. Terminlarda son prefikslarini *ajrata olish*.

1 dan 15 gacha miqdor va tartib sonlari

Arab raqamlari	Sanoq sonlar	Tartib sonlar	Rim raqamlari
1	unus, a, um	primus, a, um	I
2	duo, duae, duo	secundus, a, um	II
3	tres, tria	tertius, a, um	III
4	Quattuor	quartus, a, um	IV
5	Quinque	quintus, a, um	V
6	Sex	sextus, a, um	VI
7	Septem	septimus, a, um	VII
8	Octo	octavus, a, um	VIII
9	Novem	nonus, a, um	IX
10	Decem	decimus, a, um	X

11	Undecim	undecimus, a, um	XI
12	Duodecim	duodecimus, a, um	XII
13	Tredecim	tertius decimus, a, um	XIII
14	Quattuordecim	quartus decimus, a, um	XIV
15	Quindecim	quintus decimus, a, um	XV

Sanoq sonlar orasida faqat unus, a, um; duo, duae, duo; tres, tria rod qo'shimchasiga ega. Tartib sonlar I guruh sifatleri kabi moslashadi va turlanadi.

Old qo'shimcha sifatida qo'llaniluvchi lotin va yunon sonlari.

Anatomik terminshunoslikda lotin kelib chiqishiga ega son prefikslari, farmasevtik va klinik terminshunoslikda esa yunon kelib chiqishiga ega son prefikslari ustunlik qiladi.

	Lotin prefikslari	Misollar	Yunon prefikslari	Misollar
yarim	semi-	semilunaris, e yarimoysimon	hemi-	hemispherium, i n yarim palla
bir	uni-	unicornis, e bir shoxli	mono-	mononucleosis, is f mononukleoz
ikki	bi-	biceps, ipitis ikki boshli	di-	dicheilia, ae f qo'sh lab
uch	tri-	trigeminus, a, um uch shoxli	tri-	trioxazinum, i n trioksazin
to'rt	quadri-	quadriceps, ipitis to'rt boshli	tetra-	tetraboras, atis m tetraborat
besh			pent-	pentaminum, i n pentamin
olti			hex-	hexenalum, i n geksenal
yetti			hept-	heptylresorcium, i m

				geptilrezorsin
sakkiz			octo-	octoestrolum, i n oktestrol

Nazorat savollari:

1. Lotinvaunonsonlar anatomiyada qandayqo'llaniladi?
2. Klinikada qaysi sonlar qo'llaniladi ?
- 3.Sonlar old qo'shimchashaklida qaysi nomlarda ishlatiladi.
4. Sonlarni kelib chikish tarixi qanday ?

§13. I bo'lim anatomiya va gistologiya atamashunoslik ta'limoti
bo'yichatakrorlash

Maqsad: O'tilgan materialni tizimli qaytarish, tibbiyotterminlarini bosh va qaratqich kelishik birlik va ko'plik sonlarida tarjima qilish mahoratini mustahkamlash.

Mashqlar

I. Berilgan so'zlarning lotin tili lug'at shaklini ayting:

chigal, ichak, gangliy, til, ariq, teshik, yuza, yo'l, asab, o'simta, mushak, halta, qirg'oq, o'q, shox, yoriq, qism, boylam, sinus, qovoq, suyak, tish, tizim, muguz, bronx, tomir, do'mboqcha, yonoq.

II. Berilgan so'z birikmalarini og'zaki tarjima qiling:

A. margo anterior, os hyoideum, nodus lymphaticus, spina nasalis posterior, colon transversum, fissure orbitalis, radix vestibularis, foramen occipital magnum, crista tuberculi minoris, fornix pharyngis, meatus externus, incisura pancreatis, dura mater encephali, lobus hepatis dexter.

B. corpus vesicae felleae (biliaris), ampulla recti, ligamentum fibulare, cornu sacrale, musculus glut(a)eus minor, ductus hepaticus sinister.

C. nervus facialis, glandula lacrimalis, stratum cerebrale, musculus transversus menti, cavitas nasi propria, ductus sublingualis major, nervus muscoli tensoris veli palatini, hiatus canalis nervi petrosi minoris, apex radices dentis.

III. Berilgan so'z birikmalarini og'zaki tarjima qiling:

pastki kesuvchi tish, soʻrgʻichsimon katakcha, katta qanot, tishlararo boʻshliq, kichik togʻay, kesuvchi kanal, kichik til osti yoʻli, gʻalvirsimon teshik, qon tomir, kichik shox.

IV. Berilgan soʻz birikmalarini *Gen. pl.* ga qoyib yozing:

burun bezi, alveola teshigi, pastki boʻgʻim oʻsimtasi, tepa suyagi.

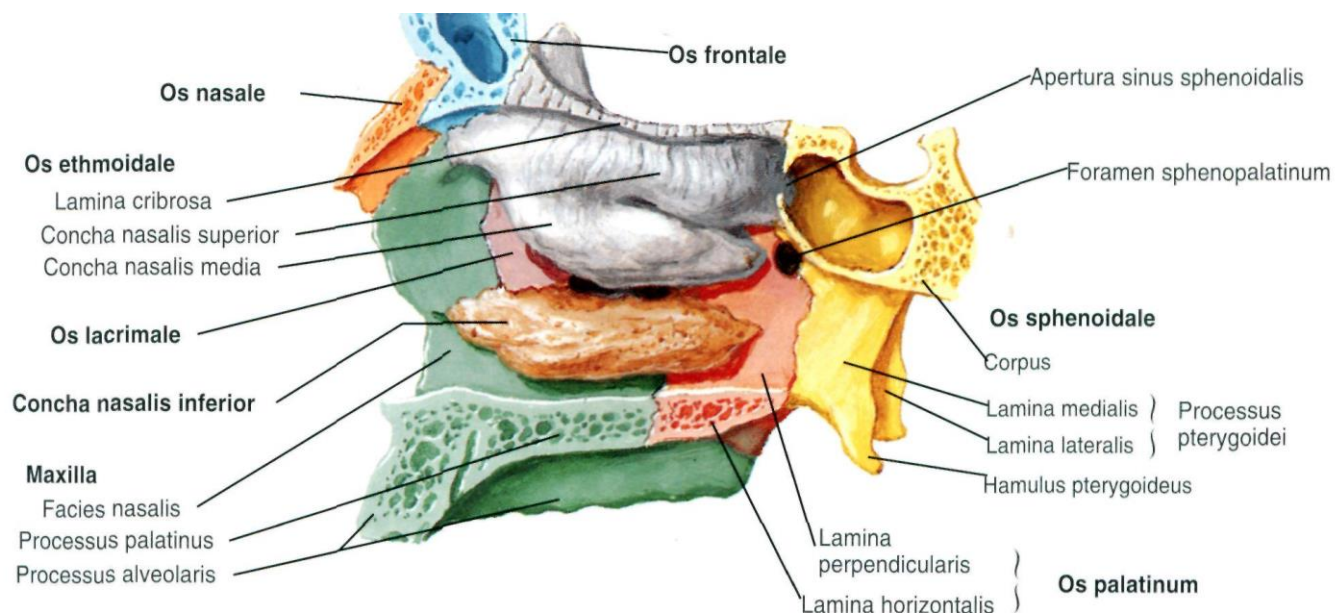
V. Lotin tiliga tarjima qiling:

A. umumiy jigar yoʻli, orqa miya gangliyi, ichki eshituv yoʻli, vena chigali, katta nogʻoraning oʻtkir qirrası, tepa doʻmbogʻi, yuqori qoziq tish, chakka chizigʻi, tishlararo soʻrgʻich, burun toʻsigʻining koʻtaruvchi mushak, koʻkrak qafasining aylantiruvchi mushak, yuqori halqumning toraytiruvchi mushak, ogʻiz burchagining tushiruvchi mushak, bosh mushaklari, yonbosh chigallar, kalta meʼda venalari, kichik tanglay kanallari, (asab) chanoq tugunlari, tana sohalari, qattiq miya pardalarining sinuslari, togʻay oʻymalari, oldingi oʻrta orqa miya venalari, ogʻiz lablari, hiqildoq mushaklari, qorin mushaklari, koʻkrak mushaklari, jigar boʻlaklari, tomirlar tomirlari, ensa mushaklari, oʻng boʻlmacha kavak venalari sinusi, aorta qopqoqlari yetishmovchiligi, orqa serbar mushagi, kalla asablarning oʻzaklari, yuqori chigʻanoq boylami, orqa miya asablarining chigallari, jigar boylamlari, umumiy uyqu chigali, ensa shoxining piyozchasi, bel asablari, umumiy oʻt yoʻlining qisuvchi mushagi, qizil suyak koʻmigi, taloqning visseral yuzasi.

B. qoʻshimcha umurtqaga oid vena, parietal qorin parda, qoʻl bosh barmogʻining yaqinlashtiruvchi mushak, orqa dumgʻazaga oid teshiklar, tizza boylamlari, qoʻl barmoqlarining fibroz qini, segmentga oid bronxlarning shoxlari, oʻt pufagining tanasi, siydik chiqaruv kanalining tashqi (chiqish) teshigi, siydik pufagining mushakka oid pardasi, yuqori oldingi yonbosh oʻtkir qirra, qovurgʻa boshchasining boʻgʻimi, oyoq falangalararo boʻgʻimi, suyak ampulalari, synovial bogʻlanmalar (boʻgʻimlar), chot mushaklari, oʻng oʻpka venalari, teri bogʻichlari, nogʻora pardasi orqa choʻntagi, buyrak usti bezining yuqori qirgʻogʻi.

C. yuz va chaynovchi mushaklar, tishning medial plastinkasi, tilning oʻrtancha egati, koʻz kosasining yuqori va pastki devorlari, pastki tish yoyi, milklar, tishlar, ogʻiz bezlari, kesuvchi tishlarning medial yuzasi, orqa til bezlari, burun

to'sig'ining harakatchan qismi, kurak-til osti mushagining yuqori va pastki qornchasi, pastki milk shoxlar, pastki jag'ning alveolaga oid qismi, pastki jag'ga oid limfa tuguni, tilning ko'r teshigi, qo'shimcha burun tog'aylari, burun atrofi sinuslari.

1.14-rasm Bosh yuz jag' qismiga tegishli suyaklar nomi

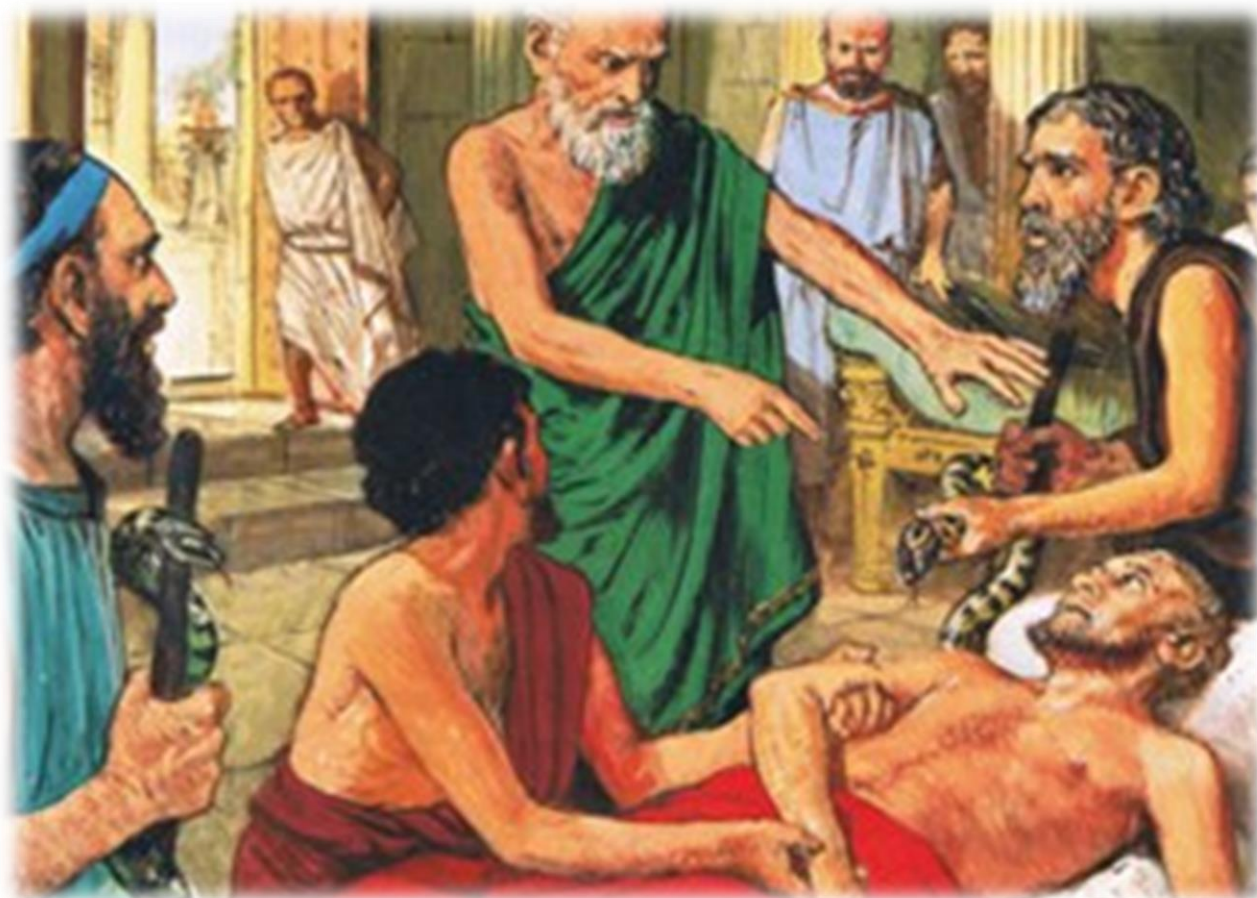
Qisqartma	To'liq shakli	Ma'nosi
ABGs	arterial blood gases	arterial qonning gazga to'yinish darajasi
AIDS	acquired immune deficiency syndrome	orttirilgan immun tanqisligi sindromi
ARDS	acute respiratory distress syndrome	o'tkir nafas distressi sindrom
CA	cancer; chronological age; cardiac arrest	saraton; taqvim yosh; yurak to'xtashi
CF	cystic fibrosis	kistali fibroz
COPD	chronic obstructive	surunkali obstruktiv o'pka

	pulmonary disease	kasalligi
CO₂	carbon dioxide	uglerod dioksidi
CPAP	continuous positive airway pressure	doimiy musbat bosim
CPR	cardiopulmonary resuscitation	yurak-o'pka qayta jonlantirish
CT	computed tomography	kompyuter tomografiyasi
DPT	diphtheria, pertussis, tetanus	bo'g'ma, ko'kyo'tal, qoqshol
Dx	diagnosis	tashxis
FEV₁	forced expiratory volume in one second	bir soniyada jadal chiqarilgan nafas hajmi
FVC	forced vital capacity	(o'pkalarning) jadal hayotiy sig'imi
HF	heart failure	yurak yetishmovchiligi
HMD	hyaline membrane disease	gialin pardalar kasalligi
IPPB	intermittent positive-pressure breathing	takrorlanuvchi musbat bosimda nafas
IRDS	infant respiratory distress syndrome	chaqaloqlar nafas distressi sindromi
MRI	magnetic resonance imaging	magnit rezonans tomografiyasi
NMT	nebulized mist treatment	purkagich bilan davolash
O₂	oxygen	kislorod
OSA	obstructive sleep apnea	uyquda nafas to'xtashi sindromi
PCP	<i>Pneumocystic</i> pneumonia; primary care physician; phencyclidine (hallucinogen)	pnevmosistali zotiljam; birinchiyordam shifokori; fensiklidin (gallutsinatsiya chaqiruvchi vosita)

PFT	pulmonary function test	o'pka faoliyati tekshiruvi
PND	paroxysmal nocturnal dyspnea	tungi paroksizmal nafas qisishi
RD	respiratory disease	nafas yo'llari kasalligi
SIDS	sudden infant death syndrome	chaqaloqning to'sitdan o'lishi sindromi
SOB	shortness of breath	nafas qisishi
TB	tuberculosis	sil
URI	upper respiratory infection	yuqori nafas yo'llari infeksiyasi
VC	vital capacity	(o'pkaning) tiriklik sig'imi

II BO'LIM

KLINIK TERMINOLOIY. KLINIK TERMIN YASASH USULLARI

Primo diluculo surgere saluberrimum est. – Saharda turmoq foydali.

Facile omnes, cum valēmus, recta consilia aegrōtis damus. – Barchamiz, sog'ligimizda, kasalga to'g'ri maslahatni oson bera olamiz.

*Omnium artium medicina nobilissima est-Barcha san'atlar ichida tibbiyot eng olijanobidir.
Bene dignoscitur, bene curator-Tashxis to'g'ri ,bo'lsa kasallik yaxshi davolanadi.*

§14. Yunon alifbosi. Terminologik soʻz yasalishining baʼzi umumiy tushunchalari: soʻz tarkibi → morfema → soʻz yasalishi strukturasi → soʻz yasovchi va yasama negiz → TE → soʻzlarning boʻlinishi → soʻz yasash usullari. Terminologik soʻz yasalishida suffiksatsiy.

Maqsad: Terminologik soʻz yasalishining baʼzi umumiy tushunchalarini, lotin va yunon qoʻsimchalari minimumini *bilib olish*. Soʻz yasovchi qoʻshimchalar maʼnosini chiqarishni; berilgan maʼno boʻyicha qoʻshimchali soʻzlarni hosil *qila olish*.

MAQSAD:

Bob oxirida qila olishingiz kerak:

- Dasturlangan oʻqitish usulidan foydalangan holda tibbiyot atamashunosligini oʻrganishni;
- Tibbiy soʻzlar yasashda 4 elementni ajratish va aniqlashni;
- Tibbiy atamalarning boshqa qismlarini tahlil qilish va aniqlashni;
- Ushbu bobda koʻrsatilgan qoidalarni qoʻllab tibbiy soʻzlarni toʻgʻri talaffuz qilishni;
- Jarrohlik, diagnostik, patologik va qoʻshma suffikslar namunalarini ajratish va oʻzlashtirishni;
- Ushbu bobda koʻrsatilgan qoidalarni qoʻllab tibbiy soʻzlarning birlik va koʻplik shakllarini yozishni;
- Koʻplik sonda kelgan atamalar uchun qoʻllanmalardan foydalanishni;
- Ushbu bobda berilgan tibbiy atamalar talaffuzini tatbiq qilishni;
- Faoliyatingizni muvaffaqiyatli yakunlash uchun ushbu bobda olgan bilimlaringizni namoyish etishni.

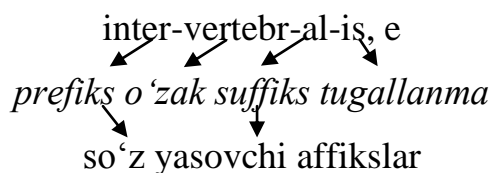
Yunon alifbosi

Yunon alifbosi 24 harfdan iborat.

<i>Yozilishi</i>	<i>Nomi</i>	<i>Lotincha transliteratsiya</i>
Α α	Alfa	A
Β β	beta (vita)	bh, b, v
Γ γ	Gamma	gh, g
Δ δ	Delta	dh, d
Ε ε	Epsilon	E
Ζ ζ	dzeta (zita)	Z
Η η	eta (ita)	I
Θ θ	teta (fita)	Th
Ι ι	Yota	I
Κ κ	Kappa	K
Λ λ	lambda (lamda)	L
Μ μ	mu (mi)	M
Ν ν	nu (ni)	N
Ξ ξ	Ksi	x, ks
Ο ο	Omikron	O
Π π	Pi	P
Ρ ρ	Ro	R
Σ σς	Sigma	S
Τ τ	tau (tav)	T
Υ υ	Ipsilon	y, v, f
Φ φ	Fi	ph, f
Χ χ	Xi	ch, kh
Ψ ψ	Psi	Ps
Ω ω	Omega	O

So‘z yasalishining ba‘zi umumiy tushunchalari

So‘z tarkibi. Morfema turlari. Morfem tahlil. So‘z tarkibi quyidagi na mazmun, na shakl jihatidan bo‘linmas, eng kichik ma‘noli qismlar farqlanadi: *old qo‘shimcha (prefiks), o‘zak, suffiks va tugallanma (fleksiya)*. Ushbu eng kichik ma‘noli qismlar *morfema* (yun. morphe - shakl) deyiladi. O‘zakka nisbatan joylanishi bilan farq qiluvchi prefiks va suffiks birgalikda *so‘z yasovchi affikslar* (lot. affixus - qo‘shimcha) deyiladi. Ularning o‘zakka qo‘shilishidan yangi so‘zlar - *yasama so‘zlar* hosil bo‘ladi. Tugallanma - grammatik ahamiyatga ega affiks bo‘lib, shakl yasash (kelishik, son, rod) uchun xizmat qiladi. So‘zni morfemalarga bo‘lish *morfem tahlili* yoki *tarkibiy tahlil* deyiladi:

Tugallanmagacha bo‘lgan so‘zning o‘zgarimas qismi leksik ma‘no tashiydi va *so‘z negizi* deb ataladi.

Bevosita tarkib (BT) ga ko‘ra so‘z yasalishi tahlili. So‘z yasovchi va yasama negizlar. So‘z yasalishi tahlilining mohiyati – so‘zdan ikki *bevosita tarkib* (BT) ni ajratib olishdir. Ular, qo‘shilishi tufayli yasama so‘z paydo bo‘ladigan, yagona parcha (so‘z yasovchi negiz) va affiks(lar).

Morfem tahlilni so‘z yasalishi tahlili orasidagi farqni quyidagi misolda namoyish etish mumkin. Morfem tahlil nuqtai nazaridan *interlobularis* - bo‘laklararo sifati 5 morfemaga ajraladi: *inter-* (prefiks), *-lob-* (o‘zak), *-ul-*, *-ar-* (suffiks), *-is* (tugallanma); so‘z yasalishi nuqtai nazaridan esa 2 BT ajratiladi: *inter-* (prefiks) + *lobular(is)* (so‘z yasovchi negiz):

<i>so‘z yasamaydigan negiz lob(us)</i>	<i>1-darajali yasama negiz lob-ul(us) so‘z yasovchi negiz</i>	<i>2-darajali yasama negiz lobul-ar(is) so‘z yasovchi negiz</i>	<i>3-darajali yasama negiz inter-lobular(is) so‘z yasovchi negiz</i>
--	---	---	--

Termin soʻzlarning boʻlinishi va yunon-lotin termin elementlari (TE)

Bir qismi qandaydir boshqa soʻzda qaytarilgan va maʼnolari jihatidan boʻgʻlangan soʻzlar *boʻlinuvchi* soʻzlar hisoblanadi. Boʻlinish *toʻliq* yoki *notoʻliq* boʻlishi mumkin:

1) toʻliq boʻlinish – pod-algia (*yun.* pus, podos + algos), pod-o-metria (*yun.* metreo) va neur-algia (*yun.* neuron), my-algia (*yun.* mys, myos) hamda kephal-o-metria (*yun.* kephalos), thorac-o-metria (*yun.* thorax, thorakos);

2) yarim boʻlinish – pod-agra (*yun.* podagra - oyoq uchun qopqon). Soʻzning birinchi qismi zamonaviy terminlar orasida uchragani uchun boʻlinuvchi hisoblanadi, ikkinchi qismi – agra – esa amaliy jihatdan yagona.

Koʻplab qadimgi yunon va lotin tillari morfemalari terminshunoslikda oʻziga xos maʼnoga, baʼzan ilgari maʼnoning ona tiliga xos boʻlmagan yangi maʼnoga ega boʻlishadi. Bunday maʼnolarni *terminologik* deb atash mumkin. Misol tariqasida, yunon soʻzi *kytos* - idish lotinlashgan holi *cytus* «hujayra» maʼnosida oʻzak morfema sifatida oʻnlab terminlar – yasam soʻzlar – tuzilishida muntazam ravishda qoʻllaniladi. Yunon sifatlari suffiksi *-itis* dastlab «tegishlilik» umumiy maʼnosini bergan boʻlsa, hozirda «yalligʻlanish» maʼnoli termin otlar qismiga aylandi.

Termin elementlar. (TE). Mavjud boʻlgan yoki yangi terminlar yaratishda tayyor holda muntazam foydalaniladigan va terminshunoslikda unga berilgan tushunchani saqlaydigan yasama soʻz qismi (morfema, morfemalar bloki) *termin element* (TE) deyiladi. Bunda yunon-lotin kelib chiqishli xalqaro termin elementining qaysi transkripsiya, lotinchayoki oʻzbekcha, shaklida namoyonligi muhim ahamiyat kasb etmaydi.

Termin soʻzni TE ga boʻlish uni morfemalarga boʻlish bilan har doim ham mos kelavermaydi, chunki baʼzi TE oʻzida *butun blok* – ikki-uch morfemaning bir butun qoʻshilishini mujassam etgan. Bunday rasmiy va sermazmun muttasilligida ushbu morfemalar bloki bir turda hosil qilingan yasama soʻzlar qatoridan boʻlib olinadi, mas., *asthen-opia*, *asthen-o-spermia*, *asthen-o-depressivus*, *asthen-isatio* terminlarida *asthen(o)-* (*yun.* asthenes - kuchsiz) blokli tTE boʻlib olinadi. Koʻp

uchrovchi TE *tom-ia*(yun. tome - kesish, qirqish), *rhap-ia* (yun. rhapshe - chok), *log-ia* (yun. logos - fan) – yasama negizning tugallanma qismi – tarkibi bo'yicha ikki morfemali: o'zak + so'zlarga «harakat, hodisa» umumiy ma'nosini beruvchi-ia suffiksi. Ko'p uchrovchi TE *ectomia* esa 3 ta qadimgi yunon morfemalaridan iborat: ek- old qo'shimchasi + *tome* o'zagi + -ia suffiksi.

So'z yasash usullari

So'z yasashning asosiy usullari *affiksli*yoki *affikssiz* bo'ladi. Affiksli so'z yasash– so'z yasovchi affikslar (prefiks, suffiks) ni so'z yasovchi negizga qo'shish orqali amalga oshiriladi. Affikssiz so'z yasash, asosan, murakkab so'zlarni hosil qilishda ishlatiladi.

Suffiksatsiya

Suffiksatsiya deb suffiksni so'z yasovchi negizga qo'shishga aytiladi. Natijada olingan yasama negiz *suffiks*al deyiladi. Suffikslar muhim *tasniflash* vazifasini bajaradi. Suffiksatsiyada so'z yasovchi negiz sifatida turli so'z turkumlari – ot, sifat, fe'ldan foydalaniladi. Ayrim suffikslar faqat ma'lum bir so'z turkumi negizi bilan qo'shiladi, mas., -al, -ar suffikslari ot negizi bilan, -io, -or suffikslari fe'l negizi bilan. Undosh harf bilan boshlanuvchi suffiksning so'z o'zagiga qo'shilishiyordamchi unli orqali sodir bo'ladi: -i-, odatda, lotin so'zlarida va -o-yunon kelib chiqishli so'zlarda, mas.: *lot.* cruc-i-formis - xochsimon; *tuberos-i-tas* - do'mboqlik; *yun.* bronch-o-genus - bronxogen.

NB!

Sifat yasalishida suffiks ot negiziga (qar. k. birlikda) qo'shiladi: *thorax*, *acis* – *thorac-ic-us*; *cartilago*, *inis* – *cartilagin-e-us*.

Odatda, so'z yasovchi negiz va suffiks bir tilga oid – yo lotin tiliga, yo yunon tiliga. Lekin terminshunoslikda *gibrid* so'zlar ham kam emas, ayniqsa, sifatlar orasida, mas.: *brachi-al-is*, *acromi-al-is*, *pyramid-al-is*, *petr-os-us*, *arteri-os-us* so'zlarida negiz yunoncha, suffikslar esa lotincha. O'zida ham yunon, ham lotin suffikslarini mujassam etgan sifatlar ham uchraydi: *spheno-id-al-is* (-id – *yun.*, -al – *lot.*).

Lotin va lotinlashgan yunon suffikslari

Ot yasovchi suffikslar

1. Deminutivlar – kichraytirish ma'nosini beruvchi otlar:

<i>Suffikslar</i>	<i>So'z yasovchi ot negizi</i>		<i>Yasama so'z misollari</i>	
-ul- (us, a, um)	glob-us ven-a fren-um	kurra vena yugan	glob-ulus ven-ula fren-ulum	kurracha kichkina vena yugancha
-cul- (us, a, um)	canal-is aur-is gen-u	kanal quloq tizzacha	canal-i- culus aur-i-cula gen-i-culum	kanalcha quloqcha tizzacha
-ol- (us, a, um)	bronch-us are-a	bronx maydon	bronch-i- olus are-ola	bronxiola maydoncha
-ell- (us, a, um)	lam-ina cereb(rum)	varaq katta bosh miya	lam-ella cereb-ellum	varaqcha miyacha
-ill- (us, a, um)	mam(ma)	sut bezi	mam(m)- illa	ko'krak so'rg'ichi

NB!

So'z yasovchi negiz I yoki II turlanishga mansub bo'lgan holatda yasama kichraytiruvchi ot (deminutiv) turlanishni saqlab qoladi. Boshqa holatlarda so'z yasovchi negizning turlanishidan qat'iy nazar I yoki II turlanishni oladi, mas.: nodus, i *m* nodulus; vas, vasis *n* vasculum.

Eslatma:

1) odatda, III turlanishdagi otlarning unli va aralash turlariga -cul- (us, a, um) suffiksi qo'shiladi: collis, is *m* – colliculus - tepalikcha; auris, is *f* – auricula - quloqcha; rete, is *n* – reticulum - to'rcha. Agar so'z yasovchi negiz sifatida III

turlanishdagi otning undosh turi qo'llanilsa ham -cul- (us, a, um) ishlatiladi: corpus, oris *n* – corpusculum - tanacha; vas, vasis *n* – vasculum - tomircha.

2) avval undosh kelgan unli bilan tugallanuvchi o'zakka -ol- (us, a, um) suffiksi qo'shiladi: arter-i-a – arteri-ola; fov-e-a – fove-ola.

3) -ll- suffiksi bilan ifodalangan so'zlar kichraytirish ma'nosini olib bo'lgan yasama negizlardan hosil bo'lgan 2-darajali kichraytiruvchi otlar hisoblanadi: capsa - idish, quti – capsula (1-darajali deminutiv) g'ilof, quticha – caps-ella (2-darajali deminutiv) kichik quticha.

4) o'zagida r, l, m, n undoshlarini tutgan so'zlardan deminutivlar -ll- (us, a, um) yoki -ell- (us, a, um) suffikslari bilan hosil qilinadi: cerebrum – cerebellum, scalper (*scalprum* - tig', pichoq) – scalpellum.

5) kichraytirish ma'nosiga ega bo'lmagan otlarni deminutivlardan ajrata olish kerak: macula - dog'; acetabulum - quymuch kosasi.

6) ba'zi sun'iy yaratilgan terminlar kichraytirish ma'nosiga ega emas: gastrula, blastula, morula, organella.

2. Harakat va jarayonni anglatuvchi otlar:

Suffikslar	So'z yasovchi fe'l negizi (supin)		Yasama so'z misollari	
	-io- (tio, sio, xio)	flex-um transsudat- um	bukmoq terga botmoq	flex-io transsudat- io

Eslatma:

1) -io- nafaqat harakat va jarayonni, balki shu harakat natijasini ham anglatishi mumkin: decussatio - kesishma (X shaklidagi hosila); impressio - botiq; terminatio - oxir.

2) -io- dan sun'iy hosil bo'lgan so'zlar orasida ba'zilari fe'l emas, ot negizidan kelib chiqqan: decapsula-tio - dekapsulatsiya, a'zo qobig'ini operativ olib tashlash; hepatis-a-tio - jigarlanish, o'pka to'qimasining zichlashishi.

3. Harakat bajarilayotgan predmet (a'zo, asbob, uskuna), faoliyatni amalga oshirayotgan shaxsni anglatuvchi otlar:

<i>Suffikslar</i>	<i>So 'z yasovchi fe 'l negizi</i> <i>(supin)</i>		<i>Yasama so 'z misollari</i>	
-or- (tor, sor, xor)	adduct- um flex-um extens-um curat-um extract- um	yaqinlashtirm oq bukmoq yozmoq g'amxorlik qilmoq chiqarmoq	m. adduct-or m. flex-or m. extens- or curat-or extract-or	yaqinlashtiruvc hi bukuvchi yozuvchi vasiy ekstraktor

4. Harakat natijasini anglatuvchi otlar:

<i>Suffikslar</i>	<i>So 'z yasovchi fe 'l negizi</i> <i>(supin)</i>		<i>Yasama so 'z misollari</i>	
-ura- (tura, sura, xura)	rupt-um apert-um incis-um flex-um	uzmoq ochmoq o'ymoq bukmoq	rupt-ura apert-ura incis-ura flex-ura	uzilish tuynuk o'yma bukilma

Sifat yasovchi suffikslar

1. So'z yasovchi negizda ko'rsatilgan belgiga boy bo'lish ma'nosini anglatuvchi sifatlar:

<i>Suffikslar</i>	<i>So 'z yasovchi ot negizi</i>		<i>Yasama so 'z misollari</i>	
-os- (us, a, um)	squam-a fibr-a infect-io	tanga tola yuqish	squam-osus fibr-osus infecti-osus	tangali tolali yuqumli

2. So'z yasovchi negizda ko'rsatilgan belgiga tegishlilik ma'nosini anglatuvchi sifatlar:

<i>Suffikslar</i>	<i>So 'z yasovchi ot negizi</i>		<i>Yasama so 'z misollari</i>	
-al-	coron-a	toj	coron-alis	toj tomirga

(is, e)				oid; tish tojiga oid
-ar- (is, e)	clavicul-a	o‘mrov	clavicul- aris	o‘mrovga oid
-ic- (us, a, um)	thorax, acis zygoma, atis gaster, tris	ko‘krak qafasi yonoq me‘da	thorac-icus zygomat- icus gastr-icus	ko‘krakka oid yonoqqa oid me‘daga oid
-e- (us, a, um)	perone pharynx, ngis oesophag- us	kichik boldir suyagi halqum qizilo‘ngach	peron-eus pharyng- eus oesophag- eus	kichik boldirga oid halqumga oid qizilo‘ngach ga oid
-in- (us, a, um)	palat-um uter-us pelv-is	tanglay bachadon chanoq	palat-inus uter-inus pelv-inus	tanglayga oid bachadonga oid chanoqqa oid

Eslatma:

1) agar so‘z yasovchi negizlar -lyoki -r bilan tugallansa, -al/-ar- suffikslari dissimilatsiyasi ro‘y beradi: *vertebralis*, *clavicularis*.

2) -al/-ar- suffiksli bir qator sifatlar «o‘xshashlik» nostandart umumiy ma‘no tashiydi: *circularis* - doiraviy; *reticularis* - to‘rsimon; *pyramidalis* - piramidasimon.

3. So‘z negizida ko‘rsatilgan belgiga o‘xshashlik ma‘nosini anglatuvchisifatlar:

<i>Suffikslar</i>	<i>So‘z yasovchi ot negizi</i>		<i>Yasama so‘z misollari</i>	
-ide- (us, a, um) -ides	rhombos delta	romb delta	rhombo- ideus delto-ideus	rombsimon deltasimon

			delto-ides	
-form- (is, e)	crux, crucis	xoch	cruci-formis	xochsimon

Bu turdagi ko'pchilik sifatlari XVII asrda anatomlar tomonidan sun'iy yaratilgan. Ulardan ayrimlari, mas., *m. arytaenoideus* - cho'michsimon mushak; *m. hyoideus* - asl. ipsilonsimon mushak (ypsilon, υ), *m. mastoideus* - so'rg'icsimon mushak; *m. pterygoideus* - qanotsimon mushak, umuman so'z yasovchi negizda berilgan jismlarga o'xshash emas. Bunday «ziddiyat» bilan *vena mastoidea* - so'rg'ichsimon vena termini ham taqdirlangan, negaki u so'rg'ichga o'xshamaydi; uning nomi *processus mastoideus* - so'rg'ichsimon o'simtga tegishliligi bilan tushuntiriladi. *venae sigmoideae* terminiga ham monand sabab topamiz: ushbu termin bilan ifodalangan venalar sigma yunon harfiga umuman o'xshamaydi, ammo ular *colon sigmoideum* - sigmasimon chambar ichakka tegishli.

4. So'z yasovchi negizda ko'rsatilgan belgini tashuvchi ma'nosini anglatuvchisifatlar:

<i>Suffikslar</i>	<i>So'z yasovchi ot negizi</i>		<i>Yasama so'z misollari</i>	
-fer (us, a, um)	semen, inis	urug'	semin-i-fer	urug'ga oid (urug' tashiydigan)
	sudor, oris	ter	sudor-i-fer	terga oid
-phor- (us, a, um)	Oon	tuxum	oo-phorus	tuxum tashiydigan

5. Negizdako'rsatilganbelgini 1) «tug'diradigan, yetishtiradigan, chaqiradigan» (faol ma'no); 2) «tug'iladigan, chaqiriladigan» (sustma'no) anglatuvchisifatlar:

<i>Suffikslar</i>	<i>So'z yasovchi ot negizi</i>		<i>Yasama so'z misollari</i>	
-gen- (us, a, um)	cancer	saraton	cancero- genus	saraton chaqiradigan
-genes	pyon	yiring		yirinlatadiga

	enteron	ichak	pyo-genus entero- genus	n; yiringlagan ichak kasalligi sababli
--	---------	-------	-----------------------------------	---

Mashqlar

I. O‘zbek tiliga tarjima qiling:

tuberculis, tuberosus, tuberculum, tuberositas, tubercularis; tubus, tubulus, tuba, tubula, tubalis; bulla, bullosus; capitulum, capitalis; denticulus, dentalis; vesicula, vesicularis.

II. Qo‘shimchalarni belgilang, o‘zbek tiliga tarjima qiling:

cuticula, tuberculum, mammilla, frenulum, glomerulum, ossiculum, ventriculus, corpusculum, lingula, lingualis, lingularis, radícula, ventralis, dorsalis, tympanicus, caninus, meningeus, membranosus, cardiogenus (*yun.* cardia - yurak), spongiosus, analis, femoralis, geniculum, maxillaris, mandibularis, mucosa, serosa, granulosus, alveolaris, gluteus, coccygeus, carpeus, parotideus, tarseus, phalangeus, caroticus, pubicus, neurogenus.

III. Qo‘shimchalar ma’nosini ko‘rsating, o‘zbek tiliga tarjima qiling:

papilla parotidea, ductus pancreaticus, fossa condylaris, fossula petrosa ossis temporalis, incisura fibularis, processus styloideus, ductus hepaticus, os scaphoideum, palatum osseum, vena gastrica, m. gluteus, arteria meningeae, ductuli prostatici, fossa canina maxillae, cavitas medullaris, cornu sacrale, apex ossis sacri, tuber ischiadicum, systema nervosum centrale.

IV. Ma’no jihatidan so‘z yasovchi qo‘shimchalardan foydalangan holda sifat yasang:

«- simon, o‘xshash» - xanjar (*yun.* xiphos), bigiz (*yun.* stylos), pona (*yun.* sphen), trapetsiya (*yun.* trapezion), o‘rgimchak to‘ri (*yun.* arachne), qalqon (*yun.* thyreos), qanot (*yun.* pteryg-), so‘rg‘ich (*yun.* mastos), pona (*lot.* cuneus), zamburug‘ (*lot.* fungus), duk (*lot.* fusum), chivalchang (*lot.* vermis).

«ko‘p, boy» - tolali, shilliqli, g‘orli, gangliyli, koptokchali, donchali, tomirchali, do‘mboqli.

«tegishli, oid» - ko'krak qafasiga tegishli , nog'oraga oid, diafragma oid, uyqu arteriyasiga oid, me'daga oid, limfaga oid, ko'ruv bo'rtig'iga oid, siydik nayiga oid.

V.-io qo'shimchasi yordamida fe'l negizidan ot yasang:

A. resectum - kesib olmoq, qirqib olmoq; extirpatum - ildizi bilan yulib olmoq; sectum - kesmoq, qirqmoq; punctum - sanchmoq; extractum - chiqarmoq; extensum - uzatmoq, cho'zmoq.

B. obturatum - tiqinlamoq; occlusum - bekitmoq; contractum - tortmoq; luxatum - chiqmoq, siljimoq; invasum - bostirib kirmoq; transfusum - quymoq; secretum - ajratmoq; depressum - tushirmoq, bosmoq; commotum - chayqatmoq; compressum - qismoq; infectum - singdirmoq, yuqtirmoq; selectum - tanlamoq; mutatum - o'zgartirmoq; injectum - ichiga tashlamoq; perforatum - teshib o'tmoq.

VI.-or qo'shimchasi yordamida fe'l negizidan ot yasang:

constrictum - toraytirmoq; depressum - tushirmoq, bosmoq; injectum - ichiga tashlamoq; supinatum - to'ntarmoq, ag'darmoq; erectum - to'g'rilamoq; monitum - eslatmoq, nazorat qilmoq; excavatum - o'yib olmoq; acceptum - qabul qilmoq; receptum - olmoq; ordinatum - tartibga solmoq.

VII.-ura qo'shimchasi yordamida fe'l negizidan ot yasang:

junctum - bog'lamoq; strictum - toraymoq; curvatum - egmoq; fissum - tilmoq, yormoq; comissum - biriktirmoq; sutum - tikmoq; fractum - sindirmoq, buzmoq.

VIII. Klinik terminlarni tarjima qiling:

perforatio appendicis, abscessus chronicus, abscessus hepatis ascaridosus, glaucoma malignum pigmentosum, glaucoma juvenile, polypus mucosus simplex, polypus fibrosus, cancer papillaris, eruptio medicamentosa, ulcus gangraenosum, cysta dentalis radicularis, cysta bronchogena, cysta palatina, cancer pulmonis.

IX .Termin-so'z tuzilmalarini o'qing. Suffikslarni ajrating,

manosini taxlil qiling

1. necrosis pulpae
2. resection apices radices dentis
3. dermatitis faciei(dermato-teri)

4. papillae fungiformes linguae
5. pulpitis diffusa acuta
6. periodontitis acuta
7. perforatio parietis sinus maxillaris
8. fractura mandibulae
9. glossitis purulenta profunda
10. pulpitis gangraenosa chronica
11. glossitis rhomboidea.
12. parodontosis chronica

X. Termin-so'z tuzilmalarini lotin tiliga tarjima qiling:

1. Tanglayda yiring bo'lishi (tilning, pulpaning)
2. Tishning kraiesi (tishlarning)
3. Chuqur yiringli o'yma
4. Kariesli tish (tishlar)
5. Kariesli bo'shliq (dog')
6. Katta shikastlanish (kichik)
7. Labdagi yara
8. Yuzning ishishi
9. Yaxshi sifatli (yomon sifatli) o'simta
10. Yuqori jag'ning sinishi (pastki)
11. Boshning shikastlanishi (yuzning, tishning)
12. Pastki labning yallig'lanishi (yuqori)
13. Yuqumli kasallik
14. Shikastlanishdan keyingi behush holat
15. Og'ish bo'shlig'ining xavfli osimtasi

Leksik minimum

abscessus, us *m*

abscess

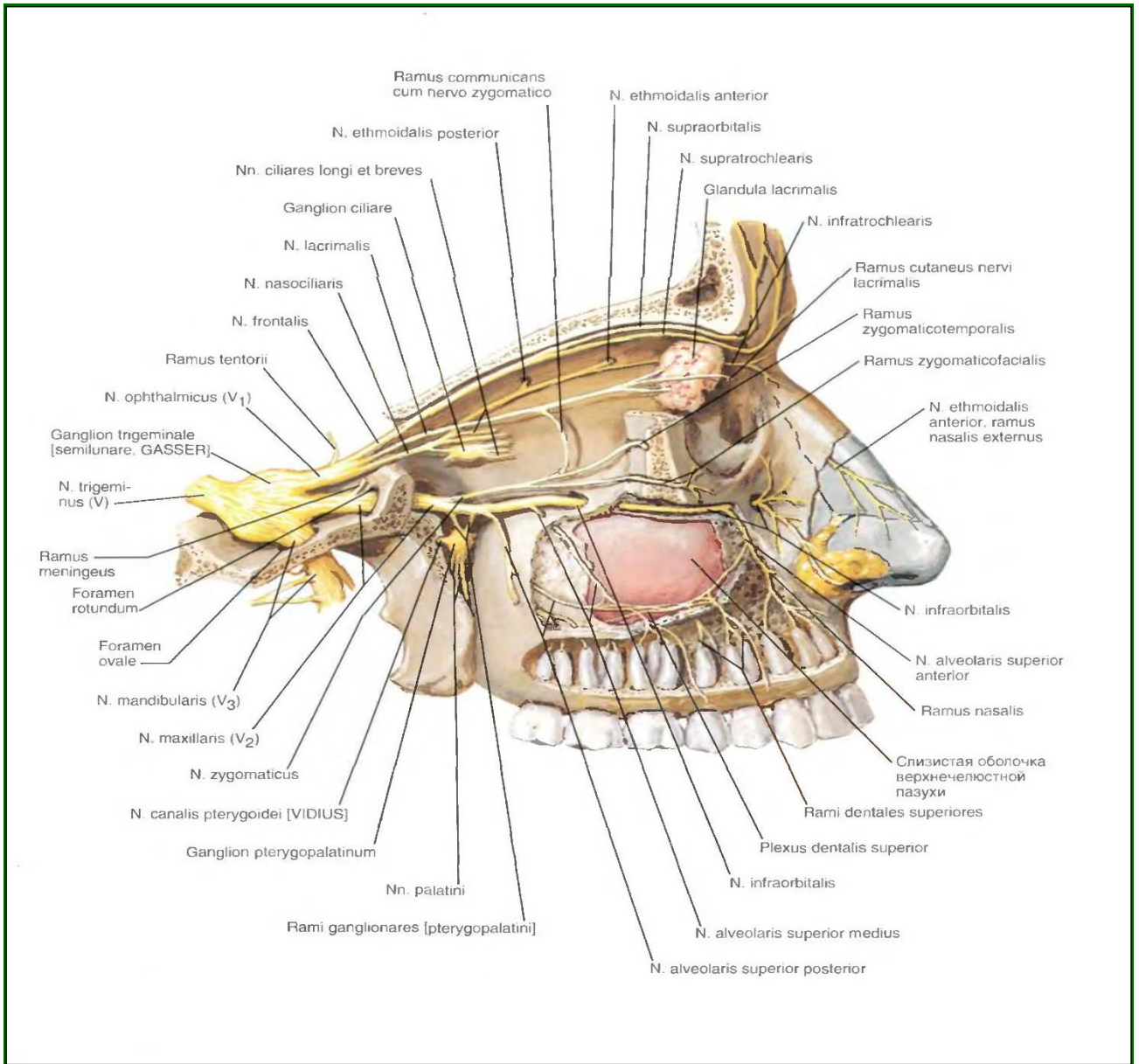
acutus, a, um

o'tkir

benignus, a, um	yaxshi sifatli, xavfsiz
cancer, cri <i>m</i>	saraton
caries, ei <i>f</i>	karies, suyakchirishi
colica, ae <i>f</i>	qorinda to'satdan bo'ladigan oq'riq (sanchiq)
coma, atis <i>n</i>	koma, behush holat
comatosus, a, um	komaga oid
cysta, ae <i>f</i>	pufak, kista
cystosus, a, um	kistali
diabetes, ae <i>f</i>	diabet
diabeticus, a, um	diabetga oid
diffusus, a, um	tarqalish, diffuz
eczema, atis <i>n</i>	chilla yara, ekzema
fractura, ae <i>f</i>	sinish
gangraena, ae <i>f</i>	qorason, gangrena
gangraenosus, a, um	gangrenali
glaucoma, atis <i>n</i>	nazla, glaukoma
hernia, ae <i>f</i>	churra
hernialis, e	churraga oid
icterus, i <i>m</i>	sariqlik
ileus, i <i>m</i>	ichak tutilishi
infantilus, e	bolalarga xos
infectio, onis <i>f</i>	yuqish, infeksiya
infectiosus, a, um	yuqumli
inflammatio, onis <i>f</i>	yallig'lanish
juvenilis, e	o'spirinlarga xos
malignus, a, um	yomon sifatli, xavfli
morbus, i <i>m</i>	kasallik
oedema, atis <i>n</i>	shish
paralysis, is <i>f</i>	falaj, shol

paralyticus, a, um	falajlikka oid
paresis, is <i>f</i>	parez, yarim falaj
pneumonia, ae <i>f</i>	zotiljam
senilis, e	qarilikka xos
spasmus, i <i>m</i>	tirishish, spazm
spasticus, a, um	spazmgga oid
trauma, atis <i>n</i>	shikastlanish
traumaticus, a, um	shikastlanishga oid
ulcus, eris <i>n</i>	yara
ulcerosus, a, um	yarali
varix, icis <i>m, f</i>	vena tuguni, kengaygan vena
varicosus, a, um	kengaygan venaga oid
volvulus, i <i>m</i>	ichaklarning buralib qolishi

ORGANLARNING NOMLARINI KLINIK TERMINLARDA YOZING VA TALAFFUZ QILING. SUFFIKSLARNI AJRATIB KO'RSATING.

<p>dent/al dermat/o/logist</p> <p>pancreat/itis</p>	<p>1-22 1.1. Tibbiy terminlarda oʻzaklar, odatda, yunon yoki lotin soʻzlaridan kelib chiqqanligini koʻrishingiz mumkin.</p> <p>Quyidagi soʻzlar oʻzagining tagiga chizing: dent/al</p> <p>pancreat/itis dermat/o/log ist</p>
<p>part</p>	<p>1-23 1-22 hoshiyada <i>dent</i> - tishni, <i>pancreat</i> - meʼda osti bezini, <i>dermat</i> -terini anglatadi. Ushbu uch oʻzak tana _____ (anatomik tuzilma) ni ifodalaydi.</p>

Birikmashakllar

Birikma shakl (BSh) soʻz oʻzagining unli tovush bilan birikishidan hosil boʻladi. Bu unli tovush, odatda, *o* dan iborat. Unli tovush oʻz mustaqil maʼnosiga ega emas, lekin ikki soʻz elementini bogʻlash imkonini beradi.

<p>birikma shakl</p>	<p>1-24 Soʻz oʻzagi singari, BSh boshqa elementlar bilan qoʻshilib soʻz hosil qilishda mukammal asosiy poydevor hisoblanadi. Ushbu darslikda <i>dent/o</i> va <i>gastr/o</i> kabi soʻz birikma oʻzagi/unli tovush koʻrinishida shakl, ifodalana ‘zagi/unli tovush (odatda, <i>o</i>) _____ nomli yangi elementni di. Soʻz o yuzaga keltiradi.</p>
<p>therm/o gastr/o</p>	<p>1-25 <i>Therm/o/meter</i> da BSh- _____/____.</p> <p><i>Gastr/o/scope</i> da BSh _____/____.</p>
<p>birikma shakl gastr, o</p>	<p>1-26 <i>Gastr/o</i> is an example of the word element called a _____.</p> <p>da oʻzak - _____; birikma unli - ____.</p> <p><i>Gastr/o</i></p>
<p>o o o</p>	<p>1-27 Quyidagi har bir element uchun birikma unli kiriting:</p> <p>arthr/o _____</p> <p>phleb/o _____</p> <p>lith/o _____</p>
<p>therm/o abdomin/o nephro</p>	<p>1-28 Quyidagi birikma shakllarning soʻz oʻzagi tagiga chizing:</p> <p>therm/o abdomin /o nephro</p>

Nazorat savollari:

1. Suffikslar qachon va qanday hollarda qo'llaniladi?
2. Otlardan qaysi suffikslar yordamida sifat hosil qilamiz?
3. Kichraytirish ma'nosini anglatuvchi suffikslarni ayting?
4. Tegishli va oid ma'nosini anglatuvchi sifatlarni ayting.?
5. Boy va ko'p ma'nosini beruvchi suffikslarni ayting.
6. Kasallik chaqiruvchi ma'nosini beruvchi suffiksni ayting va misollar keltiring.

Facile dictum, difficile factum. – Oson aytmoq, qiyin qilmoq.

Otium post negotium. – Ishdan keyingi hordiq.

§15. So'z yasalishi (davomi). Prefiksatsiya. Prefiks-suffiksli yasama so'zlar.

Maqsad: Ko'p qo'llaniluvchi yunon-latin dubletlarini va anatomik prefikslarni *bilib olish*. Berilgan ma'noda prefiksli va prefiks-suffiksli yasama so'zlarni tahlil va hosil *qila olish*. (Tana tuzilishiga va yuz soxasini ifodalovchi TE)

Prefiksatsiya

Prefikslar

Prefiks bu so'z boshida joylashgan so'z elementi. Bir prefiks o'rniga boshqa prefiksni qo'yish so'z ma'nosini o'zgartiradi. Prefiks, odatda, son, vaqt, makon yoki inkorni ifodalaydi. Ushbu darslikda prefiks yakka holda kelsa, oxiriga defis qo'yiladi.

Prefiksatsiya – old qo'shimchani (prefiksni) o'zakka qo'shish, bunda ma'no o'zgarmaydi, balki ushbu tushunchaga *lokalizatsiyasi* (yuqori, quyi, oldingi, orqa), *yo'nalishi* (yaqinlashish, uzoqlashish), *kechishi* (ilgari, keyin), *mavjudligi* yoki *inkor etishi* kabi tarkibiy qismni qo'shadi.

Prefikslar ko'makchilardan rivojlangan, shuning uchun ularning o'z ma'nosi tegishli ko'makchilarniki bilan mos keladi.

Ba'zi prefikslarning o'z ma'nosi asosida *ikkilamchi*, ko'chma ma'nolar yuzaga kelgan. Shu tarzda yunon ko'makchisi para (atrofi, yoni) da ko'chma ma'no "chekinish, og'ish, ma'lum hodisaning tashqi namoyon mohiyatiga mos kelmaslik" rivojlangan, mas.: paranasalis – burun atrofi; paramnesia (*yun.* mnesis - xotira) –

xotira buzilishi va yolgʻon xotiraning yuzaga kelishi; paratyphus – *Salmonella* avlodiga mansub maʼlum bakteriyalar tomonidan qoʻzgʻatiluvchi odam yuqumli kasalliklar guruhining umumiy nomi boʻlib, ich terlama (qorin tifi) alomatlariga oʻxshash (!) baʼzi klinik koʻrinish bilan xarakterlanadi.

Morfologiyafan sohalarida qoʻllaniluvchi tushunchalarda AE-prefikslar oʻz maʼnosiga ega. Patologik holatlar, kasalliklar, aʼzo faoliyatining buzilishlarini ifodalovchi terminlarda esa AE-prefikslar ikkilamchi maʼnoda foydalaniladi, misol uchun *anat.* hypogastrium - qorin osti; *pat. fiziol.* hypotonia - mushakning yoki kavak aʼzo mushak qavatining tonusi tushishi.

Anatomik nomenklaturada lotin prefikslari, patologik anatomiya, fiziologiya, klinika fan sohalarida esa yunon prefikslari ustunlikka ega. Biroq istisnolar ham uchrab turadi: epicranialis - kalla usti, epifascialis - fassiya usti, endocervicalis - boʻyin ichi.

NB!

Prefikslarning negizga qoʻshilishida negizning boshlangʻich tovushi taʼsiri ostida prefiksda oʻzgarish sodir boʻlishi mumkin. Bu, asosan, assimilatsiyada (*lot.* assimilatio - qiyoslash, oʻxshatish) namoyon boʻladi: prefiksdagi soʻnggi undosh soʻz yasovchi negizning boshlangʻich tovushiga toʻliq yoki qisman qiyoslashadi, mas., ad-prefiksi c, f, g, n, p boshlangʻich undoshlari oldida mos ravishda ac-, af-, ag-, an-, ap- ga toʻliq qiyoslashadi; prefikslardagi soʻnggi n boshlangʻich b, p oldida m ga oʻtadi yoki l, m, r oldida toʻliq assimilatsiyaga uchraydi. Baʼzi lotin prefikslarida eliziya, yaʼni soʻnggi undoshning tushib qolishi mumkin, mas., ex- va e-; con- va co-; dis- va di-. Yunon prefikslari ana-, dia-, cata-, meta-, para-, anti-, epi-, apo-, hypo-, meso- da eliziya soʻnggi unlinegizning boshlangʻich unlisi oldida tushib qolishi bilan namoyon boʻladi. Shu bilan unilarning qator kelishi bartaraf etiladi, mas., met-encephalon (meta+encephalon), di-encephalon (dia+encephalon).

Koʻp qoʻllaniluvchiyunon-lotin prefikslari

Prefikslar		Maʼnosi	Misollar	Tarjimasi
<i>Lot.</i>	<i>Yun.</i>			
ad- (ac-,		yaqinlashis	ad-ductio	yaqinlashtirish

af-, al-, an-, ap-, as-, at-)		h, birlashish, qo‘shilish	ag-gluntinatio ad-nexa (an- nexa) af-ferens as-sistens	yopishtirish o‘simtlar olib keluvchi yonda turuvchi
ab- (abs- , a-)	apo- (ap- , aph)	uzoqlashish	ab-oralis abs-tinentia a-vulsio apo-physis aph-aeresis (apo+haeresis)	og‘izdan uzoqda tiyilish uzilish o‘siq aferez (tortib olish)
intra-, intro-	endo-, ento-	ichkari, ichki	intra- abdominalis intro-itus endo-scopia ento-derma	qorin ichi kirish tana bo‘shliqlari va kanallarini vizual tekshirish usuli ichki pushtyaprog‘i

Eslatma: intra- “vaqt mobaynida” ma’nosiga ham ega: *intra-vitalis* - tiriklikdagi.

extra-, extero-	ecto-, exo-	tashqari, tashqi	extra-uterinus extero-receptor ecto-derma exo-glossia	bachadondan tashqari tashqi muhitdan taassurotni qabul qiluvchi retseptor tashqi pushtyaprog‘i tilning yiriklashib
--------------------	----------------	---------------------	--	--

				og'izdan chiqib turishi
infra-, sub-	hypo- (hyp-)	ost, quyi, pastki normadan kam	infra-scapularis sub-acromialis hypo-gastrium	kurak osti akromion osti qorin osti hypotonia
supra-, super-	hyper-, epi-	usti yuqori normadan ortiq	supra- scapularis supra- acromialis super-medialis epi-gastrium epi-glottis	kurak usti akromion usti yuqori medial qorin usti hiqildoq usti sohasi hypertonia
ante-, prae- (pre-), pro-	pro-	oldingi, old; oldin, avval	ante-brachium prae-senilis pro-lapsus pro-nephros	bilak qarilikdan oldin a'zo tushib qolishi buyrak oldi
post-	meta- (met-)	keyin, so'ng	post-nasalis meta-thalamus met-encephalon	tug'ruqdan keyin ko'ruv bo'rtig'i orti miya qismi

Eslatma: meta- “bir joydan yoki holatdan boshqasiga o'tish”, “o'zgarish” ikkilamchi, ko'chma ma'nolariga ga ham ega: *meta-stasis* - patologik materialning organizm bir joyidan boshqa joyiga ko'chishi; *meta-bolismus* (yun. metabole) - moddalar almashinuvi.

inter-	meso- (mes-), dia- (di-)	oraliq, ora, o'rta	inter-muscularis meso-derma dia-physis	mushaklararo o'rta pushtyaprog'i
--------	--------------------------------	-----------------------	--	--

			di-encephalon	uzun naysimon suyaklarning o'rt qismi oraliq miya
--	--	--	---------------	--

NB!

meso-prefiksi qorinichia'zosini anglatuvchi negizga qo'shib, ushbu a'zoning tutqichini hosil qiladi: *meso-colon* –chambarichak tutqichi; *meso-gastrium* - me'da tutqichi.

dia- prefiksining o'zga ma'nosi quyidagi jadvallarda berilgan.

circum-	peri-, para- (par-)	atrof, old	circum-analis peri-arterialis peri-cranium gl. par-otis para-metrium	orqa peshov atrofi arteriya atrofi kalla suyak usti pardasi quloq oldi bezi bachadon atrofi kletchatkasi
---------	------------------------	------------	--	---

NB!

peri- prefiksi a'zo nomi bilan birga ushbu a'zoni qoplab turgan tashqi qobiq, g'ilof, to'qima, qorin pardani bildiradi: *peri-metrium* - bachadon seroz (qorin pardaga oid) pardasi; *peri-osteum* - suyak usti pardasi; *peri-bronchitis* - bronxni o'rab turuvchi to'qima yallig'lanishi; *peri-nephritis* - buyrak fibroz g'ilofining yallig'lanishi.

para-prefiksi ichki a'zo nomi bilan birga ushbu a'zoni atrofidagi kletchatka (siyrak tolali biriktiruvchi to'qima) ni anglatadi: *para-nephritis* - buyrak atrofi kletchatkasi yallig'lanishi.

para-prefiksi “normadan og'ish”, “berilgan so'z yasovchi negizdan farqlanuvchi” ikkilamchi ma'nolariga ham ega: *par-acusis* - eshitish taassurotlarini noto'g'ri yoki o'zgargan idrok qilish; *para-struma* - qalqon oldi bezlarining bo'qoqni eslatuvchi gipertrofiyasi.

trans-		orqali; ma'lum chegarada harakatlanish	trans-thoracalis trans-plantatio	ko'krak qafasi orqali ko'chirib o'tkazish
per-	dia-	orqali; harakat ma'nosining kuchayishi	per-foratus per-tubatio per-sistens per-tussis dia-rrheo (dia+rrheo)	teshilgan bachadon naylarini shishirish qolishining davom etishi ko'kyo'tal ich ketishi
retro-		orqa, ort	retro-nasalis retro-sternalis retro-versio retro-gnathia retro-bulbaris	burun orti to'sh orti orqaga burilish, og'ish yuqori jag'ning ortga siljishi ko'z olmasi orti
re-		qaytalanish , takrorlanish; javoban, qarshi harakat	re-spiratio re-currens re-animatio re-fluxus	nafas olish qaytalanuvchi jonlanish teskari oqim
con- (com-, cor- , col-, co-)	syn- (sym-, sy-)	birgalikda; aloqa, bog'lanish, bilan, birikish	con-junctiva m. con-strictor com-missura m. com- pressor con-tractio cor-rectio	ko'zning biriktiruvchi to'qimali pardasi toraytiruvchi mushak bitishma toraytiruvchimus hak

			syn-apsis sym-biosis sy-stole	qisqarish tog‘rilanish ikki neyron hamda asab va mushak birlashish joyi birga yashash sistola
contra-	anti- (ant-)	qarama- qarshi, qarshi, holat, harakat	contra-lateralis anti-tragus ant-acidum	qarama-qarshi tomonda joylashgan quloq yumshog‘iga qarshi kislotalarga qarshi
	ana-	pastdan yuqoriga ko‘tariluvchi harakat; harakat tiklanishi	ana-crota ana-biosis (ana+bioo) ana-mnesis	(yun. krote - zarba) puls to‘lqini ko‘tariluvchi qismi hayot jarayonlarining vaqtinchalik sekinlashishiyoki to‘xtashi anamnez

ana- prefiksi “so‘z yasovchi negiz ifodalagan man’oga qarama-qarshi harakat, holat” ma’nosiga ham ega: *ana-toxinum* - zahrini yo‘qotgan toksin.

	cata-	yuqoridan pastga tushuvchi harakat; harakat ma’nosining	cata-crota cata-mnesis	puls to‘lqini tushuvchi qismi (yun. katamnemoneuo - eslamoq) katamnez
--	-------	--	-------------------------------	--

		kuchayishi		
in- (im-, il-, ir-)	en- (em-)	Ichida	in-cretorius im-pressio en-tropion en-cephalon em-bolia	ichki sekretsiyaga oid botiq qovoqning ichkariga buralib qolishi bosh miya (yun. ballo - tashlamoq) emboliya
ex- (ef-, e-)	ec-, ex-	Ichidan	ex-cretorius ef-ferens e-missarium ec-topia ex-ostosis	tashqi sekretsiyaga oid olib ketuvchi bitiruvchi (olib chiquvchi kanal) (yun. topos - joy) a'zoning tug'ma siljishi (yun. osteon - suyak)suyakda o'siq
in- (im-, il-, ir-)	a-(an-)	so'z yasovchi negiz belgisini inkor etilishiyoki yo'qligi	in-sufficianta in-nocens im-potentia im-munitas ir-regularis a-pathia an-algesia	yetishmovchilik ziyonsiz quvvatsizlik (asl. majburiyatdan ozodlik) immunitet nomuntazam

				hissiy befarqlik og'riqsizlantiris h, og'riqli qo'zg'alishlarni sezmaslik
	dys-	buzilish, qiynalish; faoliyatning buzilishi; normadan sifat yoki miqdoriy og'ishi	dys-tonia dys-uria	tonusning buzilishi bovul buzilishi
	eu-	normal faoliyat; to'g'ri; yaxshi holatda	eu-rythmia eu-pnoë	to'g'ri ritm normal nafas
dis- (dif- , di-)	dia-	bo'linish, ajralish, ayrilish	dis-seminatio di-vergentia dif-fusus dia-lysis dia-gnosis	tarqalish ayrilish yoyilish taqsimlanish tashxislash
de- (des- , se-		ajratish, yo'qotish	de-pilatio des-infectio de-generatio de-ferens se-paratio se-cretio	soch yulish zararsizlantirish tubanlashish olib boruvchi bo'lish ajratish

de-prefiksi pastga harakatni ham bildirishi mumkin: *m. de-pressor* - tushiruvchi mushak.

Prefiks-suffiksli yasama soʻzlar

Oʻzakka/negizga prefiks va suffiksning bir vaqtda qoʻshilishi oqibatida hosil boʻlgan soʻzlar *prefiks-suffiksli yasama soʻzlar* deyiladi. Shu tariqa qadimgi yunon terminshunosligida *hypo-gastr-ium* (yun. hypogastrion) - qorin quyi sohasi, *mesenter-ium* (yun. mesenterion) - tutqich terminlari hosil boʻlgan. Natijada shunday qolip asosida *mesogastrium*, *epigastrium* terminlari va barcha tutqich nomlari (mesometrium, mesovarium va h.). Dastlab *epithelium* koʻkrak soʻrgʻichi ustidagi yupqa terini anglatgan (yun. thele - soʻrgʻich), keyinchalik bu terminning maʼnosi kengaygan va shu qolip asosida *mesothelium*, *endothelium* terminlari yaratilgan.

Mashqlar

I. Berilgan terminlarning maʼnosini tushuntiring:

A. *infraorbitalis*, *supraclavicularis*, *infratrochlearis*, *supratrochlearis*, *interclavicularis*, *interosseus*, *intraorbularis*, *intramuscularis*, *parasternalis*, *episternalis*, *suprasternalis*, *subcorticalis*, *subduralis*, *epitympanicus*, *endocervicalis*, *applicatio* (*lot. applico* - qoʻymoq), *antenatalis* (*lot. natus* - tugʻilish), *postnatalis*, *intertarsea*, *intranatalis*, *mesoduodenum*, *interalveolaris*, *subcutaneus*, *extrapulmonalis*, *extrapyramidalis*, *extramuralis* (*lot. murus* - devor), *paravesicalis*, *submandibularis*, *retrobuccalis*, *premolars*, *subpleuralis*, *connectivus* (*lot. necto* - toʻqimoq, biriktirmoq), *adducens* (*lot. duco* - olib bormoq), *abducens*, *abductio*, *praeglaucoma*, *praecancerosus*.

B. *aggravatio* (*lot. gravis* - ogʻir) - ogʻirlashish (kasallikning); *exhumatio* (*lot. humus* - yer) - mayyitni kavlab chiqarish; *adaptatio* (*lot. aptus* - layoqatli, qulay), *readaptatio*; *decompensatio*; *desactivatio*; *synphalangia*; *adsorptio* (*lot. sorbeo* - singdirmoq, shimmoq); *rehabilitatio* (*lot. habilitas* - qobiliyat, yaroqlilik); *praemorbidus* (*lot. morbus* - kasallik); *exenteratio seu eventratio* - ichki aʼzolarning chiqib qolishi; *exarticulatio* - oxirni boʻgʻimdan ajratish; *exstirpatio* (*lot. sirps* - poyaning ildizli ostki qismi) - ildizi bilan yulib olish, aʼzoni toʻliq olib tashlash; *dementia* (*lot. mens, mentis* - fikr, aql) - aqli zaiflik; *diastole* - yurak boʻshliqlarining bir maromda kengayishi; *systole* - yurakning bir maromda qisqarishi; *diathermia* (yun. *thermos* - issiqlik) - chuqur yotgan toʻqimalarning

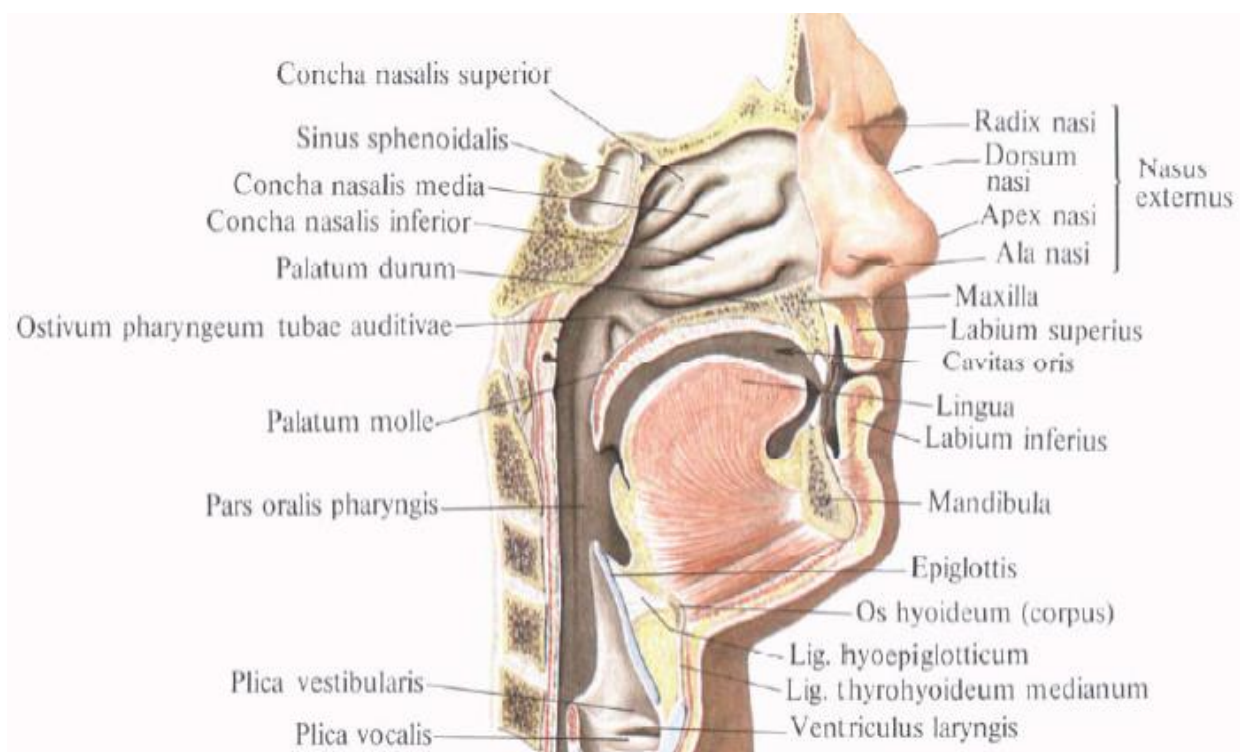
qizishi; *invasio* (*lot.* *vado* - yo‘l olmoq, intilmoq); *dilatatio* (*lot.* *dilato* - kengaytirmoq); *disseminatio* (*lot.* *semino* - sochmoq); *differentialis* - farqlovchi; *endemia* (*yun.* *demos* - muzofot, davlat, xalq) - ma’lum bir kasallik bilan kasallangan odamlar guruhining doimiy mavjudligi.

C. *empema* (*yun.* *pyon* - yiring) - tabiiy bo‘shliqda yiring to‘planishi; *praesenilis* (*lot.* *senex, senis* - qari, keksa); *praeventivus* - saqlaydigan; *prodromalis* (*yun.* *prodromos* - oldinda yuguruvchi) - darak beradigan; *progreadiens* (*lot.* *gradior* - olg‘a qadam bosmoq) - kuchayuvchi; *prolongatus* - uzaytirilgan; *pronephros* - buyrak oldi; *metanephros* - ikkilamchi buyrak, to‘liq buyrak; *sequestratio* - jonsizlangan sohaning ko‘chishi; *secretum* (*lot.* *secerno* - ajratish); *metaplasia* (*yun.* *plasis* - shakllanish, hosil bo‘lish) - bir turdagi to‘qimaning boshqasiga turg‘un aylanishi.

D. *metathalamus, hypothalamus, epithalamus, epitympanum, epiphysis* (*yun.* *phyo* - o‘smoq), *diaphysis, metaphysis, apophysis, decapitatio* (doyalikda - homilani yo‘qotuvchi opertsiya), *decompressio* (*lot.* *compressio* - qisilish), *eutopia* (*yun.* *topos* - joy), *dystopia, revaccinatio, reinfectio, regeneratio, degeneratio, antagonismus* (*yun.* *agon* - kurash), *invalidus* (*lot.* *validus* - kuchli), *conjunctiva, collectivus*.

II. Sifatlarni lotin tiliga tarjima qiling:

pastki jag‘ osti, ensa osti, til osti (asabi), til osti (yo‘li), bo‘g‘imlararo, qovurg‘alararo, mushaklararo, to‘sh orti, lunj orti, qorin pardadan tashqari, mushak ichi, qirg‘oq usti, to‘sh usti (ikki turli prefiks bilan), to‘sh osti, chakka osti, umurtqalararo, qorin parda orti, halqum orti, g‘ilof ichi, buyrak usti, ko‘krak ichi.

2-1.Rasm.bosh va boyin.

Stomatologiyaga oid mashqlar:

III. Terminlardagi pristavkalarni ajrating. Ularning ma'nosini izohlab bering:

1. analgesia - og'riq xissini yo'qotish, analgeziya;
2. conjunctiva - ko'zning biriktiruvchi pardasi, konyuktiva;
3. exoglossia - tilning kattalashishi, uning og'iz bo'shlig'idan tashqariga chiqib qolishi, egzoglossiya;
4. endoscopia - tananing bo'shliqlari va kanallarini ko'z orqali o'rganish usullari, endoskopiya;
5. epiglottis - nadgortanik;
6. entropion - qovoqning ichkariga o'girilib qolishi;
7. immunitas - yuqumlikka chiqamlilik, kasalliklar, immunitet;
8. metathalamus - miyaning ko'rish do'mbog'ining orqasida;
9. parotis (ot- -uxo) - quloq oldi bezi;
10. prognathia - yuqori jag'ning oldinga siljishi, prognatiya;
11. parodontosis - paradont kasalligi (parodontium – paradont – tishning ildizi sohasidagi anatomic o'zgarishlar yig'indisi) parodontoz.

12. periodontium - tishning suyak usti pardasi – biriktiruvchi to'qima.
tish devori va tish ildizi orasidagi bo'shlig'ini to'ldiruvchi periodont;
13. retronasalis - burunning orqa qismi;
14. retrognathia - yuqori jag'ning orqaga siljishi, retrognatiya;
15. respiratio - nafas olishi, respirasiya ;
16. recurrens - oqaga qaytuvchi, rekurrentniy;
17. sesretio - ajratish, sekretiya;
18. anabiosis - (gr. anabiosis -tirilmoq) – tirik organizmning vaqtinchalik holati, unda tirik organizmdagi moddalar almashinuvi deyarli toxtaydi, va hayot faoliyati ko'rinishi umuman yoqoladi, anabioz.

IV. Terminlarni to'ldiring:

1. Sezgining yoqolishi, reaktivlik yoqolishi:

...ergia

2. Xid bilishning yoqolishiyoki buzulishi:

...osmia

3. Yutishning qiyinlashishi:

...phagia

4. Qiyshayish (uzoqlashishi), misol uchun tish ildizi:

...viatio

5. Yuqori jag'ning orqaga siljishi

...gnathia

6. Pastki jag'ning oldinga siljishi:

...genia

7. Tiklanishi (misol uchun tishning ildizi):

...plantatio

8. Ajralishning kamayishi (so'lak):

...secretio

9. Yuqori umumlashgan tishlar:

...odontia

10. Sezgining kamayishi

Nazorat savollari:

1. Qaysi lotin va yunon prefikslar "orqali" biror narsa orasida bo'lish ma'nosini bildiradi?
2. Qaysi prefikslar funktsiya buzilishi, ma'nosini bildiradi?
3. O'zbek tilidagi "qarshi" prefiksi lotin va yunon tilidagi qaysi prefikslarga mos keladi?
4. Endoderma, mesoderma, ektoderma so'zlaridan qaysi biri terining ichki qavati hisoblanadi?

Qui quaerit, repērit. – Qidirgan topadi.

Homo est mundi pars. – Inson - dunyoning bir qismi.

§16. Muakkab so'zlar. Murakkab yasama so'zlar. Yunon-lotin dubletlari va yakka TE. Klinik terminlar tuzilishi haqida umumiy tushuncha.

Maqsad: Murakkab so'zlar yasash qoidalarini; dublet va yakka TE minimumini; klinik terminlar o'ziga xos xususiyatlarini *bilib olish*. Murakkab so'zlarning rasmiy va sarmazmun (semantik) tomonlarini tahlil qilishni; yunon-lotin dubletlarini anatomik yoki klinik terminshunoslikga mos ravishda farqlab *qo'llayolish*.

Murakkab so'zlar

Agar so'z yasovchi negizlar ikki va undan ortiq bo'lsa, yasama so'z *murakkab so'z* hisoblanadi. Murakkab so'zlar ikki usulda hosil qilinadi: toza qo'shish yoki suffiksatsiya bilan birga qo'shish. Toza qo'shishda so'nggi, *tayanch qism* mustaqil so'z holida ifodalanadi. Ushbu qism so'zni grammatik jihatdan shakllantirib, ma'lum bir so'z turkumiga mansubligini belgilaganligi uchun *tayanch qism* deyiladi, mas., glossopharyngeus: birinchi komponent *glosso-* + ikkinchi, *tayanch*, komponent *pharyngeus* (I guruh sifati); *rhinencephalon*: birinchirhin- + ikkinchi, *tayanch*, *encephalon* (II turlanishdagi ot).

A'zo, tana qismlarin va yuz jag'ni ifodalovchiyunon-lotin dubletlari

Yunon TE	Lotin so'zlari	Ma'nosi
acro-, -acria (akron)	membrum, <i>i n</i>	tana qismining distal bo'limi, mucha; qol-oyoq uchli
arthro- (arthron)	articulatio, <i>onis f</i>	bo'g'im
cardio-, -cardium (kardia)	cor, <i>cordis n</i> ostium cardiacum (PNA)	yurak yurak, kardial teshik
cheilo-, -cheilia (cheilos)	labium, <i>i n</i>	lab
cheiro-, chiro-, -cheiria, -chiria (cheir)	manus, <i>us f</i>	qo'l
-genia (geneion)	mentum, <i>i n</i>	engak
-genia (genys, genyos)	mandibula, <i>ae f</i>	pastki jag'
glosso-, -glossia	lingua, <i>ae f</i>	til
gnatho-, -gnathia	maxilla, <i>ae f</i>	jag', yuqori jag'
gon- (gony)	genu, <i>us n</i>	tizza
kephalo-, cephalo-, -cephalia (kephale)	caput, <i>itis n</i>	bosh
melo- (melon)	bucca, <i>ae f</i>	lunj
odonto-, -odontia (odus, odontos)	dens, <i>dentis m</i>	tish
osteo- (osteon)	os, <i>ossis n</i>	suyak
podo-, -podia (pus, podos)	pes, <i>pedis m</i>	oyoq
r(h)achi- (rhachis)	columna vertebralis	umurtqa pog'onasi
rhino- (rhis, rhinos)	nasus, <i>i m</i>	burun
somato-, -soma (soma, somatos)	corpus, <i>oris n</i>	tana
spondylo- (spondylos)	vertebra, <i>ae f</i>	umurtqa

stetho- (stethos)	pectus, oris <i>n</i> thorax, acis <i>m</i>	ko'krak ko'krak qafasi
stomato- (stoma, stomatos)	os, oris <i>n</i>	og'iz
ul-, ulo- (ulon)	gingiva, ae <i>f</i>	milk
urano- (uranos)	palatum, i <i>n</i> (durum)	tanglay (qattiq)

Tish va atrofidagi to'qimalarning anatomiyasi va gistalogiyasi

Dens, dentes	tooth [tooth]	tish, tishlar
Dens incisivus, dentes incisivi	incisor [in'sīzər]	kurak tish, kurak tishlar
Dens caninus, dentes canini	-canine 'keɪ,nam	qoziq tish, qoziq tishlar
Dentes praemolaris	premalar ,premal'ar	kichik jag' tish
Dentes praemolares	small molars 'smɒl mal'ars	kichik jag' tishlar
Dens molaris	painter 'peɪntər	katta jag' tish
Dentes molars	-painter 'peɪntər	katta jag' tishlar
Dens serotinus, densa sapientiae	wisdom tooth 'wɪzdəm 'tu:θ	aql tish
Dentes serotini, dentes supientiae	wisdom tooth 'wɪzdəm 'tu:θ	aql tishlar
Dens lacteus, dentis lactei seu deciduus, seu decidui	milk/dairy tooth	sut tish, sut tishlar, vaqtinchalik tishlar
Dens permanens	permanent tooth	doimiy tish
Dentes permanentes	permanent tooth	doimiy tishlar
Enamelum	enamel ə'næməl	emal
Dentinum	-dentine 'dentɪn	dentin
Caementum (cementum)	- cement sə'ment	sement
Canaliculi dentales	-dentine 'dentɪn	dentin kanalchalari
Dentinum externum	gabardine 'gæbər,dɪn dentine 'dentɪn	Yopqich(tashqi)

Dentinum internum	dentine 'dentin	pulpa yoni dentini
Fibrae Thomseni	fibre ['faibə] Toms	Toms tolalari
Fibrae Ebneri	fibre ['faibə] Ebne	Ebner tolalari
Fibrae Korfi	fibre ['faibə] Korf	Korf tolalari
Conona dentis	crown of a tooth 'kraʊn	tish koronkasi
Collum dentis	cervix of the tooth 'sɜ:vɪks	tish bo'yni
Collum dentis anatomicum	anatomical [,ænə'tɒmɪk[anatomik
Collum dentis clinicum	clinical 'kəlɪnəkəl	klinik
Radix dentis	roots 'ru:ts tooth 'tu:θ	tish ildizi
Facies dentis	surface 'sɜ:fɪs tooth 'tu:θ	tish yuzasi
Contactus	contact 'kɑ: n, tækt	tishning tutashuvchi yuzasi
Masticatoria	chewing ['tʃu: ɪŋ]	chaynov yuzasi
medialis	medial [medial]	o'rta (medial) yuzasi
Lateralis	-lateral [lateral]	yon
Distalis	distal [distal]	orqa
Anterior	anterior [aen'tierie]	oldingi yuzasi
Posterior	posterior [posterierie]	orqa yuzasi
Vestibularis	vestibular [vestibulier]	vestibulyar yuzasi
Palatine	palatine [palatine]	tanglay yuzasi
Lingualis	lingual [lingual]	til yuzasi
Margo incisalis	cutting [cAting]	kesuvchi yuzasi
Occulusiva	occlusive [okluzi:v]	jipslashish yuzasi
Tuberculum	hillocks [hiloks]	tish do'mboqchalari
Canalis radialis dentis	root canal tooth [rut ckenael tu:0]	tish kanali
Cavum dentis	tooth cavity [tu:0kaeviti]	tish bo'shlig'i

Apex radialis dentis	apex [eipeks]	tish ildizi uchi
Macrocanalis, microcanalis	canal [kenael]	makrokanal mikrokanal
radialis dentis	enamel peel [i'neimlpi:l]	emal kutikulasi
Cuticula adamantina	enamel prisms [i'neimlprizms]	emal prizmalari
Prismata adamantina	interglobular space[spies]	interglobulyar bo'shliq
Spatia intenglobularia	dental pulp [dental pAlp]	tish pulpasi
Pulpa dentis	coronal pulp [koronlpAlp]	koronka pulpasi
Pulpa coronalis	root pulp [ru:tpAlp]	ildiz pulpasi
Pulpa radialis Retinaculum ligamentum	connected pulp [konectidpAlp]	tish boylami
Fibrae dentogingivales	periodontal beams [periodontal bi:mz]	tish milki tutamlari
Fibrae dentoalveolares	dentoalveolar beams [dentoalveolarbi:mz]	tish alveolyar tutamlari
Fibrae interdentalis	interdental beams [interdental bi:mz]	tishlararo tutamlar
Fibrae dentoalveolares	slanting dentoalveolar beams[slAnting]	og'ma tish
Fibrae apicales	apical beams [Apiklbi:mz]	ildiz uchi tutamlari
Alveolus	alveoli tooth [alveolai tu:0]	alveola (tish uyachasi)
Lamina compacta (solida)	compact disc [compekt disk]	kompakt plastinka(zich)
Substantia spongiosa	sponge [spAd3]	g'ovaksimon moddalar
Periosteum	periosteum [periosteum]	suyak pardasi
Gingiva	gum [gAm]	milik
Processus alveolaris	alveolar bone [alveolar	alveolar o'simta

	bo:n]	
Maxilla	maxilla [maksila]	yuqori jag'
Mandibula	mandibulla [mandibul]	pastki jag'
Corpus	jaw [jo:]	jag' tanasi
Corpus maxillae	maxilla [maksila]	yuqori jag' tanasi
Corpus mandibulae	mandibulla [mandibul]	pastki jag' tanasi
Parodontium	periodontal [periodontl]	paradont
Periodontium	periosteum tooth root	tish ildizining suyak pardasi

*Ta'limot, fan, tashxislash usullari, davolash, dard va kasalliklarni
ifodalovchiyunon TE*

Yunon TE	Ma'nosi
alg-, -algia, -algisia (algos - og'riq; algesis - og'riq hissi) -odynia (odyne - og'riq)	og'riq
-gramma (gramma - yozma, tasvir)	rentgen surati; tasvir, ro'yxatga olish natijasi
-graphia (grapho-chizmoq, yozmoq, tasvirlamoq)	rentgenografiya; yozib olish, tasvirlash jarayoni; signallarni yozma ro'yxatga olish
-logia (logos - so'z, nutq, tushuncha, ta'limot, fan)	fan, ilmiy fan bo'limi
-logo- (<i>qarang</i> -logia)	nutq buzilishiga oid
-metria, -metr- (metreo - o'lchamoq, metron - o'lchov)	o'lchash, o'lchovchi, aniqlovchi (o'lchami, kattaligi bo'yicha)
noso- (nosos - kasallik)	kasallik
patho-, -pathia (pathos - sezgi, tashvish; dard, kasallik)	dard, kasallik, kayfiyat

-scopia (skopeo - koʻrmoq, kuzatmoq, tekshirmoq)	asboblilik koʻrik, kuzatish, tekshirish
-therapia (therapeia - parvarishlash, davolash)	davolash (jarrohliksiz)

Mashqlar

I. Ot negizlaridan yalligʻlanishni ifodalovchi terminlar hosil qiling:

gaster, ventriculus, larynx, appendix, pharynx.

II. Berilgan negizlardan oʻsmalarni ifodalovchi terminlar hosil qiling:

neur-, lip-, angi-, oste-.

III. Terminlarni TE ga qarab tahlil qiling:

A. osteologia, osteoarthropathia, somatologia, somatoscopia, acroalgia, spondylodynia, arthropathia, stomatologia, pathologia, stethometria, cardiographia, hormonotherapia, vasoconstrictio, nosologia, brachialgia, logopathia, spondylographia, rhinologia, periosteum, osteogenus, hepatogenus, glossalgia, odontalgia, pancreatodynia, ileocecalis, ileocolicus, iliofemoralis, lymphonodus, thyreopathicus, thyroglossus, ischiococcygeus, thyreogenus.

B. podalgia, acheiria, chiroscopia, gonalgia, apodia, chirosasmus, macropodia, brachiocephalicus.

C. cheilodynia, ulodynia, gnathodynia, genioglossus, geniohyoideus, meloplastica, gnathoplastica.

IV. Soʻzlarning maʼnosiga izoh bering:

A. somatik, analgeziyalovchi, akropatiya, artrografiya, enteroskop, enterologiya, ezofagodiniya, rinogen, patogen, rinofaringoskopiya, somatogen, somatometriya, osteoartropatiya, gepatologiya, stetoskop, analgin, kardial, kardiovaskular, glossodiniya, enteropatiya, rinoskop.

B. xeyroskop (*tib. texnika*), gonodiniya, gonartrotomiya, raxiotom.

C. mikrognatiya yoki mikrogeniya; gnatopatiya, gnatospazm.

V. Berilgan maʼnoda terminlar hosil qiling:

umurtqada ogʻriq, yurak xastaligi bilan boqʻliq, jigar zaralanishi bilan ifodalanuvchi, tishni davolash, koʻkrak qafasida ogʻriq, boshni oʻlchash, ogʻizni

ko‘rish, burun (devorlari) ni ko‘rish, bosh miya rentgen tekshiruvi, qol- oyoq kasalligi, tishlar kasalligi, bosh miya kasalligi, tish og‘rig‘i, burun kasalligi, bo‘g‘im kasalligi, yurak kasalligi.

VI. Berilgan so‘zlarni yunon-lotin dubletlaridan foydalangan holda ko‘chiring: encefalometriya, kraniometriya, kardiogramma, bronxozofoskop, radiogepatografiya, pat(o)anatomik, pankreatalgiya, gelioterapiya (*yun.* helios - quyosh), peritoneoskopiya, pelvigrafiya, pelviskopiya, vazodilatatsiya, kefalogramma, kefalograf, kefalografiya, logoterapiya, elektroterapiya, somatoreseptor, nozografiya, glossospazm, kardiospazm (ostium cardiacum), duodenografiya, reogepatografiya, rektoskop, somatizatsiya, akropigmentatsiya, patogen, patologiY.

Stomatologiyaga oid mashqlar:

To‘g‘ri joylashnbring:

Lotin termini

Yunon termini

1~ mandibula,ae f	a~ odonto- -odontia
2~ dens, dentis, m	b~ ortho-
3~maxilla, ae f	v~ gnatho- -gnathia
4-lingua-	g~ genio-
5-palatum,i.n	d~ melo-
6.gingiva ,ae ,f	e-ulo-, -ulia
7.os.oris,n	f-glosso--glossia
8.bucca,ae,f	j-stomato-stoma

V. Quyidagi terminlar bilan og‘riqni,kasallikni davolashni bildiruvchi terminlar tuzing.

infraorbital

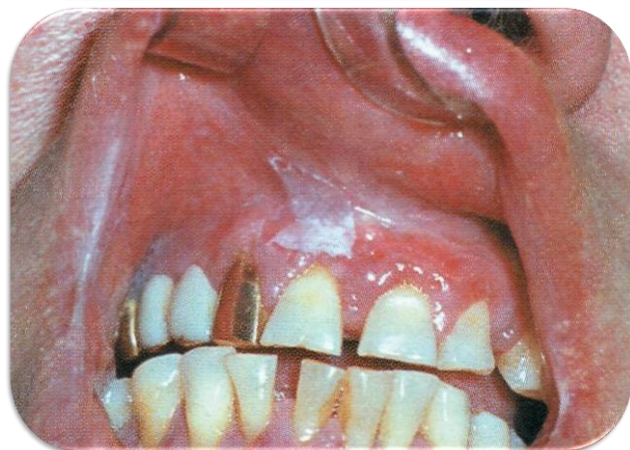
bukkal

mandibulyar

mental

lingval

palatinal
paravertebral
presakral
spinal
endonevral
perinevral
retrobulbar (bulbusoculi)
epibulbar

2.2-rasm Stomatologik kasalliklar

So'z o'zagi unli bilan boshlanuvchi suffiks bilan bog'lanag'ich

tonsill/itis
gastr/ectomy mearthr/itis

1-44 Quyidagi o'zamlarni unli bilan boshlanuvchi suffikslar bilan bog'lang So'ng chap ustundagi talaffuzga yondashib ovoz chiqarib talaffuz qiling

So'z
o'zagi Suffiks Tibbiy terminlar

tonsill -itis _____ / _____ gastr -ectomy _____ /
_____ arthr -itis _____ / _____

root, suffix

1-45 Suffiks o'zgarishi so'z ma'nosini o'zgartiring so'zi va so'z yasang

al

-ist

-al

1-46 tish shifokori- tishga oid ma'nosini beradi

al

so'zi suffiks bo'lib ma'nosiga ega

so'zi suffiks bo'libga oid ma'nosini anglatadi

birikma shakl E o'zak bilan boshlanuvchi suffiks bilan bog'lanadi

scler/o/derma skle ~r-o ~-DE
~ R-ma ~ mast/o/ dynia ma
~st-o ~DI ~N-e ~-a~
arthr/~R-thro ~-pla ~s-
te~/plasty

1-47 Quyidagi o'zamlarni birikma shaklga o'zgartirib I unli bilan boshlanuvchi

talaffuz suffikslar bilan bog'lang So'ng chap ustundagi talaffuz qiling yondashib I ovoz chiqarib o'qing

So'z
o'zagi Suffiks Tibbiy terminlar

scler -derma _____ / _____ / _____ mast -dynia _____ / _____
/ _____ arthr -plasty _____ / _____ / _____

Nazorat savollari:

1. Y unon dubletlari deganda nimani tushunasiz?
2. AElarni qanday ma'nosini tushuntirish kerak ?
3. Diagnostik usullarni ayting
- 4 O'griqni ifodalovchi AEni ayting?

Qui quaerit, repērit. – Qidirgan topadi.

Homo est mundi pars. – Inson - dunyoning bir qismi.

§17. So‘z yasalishi (davomi). Klinik terminshunoslikda -osis, -iasis, -ismus, -itis, -oma suffikslari. Qisqartma so‘zlar. Yunon-lotin dubletlari va yakka TE(davomi).

Maqsad: -osis, -iasis, -ismus, -itis, -oma suffikslari terminologik ma'nolarini; yangi yunon-lotin dublet va yakka AE**ibilib olish**. Berilgan ma'noda suffiksli, qo'shma va qisqartma so'zlarni tahlil va hosilqilaolish.

Klinik terminshunoslikda -osis, -iasis, -ismus, -itis, -oma suffikslari

1. -osis, -iasis suffikslari. Ushbu suffikslarni tutgan otlar, odatda, fe'l yoki otning so'z yasovchi negizlaridan hosil bo'ladi. Yasama so'zlar "berilgan negiz jarayoni yoki natijasi" so'z yasovchi ma'nosiga ega, mas. *stenosis* - stenozi, torayma; *sclerosis* - skleroz, zichlanish, qattiqlashish; *narcosis* - narkoz, qotib qolish, uxlatish; *lithiasis* - litiaz, tosh hosil bo'lishi; *helminthiasis* yoki *helminthosis* - gelmintiaz yoki gelmintozi, gijja kasalligi; *psoriasis* - psoriaz, teri kasalligi; *amoebiasis* - amebiaz; mitosis (*yun.* *mitos* - ip) - mitoz; *phagocytosis* (*phagos+cytus*) - fagositoz.

-osis suffiksli so'z yasovchi negizlarning asosiy qismi quyidagi ma'nolarga ega:

a) kasallik bilan zararlangan to'qima, a'zo, tana qismi, organizm tizimi: *fibrosis* - fibroz buzilish; *nephrosis* - nefroz, buyrak kanalchalarining degenerativ kasalligi; *neurosis* - nevroz, asab tizimi faoliyati kasalligi; *psychosis* - psixoz, ruhiy buzilish;

b) kasallik chaqiruvchi modda: *toxicosis* (yun. *toxicon* - zahar) - toksikoz, zaharli moddalar tomonidan chaqirilgan kasallik; *siderosis* (yun. *sideros* - temir) - sideroz, to'qimalarda temir tuzlarining to'planishi; *amyloidosis* - amiloidoz, to'qimalarda amiloid cho'kishi;

c) kasallik qo'zg'atuvchisi: *ascaridosis* - askaridoz, askarida chaqiruvchi gijja kasalligi; *actinomycosis* - aktinomikoz, nursimon zamburug' chaqirgan surunkali yuqumli kasallik;

d) ko'payish va tarqalish: *leucocytosis* - leykositoz, periferik qonda leykositlar sonining oshishi; *fibromatosis* - fibromatoz, ko'plab fibromalar mavjudligi.

2. -ismus suffiksi. Ushbu suffikslarni tutgan otlar turli ma'nolarni bildiradi, xususan, "berilgan negiz belgisiga xos hodisa, xususiyat, dalil", mas. *infantilismus* (lot. *infantis* - bolalarga xos) - bolalikka yoki o'smirlikka xos hislatlarni saqlagan holda jismoniy va/yoki ruhiy rivojlanishning to'xtashi; *strabismus* (yun. *strabismos*) - g'ilaylik; *alcoholismus* (ar. *al-kuhl* - surma) - alkogolizm; *virilismus* (lot. *virilis* - erkakka xos) - ayol kishida erkaklik hislatlarining yuzaga kelish sindromlari guruhi; *daltonismus* (ingliz kimyogari va fizigi Dalton sharafiga) - qizil va yashil ranglarni ajrata olmaslik.

3. -itis suffiksi. XVIII asrdan -itis suffiksi faqat yallig'lanish tabiatli kasalliklar nomini hosil qilish uchun foydalana boshlandi, mas. *gastritis* - gastrit, me'da shilliq qavati yallig'lanishi; *nephritis* - nefrit, buyraklar yallig'lanishi. So'z yasovchi negiz sifatida a'zo va to'qimalarning yunoncha, kamdan-kam holatda lotincha nomlari qo'llanadi. Yasama so'z *f* rodi III turlanishda ifodalanadi, qaratqich kelishigi birlikda -itidis bilan tugallanadi.

4. -oma suffiksi. Tibbiyot terminshunosligida -oma suffiksi yordamida to'qimalar nomining ot yoki sifat so'z yasovchi negizlaridan o'sma nomlari hosil qilinadi, mas. *fibroma* - fibroma, tolali biriktiruvchi to'qima xavfsiz o'smasi; *osteoma* - suyak to'qimasi xavfsiz o'smasi. O'sma nomlari *n* rodi III turlanishda ifodalanadi, qaratqich kelishigi birlikda -atis bilan tugallanadi.

Eslatma:

Qadimgi yunon tilida -oma suffiksi yordamida “fe’l negizida ifodalangan faoliyat natijasi” umumiy ma’noli otlar hosil qilingan, mas. *symptoma* - tashxis; *stoma* - stoma; *glaucoma* - nazla; *trachoma* - shilpiq.

Qisqartma soʻzlar

1. Bir yoki bir necha soʻz yasovchi negizlar yasama soʻz tarkibiga butunligicha emas, balki qisqartirilgan holda kirsa, ushbu soʻz *qisqartma soʻz* deyiladi. Misol uchun, agar soʻzning birinchi komponenti, tarkibida -(o)id-, -al/-ar-, -os-, -ic- suffikslari tutgan sifat negizidan tuzilgan boʻlsa, soʻz yasovchi negizning shu suffiksga qisqarishi sodir boʻladi: *glandula thyr(e)oidea* - qalqonsimon bez yoki *cartilago thyr(e)oidea* - qalqonsimon togʻay soʻz birikmalari tarkibiga kiruvchi *thyr(e)oideus* sifati negizidan kesib olingan thyr(e)o- (yun. *thyreos* - qalqon) tub morfemasidan *thyreotropus* - tireotrop, qalqonsimon bezga taʼsir etuvchi; *thyreotomia* - tireotomiya, qalqonsimon togʻayni kesish; *thyreotoxicosis* - tireotoksikoz terminlari yuzaga kelgan.

2. Agar soʻz yasovchi negiz murakkab boʻlsa, tub morfemalardan biri tushirib qoldirilishi mumkin. Shu tariqa, qon faoliyati buzilishi patologiyalari terminlarida cyt(us) tub morfemasi, odatda, tushib qoladi, mas., *leucocytus* terminidan *leucopenia*, *leucosis* terminlari yasaladi.

Aʼzo, tana qismlarini ifodalovchiyunon-lotin dubletlari

Yunon TE	Lotin soʻzlari	Maʼnosi
cholangio- (chole+angeion)	ductus biliferi	oʻt yoʻllari
cholecysto- (chole+kystis)	vesica fellea s. v. biliaris	oʻt pufagi
choledocho- (chole+doche)	ductus choledochus	umumiy oʻt yoʻli
colpo- (kolpos)	vagina, ae <i>f</i>	Qin
cysto- (kystis - pufak; qovuq)	vesica, ae <i>f</i> vesica urinaria	pufak; qop qovuq, siydik pufagi
dacryocysto- (dakryon+kystis)	saccus lacrimalis	koʻz yoshi qopi
entero- (enteron; entera <i>pl.</i>)	intestinum, i <i>n</i>	ichak

	intestina <i>pl.</i> intestinum tenue	ichak-chovoq ingichka ichak
gastro-, -gastria (gaster, gastros)	ventriculus, <i>i m</i>	me'da
laparo- (lapare – chov, biqin; <i>pl.</i> qorin)	abdomen, <i>inis n</i> venter, <i>ntris m</i>	qorin, qursoq
metro-, -metra, -metrium (metra) hystero- (hystera)	uterus, <i>i m</i>	bachadon
nepbro- (nepbros)	ren, <i>renis m</i>	buyrak
omphalo- (omphalos)	umbilicus, <i>i m</i> funiculus umbilicalis	kindik kindik tizimchasi
oo- (oon)	ovum, <i>i n</i>	tuxum
oophoro- (oophoron)	ovarium, <i>i n</i>	tuxumdon
orchi-, orchidi-, -orchidia, -orchia (orchis; orchidion)	testis, <i>is m</i>	urug'don, moyak
pneumo-, pneumono- (pneumon)	pulmo, <i>onis m</i>	o'pka
procto- (proktos)	anus, <i>i m</i> rectum, <i>i n</i>	orqa peshov to'g'ri ichak
pelo- (pelos)	pelvis renalis	buyrak jomi
salpingo- (salpinx, salpingos - nay; bachadon nayi)	tuba uterina tuba auditiva	bachadon nayi eshituv nayi
splanchno- (splanchna <i>pl.</i>)	viscera <i>pl.</i>	ichki a'zolar
spleno- (splen)	lien, <i>enis m</i>	taloq
trachelo- (trachelos)	cervix, <i>icis f (uteri)</i>	bachadon bo'yni
typhlo- (typhlon)	c(a)ecum, <i>i n</i>	ko'r ichak

*A'zo va to'qimalardagi patologik o'zgarishlarni, terapevtik va xirurgik usullarini
ifodalovchiyunon AE*

Yunon TE	Ma'nosi
-centesis (kentesis - sanchish)	igna sanchish, punksiya
-clasia (klasis - buzish, shikastlash)	tana qismi, a'zoni buzish jarrohlik operatsiyasi yoli bilan
-desis (desis - bog'lash, biriktirish)	a'zoni harakatsizlantirish, holatini mustahkamlash jarrohlik operatsiyasi
-ectasia, -ectasis (ektasis)	bo'shliqli a'zoning cho'zilishi, kengayishi
-ectomy (ektome - kesib olish)	a'zo yoki to'qimani olib tashlash jarrohlik operatsiyasi
-eurynter (euryno - kengaytirmoq)	a'zoni kengaytiruvchi asbob
-eurysis (eurys - keng)	a'zoni kengaytirish usuli
-iatria, -iater (iatreia; iatros)	katta guruh bemorlarini davolash; shifokor
-lysis, -lyt (lysis - yechilish, parchalanish, erish)	1) parchalanish, buzilish, erish, so'rilish; 2) a'zoni bitishma, chandiqlardan ozod qilish jarrohlik operatsiyasi
-malacia (malakos - yumshoq; malakia - yumshoqlik)	nenormal yumshoqlik, yumshab ketish
-pexia (pexis - mustahkamlash)	ichki a'zoni mustahkamlash jarrohlik operatsiyasi
-plastica (plasso - shakl bermoq; plastike - kulolchilik, haykaltaroshlik san'ati)	qayta tiklovchi va plastik jarrohlik operatsiyasi
-privus (privus - yetishmaslik)	a'zoning yo'qligi yoki olib tashlanganligi
-ptosis (ptosis - qulash, tushish)	a'zoning tushishi, joyidan ko'chishi
-r(h)aphia (raphe - chok)	chok qo'yish jarrohlik operatsiyasi
-rhexis (rhexis - yorish)	a'zoni yorish, buzish
-schisis (schisis - maydalash)	a'zoni parchalanishi

sclero-, -sclerosis (scleros - zich, qattiq; sclerosis - zichlashish, qattiqlashish)	1) zich, qattiq; 2) sklera (koʻzning oqsil pardasi) ga oid
steno-, -stenosis (stenos - tor; stenosis - torayish)	tor, torayish
-stomia (stoma, stomatos - teshik)	sunʼiy teshik ochish yoki anastomoz teshigi (aʼzolar orasida) qoʻyish jarrohlik operatsiyasi
tomo- (tomos - kesma, qirqma)	qatlamga oid; qatlamlab (rentgenografiyada)
-tomia (tome - kesish, qirqish)	aʼzo yoki toʻqimani kesib ochish (kesish) jarrohlik operatsiyasi

I. Quyidagi misollarda birikma shaklni (oʻzak+o) qoʻllagan holda bir oʻzakni boshqa bir oʻzak bilan bogʻlab murakkab soʻz shakllantiring:

<i>oste + chondr + -itis</i>	
<i>oste + chondr + -oma</i>	
<i>oste + arthr + -itis</i>	
<i>gastr + enter + -itis</i>	

1.1. *-algia, -edema va -urias* suffikslariga _____ bogʻlanadi.

1.2. 1.36 misolidan 1.40 misoligacha soʻz yasalihi uch qoidasiga yondashing.

Cardi va *-gram* dan soʻz yasang: _____ / _____ / _____

Ushbu misolda qaysi qoidadan foydalanilgan?

1.3. **Carcin** va *-oma* dan soʻz yasang: _____ / _____

Ushbu misolda qaysi qoidadan foydalanilgan?

1.4. **Enter + cyst + -plasty** dan soʻz yasang: _____ / _____ / _____ / _____ / _____

Ushbu misolda qaysi qoidalardan foydalanilgan?

1.5. **Leuk + cyt + -penia** dan soʻz yasang: _____ / _____ / _____ / _____ / _____

Ushbu misolda qaysi qoidalardan foydalanilgan?

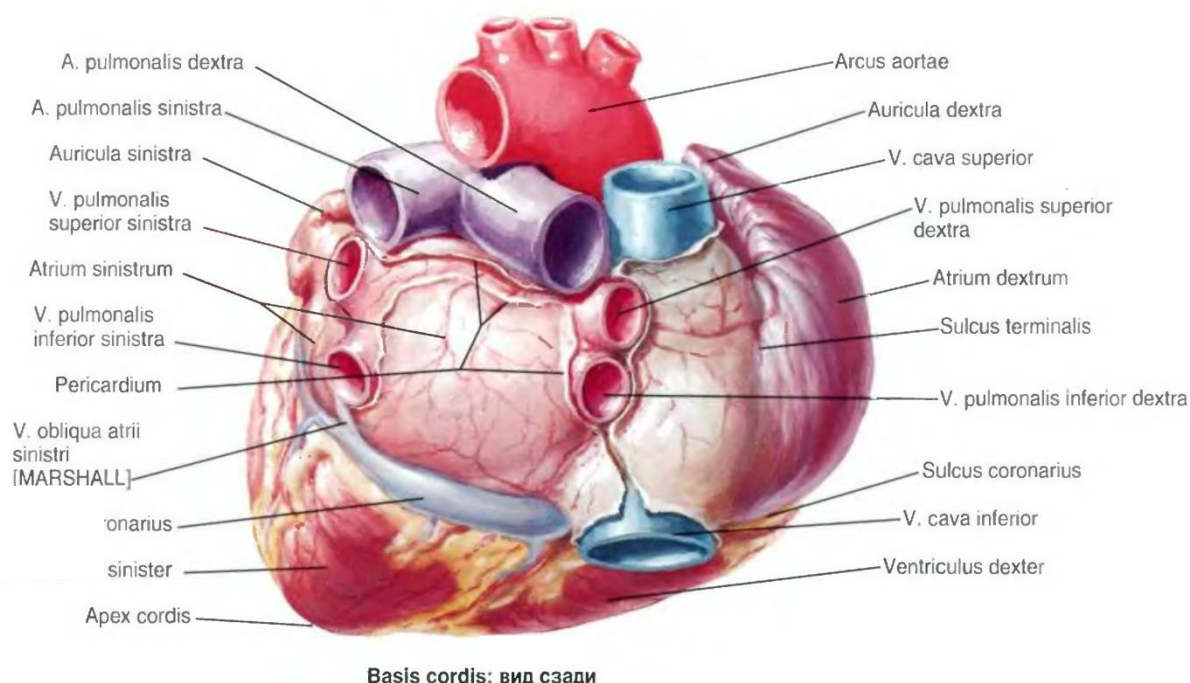
1.6. **Erythr** + **cyt** + **-osis** dan soʻz yasang: _____ / ____ / _____ / _____

Ushbu misolda qaysi qoidalardan foydalanilgan?

1.7. Siz ushbu bobda berilgan suffikslar maʼnosini bilishingiz yoki bilmasligingiz mumkin. Muhimi shundan iboratki, Siz soʻzning tarkibiy qismlarini (oʻzak, birikma shakl, suffiks) aniqlashni bilasiz.

Pancreat/itis atamasida **pancreat** _____ va **-itis** _____.

! Quyuq harflar bilan ajratilgan soʻz oʻzagi va birikma shaklga qoʻshimcha ravishda, yakka holda kelgan barcha suffikslar **koʻk rangda** beriladi.¹

2.4-rasm. Yurak tuzilishi²

Mashqlar

I. Terminlarning AE larini aniqlang, maʼnosini tushuntiring:

A. acidosis (acidum - kislota), coniosis (*yun.* konia - chang), pneumoconiosis, ascaridosis, mycosis (*yun.* mykos - zamburugʻ), fibrosis (tolali

²Barbara A.Gylys, Regina M.Masters”Medical Terminology Simplified fourth edition “USA2010/Chapter-I.P.6-9

biriktiruvchito‘qimaning o‘sib ketishi), osteofibrosis, tuberculosis, lymphologia, lymphocytus, lymphocytosis, lymphocytoma, lymphoma, morphinismus, mercurialismus (simob bilan surunkali zaharlanish), prostatismus, arthrosis, arthritis, nephrosis, nephritis, hepatosis, hepatitis, cholangitis, spondylosis, spondylitis, thrombocytosis, cretinismus (*frans.* crétin - kretin), amoebiasis, pelitis, helminthosis, silicosis (silicium - kremniy), myocardium, myocardiosclerosis, myocardiofibrosis, myositis, myoma, myoblastoma, ventriculitis, thrombosis, rhinitis, thrombocytus, thrombocytosis, sarcomatosis, papillomatosis, varicosis.

B. omphalitis, typhlitis, oophoritis, dacryocystitis, tracheitis s. cervicitis, salpingitis, orchitis, gonarthrosis, diverticulosis, diverticulitis, mastoiditis, thyreotoxicosis, sigmoiditis, thyreocytus, thyreoiditis, gigantismus, ureteritis.

C. cheilosis, cheilitis, gingivitis s. ulitis, parodontitis, pulpitis, meloschisis, meloplastica, uranoplastica, geniohyoideus, genioglossus, odontoma, glossoptosis, papillitis, cheilognathouranoschisis, sinusitis maxillaris s. haighmoritis.

II. O‘zbek tiliga tarjima qiling:

hernia vaginalis, hernia subcutanea, lymphocytosis infectiosa acuta, colitis cystosa, colitis superficialis, resectio pylori, colitis ulcerosa non specifica, inflammatio fibrinosa, inflammatio purulenta, sarcoma osteogenum, chondromatosis ossium, punctio pancreato-duodenalis, ductus biliferi, hernia femoralis, refluxus intestino-renal, splenitis maligna, pelitis cystosa, pelonephritis tuberculosa, bursitis articulationis genus, ankylosis dentium, albuminuria gravidarum, bursitis radiohumeralis, pelonephrosis chronica; lien mobilis, splenopexia; carcinoma ovarii, carcinoma renis, carcinoma mammae, carcinoma fibrosum, carcinoma gigantocellulare, tumor malignus, tumor benignus, carcinoma hepatocellulare, refluxus caecoiliacus, nephrosis acuta, icterus haematogenus, nephrosis congenita, ileus congenitus, pleuritis carcinomatosa, osteoarthrosis senilis.

III. Berilgan sohalarning yallig‘lanish kasalliklari, jarayonlarini *Nom.* va *Gen. sing.* da hosil qiling:

og'iz, til, me'da, qorin parda, to'g'ri ichak, siydik nayi, buyrak, taloq, siydik chiqaruv yo'li, qovuq, o't pufagi, bosh miya, hiqildoq, bosh miya pardasi, kekirdak, bodomcha, murtak, bo'g'im, bachadon, buyrak jomi, umurtqa, plevra, o't yo'li, me'da osti bezi.

IV. Berilgan to'qimalarning o'sma kasalliklarini *Nom.* va *Gen. sing.* da hosil qiling: tog'ay, suyak, mushak, jigar, limfa, tish, epiteliy, endoteliy.

V. Terminlarni AE ga bo'ling, ma'nosini tushuntiring:

A. splanchnologia, gastroenterologia, intestinoplastica, ileocoloplastica, laparotomia, laparothoracotomia, gastrectasia, bronchoectasis, vagotomia, spondylotomia, enteroptosis, proctospasmus, hydrotherapia, pneumonopexia, stenocardia, ileosimostomia, pylorostenosis, choledochoplastica, phthisiatria (*yun.* phthisis - sil), choledochostomia, colostoma, colostomia, acroparalysis, choledochogastrotomia, splenoptosis, hysteroscopia, tomographia, nephrotomographia, nephrostomia, splenitis, hepaticoduodenostomia, splenorrhaphia, osteomalacia, chondromalacia, splanchnoptosis, metroplastica, pancreatotomia, pancreatocholangiorentgenographia, thoracolaparotomia, thoracogastroschisis.

B. salpingolysis, patellodesis, renoprivus, thyreoprivus, ovariooprivus, dacryocystographia, colporrhaphia, metreurynter, rhachischisis, salpingectomy, trachelotomia, rachiotomia, thoracocentesis, cranioschisis, dacryocystostenosis, laparocentesis, arthrodesis, cardiorrhesis, spondylodesis, cholangioma, spondyloschisis, urethritis, hystero-cervicotomia, ureterographia, ureterotomia, orchipexia, orchietomia, trachelotomia, diverticuloectomy, salpingostomia, cholangitis, colpopexia.

Yurak devorlari

5.1. Yurak –*mediastin/um* (ko'krak qafasining o'pkalar orasidagi sohasi) da joylashgan to'rt kamerali mushakli a'zo. U arteriya, vena va kapillarlardagi qon uchun nasos vazifasini bajaradi. Yurak devorlari (1) **endokard**, (2) **miokard** va (3) **perikard** dan tashkil topgan.

5-2 rasmda yurak tuzilishini ko'rib chiqing va yurak devorlarini belgilang.

5.2. *Endo/cardi/um*, ichki pardali qavat, yurak ichki yuzasi va yurak qopqoqlari uchun tekis yuza hosil qiladi. *Myo/cardi/um*, o'rta mushakli qavat, o'ziga xos mushaklardan iborat bo'lib, qisqargan mushak tutamlari yurak kameralarini qisqartirib, qonni ulardan haydab chiqaradi. *Peri/cardi/um*, tolali xalta, butun yurakni o'rab turadi.

5.3. *Peri/card/itis* perikardga oid suyuqlikning perikard xaltasiga to'planishi bilan kechuvchiyallig'lanishi. Agar suyuqlik yurakni ezsa va faoliyatiga to'sqinlik qilsa, yurak tamponadasi yuzaga keladi. Ushbu holatda *peri/cardi/o/centesis* o'tkaziladi.

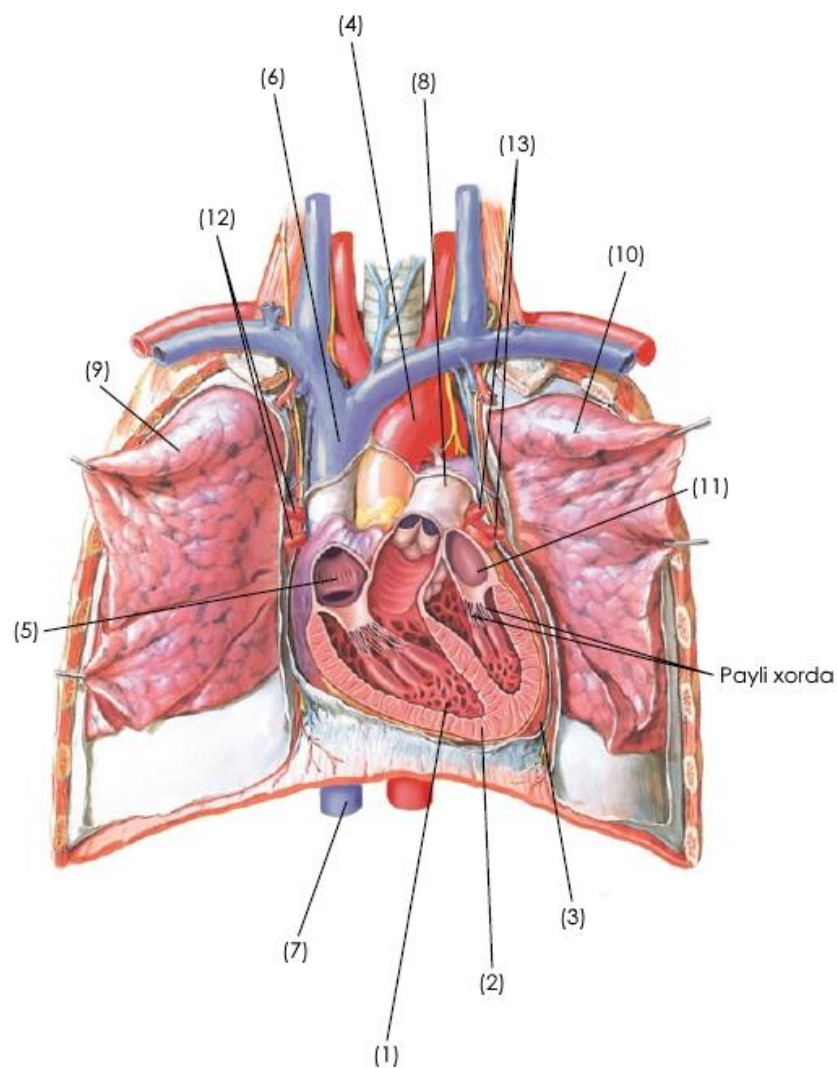
5.4. *Peri/cardi/um* barcha qismini kesib olish jarrohlik amaliyoti _____ / _____ / _____ deb nomlanadi.³

5.5. *Peri/cardi/um* dagi jarohatga chok qo'yish _____ / _____ / ____ / _____ deb ataladi.

Qon aylanish tizimi va yurak tuzilishi

5.6. Qon aylanish tizimi yurak va qon tomirlaridan iborat **yurak-qon tomiri tizimi** hamda limfa tomirlari, limfa tuguni va limfoid a'zolar (taloq, ayrison bez va murtaklar) dan iborat **limfa tizimi**ga bo'linadi.

³Barbara A.Gylys, Regina M.Masters"Medical Terminology Simplified fourth edition "USA2010/Chapter-4.P.154-158

2.5 rasm. Yurak tuzilishi.

5-14. *Atri/o/ventricul/ar* atamasi bo‘lmacha va qorinchaga oid ma’nosini beradi. U bo‘lmachalar va qorinchalar orasidagi o‘tkazuvchanlikka ham taalluqli.

5-15. Titrash – bo‘lmachalar yoki qorinchalarda juda tez, lekin tartibli ritmning mavjudligi (250-300 qisqarish daqiqasiga) bilan izohlanuvchi *a/rrhythm/ia*. Yurak kameralari keyingi qisqarish uchun qon bilan to‘lishga ulgurmaydi. Titrash zo‘rayib, hilpillash (fibrillatsiya) ga o‘tishi mumkin.

VI. Lotin tiliga tarjima qiling:

gangrenali zotiljam, yuzaki chov churrasi, xavfli o‘σμα, katakchali sarkoma, ko‘p qon ketishli sarkoma, o‘tkir appenditsit, seroz gepatit, yiringli gepatit, dumba churrasi.

Barbara A.Gylys, Regina M.Masters”Medical Terminology Simplified fourth edition “USA2010/Chapter-4.P.154-158

Stomatologiyaga oid mashqlar:

VII. Berilgan elementlardan murakkab termin yasang:

1. Tishning tug'ma yo'q bo'lishi
2. Yuqori jag'ning tug'ma yo'q bo'lishi
3. Bo'g'imlardagi og'riq
4. Tishning yallig'lanishi
5. Tish og'rig'i
6. To'gri shakllangan tish-jag' sistemasi (jag')
7. Til kasalligi
8. Tilni ko'rish
9. Yuqori jag'ning yallig'lanishi
10. Tishning yallig'lanishi
11. Tish to'qimasining o'simtasi (tishning)
12. Bo'g'imning surunkali degenerativ kasalligi
13. Parodont to'qimasi o'simtasini rivojlanishi
14. Periodontni yallig'lanishi
15. Og'iz bo'shlig'idagi og'riq
16. Og'iz bo'shlig'ini asbob yordamida tekshirish
17. Milkni yallig'lanishi
18. Jag'larning xarakatsizlanishi
19. Bosh og'rig'i
20. Og'iz bo'shlig'ini tuzilishi faoliyatini

VIII. Lotin tilida termin-so'z tuzilmalar yasang:

1) o'tkir	Xeylit	chuqur
surunkali		yuzaki

shikastlanishga oid

granulaga oid

yiringli

2) chuqur yiringli

o'tkir

surunkali

flegmonozga oid

yuzaki

shikastlanishga oid

rombsimon

3)

periodontit

glossit

o'tkir

o'tkir serrozli

cho'qqiga oid

surunkali

fibrozga oid

diffuzga oid

chetga oid

shikastlanishga oid

4)allergiyaga

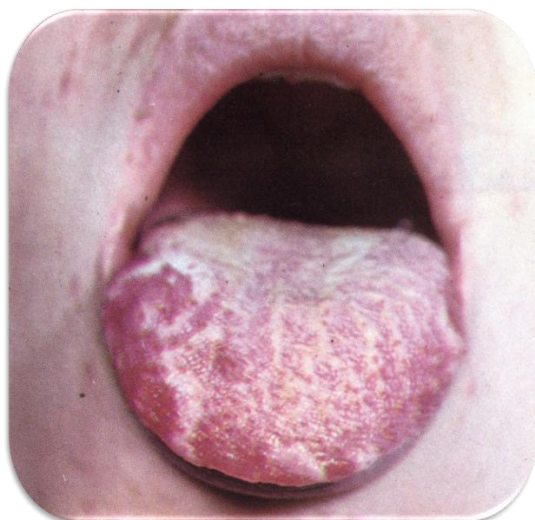
stomatit

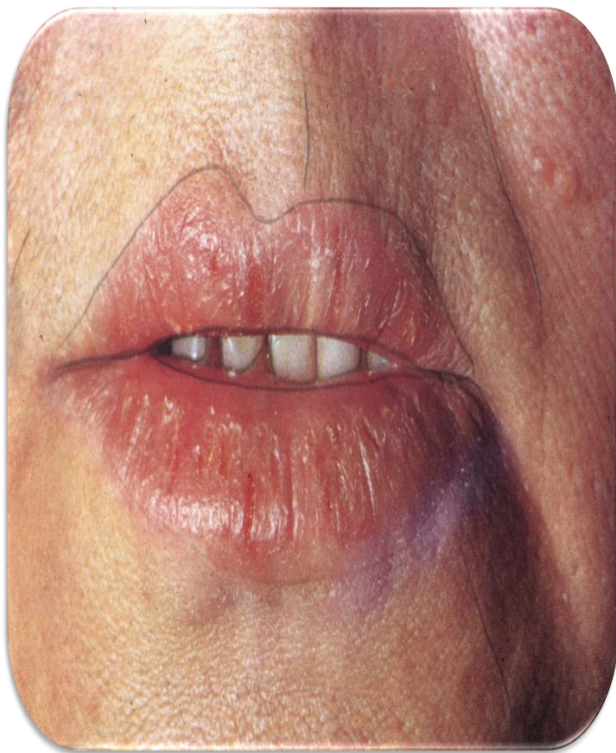
Gangrenaga oid

Tuberkulozga oid

Yiringli

oid

2.6-rasm Stomatologik kasalliklar

1-48

hyphen

Tibbiysoʻzlarnitoʻgʻritalaffuzqilishboʻlib,

ularninoʻgʻrisoʻzlashboshqachatibbiyaltalqinqilinishgavadavolashgasababboʻlishimumkin.

Bundantashqari,

notoʻgʻrita-

laffuzqilinganterminlartibbiyxulosaninghuquqiymunozaragaolibkelishimumkin.

Tibbiyterminlarqandaytalaffuzqilinishinibilibolishvaularniijroetishtajribagabogʻliq.

Tibbiy

terminlarni oʻzlashtirish uchun har safar talaffuzi berilganda, ularni ogʻzaki ijro etishni odat qiling.

1-49

Quyidagi soʻzlarda suffiksning tagiga chizing:

dent/ist

arthr/o/cente

sis neur/algia

angi/ oma

gastr/ic

nephr/itis

scler/o/

derma

dent/ist

arthr/o/ centesis neur/algia

angi/omagastr/ic nephr/itis

o/derma

1-50

Suffiksdan oldin kelgan elementlar ham oʻzak, ham birikma shakl

boʻlishi mumkin. 1.29 misolini koʻrib chiqib, suffiksdan oldin

kelgan birikma shakllarni yozing: _____ / ____ va

_____ / ____

Suffiksdan oldin kelgan oʻzaklarni yozing: _____,

arthr/o, scler/o

dent, neur, angi, gastr, nephr

_____, _____, _____, _____ va

Nazorat savollari:

1. Laparaoectasia qanday ma'noni anglatadi?
2. Tomia va toma AE qanday ma'nolarni bildiradi?
3. Ectomia va stomia AE qanday ma'noni bildiradi?
4. Salpingo va salpingos AE qanday ma'noni anglatadi?

Non quaerit aeger medicum eloquentem, sed sanantem. – Bemor notiq shifokorni emas, balki davolovchini izlaydi.

Repetitio est mater studiōrum. – Takrorlash - ilm onasi.

§18. So‘z yasalishi (davomi). To‘qima, a‘zo, ajralma, jins, yoshni ifodalovchiyunon-lotin dubletlari. Funktsional va patologik holat, jarayonlarni ifodalovchiyakka AE. Turli fizik xususiyatlar, sifatlar, munosabatlar va boshqa belgilarni ifodalovchiyakka AE.

Maqsad: Yangi yunon-lotin AE ma'nolarini *bilib olish*. Berilgan ma'nolardan turli yasama so'zlarni tahlil va hosil *qila olish*.

To‘qima, a‘zo, ajralma, jins, yoshni ifodalovchiyunon-lotin dubletlari

Yunon TE	Lotin so‘zlari	Ma’nosi
adeno- (aden - bez)	1) glandula, ae <i>f</i> 2) nodus lymphaticus (lymphonodus)	1) bez, bezli epiteliy 2) limfa tuguni 3) burun-halqum murtaklarining o‘smasimon shishlari
andro-, -andria (aner, andros - erkak kishi)	mas, maris <i>m</i> masculus, a, um vir, i <i>m</i>	erkak kishi erkakka oid
angio- (angeion - tomir)	vas, vasis <i>n</i> vasculum, i <i>n</i>	tomir (asosan, qonga oid)
blasto-, blastus (blastos - kurtak, pusht)	germen, inis <i>n</i>	kurtak; blast - pusht hujayrasi yoki erta embrional bosqich
blepharo- (blepharon -	palpebra, ae <i>f</i>	qovoq

qovoq)		
carcino- (karkinos - qisqichbaqa; karkinoma - o'yuvchiyara, saraton)	cancer, cri <i>m</i>	saraton
-cele (kele - shish; churra)	hernia, ae <i>f</i>	churra; shish
chondro- (chondros - don; tog'ay)	cartilago, inis <i>f</i>	tog'ay
chole-, -cholia (chole - safro)	fel, fellis <i>n</i> bilis, is <i>f</i>	o't, safro
chylo-, -chylia (chylos - shira, sutsimon shira)	lymphā, ae <i>f</i>	limfa
copro- (kopros - najas)	faeces, ium <i>f pl.</i> stercus, oris <i>n</i>	najas, axlat
cyto-, -cytus (kytos - qavariq idish, bo'shliq)	cellula, ae <i>f</i>	hujayra
dacryo- (dakryon - ko'z yoshi)	lacrima, ae <i>f</i>	ko'z yoshi
dermo-, dermato-, - derma (derma, dermatos - teri)	cutis, is <i>f</i>	teri
galacto- (gala, galaktos - sut)	lac, lactis <i>n</i>	sut
geri-, gero-, geronto- (geron, gerontos - qariya)	senex, senis <i>m</i> senilis, e	qariya qarilikka xos

gyno- gynaeco- (gyne, gynaikos - ayol kishi)	femina, ae <i>f</i> femininus, a, um	ayol kishi ayolga oid
haemo-, haemato-, -aemia (haima, haimatos - qon)	sanguis, inis <i>m</i>	qon
hidro- (hidros - ter)	sudor, oris <i>m</i>	ter
histo-, histio- (histos, histion - to‘qima)	textus, us <i>m</i>	to‘qima
hydro- (hydor, hydatos - suv, suyuqlik)	aqua, ae <i>f</i>	1) suv 2) suyuqlik; a‘zo yoki kasallik nomi bilan birga - seroz suyuqlik, suyuq tarkibning to‘planishi
kerato- (keras, keratos - shox)	cornea, ae <i>f</i>	shox, muguz; muguzlanish
lipo- (lipos - yog‘)	adeps, ipis <i>m</i>	yog‘
litho-, -lithiasis (lithos - tosh)	calculus, i <i>m</i>	konkrement, tosh mavjudligi
masto- (mastos - ko‘krak; so‘rg‘ich)	mamma, ae <i>f</i>	ayol ko‘kragi, sut bezi
melo-, -melia (melos - suyak iligi)	medulla spinalis medulla ossium	orqa miya suyak iligi
myo-, -mysium (mys, myos - mushak)	musculus, i <i>m</i>	mushak
neuro-, neuri- (neuron - tomir, pay; tola, asab)	nervus, i <i>m</i>	asab, asab tizimi
onco- (onkos - 1. hajm, massa; 2. shish; onkoma - o‘sma)	tumor, oris <i>m</i>	1) o‘sma; 2) hajm

onycho-, -onychia (onyx, onychos - tirnoq)	unguis, is <i>m</i>	tirnoq
ophthalmo-, -ophtalmia (ophtalmos - ko‘z)	oculus, i <i>m</i>	ko‘z
-op-, -opt-, optico-, - opia, -opsia (ops, opos - ko‘z, ko‘rish)	visus, us <i>m</i> - ko‘rish visio, onis <i>f</i> - ko‘rish qobiliyati	ko‘z; ko‘rish, ko‘ruv idroki
oto-, -otia (us, otos - quloq)	auris, is <i>f</i>	quloq
paedio-, paedo- (pais, paidos, paedion - bola)	infans, ntis <i>m, f</i> puer, eri <i>m</i>	bola, farzand
-paedia (paideia - tarbiya)		davolash usullari
phaco-, -phakia (phakos - yasmiq)	lens, lentis <i>f</i>	gavhar
pharmaco- (pharmakon - dori)	medicamentum, i <i>n</i>	dori
phlebo- (phleps, phlebos - tomir, vena)	vena, ae <i>f</i>	vena
phono-, -phonia (phone - ovoz, tovush)	vox, vocis <i>f</i> sonus, i <i>m</i>	ovoz tovush
pyo- (pyon - yiring)	pus, puris <i>n</i>	yiring, fasod
sialo-, -sialia (sialon - so‘lak)	saliva, ae <i>f</i>	so‘lak
sphygmo-, -sphygmia	pulsus, us <i>m</i>	puls
teno- (tenon - pay)	tendo, inis <i>m</i>	pay
topo- (topos - joy)	locus, i <i>m</i>	joy

toxō-, toxico-, toxi- (toxon - kamon, o‘q; toxicon - zahar)	venenum, i n	zahar
tricho-, -trichia (thrix, thricos - soch)	capillus, i m	soch
uro-, -uresis, -uria (uron - siydik)	urina, ae f urinarius, a, um	siydik, peshob siydikka oid

Funksional va patologik holat, jarayonlarni ifodalovchiyakka AE

Yunon TE	Ma’nosi
aëro- (aër, aëros; <i>lot.</i> aër, aëris)	havo, havoga oid
aesthesio-, -aesthesia (aisthesis)	sezgi, his, sezuvchanlik
aetio- (aitia - sabab)	kasallik sababiga oid
astheno- (a- + sthenos)	kuchsizlik, zaiflik
athero- (athere - suyuq bo‘tqa)	yog‘, yog‘simon moddalarning cho‘kishi
bio- (bios)	hayot, hayot jarayonlari
-crin-, -crinia (krino - ajratmoq; qaror qilmoq)	ajratish
-cytosis (cytus+osis)	normaga nisbatan huayralar sonining oshishi
dynamo-, -dynamia (dynamis)	kuch
ergo-, -ergia, -urgia (ergon - ish, faoliyat)	1) ish, harakatga oid; 2) faoliyat; 3) tashqi ta’sirga javob berish qobiliyati
geno-, -genesis, -genesia, -genia (genos - urug‘, tug‘ilish; genesis - kelib chiqish, rivojlanish)	tug‘ilish, yaralish, kelib chiqish, rivojlanish
-gnosis, -gnosia (gnosis)	1) bilim, fan; 2) bilish qobiliyati
-kinesia, kinemato-, kinemo-, kineto- (kinesis)	harakatga oid

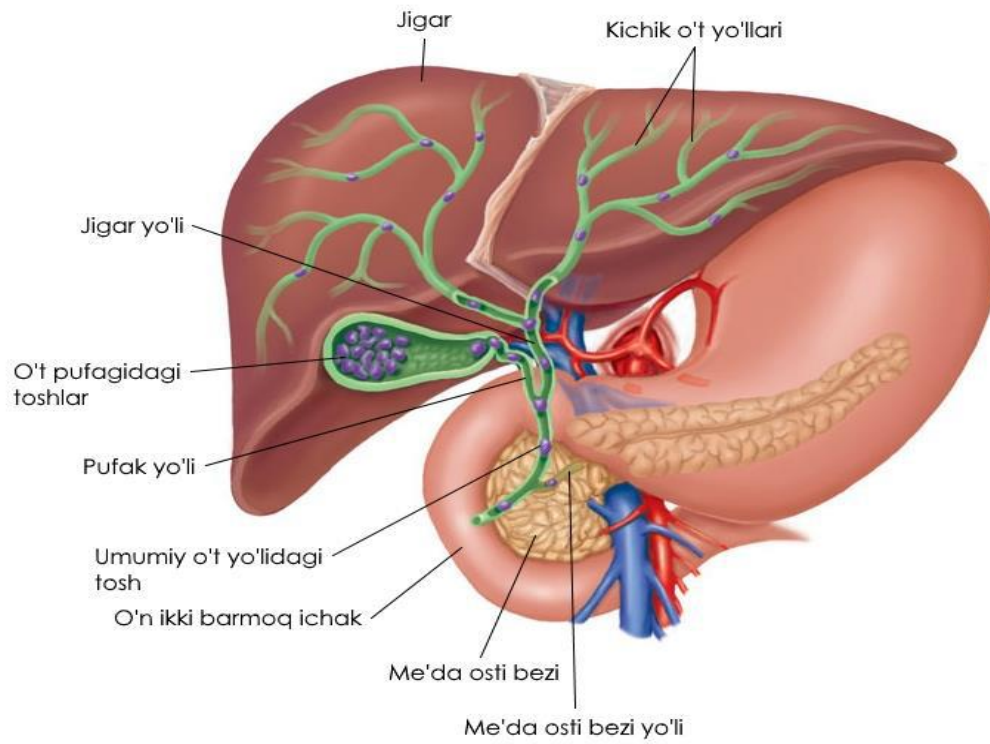
-mnesia (mnesis)	xotira, eslash qobiliyatiga oid
morpho-, -morph- (morphe - qiyofa, shakl, hosil bo‘lish)	qiyofa, shakl, tuzilish
oxy-, -oxia (oxys - o‘tkir, nordon; <i>lot.</i> oxygenium - kislorod)	1) oksidlangan; 2) kislorodga oid
-penia (penia - faqirlik, muhtojlik)	kamchilik, miqdoriy kamayish
phago-, -phagia (phagein - yemoq)	1) yeyish, yutish jarayoni; 2) yeyuvchi, yutuvchi
philo-, -philia (phileo - sevmok; philia - sevgi, qiziqish, mayl)	sevgi; moyillik
phobo-, -phobia (phobos - qo‘rquv, hadik)	qo‘rquv; azobli nafrat
phrenico- (nervus phrenicus - diafragma asabi)	diafragma oid
-phreno-, -phrenia (phren - ruhiyxususiyatlar o‘chog‘i; ruh, aql, idrok)	aql, es, xush, ruhiy xususiyatlarga oid
-plasia (plasis - haykaltaroshlik, shakllantirish)	to‘qima, hujayra, a‘zo rivojlanishi, hosil bo‘lishi
-plegia (plege - zarb, shikastlanish)	zarb, falaj
pneumo-, pneumato- (pneuma, pneumatos - nafas, havo, esish)	havo, a‘zodagi gaz
pnoe, -pnoea (pnoe; pnoia)	nafas
-po(i)esis, -po(i)et- (poiesis)	ishlab chiqarish, hosil qilish
psycho-, -psychia (psyche - ko‘ngil, qalb, ong)	ruh, ruhiyat, ruhiy xususiyatlarga oid
-rhagia (rhagos - yorilgan, yirtilgan; haimorrhagia - qon ketishi)	a‘zodan qon ketishi
-rhoea (rheo - oqmoq)	oqish, ajratma yoki suyuqlikning oqishi

spiro- (<i>lot.</i> spiro, spiratum - puflamoq, nafas olmoq, nafas chiqarmoq)	nafasga oid
-stasis (<i>stasis</i> - turish, ushlanish, dimlanish)	dimlanish, tabiiy to‘xtash
-tensio (<i>lot.</i> tensio - taranglik)	muvozanatdagi suyuqlik bosimi
tono-, -tonia (tonos; <i>lot.</i> tonus)	taranglik, tonus
-tropho-, -trophia (<i>trophe</i> - oziqlanish)	a‘zo va to‘qimalarning qon bilan ta‘minlanishi, oziqlanishiga oid yoki bog‘liq
tropo-, -tropia (<i>tropos</i> ; <i>trope</i> - burilish, yo‘nalish, ta‘sir usuli)	yo‘nalish, yo‘nalganlik; ta‘sir etuvchi

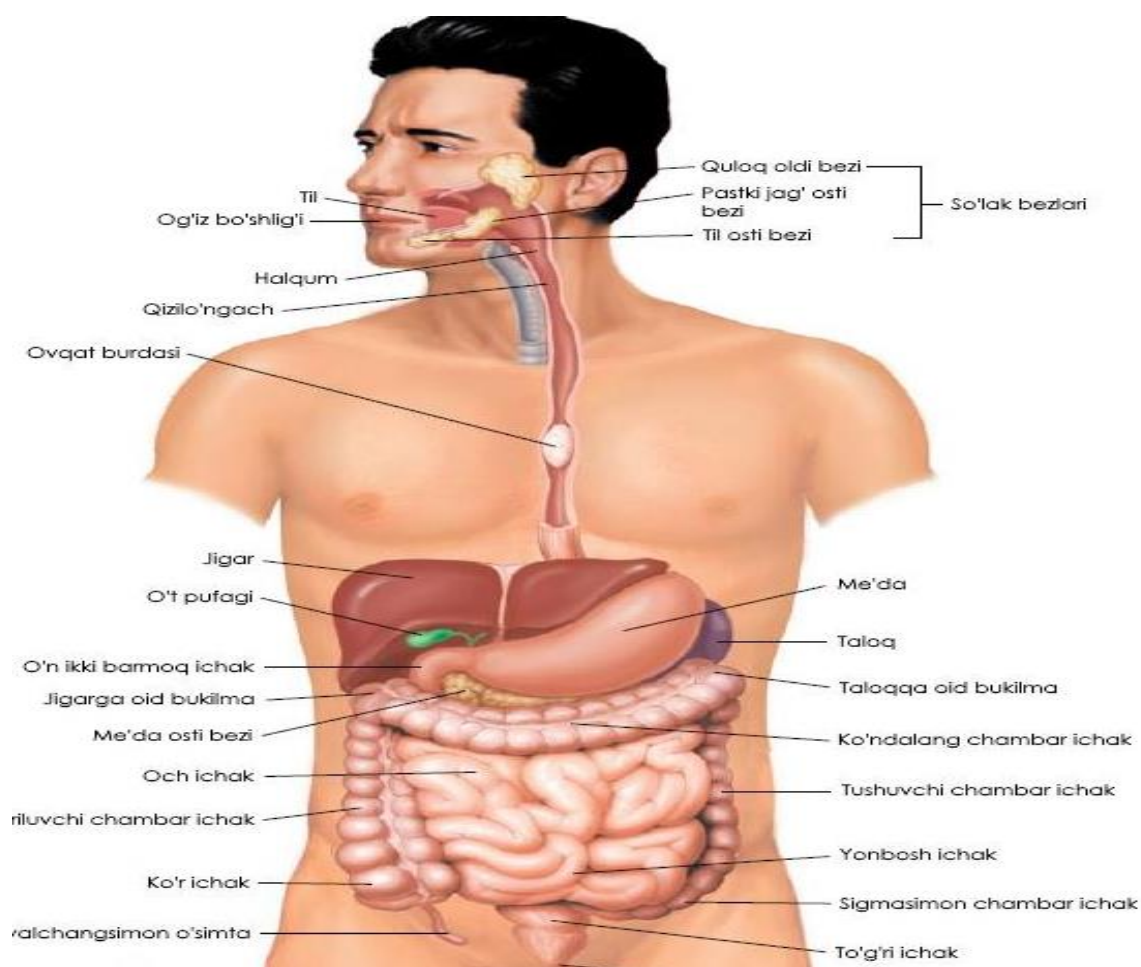
NB!

1. Boshlang‘ich TE pneumo- a‘zo nomi bilan birga qo‘llansa, ushbu a‘zoda havo borligini ifodalaydi. Agarda terminda tayanch AE -graphia bo‘lsa, bu holatda pneumo- kontrast rentgenografiya maqsadida a‘zoga gaz yuborilishini anglatadi. O‘pka, odatda, pneumon-, kamdan-kam holatda -pneum- negizi bilan belgilanadi.
2. Boshlang‘ich TE haemo-yoki haemato- a‘zo nomi bilan birga qo‘llansa, ushbu a‘zoga qon quyilganligini ifodalaydi. Xuddi shunday ravishda a‘zo bo‘shlig‘ida suyuqlik yoki yiring to‘planishini bildiruvchi terminlar hosil bo‘ladi: *hydrometra* - bachadonda suyuqlik mavjudligi.

Rasmlarga qarab klinik terminlar tuzing

2.7-rasm Ovqat xazm qilish tizimiga tegishli organlar

2.8-rasm Ichki organlar

Stomatologik kasalni tekshirish sxemasi. Kasallik tarixi.

Anamnesis morbi	kasallik tarixi
Molestiae	bemor shikoyati
Anamnesis morbi	kasallik anamiozi
Anamnesis vitae	hayot anamozi
Status praesens obiectivus	kasallikning tashqi manzarasi
Communis	umumiy
Localis	mahalliy
Methodi explorationis	asosiy klinik tekshirish usullari
clinicae basales	

Inspectio	bemorni ko'zdan kechirish
Palpatio	paypaslash
Percussio	perkussiya
Sonder	zondlash
Thermometria	haroratni o'lchash, termometriya
Electroodontodiagnostic	elektroodontodiagnostika
Methodi explorationis succumturiati	qo'shimcha tekshirish usullari
Biochemicae	bioximyaviy
Cytologicae	sitologik
Bacteriologicae	bakteriologik

*Turli fizik xususiyatlar, sifatlar, munosabatlar va boshqa belgilarni
ifodalovchiyakka TE*

aniso- (anisos - noteng)	noteng, nomutanosib
allo- (allos - boshqa, o'zga)	boshqa, o'zga, o'zgargan, o'zgacha
auto- (autos - o'zi)	1) o'z, xususiy; 2) beixtiyor
bary-, baro- (barys - og'ir; baros - og'irlik)	1) o'g'ir, og'irlik; vazn; 2) atmosfera bosimi
bathy-, batho- (bathys - chuqur; bathos - chuqurlik)	chuqur, chuqurlik
brachy- (brachys - kalta)	kalta, kaltalangan
brady- (bradys - sekin)	sekin, sekinlashgan
chloro- (chloros - yashil, sarg'ish-yashil)	1) yashil; 2) xlor tutuvchi
chromo-, chromato-, -chromia (chroma, chromatosis - bo'yoq, rang, tus)	1) rang, tus; 2) xromga oid

cryo- (kryos - muzdek sovuq, ayoz)	sovuq, past harorat, muzlashga oid
cyano- (kyanos - to‘q ko‘k)	1) to‘q ko‘k, ko‘kargan; 2) sianid kislotaga oid
dolicho- (dolichos - uzun)	uzun, uzaygan
erythro- (erythros - qizil)	1) qizil; 2) eritrositlarga oid
glyco-, gluco- (glykys - shirin)	shirin; shakar mavjudligi; glukoza
hemi- (<i>yun.</i>), semi- (<i>lot.</i>)	yarim; bir tomonlama
hetero- (heteros - boshqa, turli)	ikkisidan biri, boshqa, o‘xshamagan
homeo-, homo- (homoios - o‘xshash; homos - xuddi o‘sha)	o‘xshash, bir xil
iso- (isos - teng)	teng, mutanosib, bir xil
lepto- (leptos - nozik, yumshoq, ojiz)	nozik, yumshoq, ojiz; tor
leuco- (leukos - oq)	1) oq; 2) leykositlarga oid
macro- (makros - katta)	katta, yirik
megalo-, -megalia (megas, megalu - katta)	katta, kattalashgan
melano- (melas, melanos - qora)	1) qora, qoramtir; 2) melanin tutuvchi
micro- (mikros - kichik)	kichik, kichkina
necro- (nekros - o‘lik, murda)	jonsizlanish; murdaga oid
neo- (neos - yosh, yangi)	yosh, yangi; qayta yaralgan yoki vujudga kelgan
oligo- (oligos - kichik, kam)	kichik, ozgina, kamaygan
ortho- (orthos - to‘g‘ri)	1) to‘g‘ri, tik yo‘nalgan; 2) normal holatga tegishli
pachy- (pachys - semiz, qalin, zich)	zich, zichlangan, qattiq
pan-, panto- (pan, pantos - barcha)	barcha, butunlay
platy- (platys - yassi)	yassi, yassilangan, keng
polio- (polios - kulrang)	1) kulrang; 2) bosh miya kulrang moddasiga oid

poly- (polys - ko‘p)	ko‘p; meyordan ko‘proq
pseudo- (pseudos - soxta)	soxta, yolg‘on
pyr-, pyro-, pyreto- (pyr - olov, cho‘g‘; pyreto - isitma)	isitma holati
tachy-, tacho- (tachys - tez; tachos - tezlik)	tez, tez-tez takrorlanadigan
tele-, teleo-, telo- (tele - uzoq; telos - oxir; teleos - tugallangan)	1) uzoqlashgan (fazoda va vaqtda); 2) oxir, yakun
thermo-, -thermia (therme - issiqlik; thermos - issiq)	issiq; haroratga oid
xantho- (xanthos - sariq)	sariq
xeno- (xenos - begona)	begona, yot
xero- (xeros - quruq)	quruq

Eslatma:

Boshlang‘ich TE auto-, allo-, xeno- erkin tayanch tarkibiy qismlar -plastica va -transplantatio bilan birga kelganda quyidagi ma‘nolarni eradi: auto- to‘qima yoki a‘zolari o‘sha organizm chegarasida foydalanish; allo- boshqa odam to‘qima yoki a‘zolaridan foydalanish; xeno- hayvon to‘qima yoki a‘zolaridan foydalanish.

Mashqlar

I. TE va/yoki so‘z yasovchi negizlarni tushuntiring:

A. 1) haemolysis, haemotherapia, haemostasis, empema, haemangioma, haemangiomatosis, haemarthrosis, haematologia, haematoma, haematonephrosis, azotaemia, cholaemia, uraemia, haematuria, urohaematoma, urethritis, ureteritis, vasoresectio, vasotomia, ectopia, vasoconstrictio, myoma, myoblastus, thymocytus, myoblastoma, perimysium, endomysium, acrohidrosis.

2) myocardium, myometrium, carcinosarcoma, cytopenia, hydraemia, lymphocytus, lympho(cyto)penia, hydrarthrosis, lymphorrhoea, chondroblastus, chondroblastoma, chondrogenesis, herniorrhaphia, perivascularitis, epicranium, epipharynx, gastrocele, meningocele, anaemia, toxaemia, myasthenia.

3) neurosis, neuritis, neuroma, neurolysis, angioneurosis, adenotomia, lymphadenitis, lymphangiitis, hyperaemia, lymphadenoma, lymphoangioadenographia, hidradenitis, anhidrosis, aesthesiologia.

4) angiectasia, phlebactasia, anaesthesia, hypaesthesia, phleboscrosis, erythroblastus, ovocytus, dermatosis, dermatographia, mesoderma, periderma, dermatitis, dermatostomatitis, sphygmographia, ureterolysis, pneumolysis, pneumomalacia, lithotomia, lithiasis, cholelithiasis, urolithiasis, broncholitus, broncholithiasis, dysfunctio, chylothorax, chyluria, chylocele.

5) pyodermia, pyaemia, pyorrhoea, pyothorax, pyuria, pyometra, dyscrinia, secretio, incretio, endocrinologia, haemorrhagia, gastrorrhagia, odontorrhagia, oncogenesis, oncogramma (hajm).

6) synostosis, melopathia, aplasia, hyperplasia, dysplasia, metaplasia, melodysplasia, mesoduodenum, melosis, osteomelitis, mastoptosis, hydrocephalus, otoneurologia, otitis, ophtalmologia, cholekinesis, hypopituitarismus, ductus bilifer, vesica biliaris s. vesica fellea, gynaecologia, paediatra, logopaedia, chondrocytus, haemocyti, gerontologia, hydrophilia, hydrophobia, geriatria.

7) apnoë, hypopnoë, pneumocephalia, tenorrhaphia, aërohaemotherapia, pneumographia, respiratio, inspiratio, pneumarthrosis, sphygmogramma, atrophia, dystrophia, hypertrophia, hypotrophia, vagotropus (a, um), anoxia, hypoxia, haemophilia, aërophagia, aërotherapia, ophtalmorheographia.

B. 1) anergia, synergia, asynergia, hypergia, chirurgia, chondrodysplasia, tenodesis, atrichia, anonychia, onychorhexis, dacryoadenitis, dacryolythus s. calculus lacrimalis, hyperdynamia, hypodynamia, amnesia, sialadenitis, sialorrhoea, coprostasis, galactostasis, epoothoron, lipoma, dysmorphosis, pyoophoritis, pyosalpinx, pyoovarium, morphologia, phacomalacia, blepharitis, keratoma (terida), keratosis (terida), keratitis (ko'zda), asthenopia, biopsia.

2) cardioplegia, ophtalmoplegia, hypertrichia, aphonia, sphygmophonia, aetiologia, aetiopathogenesis, phrenicotomia, schizophrenia (schizo - sindirmoq),

paraphrenia, phacoma, phacomatosis, lipodystrophia, dacryocystographia, dacryocystorhinostomia, hydrorrhachis, mesovarium, lipaemia, haemopoësis.

C. atelodontia (ateles - noto‘liq), atelocheilia, ulorrhagia, uranoplegia, uranorrhaphia, meloplastica, meloschisis, odontolithus, odontogenesis, dysontogenesis, parodontitis, endodontitis, gnathitis, prognathia, progenia.

II. Berilgan ma’nolardan lotin tilida termin hosil qiling:

A. 1) ter bezlaridan rivojlangan o’sma, ayrisimon bezdan rivojlangan o’sma, siydikda gemoglobin mavjudligi, qonda o‘t (tarkibiy qismlari) mavjudligi, tomirda konkrement, yog‘ to‘qimasi (xavfsiz) o’smasi, yutishga qiynalish, perikard (bo‘shlig‘i) da yiring va qon to‘planishi, qorin (bo‘shlig‘i) da yiring mavjudligi, mushaklar kuchsizligi, qon (kasalliklari) haqida ta’limot, hujayralar patologiyasi, teri yallig‘lanishi, rivojlanishning buzilishi, ingichka ichak tutqichi, limfa tomirlari yallig‘lanishi, limfa tuguni yallig‘lanishi, qon bilan davolash.

2) limfositlar sonining oshishi, o‘t to‘xtashi, limfa to‘xtashi, qon (oqimi) to‘xtashi, harakat buzilishi, hujayralar parchalanishi, bachadondan qon ketishi, to‘qimalar parchalanishi, hujayradan tashqari, oziqlanishning buzilishi, sezuvchanlikning buzilishi, tomirlar spazmi, past taranglik, past bosim, perikardda havo va qon to‘planishi, kamaygan (susaygan) nafas.

III. Berilgan ma’nolardan “yallig‘lanish” terminini hosil qiling:

sut bezi, me‘da osti bezi, venalarning tashqi pardasi, venalarning ichki pardasi, me‘da osti bezi atrofi (to‘qimalari).

IV. A‘zo nomlarini lotin tiliga tarjima qiling:

pilorus, jigar, o‘n ikki barmoq ichak, me‘da, qizilo‘ngach, hiqildoq, halqum, kekirdak, qorin parda.

V. A

TE ga bo‘ling, ma’nosini tushuntiring:

A. 1) gomogen, geterogen, izomeriya, anizomeriya, termofil, kriokauter (*yun.* kauter - tang‘a kuydirib bosish uchun asbob), termokauter, braxisefaliya, braxidaktiliya,

bradikardiya, taxikardiya, somatogen, psixogen, feminizatsiya, maskulinizatsiya, androfobiya.

2) geterotopiya, izotop, geteroxromiya, neofiliya, neofobiya, neonatologiya, melanoma, kseroftalmiya, braxispondiliya, bradisistoliya, taxisistoliya, gomeostaz, gipoksiya, akrosianoz.

3) mieloskleroz, akroosteoliz, atsidofil, makrospandiliya, telerentgenoterapiya, psevdoretinoblastoma, neoplazma, psixoterapiya, oksigemometr, oksigemograf, tonometriya, topografik, panoftalmit, farmakoterapiya, farmakoangiografiya, psixosomatika, psixogigiena, gerontopsixiatriya, poliangiit, poliarteriit, poliartrit, polimastiya, polinevrit, poliradikulit, pankadit.

B. paximeninks, leptomeninks, dolixosefaliya, dolixokolon, geteromorfoz, nekrotomiya, allergiya, laktogenez, gipermezziya, fonopediya, gemiplegiya, poliomielit, polioensefalomielit, gemiglossit.

C. braxignatiya; adentiya yoki anodontiya; kseroxeyliya, kserostomiya, agnatiya, xeylorragiya, retrogeniya, progeniya, retrognatiya, prognatiya.

D. xenotransplantatio, xerodermia, xerophilus, telepathia, orthopaedia, pseudostenosis, orthopnoë, cryoretinopexia, cryothalamotomia, thermoplegia, brachyphalangia, sclerodermia, necrobiosis (to'qimalar fiziologik nobud bo'lishi, nekrozdan farqli ravishda qaytar jarayon), melanodermia, leucodermia, hyperglykemia, glucosuria, melanoma, melanomatosis, cyanodermia, cyanosis, cyanuria, dyschromatopsia, chromatophorus, acroanaesthesia.

E. hemiparesis, platycephalia, bathyaesthesia (mushak, bo'g'im, pay - tana chuqur qismlari sezgisi), xanthodermia, chloropsia, poliomyelitis, anonychia, chlorodontia, hemispherium.

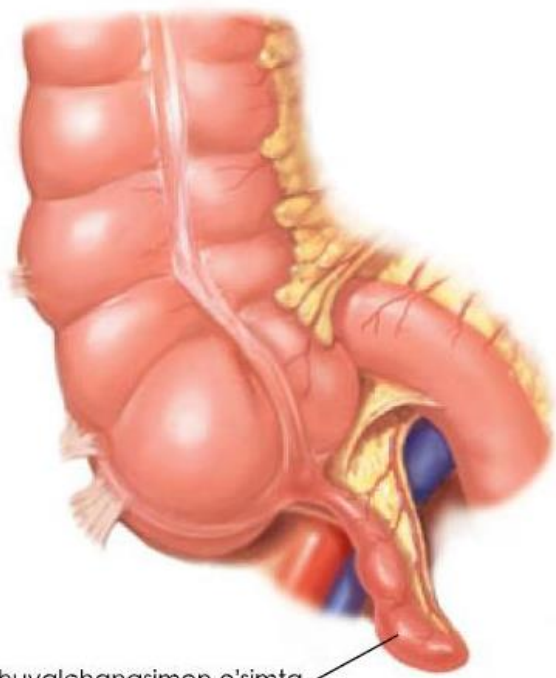
VI. O'zbek tiliga tarjima qiling:

stupor psychogenus, xanthochromia congestiva liquoris cerebrospinalis, leptomeningitis serosa acuta, gingivitis hypertrophica, abscessus peritonealis, poliomyelitis acuta, sclerosis angiogenica, parodontopathia trophica, resectio

ventriculi subtotalis, exstirpatio uteri supravaginalis, tuberculosis pulmonum cavernosa, abscessus palati duri, sanatio cavitatis oris.

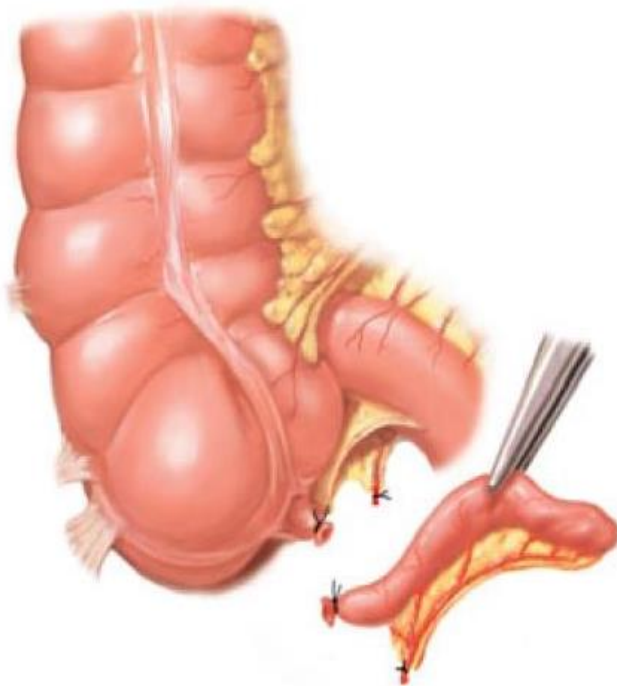
VII. Berilgan ma'nolar bilan lotin terminlarini hosil qiling:

qarilik haqida ta'limot, sut bezini olib tashlash, sut bezi sohasida og'riq, nafas olish, qonda kaliy miqdori kamayishi, barcha arteriyalar yallig'lanishi, bovu buzilishi, bir tomonlama parez, sezuvchanlikning buzilishi, yuqori sezuvchanlik, nafas buzilishi (xansirash), oziqlanish buzilishi, yuqori muvozanatdagi suyuqlik bosim, kichkina taloq, kattalashgan jigar, quruq lab, ko'r ichakning kengayishi, qonda kislorod miqdorining kamayishi, yurak (qisqarishlarishi) ning tezlashishi, (qonda) eritrositlar miqdorining kamayishi, o't pufagi rentgenologik tekshiruvi, siydik pufagini asbob yordamida ko'rish, bachadon tushishi, bachadondan qon ketishi, bachadonni to'liq olib tashlash, siydik ajralishining kamayishi, siydik ajralishining ko'payishi, (qonda) leykositlar miqdorining ko'payishi, pastki jag'ning kichik bo'lishi, yuqori jag'ning kichik bo'lishi.

Chuvalchangsimon o'simta

. Kasallangan chuvalchangsimon o'simta

C. Kasallangan chuvalchangsimon o'simtani kesib olish

2.9-rasm Ichak

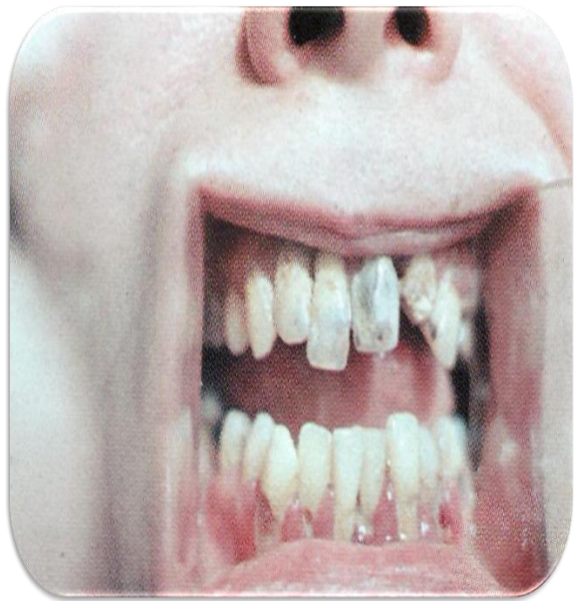
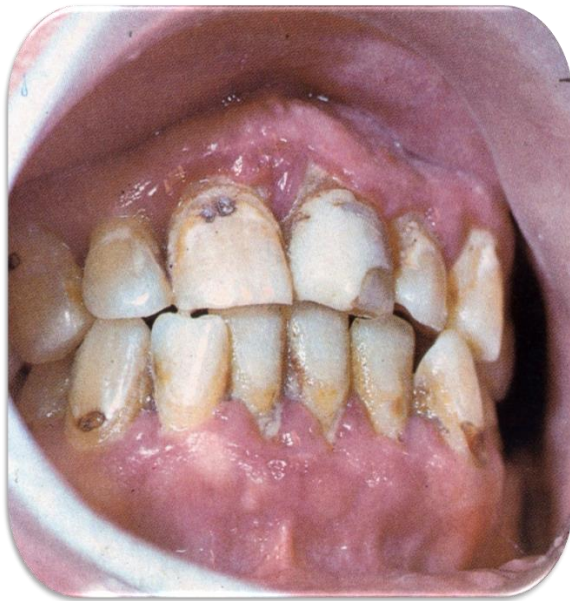
Stomatologiaga oid mashqlar

VIII. Terminlarni lotinchayozing, ularni analiz qiling:

dismorfoz, morfologiya, etiologiya, afoniya, piodermiya, dentinogenez, onkogenniy, angidremiya, tonometriya, gipoksiya, gidrofobiya, fotodermatit, glossoplegiya, gemostaz, giperesteziya, disgevziya, gipergidroz, peresteziya, patogenez, flebopatiya, tromboflebit, anosmiya, uranoplegiya, sialolitiaz, limfangiit, xlorodontiya, fonogramma, glossopiroz, aerofagiY.

IX.-mashqdan terminlarni toping va analiz qiling, keying so'zlar bilan moslang:

1. soxta qattiqlanishni ortishi
2. tilning paralishi
3. tilda kuyishni xis qilish
4. terlash miqdorining ortishi
5. bolalarda sut tishlarining yashilsimon rangli bo'lishi
6. kasallikning kelib chiqishi va rivojlanishi
7. so'lak yo'llarida tosh yig'ilishi, so'laktosh kasalligi
8. limfosit hosil bo'lish jarayoni
9. qon ketishini to'xtatish
10. dentin hosil bo'lish jarayoni

2.9-rasm Tish va og'iz bo'shlig'i kasalliklar

Maxsus klinik iboralar

habitus aegroti

status praesens [aegroti]

exitus letalis

facies Hippocratica

rubor, tumor, calor, dolor et functio
laesa

qizarish, shish, harorat, og'riq va
faoliyatning

prognosis dubia

prognosis mala

prognosis pessima

prognosis letalis

prognosis bona

prognosis optima

foetor ex ore

bemor ko'rinishi

[bemorning] hozirgi ahvoli (bemor
ko'rigi paytida)

o'lim oqibati

Buqrot yuz (o'layotgan odam yuzi)

buzilishi(yallig'lanishning klassik
klinik belgilari)

shubhali bashorat

yomon bashorat

salbiy bashorat

o'lim bashorat

yaxshi bashorat

ijobiy bashorat

og'izdan badbo'y hid

leuk/emia cephal/algia gastr/itis
append/ectomy

1-53

1-qoida: Quyidagi misollarda so'z o'zagini unli bilan boshlanuvchi suffikslarga bog'lang:

leuk -emia _____ / _____ cephal -algia _____ /
_____ gastr -itis _____ / _____ append -ectomy
_____ / _____

gastr/o/scope
men/o/rrheaangi/o/rrhexisureter/o/li
th

1-54

2-qoida: Quyidagi misollarda birikma shaklni (o'zak + o) undosh bilan boshlanuvchi suffikslarga bog'lang: **Wo**

gastr -scope _____ / _____ / _____ men -rrhea
_____ / _____ / _____ angi -rrhexis _____ /
_____ / _____ ureter -lith _____ / _____ / _____

oste/o/chondr/itis
oste/o/chondr/oma
oste/o/arthr/itis
gastr/o/enter/itis

1-55

3-qoida: Quyidagi misollarda birikma shaklni (o'zak + o) qo'llagan holda bir o'zakni boshqa bir o'zak bilan bog'lab murakkab so'z shakllantiring:

chondr + -itis _____ / _____ / _____ / _____.

chondr + -oma _____ / _____ / _____ / _____.

oste + arthr + -itis _____ / _____ / _____ / _____.

oste + enter+ -itis _____ / _____ / _____ / _____.

oste +

gastr+

word root

1-56

-algia, -edema va -uria suffikslariga _____ bog'lanadi.

Nazorat savollari

1. Angiectasia bilan phlebectasianing ma'nolarini tushuntiring.
2. Permia va pyaemia qanday ma'nolarni anglatadi?
3. Neurosis va neuritis AE ma'nosini tushuntiring. .

§19. So'z yasalishi va klinik terminshunoslik bo'limini takrorlash uchun mashqlar

Maqsad: O'tilgan materialni tizimli qaytarish, struktur-semantik tahlil va turli so'z yasaliş strukturalari terminlarini hosil qilish mahoratini mustahkamlash.

Mashqlar

I. TE ma'nosini aniqlang:

A. 1) arthralgia	coloptosis
cephalalgia	colostasis
encephalalgia	colostomia
otalgia	colotomia
glossalgia	A.5) algezimetr
myalgia	audiometr
neuralgia	baresteziometr
nephralgia	batometr
cystalgia	gemositometr
cardialgia	mioesteziometr
gastralgia	oksigemometr
rhinalgia	tonometr
lumbalgia	urometr
odontalgia	stetometr
A.4) colopexia	pirometr
coloplastica	pnevmotaxometr
colopathia	psixrometr

pulsotaxometr

A.2) cystotomia

adenotomia

thoracotomia

laparotomia

phlebotomia

cholecystotomia

tonsillotomia

tracheotomia

spondylotomia

osteotomia

gastroenterotomia

oesophagotomia

A.3) dysbacteriosis

dysaesthesia

dysgenesia

dysplasia

A.6) endoskop

amnioskop

anoskop

keratoskop

laparoskop

laringoskop

otoskop

oftalmoskop

fotosistoskop

rektoskop

stetoskop

fonendoskop

dystopia

dysostosis

dysuria

dyshidrosis

dyskinesia

dyscrinia

dysmenorrhea (*yun.* men - oy)

dysmorphosis

dyspepsia (*yun.* pepsis - hazm qilish)

dyspnoë

dysproteinaemia

dysthyreosis

dystonia

dystrophia

dysphagia

dysfunctio

dyscholia

dyschromia

telebatoskop

uretroskop

xoledoxoskop

ezofagoskop

aerosistoskop

gastroduodenoskop

gastroskop

torakoskop

fotokeratoskop

enteroskop

B. 1)cholestasis

homeostasis

bacteriostasis
hypostasis (*tan avay a'zolarning quyi qismlarida qon dimlanishi*)
lymphostasis
chylostasis
sialostasis
coprostasis
urostasis
galactostasis
haemostasis

B. 3) makrotiya

makropodiya
makroxeyriya
makrosefaliya
makrodaktiliya
makroglossiya
makroxeyliya
makrogeniya
makrodentiya
makrostomiya

B.2) colpeuryosis

colpeurynter
colpitis
colpographia
colpokeratosis
colpopexia
colpopo(i)esis
colpor(r)haphia
colpotomia
colposcopia

B. 4) oligemiya

oligoartrit
oligodaktiliya
oligokineziya
oligopnoe
oligostaz
oligosteatoz
oligositemiya
oliguriya
oligodentiya
oligosialiya

II. Berilgan ma'noda lotin terminini hosil qiling:

A. miya pardalari churrasi, yarim kanal, asabni ozod qilish (chandiqlardan), asabga chok qo'yish, asab dardi, asabni kesib ochish, ko'p (periferik) asablarning yallig'lanishi, yiringlatadigan, ko'p bo'g'imlarning yallig'lanishi, limfa tugunlarining yallig'lanishi.

B. bir tomonlama (yarim) falaj, harorat sezgisining yo'qligi, boshqa odamdan olingan muguz pardadan foydalaniladigan keratoplastika, yolg'on sariqlik, yolg'on podagra, sekinlashgan yutish, yurak (o'lchami va vazni) kattalashishi,

kardial teshik (sohasi) plastic operatsiyasi, yarimoysimon, vena barcha qavatlarining yallig'lanishi, vena ichki qavatining yallig'lanishi.

C. yuqori jag' ortida joylashgan, pastki jag' ostida joylashgan, qora til, halqum orti, yuqori jag'-ko'z yoshiga oid, tildan qon ketishi, til choki, til falaji, til-tanglayga oid, jag'-yuzga oid, til kasalligi, milkni kesish, lab tirqishi, tanglay tirqishi, so'lak bezining yallig'lanishi.

III. Berilgan anatomo-gistologik hosilalarning yunon-lotin dubletlarini ayting:

A. o'pka, mushak, bosh, asab, tomir, vena, taloq, og'iz, suyak, tog'ay, suyak iligi, orqa miya, to'qima, hujayra, bez, limfa tuguni, ko'krak, bo'g'im, me'da, yo'g'on ichak, ingichka ichak, to'g'ri ichak, qorin, umurtqa, yurak, ko'z, quloq, burun, tish, buyrak, buyrak jomi, sut bezi, bachadon.

B. qin, tuxumdon, bachadon nayi, kindik, oyoq, barmoq, ko'r ichak, siydik pufagi, o't ufagi.

C. jag', yuqori jag', pastki jag', engak, tanglay, milk, ko'z yoshi qopi, so'lak bezi.

IV. Berilgan terminlarda teri tusini aniqlang:

melanosis, xanthosis, leucodermia, erythrodermia, chlorosis.

V. Lotin tiliga tarjima qiling:

A. gangrenali adenit, yuqumli adenit, pastki jag' osti adeniti, jigar hujayralari adenomasi, seroz adenofibroma, teri osti emfizemasi, atrofiyali emfizema, o'pka arteriyasi emboliyasi, orqa miya emboliyasi, gematogen xolangit, yoshlar zo'rayadigan falaji.

B. sil empiemasi, arteriya-vena angiomasi, bosh miya gematomasi, orqa miya (pardalari) gematomasi, gemolitik koma, giperglikemik koma, bo'lmachalar asistoliyasi, surunkali mushaklar atrofiyasi, limfa bezlari absessi, epidural absess, bo'g'im ichi sinishi, do'ng usti o'siqchasi sinishi, qirg'oq yuzaki keratiti, shikastlanish keratiti, idiopatik keratoz, me'da piloroantral rezeksiyasi, tashqi qorin laparotomiyasi, teri osti simfizotomiyasi, oq teri atrofiyasi, yurak yorilishi, yoki kardioreksis.

C. parodontoz, yoki alveola pioreyasi, tishni qayta o'tkazish, kataral o'tkir rinit, aftali stomatit, vasomotor sinusit, gangrenali stomatit, seroz periodontit, tish chiqishi.

VI. O'zbek tiliga tarjima qiling:

paralysis glosso-labio-pharyngea, status praeinfarcticus, infarctus myocardii transmuralis, rupture septi interventricularis, extrasystolae ventriculares polytopicae, pulpa lienalis s. pulpa splenica, atherosclerosis arteriarum coronarium et aortae, glandula sudorifera, ductus sudorifer.

VII. TE va/yoki so'z yasovchi negizlarga ajrating, ma'nosini tushuntiring:

A. haematomeleia, splanchnomegalia, xenogenus (a, um), cholangioenterostomia, polyotia, chylothorax, anhidrosis, hypaesthesia, endophytus (a, um), exophytus (a, um), autopyotherapia, erythrocytus, erythrocytosis, erythrophobia, bradypnoë, tachypnoë, bradysystolia, hemiparesis, osteoarthritis, osteogenesis, lymphadenitis, lymphangiitis, lymphangioma, lymphadenographia, lymphadenosis, glycolysis, lymphangioendothelioma, lymphangiomatosis, lymphangiomyoma, lymphoma, lymphoma, lymphomatosis, lymphopenia, panserositis, lymphorrhoea, lymphosarcoma, lymphosarcomatosis, lymphocytus, lymphocytoma, lymphocytosis.

B. giperkineziya, teleendoskopiya, platispondiliya, spondilodez, xoledoxoduodenostomiya, xolangioenterostomiya, xolesistoyeyunostomiya, paratireopriv, koloproktotomiya, psixortopediya, splenoportoxolangiografiya, mieloradikulit, dekapitatsiya, mielosele, panmieloz, pantofobiya, psixoterapiya, megakolon, megaduodenum; megalomastiya, yoki makromastiya; megaloureter, megarektum, splenomegaliya, geterogen, poliuriya, geteroxromiya, melanoma, ksantoma, ksantopsiya, telerentgenografiya, xloroma, desensibilizatsiya, allomielotransplantatsiya, degenerativ, neyrotrop, etiotrop, morfogenez, polimastiya, patogenez, ksenoplastika, kseroftalmiya, krioterapiya, krioxirurgiya, polispleniya, bradisfigmiya.

C. osteodentin, osteodislaziya, osteodistrofiya, osteoliz, osteoma, osteomielit, retromandibular, retronazal, perixondrit, periodontit, parotit, paranazal,

rinofoniya, rinorragiya, autokranioplastika, dakriosistosele, dakriosistostenoz, dakrioreya, sialoadenit, sialogen, sialografiya, sialolitiaz, sialolitotomiya, sialoreya, gnatonekroz, gnatooplastika, gingivoosteoplastika, perikoronit, retromolar, papilloma, papillomatoz, gnatosxizis, distoniya, ortoped, logoped, ortodontiya, ortogeniya, poliodontiya, gomodont, onkostomatologiya, glossoptoz, gipersalivatsiya, palatoplastika, kserostomi Y.

Stomatologiya oid mashqlar.

* **Orthodontia (ortodontiya)** – Bu og'iz bo'shlig'idagi tishlarning prikusi va tuzilish anomaliyasini hamda nuqsonlarni davolash usullarini o'rganuvchi bo'lim

** **Orthopaedia (ortopediya)**- Bu tibbiyotning oyoq qo'l umurtqa tayanch organlarning harakatini davolash usullarini o'rganuvchi bo'lim

2. Bir-biriga moslashtiring:

1. orthodontia	1. tishlarning bir xilligi ;
2. heterochromia	2. tishlarning har xilligi;
3. heterodontia	3. to'g'ri prikus, frontal tishlarning vertikal joylashuvi;
4. homodontia	4. og'iz bo'shlig'ini o'rganuvchi o'rganuvchi bo'lim tish-jag';
5. homeostasis	5. Pastki jag'ning rivojlanmasligi;
6. allognathia	6. Tilning bir qismidagi mushaklarni yallig'lanishi
7. hemiglossitis	7. Notekis ranglanish (ko'zning kamalak pardasi);
8. orthognathia	8. Anomal prikus;
9. orthogenia	9. Ichki muhitning dinamik bir xilligi ;
10. microgenia (brachygenia)	10. Normal (to'g'ri) prikus;

6. So'zlardan foydalanib termin hosil qiling. Ularni lotin va o'zbek tilida yozing:

1. havo yutish
2. barcha arteriyalarni yallig'lanishi

3. lab qurishi
4. qonda kislorod miqdorining kamayishi
5. pastki jag'ning kichik o'lchami
6. yuqori jag'ning kichik o'lchami
7. normal prikus
8. tishlarning kichikligi
9. bir taraflama paralich, yarimparalich
10. so'lak ajralishiyetishmovchiligi
11. tilning tug'ma kattalashuvi
12. uning tabiiy to'qimasini ko'chirib o'tkazish (operiruemomu)
13. orqa miya kulrang moddasini yallig'lanishi
14. (ko'pchilik) nervlarning yallig'lanishi
15. qayta tiklanish

3. Quvidagi sezgi yo'qligini bildiruvchi terminlarni tarjima qiling anesteziya:

Infraorbital

Bukkal

Mandibulyar

Mental

Lingval

Palatinal

Paravertebral

Peresakral

Spinal

Endonevral

Perinevral

Retrobulyar (bulbusoculi)

Epibulyar

Epidural

4. Berilgam terminlarni struktur-semantik analiz qiling:

1) haematomeliapolyomyositis

polyotia

glycolysis

anhidrosislymphopenia

hypaesthesia

lymphorrhoea

ageusiahyperosmia

autopyotherapia

hyperkinesia

erythrocytosisteleendoscopia

erythrophobiathyreoprivus

bradypnoyopanmelosis

tachypnoyopanencephalitis

osteoarthritis

heterochromia

lymphadenitis

melanoma

lymphangiitisxanthoma

lymphangiomaxanthochromia

lymphadenographiachloroma

lymphadenosispanphlegmone

2)

Osteodontidakrioreya

Os0teodisplaziyagnatoplastika

osteodistrofiyagnatosxis

osteolizdakrisistostenoz

osteomasialadenit

osteomielit

sialogenniy

dakriosistomiyasialografiya

rinopatiyasialolitiaz

rinoreyasialolitotomiya

rinorragiyasialoreya

rinoplastika

gingivoosteoplastika

kserostomiya	autokranioplastika
perixondrit	ortoped
periodontit	logoped
parotit	ortodontiya
glossoptozpoliodontiya	
onkostomatologiya	gomotontli

5. Berilgan so'zlardan termin hosil qiling*:

1. bezni olib tashlash
2. limfa tugunning yallig'lanishi
3. tishlarning tug'ma bo'lmasligi
4. labning yorilishi
5. bezni asbob yordamida tekshirish
6. tug'ma organlarning yo'qligi
7. anomal prikus
8. reaktivlik yo'qligi

* mashq kalitlar asosida bo'ladi

9. yuta olmaslik
10. bo'g'implardagi og'riq
11. lab nuqsonlarini plastik operatsiyasi
12. lab tikilishi
13. sut tishlarning yashilsimon rangli bo'lishi
14. tog'ay usti pardasining yallig'lanishi
15. yuqori jag' va tanglayni qo'shib ketmasligi
16. bosh og'rig'i
17. yutishning buzilishi
18. oziqlanishning buzilishi (to'qimalarda)
19. tish-jag' tizimini to'g'ri shakllanganligi

20. tezgining kuchayishi
21. milkni olib tashlash
22. tilni asbob yordamida tekshirish
23. yaxshi sifatli o'simta, qon tomirlardan keladigan
24. yarimparalich (muskulning bir tomonlama paralichi)
25. qon ketishini toxtatish
26. to'qimaning buzilishi
27. suv yordamida davolash
28. ter ajralishining kuchayishi
29. nutqning buzilishi
30. kasallikning kelib chiqishi va rivojlanishi
31. suyak usti pardasini yallig'lanishi
32. so'lak bezlarini yallig'lanishi
33. so'lak yo'llarida tosh yig'ilishi
34. og'iz bo'shlig'idagi og'riq
35. tug'ma tanglay yorig'larini jarrohlik yo'li bilan tiklash

6. Berilgan termin-so'zlarni lotin tiliga tarjima qiling. Ularning ma'nosini izohlab bering*:

1. Paradontal gipesteziya
2. Pulpaning giperemiyasi
3. Paradontal giperesteziya
4. Gipertrofik gingivit
5. Tish displaziya
6. O'tkir limfadenit
7. O'tkirosteomiyelit
8. Distrofik parodontoz
9. Lab gematoma
10. Pastki jag'ning xavfli o'simtasi
11. Markaziy anosmiya
12. Tam bilishning gipergevziyasi yoki giperesteziyasi (tam bilish – gustatorius, um)

7. Terminlarni o'zbek tiliga tarjima qiling va ma'nosini tushuntirib bering*:

1. stuporpsychogenus
2. xanthochromiacongestivaliquoriscerebrospinali
3. leptomeningitisserosaacuta

4. *gingivitis hypertrophica*
5. *poliomelitis acuta*
6. *sclerosis angiogenae*
7. *parodontopathia trophica*
8. *abscessus palatini*
9. *sanatio cavitatis oris*
10. *necrosis pulpae*
11. *peradenitis mucosae necroticae recurrens*
12. *parodontosis eupyorrhoea alveolaris*
13. *replantatio dentium*
14. *paralysis glosso-labio-pharyngea*
15. *adenitis submandibularis*

8. Lotin tiliga tarjima qiling va shu termini sinonimini analiz qiling
“parodontoz”:

Amfodontoz = parodontoz (ampho – oba; oba odnovenno)

Paradentit

Paodontoklaziya

Periodontoz

Periodontoliz

Polialveoliz

Muddatidan oldin alveola atrofiyasi atrofiya

Tish qattiq to'qimalarining kariesga aloqador bo'lmagan shikastlanishi.

hypoplasia	gipoplaziya/ yetarlichaaakillanmaslik/
pathologica	patalogik yedirilish
lacunacuneiformis	ponosimon nukson
erosio	eroziya, yemirilish

necrosis	nekroz, chirish
acidosa	kislotali
alcalina	ishkorli
endogenes	ichki sababli
traumadentis	tish shikasti
mechanicum	mexanik shikastlanish
chemicum	ximiyaviy shikastlanish
physicum	fizikaviy shikastlanish
pigmentatio	pigmentatsiya , ranglanish
pigmentationigrities	korayish, kora pigmentatsiya
indumentum	karash
osteopetrosis	mramor kasalligi
dysplasia	displaziya
amelogenesisimperfecta	yetilmagan amilogenez
dentinogenesisimperfecta	yetilmagan dentinogenez
osteogenesisimperfecta	yetilmagan osteogenez
fracturadentis	tish sinishi

1-57 1.57 misolidan 1.62 misoligacha soʻz yasalishi uch qoidasidan foydalaning.

Cardi va -gram dan soʻz yasang: _____ / _____
/ _____

(root) (suffix)

2 - qoida: Ushbu misolda qaysi qoidadan foydalanilgan?

cardi/o/gram

carcin/oma

1-58 Carcin va -oma dan soʻz yasang: _____ / _____

Ushbu misolda qaysi qoidadan (root) (suffix) foydalanilgan?

1 - qoida: _____

1-59 Complete the following frames to reinforce the three rules of word building on page 10.

Enter + cyst + -plasty dan soʻz yasang:

1.38. _____ / _____ / _____ / _____ / _____

Ushbu misolda qaysi qoidalardan foydalanilgan? to indicate combining form.)

(Use CF

3 - qoida: _____

enter/o/cyst/o/plasty

2 - qoida: _____

1-60 Leuk + cyt + -penia dan soʻz yasang:

_____ / _____ / _____ / _____ / _____.

Ushbu misolda qaysi qoidalardan foydalanilgan?

3 - qoida: _____

2 - qoida: _____

III BO'LIM

RETSEPTURA BILAN BOG'LIQ LOTIN GRAMMATIKASI ELEMENTLARI. FARMASEVTIK TERMINSHUNOSLIK VA RETSEPT

Nulla regūla sine exceptiōne. – Hech qaysi qoida istisnosiz emas.

Consuetūdo est altēra natura. – Odat - ikkinchi tabiat.

§20. Farmasevtik terminologiyaga kirish. Dori vositalari nomenklaturasi.

Maqsad: Ba'zi asosiy farmasevtik terminlarni; dori vositalarining nomlarining yasaliş usullari va namunali tuzilishini *bilib olish*. Dori-darmon nomlari va qisman, ularning tarkibiy qismlari yozilish xususiyatlarini *bog'lay olish*.

Farmasevtik terminshunoslik

Farmasevtik terminshunoslik «farmatsiya» (yun. *pharmakeia* – dori tayyorlash va qo'llash) nomi ostiga birlashuvchi va dori-darmonlar tarkibini o'rganish, qidirib topish, ishlab chiqarish va qo'llash bilan shug'ullanuvchi qator maxsus fanlar majmuasidan iborat. Bu majmuada markaziy o'rinni qo'llash uchun rasmiy ruxsatnomaga ega bo'lgan dorivor moddalar va preparatlar ya'ni dori darmonlar nomenklaturasi egallaydi. Dorivor moddalar sifatida qo'llanuvchi ko'pchilik kimyoviy birikmalar 2 xil nomga ega:

- 1) ilmiy yoki tizimli nom;
- 2) trivial (lot. *trivialis* - odatiy) nom

Trivial nomlardagi tarkibiy qismlar

1. Kimyoviy tarkib haqida ma'lumot beruvchi tarkibiy qismlar:

<i>Tarkibiy qism</i>	<i>Ma'nosi</i>	<i>Misol</i>
-acet(yl)-	atsetilsalitsil kislota mavjudligi	<u>Acetosal</u>
-aeth(yl)- (yun. aither - efir)	etil, etilen mavjudligi	<u>Aethacardinum</u>
-arsen-	margimush mavjudligi	<u>Myarsenolum</u>
-az(o)-, -(a)zid-, -(a)zin-, -zol- (yun. azotos - hayotsiz)	azot yoki azot guruhi mavjudligi	<u>Azetidin</u>
-benz- (ar. benzoa - xushbo'y shira)	benzol halqa mavjudligi	<u>Benzohexonium</u>
-bis-	vismut mavjudligi	<u>Bisalum</u>
-cyan-	sianid kislota yoki uning unumlari mavjudligi	<u>Cyanocobalaminum</u>

-fer(r)-	temir mavjudligi	<u>Ferramidum</u>
-form- (<i>lot.</i> formica - chumoli)	chumoli kislotasi unumlari mavjudligi	<u>Formalinum</u>
-glyc-	glukoza, shakar mavjudligi	<u>Corglyconum</u>
-io(d)-	yod mavjudligi	<u>Iodolein</u>
-merc- (<i>lot.</i> Mercurius - Merkuriy, savdo-sotiq homiysi)	simob vositalari mavjudligi	<u>Mercuropin</u>
-meth(yl)- (<i>yun.</i> methy - asal)	metil, metilen mavjudligi	<u>Methacyclinum</u>
-ox(y)- (<i>yun.</i> oxys - nordon)	kislorod mavjudligi	<u>Oxytetracyclinum</u>
-phen(yl)- (<i>yun.</i> phaino - yoritmoq)	fenil mavjudligi	<u>Phenobarbitalum</u>
-phosph- (<i>yun.</i> phosphoros - nur sochuvchi)	fosfor mavjudligi	<u>Phosphemidum</u>
-phthor- (<i>yun.</i> phthoros - buzilish)	ftor mavjudligi	<u>Phthorocort</u>
-thi(o)- (<i>yun.</i> theion - oltingugurt)	oltingugurt mavjudligi	<u>Thiodipinum</u>
-yl- (<i>yun.</i> hyle - modda; daraxt)	kislota va uglevodorod radikallari mavjudligi	<u>Methylandrostandiol</u>
-zep(am)-	benzodiazepin unumlari mavjudligi	<u>Phenazepanum</u>

2. Dori vositasining terapevtik yoʻnalganligini koʻrsatuvchi tarkibiy qismlar:

-alg-, -dol-	ogʻriq qoldiruvchi, analgetik	<u>Promedolum</u>
-aller(g)-	allergiyaga qarshi	<u>Allergival</u>
-atraz-	Tinchlantiruvchi	<u>Atraxin</u>
-barb-	uyqu chaqiruvchi	<u>Barbamyllum</u>
-chol(e)-, -bil-	oʻt haydovchi	<u>Cholenzimum</u>
-cid- (<i>lot.</i> occidere -	mikrobgga, parazitga qarshi	<u>Streptocidum</u>

o'ldirmoq)		
-cor-, -card-	yurakka oid, toj tomirlarini kengaytiruvchi	<u>Corvalolum</u>
-c(o)um-, -arol-	qon ivishiga to'sqinlik qiluvchi	<u>Acenocumarol</u>
-haem(at)-, -aem-	qon yaralishini rag'batlantiruvchi	<u>Haematogenum</u>
-lax-	bo'shashtiruvchi, surgi	<u>Acetolax</u>
-myc(o)-, -fung-	zamburug'ga qarshi	<u>Amycazolum</u>
-orex-	ishtaha tushiruvchi	<u>Anorex</u>
-peps-	ovqat hazm bo'lishini tartibga soluvchi	<u>Pepsinum</u>
-pres(s)-, -ten-	qon bosimini tushiruvchi, gipotenziv	<u>Apressinum</u>
-phlog- (-flog-)	yallig'lanishga qarshi	<u>Flogicort</u>
-pyr-	harorat tushiruvchi	<u>Antipyrinum</u>
-sed-, -tranqu-, -val-	tinchlantiruvchi, sedativ	<u>Sedonal</u>
-sept-	zararsizlantiruvchi, antiseptik	<u>Enteroseptolum</u>
-trast-, -gnost-, -graf-	rentgen kontrast, tashxisga oid	<u>Choletrast</u>
-tromb-	tromblar agregatsiyasiga to'sqinlik qiluvchi	<u>Trombolytinum</u>
-ur-	siydik haydovchi	<u>Diurometan</u>
-vas-, -angi-	qon tomirini kengaytiruvchi, spazmni yo'qotuvchi	<u>Vasodilatol</u>
-verm-, -helm(int)-	gijjaga qarshi	<u>Univerm</u>
-vom(it)-, -emet-	qayt qilishga qarshi	<u>Emetisan</u>

3. Dori vositaning farmakologik guruhini ko'rsatuvchi tarkibiy qismlar:

a) og'riqsizlantiruvchilar:

-aesthes-	og'riqsizlantiruvchi, anestetik	<u>Anaesthesinum</u>
-cain-	mahalliy og'riqsizlantiruvchi	<u>Novocainum</u>
-morph- (<i>yun.</i> Morpheus - Morfey, tush ma'budi)	umumiy og'riqsizlantiruvchi (narkotik)	<u>Morphinum</u>

-narc-	umumiy og'riqsizlantiruvchi (narkotik)	<u>Narcotan</u>
--------	---	-----------------

b) antibiotiklar, mikrobg qarshilar:

-ceph- (-cef-, -cep-)	sefalosporinlar guruhi antibiotiklari	<u>Cephaloridinum</u>
-cillin-	penitsillinlar guruhi antibiotiklari	<u>Oxacillin</u>
-cyclin-	tetrasiklin guruhi antibiotiklari	<u>Tetracyclinum</u>
-mycin-, -mycetin-	<i>Streptomyces</i> shtammi zamburug'laridan ishlab chiqariladigan antibiotiklar	<u>Laevomycetinum</u>
-sulfa-	mikrobg qarshi sulfanilamidlar	<u>Norsulfazolum</u>

c) gormonal:

-cort(ic)-	buyrak usti bezi po'stlog'i gormonlari	<u>Hydrocortisonum</u>
-gest-	sariq tana gormonlari	<u>Progesteronum</u>
-insul-	me'da osti bezi gormonlari	<u>Insulincridesum</u>
-oestr- (<i>yun.</i> oistros - ehtiros)	ayol jinsiy gormonlari vositalari	<u>Dimoestrolum</u>
-stan-, -ster-, -vir-, - andr-, -test-	erkak jinsiy gormonlari vositalari	<u>Tetrasteronum</u>
-parathyr-	qalqon oldi bezi vositalari	<u>Parathyreoidinum</u>
-pitu(itr)-	gipofiz orqa bo'lagi vositalari	<u>Pituitrinum</u>
-thyr- (-tyr-, -tir-)	qalqonsimon bez faoliyatiga ta'sir etuvchi vositalar	<u>Liothyroninum</u>

d) fermentli:

-as-	Fermentlar	<u>Lydasum</u>
------	------------	----------------

e) vitaminli:

-vit-	vitaminlar	<u>Hexavitum</u>
-------	------------	------------------

4. O'simlik yoki hayvon mahsulotlarini ko'rsatuvchi tarkibiy qismlar:

-al(li)-	sarimsoq, piyoz	<u>Allisatum</u>
----------	-----------------	------------------

-anth-	gul	<u>Strophanthinum</u>
-api-, -virap-	asalari hayot faoliyati mahsulotlari	<u>Apisatronum</u>
-haemato-	hayvon qoni	<u>Haematogenum</u>
-ichthy- (<i>yun.</i> ichthyos - baliq)	qazilma baliq va boshqa dengiz hayvon qoldiqlari tutgan tog' jinslari	<u>Ichthyolum</u>
-papaver-	ko'knor boshchasi, guli, urug'i	<u>Papaverinum</u>
-phyll-	barg	<u>Euphyllinum</u>
-phyt-	o'simlik	<u>Phytinum</u>
-rhiz-	ildiz, ildizpoya	<u>Glycyrrhizin</u>
-theo- (1. <i>yun.</i> theobroma - "ma'budlar taomi", kakao; 2. <i>xit.</i> thea - choy)	choy bargi	<u>Theophyllum</u>
-vipr-	ilon zahri	<u>Vipraxonum</u>

Keng tarqalgan dori shakllari

aërosolum, <i>in</i>	aerozol
applicatio, <i>onis f</i>	applikatsiya (<i>balchiq, parafin qo'yish muolajasi</i>)
auristilla, <i>ae f</i>	quloq tomchisi
bacillus, <i>i m</i>	tayoqcha
butyrum, <i>i n</i>	sariyog'
capsula, <i>ae f</i>	kapsula
capsula, <i>ae f amyacea seu oblata</i>	kraxmalli kapsula yoki g'ilofli
capsula, <i>ae f gelatinosa</i>	jelatinali kapsula
charta, <i>ae f</i>	qog'oz
caramelum, <i>i n</i>	karamel
cataplasma, <i>atis n</i>	kataplasma (<i>mahalliy isitish uchun xamirsimon yoki bo'tqasimon</i>)

	<i>qorishma</i>)
collyrium, i <i>n</i>	ko‘z malhami
conspersio, onis <i>f</i>	sepki
cremor, oris <i>m</i>	krem
decoctum, i <i>n</i>	qaynatma
dragée (<i>fr.</i>)	draje
emplastrum, i <i>n</i>	plastir
emulsum, i <i>n</i>	emulsiya
extractum, i <i>n</i>	ekstrakt
globulus, i <i>m</i>	sharcha
granulum, i <i>n</i>	granula
gutta, aef	tomchi
infusum, i <i>n</i>	damlama
limonatum, i <i>n</i>	limonad
linimentum, i <i>n</i>	surtma
lotio, onis <i>f</i>	losyon
membranula ophtalmica seu lamella ophtalmica	ko‘z plyonkalari
mixtura, aef	aralashma
naristilla, aef	burun tomchisi
oleum, i <i>n</i>	moy
pasta, aef	pasta
potio, onis <i>f</i>	ichimlik
pulvis, eris <i>m</i>	kukun
sapo, onis <i>m</i>	sovun
serum, i <i>n</i>	zardob
sirupus, i <i>m</i> [medicinalis]	sirop
solutio, onis <i>f</i>	eritma
solvella, aef	eriydigan tabletka

species, ei <i>f</i> (ko'plikda <i>species, erum</i>)	yig'ma
suppositorium, i <i>n</i>	shamcha
suspensio, onis <i>f</i>	suspenziya
stylus, i <i>m</i> seu stylum, i <i>n</i>	qalam
tabuletta, ae <i>f</i>	tabletka
tabuletta obducta	qobiqli tabletka
tinctura, ae <i>f</i>	tindirma
unguentum, i <i>n</i>	malham
vaccinum, i <i>n</i>	vaksina, emlik

3.1-rasm. Dori shakllari

Mashqlar

I. Dori vositalari nomidagi sizga ma'lum tarkibiy qismlarni belgilang, ma'nosini tushuntiring:

A. Valocordinum, Cocarboxylasum, Morphinum, Testoenatum, Mycosolon, Sarcoklynium, Bicillinum, Rifothyroinum, Amycazolom, Mammophysinum, Oestronum, Erythromycinum, Aëvitum, Valosedan, Diiodthyrosinum, Polyoestradiolum, Pharyngosept, Adriamycinum, Mycoseptin, Chinocidum, Chlorophthalmum, Methicillinum, Kanamycinum, Cholosasum.

B. Rifamycinum, Novurit, Sulfazinum, Pantocidum, Pyocidum, Streptodecasum, Norsulfazolum, Urodanum, Adrenalinum seu Epinephrinum, Gonadotropinum, Somatotropinum, Histidinum, Novocainum, Haemodesum, Enterodesum, Haemophobinum, Panangin, Quadevitum.

C. Synoestrolum, Gentamycinum, Synthomycinum, Phenobarbitalum, Barbamylum, Leucogenum, Laevomyces, Mycoheptinum, Melosanum, Glycerinum, Glucosum, Asthmatinum, Anaesthesinum, Hydrocortisonum.

II. Dor vositalarining nomini lotin transkripsiyasida yozing:

A. streptosid, heparin, fibrinogen, pankreatin, lidaza, apressin, gidrolizin, dikloksatsillin, dikain, korvalol, insulin, nitroglitsrein, rezorsin, raunatin, rezerpin, validol, neodikumarin, papaverin, akrixin, pantotsid, angiotenzinamid.

B. tetrasiklin, penitsillin, xinin, bruneomitsin, olivomitsin, amidopirin, piromekain, kardiovalen, oraza, rutin.

III. O‘zbek tiliga tarjima qiling:

A. solutio Strophanthini, tabulattae Prednisolini, granula Orasi, tabulattae Octeolestroli, tabulattae Pantocrini, unguentum “Psoriasinum”, species antiasthmaticae, solutio Camphorae oleosa, emplastrum Epilini, Streptocidum solubile, solutio Streptocidi solubilis.

B. suspensio “Cindolum”, suppositoria vaginalia “Osarbonum”, tabulattae Mycoheptini obductae, species cholagogae, unguentum Tetracyclini ophtalmicum, linimentum “Sanitas”, tabulattae “Cholenzymum”, tabulattae “Praegoestrolum”, flores Calendulae, solutio Glucosi, tabulattae “Panhexavitum”, dragée “Aëvitum”, species amarae.

C. extractum placentae, tabulettae olei Menthae, folium Farfarae, radix Althaeae, solutio Dicaini, cortex Frangulae, emplastrum Plumbi compositum, tabulettae Barbamyli, extractum Leonuri fluidum, suppositoria “Anaesthesolum”, tabulettae “Bellasthesinum”, tabulettae Aloës obductae, infusum foliorum Digitalis, fructus Crataegi, chole conservata medicata.

IV. Lotin tiliga tarjima qiling:

- A.** siroplar, ekstraktlar, eritmalar, moylar, damlamalar va qaynatmalar, shamchalar, murakkab kukunlar, urug‘lar, gullar, ildizlar, oq ildizpoya, oq po‘stloq, tomchilar, rutin tabletkalari, promeran tabletkalari, lutenurin surtmasi, vazelin moyi, monomitsin tabletkalari, mielosan tabletkalari, moychechak gullari, nitroglitserin tabletkalari, “Piramein” tabletkalari, dibiomitsin ko‘z malhami.
- B.** “Flakarbin” granulalari, arpabodiyon moyi, novokain eritmasi, “Undevit” drajesi, arpabodiyon mevalari, streptosid surtmasi, geparin malhami, arnika gullari, arnika gullari damlamasi, valeriana tindirmasi, arslonquyruq tindirmasi, eman po‘stlog‘i qaynatmasi, gazanda barglari.
- C.** tetrasiklin malhami, daktinomitsin eritmasi, yod spirtli eritmasi, “Kamfomen” aerosoli, follikulin moyli eritmasi, eruvchan furagin, tinchlantiradigan yig‘ma, amidopirin va butadion tabletkalari, valeriana ildizi damlamasi, valeriana ekstrakti qobiqli tabletkalari, marvaridgul maysasi.

cortex, icis *m*

flos, floris *m*

folium, i *n*

fructus, us *m*

gemma, ae *f*

herba, ae *f*

radix, icis *f*

rhizoma, atis *n*

semen, inis *n*

succus, i *m*

Leksik minimum

po‘stloq

gul

barg, yaproq

meva

kurtak

maysa

ildiz

ildizpoya

urug‘

sharbat

3.2-rasm.

Tindirma

Nazorat savollari:

1. Trival nomlar bilan ilmiy nomlarni farqini tushuntiring.
2. Farmakologik axborat beruvchi tarkibiy qismlarni tushuntiring.
3. Yumshoq dori shakillarini sanab bering.
4. Qattiq dori shakillarini sanab bering.
5. Suyuq dori shakillarini sanab bering.

Vita brevis, ars longa, tempus praeceps, experimentum periculosum, iudicium difficile. – Umr qisqa, san'at boqiy, vaziyat o'tkinchi, tajriba shubhali, mulohaza qiyin.

Vivere naturae si convenienter amarent mortales, medica nil opus esset ope. – Agar odamlar tabiatga muvofiq yashashga moyil bo'lganlarida tibbiyot yordami kerak bo'lmas edi.

§21. Fe'l. Fe'lning grammatik kategoriyalari va lug'at shakli. 4 tuslanish va negiz haqida tushuncha. Buyruq mayli (Imperativus). Istak mayli (Conjunctivus).

Maqsad: Buyruq mayli birlik shakli hamda III shaxs istak mayli birlik va ko'plik shakllarini hosil qilish qoidalarini; fe'lli retseptura formulirovkalarini bilib olish. Fe'l negizini topish va uning tuslanishini aniqlashni; buyruq va istak mayllarining ba'zi shakllarini hosil va tarjima qila olish.

Fe'lning grammatik kategoriyalari

Predmetning harakatini bildirib “nima qildi?, nima qilyapti?, nima qilmoqchi?” so'roqlarga javob beradigan so'z turkumi *fe'l* deb ataladi. Lotin tilida fe'llar

shaxs, son va zamonda o‘zgaradi. Fe’l 3ta shaxs, 2ta son (birlik va ko‘plik), 6ta zamon, 4ta mayl, 4ta tuslanishga ega:

I tuslanish	II tuslanish	III tuslanish	IV tuslanish
-a	-e	undosh yoki -u	-i

Retseptura formulirovkalari

Retseptning lotincha qismi buyruq maylidagi “Recipe” – “Ol” fe’li bilan boshlanadi. Uning lug‘at shakli *recipio, ere, 3* - “olmoq” bo‘lib, retseptda shart maylida ishlatilmaydi.

Imperativus (buyruq mayli)		Conjunctivus (shart mayli)	
<i>Da. Signa.</i>	Ber. Belgila.	<i>Detur. Signetur.</i>	Berilsin. Belgilansin.
<i>Misce. Da. Signa.</i>	Aralashtir. Ber. Belgila.	<i>Misceatur. Detur. Signetur.</i>	Aralashtirilsin. Berilsin. Belgilansin.
<i>Sterilisa!</i>	Sterilizatsiya qil!	<i>Sterilisetur!</i>	Sterilizatsiya qilinsin!
<i>Repete.</i>	Takrorla.	<i>Repetatur.</i>	Takrorlansin.
<i>Da tales doses.</i>	Shunday dozalarda ber.	<i>Dentur tales doses.</i>	Shunday dozalarda berilsin.

Retseptura formulirovkalarida fio, fieri fe’li

fio, eri noto‘g‘ri fe’li tuslanganda aniq nisbat tugallanmasini oladi, lekin majhul ma’noga ega. Ushbu fe’ldan shart mayli *fi-* negiziga *-a* suffiksini qo‘shish yo‘li bilan hosil qilinadi; III shaxs birlik – *fiat*, III shaxs ko‘plik – *fiant*. Bu shakllar *misce* fe’li bilan boshlanuvchi ergash gapda *ut-* “uchun” bog‘lovchisi bilan qo‘llaniladi. Odatda, retseptlarda *ut* bog‘lovchisi tushirib qoldiriladi:

Misce, (ut) *fiat* + *Nom. sing.* da dori shakli nomi

Retseptda bunday formulirovka ingredientlardan sanalgandan keyin ularga ma’lum dori shaklini berish uchun qo‘llaniladi. Fe’l va dori shakli nomi, odatda,

kukun, malham, pasta, surtma, emulsiya, shamcha yozib berilganda birlikda hamda yig‘ma yozib berilganda ko‘plikda ko‘rsatiladi:

Singularis

Misce, fiat pulvis.	Aralashtir, kukun hosil bo‘lsin.
Misce, fiat unguentum.	Aralashtir, malham hosil bo‘lsin.
Misce, fiat linimentum.	Aralashtir, surtma hosil bo‘lsin.
Misce, fiat pasta.	Aralashtir, pasta hosil bo‘lsin.
Misce, fiat emulsum.	Aralashtir, emulsiya hosil bo‘lsin.
Misce, fiat suppositorium.	Aralashtir, shamcha hosil bo‘lsin.
Misce, fiat suppositorium vaginale.	Aralashtir, qin shamchasi hosil bo‘lsin.

Pluralis

Misce, fiant species.	Aralashtir, yig‘ma hosil bo‘lsin.
-----------------------	-----------------------------------

NB!

Ushbu formulirovkalarda *misce* fe‘li buyruq mayli birlikda turadi va hech qachon shart mayli bilan almashtirilmaydi.

Mashqlar

I. Fe‘llardan lotin tilida buyruq va shart mayllarini hosil qiling:

belgilamoq, sterillamoq, bermoq, davolamoq, aralashtirmoq, qo‘llamoq, qaytarmoq, yashamoq, sog‘ bo‘lmoq, tugatmoq, eshitmoq, oziqlantirmoq.

II. Terminlarni lotin tiliga tarjima qiling:

kseroform malhami, dibazol tabletkalari, yalpiz tindirmasi, papaverin eritmasi, yalpiz barglari damlamasi, mavrak barglari damlamasi, adrenalin eritmasi, qalampir yalpiz moyi, amidopirin granulalari, ixtiol malhami, evkalipt barglari damlamasi, sulfadimezin tabletkalari, evkalipt moyi, kanakunjut moyining emulsiyasi, novshadil spriti.

III. Gaplarni lotin tiliga tarjima qiling:

A.1) 5 ml kanakunjut moyi qo‘sh. 2) 30,0 kseroform malhami ol. 3) 10 ml marvaridgul tindirmasi va 15 ml valeriana tindirmasini aralashtir. 4) 3 ml

qalampir yalpiz moyi qo‘sh. 5) 25,0 sintomitsin surtmasi ber. 6) 20,0 kanakunjut moyi emulsiyasi ol. 7) 10 ml adrenalini eritmasi ber. 8) 20 ml kanakunjut moyini sterilla. 9) Salom; xayr.

B. 1) dibazol va papaverin berilsin. 2) 6 dona shamcha berilsin. 3) evkalipt moyi berilsin. 4) amidopirin eritmasi berilsin. 5) valeriana ildizi damlamasi berilsin. 6) novokain eritmasi sterillansin. 7) malham qaytarilsin. 8) ekstrakt berilsin! 9) qin shamchalari berilsin!

Leksik minimum

Fe'llar

addo, ere 3	qo‘shmoq
audio, ire 4	eshitmoq
curo, are 1	davolamoq
do, dare 1	bermoq
finio, ire 4	tugatmoq
misceo, ere 2	aralastirmoq
recipio, ere 3	olmoq
repeto, ere 3	qaytarmoq
salveo, ere 2	sog‘ bo‘lmoq, salomlashmoq
signo, are 1	belgilamoq
steriliso, are 1	sterillamoq
valeo, ere 2	sog‘ bo‘lmoq, kuchli bo‘lmoq, xayrlashmoq
verto, ere 3	burmoq

Dorivor o‘simliklar

Convallaria, ae f	marvaridgul
Eucalyptus, i f	evkalipt
Mentha (ae f) piperita (us, a, um)	qalampir yalpiz
Salvia, ae f	mavrak
Valeriana, ae f	valeriana

Dorivor moddalar

Adrenalinum, i <i>n</i>	adrenalin
Amidopyrinum, i <i>n</i>	amidopirin
Dibazolum, i <i>n</i>	dibazol
Ichtyolum, i <i>n</i>	ixtiol
Norsulfazolum, i <i>n</i>	norsulfazol
Novocainum, i <i>n</i>	novokain
Oleum (i <i>n</i>) Ricini (us, i <i>m</i>)	kanakunjut moyi
Papaverinum, i <i>n</i>	papaverin
Solutio Ammonii (um, i <i>n</i>) caustici (us, a, um)	ammiak eritmasi, novshadil spirti
Sulfadimezinum, i <i>n</i>	sulfadimezin
Synthomycinum, i <i>n</i>	sintomitsin
Xeroformium, i <i>n</i>	kseroform
<i>Boshqa so'zlar</i>	
rectificatus, a, um	tozalangan
spiritus, us <i>m</i>	spirt
spirituosus, a, um	spirtli

3.3-rasm. Glitserin shamchasi

Nazorat savollari:

1. Lotin tilida shart va buyruq mayillari qanday?
2. Yig'malar yozilganda qanday ibora ishlatiladi?
3. Misce. Da. Signa. Shart maylida qanday bo'ladi?
4. Accusativus qanday kelishik?
5. Retseptura iboralari qanday?
6. Fe'l nechta tuslanishga ega?
7. Fe'lda nechta mayl bor?

Si juvātur, natura laudātur, si non juvātur, medicus accusātur. – Yordam bersa, tabiatni maqtashadi, yordam bermasa, shifokorni ayblashadi.

Venterem nimis replere nocet. – Qorinni ortiqcha to'ldirish ziyon.

§22. Tushum va ablativ kelishiklari. Ko'makchilar.

Maqsad: Tushum va ablativ kelishiklari qo'shimchalarini; akkuzativ va ablativ kelishiklarini boshqaruvchi ko'makchilarni; retsept yozib berish asosiy qoidalarini *bilib olish*. I-V turlanishdagi otlar hamda I-II guruh, qiyosiy darajadagi sifatlarning tushum va ablativ kelishik shakllarini hosil qilish.

Ko'makchilar

Lotin tilida ko'makchilar ikkita kelishik: tushum va birgalikda ishlatiladi.

1. Tushum kelishigida qo'llanadigan ko'makchilar:

ad (gacha, uchun, ichida) 20,0 - 20,0 gacha

ad usurn internum - ichkariga qo'llash uchun

ad vitrum nigrum - qora shishada

contra (qarshi) tissum - yo'talga qarshi

per (orqali) os - og'iz orqali

per inhalationem - ingalyatsiya yordamida

post (keyin) mortem - o'limdan so'ng

2. Ablativ kelishigida qo'llanadigan ko'makchilar:

cum (bilan) extracto	- ekstrakt bilan
ex (-dan) aqua	- suvdan
pro (uchun) injectionibus	- ineksiya uchun

Keng foydalaniladigan ko‘makchili retseptura formulirovkalari va kasbiy iboralar

ex tempore	ehtiyojga qarab, talab darajasida
in ampullis	ampulalarda
in capsulis	kapsulalarda
in oblatiis	g‘iloflarda
in spritz-tubulis	shprits-tubiklarda
in tabulettiis	tabletkalarda
in tabulettiis obductiis	qobiqli tabletkalarda
in vitro	probirkada, laboratoriya sharoitida
in vitro nigro	qora shishada
in vivo	tirik organizmda
per inhalationem	ingalatsiya yordamida
per os	og‘iz orqali
per rectum	to‘g‘ri ichak orqali
per se	toza holda
pro auctore (pro me)	muallif uchun (men uchun) (<i>shifokor retseptni o‘zi uchun yozganda sharifi o‘rniga qo‘llaniladigan termin</i>)
pro die	kuniga, sutkalik doza
pro dosi	bitta qabulga, bir martalik doza
pro infantibus	bolalar uchun
pro inhalatione	ingalatsiya uchun
pro injectionibus	ineksiya uchun
pro narcosi	narkoz uchun
pro r(o)entgeno	rentgen uchun

Ko'makchilar yordamida nuqtalar o'rnini to'ldiring:

methylenum coeruleum in capsul..., solutio Oestradioli oleosa in ampull... , Collargolum in vitr... nigr... , rhizoma cum radic... , suppositoria cum extract... Belladonnae, suppositoria cum Euphyllin... , tabulettae contra tuss... , tabulettae Dimedroli pro infant... , aqua pro injection... , oleum pro inhalation... , praepara ex tempor... , solutio Iodi ad us... intern... , Chloroformium pro narcos... , remedium pro dos... , pulvis pro suspension... , solutio Dimedroli in spritz-tubul....

3.4-rasm. Sirop

Nazorat savollari:

1. Ko'makchilar qaysi kelishik qo'shimchalarini oladi?
2. Cum ko'makchisini retsepta qo'llanilishini tushuntiring.
3. II-turlanish neutrumdagi otlar ablativda qanday qo'shimchaga ega?

§23. Retsept. Retsept strukturasi.

Maqsad: Retsept yozib berish asosiy qoidalarini *bilib olish*; retseptdagi lotincha qismni *rasmiylashtira olish*.

Retsept Recipe (Ol) fe'lidan boshlanadi. Har bir dori-darmon yangi qatordan yoziladi. Qatorning boshlanishida *Rp*; dan keyin dorivor modda va o'simliklar nomi bosh harf bilan boshlanadi. Dorivor moddalarning nomlari qaratqich kelishligida yoziladi.

Masalan: Recipe: Infusi herbae Thermopsidis 0,1- 100 ml.

Liquoris Ammonii anisati 1 ml.

Natrii benzoatis 0,6.

Sirupi Althaeae 20 ml.

Misceatur. Detur. Signetur.

Qattiq va sachratuvchi dorivor modallar miqdori grammlar bilan belgilanadi «gramm» so'zi yozilmaydi, uning raqami o'nli kasr bilan ifodalanadi.

Masalan: Recipe: Unguenti Zinci 30,0

Recipe: Extracti Belladonnae 0,015

Suyuq dorilarning miqdori millilitrda beriladi:

Recipe: Olei Vaselini 30 ml. (30,0)

Recipe: Extracti Crataegi fluidi 20,0

Suyuq dorivor preparatlarning miqdori 1 ml kam bo'lsa u tomchilarda dozirovka qilinadi va birlikda akkuzativda (guttam), ko'plikda (guttas) yoziladi.

Ikki yoki bir nechta dorivor moddalar teng miqdorda berilsa uning dozasi oxirgi dorivor moddadan so'ng ko'rsatiladi va raqam oldida ana (tengma-teng) so'zi yoziladi.

Recipe: Amidopyrini.

Analgini ana 0,25.

Da tales doses numero 32 in tabulettis.

Signa.

Mashqlar

I.Lotin tiliga tarjima qiling:

ineksiya uchun dibazol eritmasi, valeriana ildizi bilan ildizpoyalar, bolalar uchun dimedrol bilan shamchalar, yoʻtalga qarshi tabletkalar, tashqariga qoʻllash uchun furatsilin eritmasi, ampulalarda diprofillin eritmasi, shprints-tubiklarda dimedrol eritmasi, kapsulalarda kanakunjut moyi, toza holda kanakunjut moyi, narkoz uchun efir, tabletkalarda validol, kapsulalarda “Aevit”, 0,25 dan amidopirin tabletkalari va fenatsetin, suspenziya uchun ampitsillin kukuni.

II. Yetmayotgan tugallanmalarni qoʻying:

Recipe: Suppositori... cum Ichtyol... numero 10

Recipe: Tabulett... extract... Valerian... 0,02 obduct... numero 50

Recipe: Spirit... aethylic... 95% - 20 ml

Aqu... pro injection... 10 ml

Recipe: Pulver... cum Oxytetracyclin... pro suspension... 30,0

III. Oʻzbekcha soʻzlarni lotinchaga almashtiring:

Recipe: Tabulettas (yoʻtalga qarshi) numero 12

Recipe: Tabulettas Furacilini 0,02 (tashqariga qoʻllash uchun) numero 10

Recipe: Suppositoria (ekstrakti bilan) Belladonnae 0,015 numero 6

Recipe: Aetheris (narkoz uchun) 100 ml

Da (qora shishada)

Recipe: Solutionis Diprophyllini 10% - 5 ml

Da tales doses numero 6 (ampulalarda)

IV. Retseplarni lotin tiliga tarjima qiling:

1. Ol: Valeriana ekstrakti 0,3

Doʻlana tindirmasi 0,15

Rovoch tindirmasi 0,8

Barbital natriy 0,2

Etil spirti 20 ml

Distillangan suv 200 ml gacha

Aralashtirilsin. Berilsin. Belgilansin: *1 choy qoshiqdan kuniga 3 marta*

2. Ol: Itshumurt poʻstlogʻi

Gazanda barglari 15,0 dan

Qalampir yalpiz barglari

Valeriana ildizi bilan ildizpoyalar 5,0 dan

Yig'ma hosil bo'lsin

Ber. Belgila: *1 stakan qaynatilgan suvga 1 osh qoshiq hisobidan qaynatma tayyorlansin, 1/2stakan ertalab va kechqurun qabul qilinsin*

3. Ol:Eufillin 0,1

Dimedrol 0,0125

Shakar 0,2

Aralashtir, kukun hosil bo'lsin

Shunday dozalarda ber kapsulalarda 12 dona

Belgila: *1 kapsula kuniga 3 marta*

4. Ol:Marvaridgul tindirmasi

Valeriana tindirmasi 10 ml dan

Nitroglitserin eritmasi 1% - 1 ml

Validol 2 ml

Aralashtirilsin, berilsin, belgilansin: *15 tomchidan kuniga 3 marta*

5. Ol:Do'lana suyuq ekstrakti 25 ml

Berilsin, belgilansin: *20 tomchidan kuniga 3 marta ovqatdan oldin*

6. Ol:Barbital natriy 0,5

Kakao moyi qancha kerak bo'lsa, shamcha hosil bo'lishi uchun

Shunday dozalarda berilsin 12 dona

Belgilansin: *kechasi 1 shamchadan*

7. Ol:Furatsillin tabletkasi 0,02

Shunday dozalarda ber 10 dona

Belgila: *1 tabletkani 1 stakan suvda eritilsin, chayish uchun*

8. Ol:Monomitsin 0,25

Shunday dozalarda ber tabletkalarda 50 dona

Belgila: *1 tabletkadan kuniga 2 marta*

9. Ol:Amidopirin

Fenatsetin 0,25 dan

Shunday dozalarda berilsin tabletkalarda 12 dona

Belgilansin: 1 tabletkadan kuniga 3 marta

10. Ol:12 dona sulfadimezin tabletkalari 0,5

Ber. Belgila: 1 tabletkadan kuniga 4 marta

11. Ol:6 dona "Anuzol" shamchalari

Berilsin. Belgilansin: kechasi 1 shamchadan to'g'ri ichakka

12. Ol:50 dona "Revit" drajesi

Berilsin, belgilansin: 1 draje kuniga 3 marta

13. Ol:30 dona florenal bilan ko'z pardalari

Berilsin. Belgilansin: pastki qovoqqa qo'yilsin sutkasiga 2 marta

3.5-rasm. Mazlar

Leksik minimum

Dorivor o'simliklik

Belladonna, ae f

belladonna

Crataegus, i f

do'lana

Frangula, ae f

itshumurt

Rheum, i n

rovoch

Urtica, ae f

gazanda, qichitqi o't

Dorivor moddalar

Aether, eris m

efir

Barbitalum-natrium, i n

barbital natriy

Cacao	kakao
Cordigitum, i n	kordigit
Dimedrolum, i n	dimedrol
Diprophyllinum, i n	diprofillin
Euphyllinum, i n	eufillin
Furacilinum, i n	furatsilin
Mentholum, i n	mentol
Nitroglycerinum, i n	nitroglitserin
Phenacetinum, i n	fenatsetin
Saccharum, i n	shakar
Tetracyclinum, i n	tetrasiklin
Validolum, i n	validol

Boshqa so'zlar

aethylicus, a, um	etilli
aqua, ae f	suv
destillatus, a, um	distillangan
fluidus, a, um	suyuq
obductus, a, um	qoplangan, qobiqli
oleosus, a, um	moyli
quantum satis	qancha kerak bo'lsa

Nazorat savollari:

1. Akuzativda qo'llaniladigan ko'makchilarni ayting?
2. Ablativda qo'llaniladigan ko'makchilarni ayting?
3. Recipe so'zining ma'nosini ayting?
4. Misce, fiat ... formulirovkasining ma'nosini ayting?
5. Akuzativda qo'llaniladigan ko'makchilar ishtirokida retsept qanday yoziladi?
6. Ablativda qo'llaniladigan ko'makchilar ishtirokida retsept qanday yoziladi?

7. Ko'makchilar ishtirokida retsept qanday yoziladi?

Oratio medicus est. – Til shifokordir.

Summum bonum cumulatur ex integritate corporis et ex mentis ratione perfecta. – Oliy saodat jismoniy va aqliy salomatlikda erishiladi.

§24. Lotin tilida kimyoviy nomenklatura. Kimyoviy moddalar, kislotalar, oksidlar nomlari.

Maqsad: Muhim kimyoviy moddalar lotincha nomlarini *bilib olish*. Kislota va oksidlarning nomlarini lotin tilida hosil *qila olish*.

Kimyoviy moddalarning nomlari

Barcha kimyoviy moddalarning nomlari II turlanish *n* rodidagi otlar bo'lib, faqat ikkita: *Sulfur, uris, n* (III turlanish) – oltingugurt va *Phosphorus, i, m* – fosfor kimyoviy moddalarining nomi bundan istisno.

NB! Kimyoviy moddalarning belgisi lotincha nomlardan olingan bo'lib, ularning orfografik xususiyatini aks ettiradi: Ca - Calcium, Fe - Ferrum, K – Kalium va boshqalar.

Muhim kimyoviy moddalar lotincha nomlari

Kimyoviy modda	Lotincha nomi	O'zbekcha nomi
Al	Aluminium, <i>i n</i>	aluminium
Ag	Argentum, <i>i n</i>	kumush
As	Arsenicum, <i>i n</i>	margimush
Au	Aurum, <i>i n</i>	oltin
B	Bromum, <i>i n</i>	brom
Ba	Barium, <i>i n</i>	bariy
Bi	Bismuthum, <i>i n</i>	vismut
C	Carboneum, <i>i n</i>	uglerod
Ca	Calcium, <i>i n</i>	kalsiy
Cl	Chlorum, <i>i n</i>	xlor
Cu	Cuprum, <i>i n</i>	mis

F	Fluorum, i n (<i>lot.</i>) seu Phthorum (<i>yun.</i>)	ftor
Fe	Ferrum, i n	temir
H	Hydrogenium, i n	vodorod
Hg	Hydrargyrum, i n	simob
I	Iodum, i n	yod
K	Kalium, i n	kaliy
Li	Lithium, i n	litiy
Mg	Magnesium, i n seu Magnium, i n	magniy
Mn	Manganum, i n	marganets
N	Nitrogenium, i n	azot
Na	Natrium, i n	natriy
O	Oxygenium, i n	kislorod
Pb	Plumbum, i n	qo‘rg‘oshin
Ph	Phosphorus, i m	fosfor
S	Sulfur, uris n	oltingugurt
Si	Silicium, i n	kremniy
Zn	Zincum, i n	ruх

Kislotalar

Kislotalarning lotincha nomi ikkita so‘zdan iborat: *acidum, i, n* - kislota va mos kelgan sifat. Birinchi o‘rinda ot, ikkinchi o‘rinda sifat keladi. Sifat kislota nomini yasovchi modda negiziga *-ic+um, -os+um* qo‘shimchasi yordamida yasaladi.

- *icum* qo‘shimchasi kislota tarkibida kislorod miqdorining ortiqligini bildiradi va o‘zbek tilidagi *-at-* qo‘shimchasiga to‘g‘ri keladi:

Acidum sulfuricum – sulfat kislota

- *osum-* qo‘shimchasi kislota tarkida kislorod miqdorining kamligini bildiradi va o‘zbek tilidagi *-it-* qovshimchasiga to‘g‘ri keladi:

Acidum sulfurosum – sulfit kislota

Kislorodsiz kislotalarning nomlaridagi sifatlarning tarkibi quyidagicha yasaladi: *hydro-* prefiksi + kislota nomini yasovchi modda nomining o‘zagi + *-icum* va o‘zbek tilidagi *-id* qo‘shimchasiga to‘g‘ri keladi:

Acidum hydrosulfuricum – sulfid kislota

Oksidlar

Oksidlarning nomlari ikkita so‘zdan iborat: birinchi o‘rinda moddaning nomi qaratqich kelishigida, ikkinchi o‘rinda oksid nomi keladi.

Oxy- kislorod borligini ko‘rsatadi, prefikslari esa birikma tarkibini aniqlaydi:

oxydum, i, n oksid

peroxydum, i, n peroksid

hydroxydum, i, n gidroksid

Mashqlar

I. Retseptlarni o‘zbek tiliga tarjima qiling:

1. Recipe: Acidi folici 0,0008

Acidi ascorbinici 0,1

Detur tales doses numero 30 in tabulettis

Signetur: *1 tabletkadan kuniga 3 marta*

2. Recipe: Solutionis Hydrogenii peroxydi dilutae 50 ml

Detur. Signetur: *1 stakan suvga 1 osh qoshiqdan, chayish uchun*

3. Recipe: Sulfuris depurati

Magnesii oxydi

Sacchari ana 10,0

Misce, fiat pulvis

Detur. Signetur: *qabulga ½ choy qoshiqdan*

4. Recipe: Unguenti Hydrargyri albi 5% - 25,0

Detur. Signetur: *zaralangan teri sohalariga surtilsin*

5. Recipe: Solutionis Iodi spirituosae 5% - 20 ml

Tannini 3,0

Glycerini 10,0

Misce. Da. Signa: *milkka surkash uchun*

6. Recipe: Magnesii peroxydi 0,25

Da tales doses numero 12

Signa: *1 kukundan kuniga 3 marta*

7. Recipe: Solutionis Chlorophtalmi 1% - 15 ml

Da. Signa: *2 tomchidan kuniga 4 marta (glaukomada)*

II. Retseptlarni lotin tiliga tajima qiling:

1. Ol:50 dona yog' kislota tabletkalari

Ber. Belgila: *1 taletkadan kuniga 3 marta*

2. Ol: Benzoy kislota 0,6

Salitsil kislota 0,3

Vazelin 10,0

Aralashtir, malham hosil bo'lsin

Ber. Belgila: *zararlangan teri sohalariga surkash uchun*

3. Ol:50 dona askorbin kislota drajesi 0,05

Ber. Belgila: *kuniga 2 drajedan*

4. Ol: Salitsil kislota 5,0

Rux oksidi 25,0

Talk 50,0

Aralashtir, kukun hosil bo'lsin

Berilsin, belgilansin: *sepki uchun*

5. Ol: Atsetilsalitsil kislota

Fenatsetin 0,25 dan

Kofein 0,05

Shunday dozalarda ber tabletkalarda 12 dona

Belgila: *1 tabletkadan bosh og'rig'ida*

6. Ol: Simob sariq oksidi 0,6

Ixtiol 0,8

Rux malhami 20,0

Aralashtir, malham hosil bo'lsin

Berilsin, belgilansin: *zararlangan teri sohalariga surtilsin*

7. Ol:Salitsil kislota 1,0

Rux oksidi

Bug‘doy ohori 12,5 dan

Vazelin 50,0 gacha

Aralashtir, pasta hosil bo‘lsin

Ber. Belgila: zararlangan teri sohalariga surtilsin (Lassar pastasi)

Группы Периоды	a I	a II	a III	a IV	a V	a VI	a VII	a VIII	VIII					
1							H 1,0079 1s ¹ Водород	He 4,0026 1s ² Гелий						
2	Li 6,94 2s ¹ Литий	Be 9,012 2s ² Бериллий	B 10,811 2s ² 2p ¹ Бор	C 12,011 2s ² 2p ² Углерод	N 14,0067 2s ² 2p ³ Азот	O 15,999 2s ² 2p ⁴ Кислород	F 18,998 2s ² 2p ⁵ Фтор	Ne 20,179 2s ² 2p ⁶ Неон						
3	Na 22,989 3s ¹ Натрий	Mg 24,305 3s ² Магний	Al 26,981 3s ² 3p ¹ Алюминий	Si 28,086 3s ² 3p ² Кремний	P 30,973 3s ² 3p ³ Фосфор	S 32,06 3s ² 3p ⁴ Сера	Cl 35,453 3s ² 3p ⁵ Хлор	Ar 39,948 3s ² 3p ⁶ Аргон						
4	K 39,098 4s ¹ Калий	Ca 40,08 4s ² Кальций	Sc 44,956 3d ¹ 4s ² Скандий	Ti 47,90 3d ² 4s ² Титан	V 50,942 3d ³ 4s ² Ванадий	Cr 51,996 3d ⁵ 4s ¹ Хром	Mn 54,938 3d ⁵ 4s ² Марганец	Fe 55,847 3d ⁶ 4s ² Железо		Co 58,933 3d ⁷ 4s ² Кобальт	Ni 58,70 3d ⁸ 4s ² Никель			
5	Rb 85,47 5s ¹ Рубидий	Sr 87,62 5s ² Стронций	Y 88,906 4d ¹ 5s ² Иттрий	Zr 91,22 4d ² 5s ² Цирконий	Nb 92,906 4d ⁴ 5s ¹ Нобий	Mo 95,94 4d ⁵ 5s ¹ Молибден	Tc 98,91 4d ⁵ 5s ² Технеций	Ru 101,07 4d ⁷ 5s ¹ Рутений		Rh 102,905 4d ⁸ 5s ¹ Родий	Pd 106,4 4d ¹⁰ Палладий			
6	Cs 132,905 6s ¹ Цезий	Ba 137,33 6s ² Барий	La 138,91 5d ¹ 6s ² Лантан	Hf 178,49 5d ² 6s ² Гафний	Ta 180,948 5d ³ 6s ² Тантал	W 183,85 5d ⁴ 6s ² Вольфрам	Re 186,21 5d ⁵ 6s ² Рений	Os 190,2 5d ⁶ 6s ² Осмий		Ir 192,2 5d ⁷ 6s ² Иридий	Pt 195,09 5d ⁹ 6s ¹ Платина			
7	Fr [223] 7s ¹ Франций	Ra 226,025 7s ² Радий	Ac [227] 6d ¹ 7s ² Актиний	Ku [244] 6d ¹⁰ 7s ² Курчатовий	Ns [269] 6d ¹⁰ 7s ² Ниссен	106 6d ¹⁰ 7s ²	107 6d ¹⁰ 7s ²							
Лантаноиды	58 Ce 140,12 4f ¹ 5d ¹ 6s ² Цезий	59 Pr 140,90 4f ² 6s ² Прозермий	60 Nd 144,24 4f ³ 6s ² Неодим	61 Pm [145] 4f ⁴ 6s ² Прометий	62 Sm 150,4 4f ⁵ 6s ² Самарий	63 Eu 151,96 4f ⁶ 6s ² Европий	64 Gd 157,25 4f ⁷ 6s ² Гадолиний	65 Tb 158,925 4f ⁸ 6s ² Тербий	66 Dy 162,50 4f ⁹ 6s ² Диспрозий	67 Ho 164,93 4f ¹⁰ 6s ² Гольмий	68 Er 167,26 4f ¹¹ 6s ² Ербий	69 Tm 168,93 4f ¹² 6s ² Тулий	70 Yb 173,04 4f ¹⁴ 6s ² Иттербий	71 Lu 174,97 4f ¹⁴ 5d ¹ 6s ² Лютеций
Актиноиды	90 Th 232,038 6d ² 7s ² Торий	91 Pa [231] 5f ¹ 6d ¹ 7s ² Протактиний	92 U 238,03 5f ³ 6d ¹ 7s ² Уран	93 Np [237] 5f ⁴ 6d ¹ 7s ² Непулюний	94 Pu [244] 5f ⁶ 7s ² Плутоний	95 Am [243] 5f ⁷ 7s ² Америций	96 Cm [247] 5f ⁷ 6d ¹ 7s ² Кюрий	97 Bk [247] 5f ⁹ 6d ¹ 7s ² Берклий	98 Cf [251] 5f ¹⁰ 6d ¹ 7s ² Калифорний	99 Es [254] 5f ¹¹ 7s ² Эйнштейний	100 Fm [257] 5f ¹² 7s ² Фермий	101 Md [258] 5f ¹³ 7s ² Менделеев	102 [255] 5f ¹⁴ 7s ²	103 Lr [256] 5f ¹⁴ 6d ¹ 7s ² Лавруський

3.6-rasm. Mendeleev davriy jadvali.

Nazorat savollari

1. Kimyoviy elementlarning rod va turlanishini ayting?
2. Istisno kimyoviy elementlarni ayting?
3. Kislota nomlari nechta so'zdan iborat?
4. "icum" suffiksi nimani bildiradi?
5. O'zbek tilida qaysi qo'shimchaga to'g'ri keladi?
6. "Osum" suffiksi nimani bildiradi?
7. O'zbek tilida qaysiqo'shimchaga to'g'ri keladi?
8. Kislordsiz kislotalar qanday yasaladi ?

Medici, si omnibus morbis mederi possent, felicissimi essent hominum. – Shifokorlar barcha kasalliklarni davolay olishganlarida, odamlardan eng baxtlisi bo'lar edilar.

Amīci - fures tempōris. – Do'stlar - vaqt og'rilari.

§25. Tuzlar nomi.

Maqsad: Tuzlar nomi hosil bo'lish qoidalarini *bilib olish*. Tuzlar nomini lotin tilida hosil *qila olish*.

Tuzlar

Tuzlarning nomlari kation va anionning nomidan yasaladi. Birinchi o'rinda qaratqich kelishigida ifodalangan kationning nomi, ikkinchi o'rinda esa bosh kelishigidagi anionning nomi turadi.

Anionlarning nomlari mos keluvchi kislotalarning lotincha nomi o'zagiga *-as*, *-is*, *-id+um* suffikslarni qo'shish yo'li bilan yasaladi.

Lug'at shakl modeli			Turl.	Lotincha misollar	O'zbekcha misollar	
Nom.	Gen.	Rod			Suff.	Anion nomi
As	atis	m	III	sulfas, atis, m	at	sulfat
Is	itis	m	III	sulfis, itis, m	it	sulfit
id-um	id-i	n	II	sulfidum, i, n	id	sulfid

Uglevodorod radikal nomlarida qo'llaniladigan tarkibiy qismlar

Uglevodorod radikal nomlarida qo'llaniladigan tarkibiy qismlar *-yl-* suffiksi yordamida yasalgan uglevodorodli radikalning nomlari dorivor moddalar nomlarini yasovchi murakkab otlardan iborat:

Benzylpenicillinum, Aethylmorphinum, Acidum acetylsalicylum

Ba'zan radikalning nomlari mustaqil so'z holida ishlatiladi:

Methyl salicylas, Phenyl salicylas, Amylii nitris

Kimyoviy ma'noga ega bo'lgan tarkibiy qismlarning orfografiyasini esda tuting:

meth - metil guruh

aeth - etil guruh

phen - fenil guruh

benz - benzol guruh

Mashqlar

I. Quyida berilgan dori vositalarini lotin tilida yozing, qaratqich kelishigi birlikka qo'ying:

kaliy yodid, temir laktat, mis sitrat, gidrokortizon atsetat, adrenalin gidrokslorid, strixnin nitrat, kalsiy glitserofosfat, platifillin gidrotartrat, vismut asosli nitrati, oleandomitsin fosfat, papaverin gidrokslorid, kaliy atsetat, kalsiy xlorid, magniy sulfat, magniy asosli karbonati, kaliy arsenit, kofein-natriy benzoat, testosteron propionat, efedrin gidrokslorid, qo'rg'oshin atsetat, litiy karbonat, litiy benzoat, metilandrostendiol.

II. Quyida berilgan tuz va efir nomlarini lotin tiliga o'giring:

simob (metil, fenil, natriy) salitsilat; etilmorfin (adrenalin, platifillin, oksitetrasiklin) gidrokslorid; oleandomitsin (kodein, kalsiy, natriy) fosfat; strixnin (kumush, natriy) nitrat; rux (atropin, bariy, streptomitsin) sulfat.

IV. Quyida berilgan retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling:

1. Ol:Metilen ko'ki 0,5

Glukoza eritmasi 25% - 50 ml

Shunday dozalarda ber ampulalarda 3 dona

Belgila: *sianid kislota bilan zaharlanganda vena ichiga yuborilsin*

2. Ol:Kumush nitrat 0,25

Vinilin 1,0

Vazelin 30,0

Aralashtir, malham hosil bo'lsin

Berilsin. Belgilansin: *zararlangan teri sohalariga surtilsin*

3. Ol:Fenoksimetilpenitsillin 100 000 TB

Shunday dozalarda berilsin tabletkalarda 10 dona

Belgilansin: *1 tabletkadan kuniga 4 marta*

4. Ol:Mentol 0,1

Fenilsalitsilat 0,3

Vazelin moyi 10 ml gacha

Aralashtir. Ber. Belgila: *burun tomchisi*

5. Ol:Xloroform
 - Kungaboqar moyi
 - Metilsalitsilat 15 ml dan
 - Aralashtir, surtma hosil bo'lsin
 - Ber. Belgila: *surtish uchun*
6. Ol:Morfin gidroxlorid 0,015
 - Apomorfin gidroxlorid 0,05
 - Eritilgan xlorid kislota 1 ml
 - Distillangan suv 200 ml gacha
 - Aralashtirilsin, berilsin, belgilansin: *zaharlanishda 1 choy qoshiqdan har 2 soatda*
7. Ol:Streptosid
 - Norsulfazol 1,5 dan
 - Natriy benzilpenitsillin 25 000 TB
 - Efedrin gidroxlorid 0,05
 - Aralashtir, kukun hosil bo'lsin
 - Ber. Belgila: *burunning har yarmiga tortilsin yoki yuborilsin kuniga 3 marta*
8. Ol:30 dona metilandrostandiol tabletkalari 0,025
 - Berilsin. Belgilansin: *konyunktivitda ko'z hammomi uchun kuniga 2 marta*
9. Ol:Platifillin gidrotartrat 0,003
 - Natriy bromid 0,15
 - Kofein-natriy benzoat 0,05
 - Aralashtir, kukun hosil bo'lsin
 - Shunday dozalarda berilsin 12 dona
 - Belgilansin: *1 kukundan kuniga 3 marta*
10. Ol:Barbamil 0,3
 - Distillangan suv 25 ml
 - Aralashtirilsin. Berilsin. Belgilansin: *huqna uchun*
11. Ol:Kodein fosfat 0,015
 - Atsetilsalitsil kislota 0,5

Askorbin kislota 0,1

Rutin 0,02

Dimedrol 0,02

Kalsiy laktat 0,1

Aralashtir, kukun hosil bo'lsin

Shunday dozalarda ber 20 dona

Belgila: *1 kukundan kuniga 3 marta*

12. Ol:Etilmorfin gidrokslorid 0,1

Vazelin 10,0

Aralashtir, malham hosil bo'lsin

Ber. Belgila: *ko'z malhami*

13. Ol:Natriy tetraborat eritmasi 20% 30 ml glitserinda

Ber. Belgila: *shilliq pardaga surkash uchun*

14. Ol:Linkomitsin gidrokslorid 0,25

Shunday dozalarda ber kapsulalarda 20 dona

Belgilansin: *2 kapsuladan ovqatdan 2 soat oldin*

15. Ol:Natriy tiosulfat 10,0

Natriy xlorid izotonik eritmasi 100 ml gacha

Aralashtirilsin. Berilsin. Belgilansin: *zaharlanishda 2 osh qoshiqdan har 10 daqiqada*

16. Ol:Tiamin bromid eritmasi 3% - 1 ml

Shunday dozalarda berilsin ampulalarda 10 dona

Belgilansin: *1 ml dan mushak orasiga*

17. Ol:25 dona 0,125 oleandomitsin fosfat qobiqli tabletkalari

Berilsin. Belgilansin: *1 tabletkadan kuniga 4 marta*

3.7-rasm. Tuzlar, oksidlar.

Leksik minimum

Dorivor moddalar

Aethylmorphinum, i n	etilmorfin
Atropinum, i n	atropin
Barbamylum, i n	barbamil
Benzylpenicillinum, i n	benzilpenitsillin
Camphora, ae f	kamfora
Chloroformium, i n	xloroform
Codeinum, i n	kodein
Coffeinum (i) -natrii benzoas (atis)	kofein-natriy benzoat
Ephedrinum, i n	efedrin
Glucosum, i n	glukoza
Lincomycinum, i n	linkomitsin
Methylii salicylas (atis)	metil salitsilat
Morphinum, i n	morfin
Oleandomycinum, i n	olendomitsin
oleum Helianthi	kungaboqar moyi
oleum Olivarum	zaytun moyi
Phenobarbitalum, i n	fenobarbital
Phenoxymethylpenicillinum, i n	fenoksimetilpenitsillin
PhenylII salicylas (atis)	fenil salitsilat
Pilocarpinum, i n	pilokarpin
Platyphyllinum, i n	platifillin

Rutinum, i n	rutin
Streptocidum, i n	streptosid
Strychninum, i n	strixnin
Synoestrolum, i n	sinestrol
Theophyllinum, i n	teofillin
Thiaminum, i n	tiamin
Vinylinum, i n	vinilin

Boshqa so'zlar

glycerophosphas, atis m	glitserofosfat
hydrotartras, atis m	gidrotartrat
isotonicus, a, um	izotonik
thiosulfas, atis m	tiosulfat

Nazorat savollari:

1. Oksidlarning nomlari nechta so'zdan iborat?
2. Retseptda oksid qaysi kelishikda turadi?
3. Oxy-prefiksi nimani anglatadi?
4. Tuzlarning nomlari nechta so'zdan iborat?
5. Birinchi bo'lib nima turadi va qaysi kelishikda?
6. Ikkinchi bo'lib nima turadi va qaysi kelishikda?
7. Kislarod miqdori ko'p anionlarga qanday qo'shimcha qo'yiladi?
8. Kislarod miqdori kam anionlarga qanday qo'shimcha qoyiladi?
9. Kislarodsiz anionlar qanday qo'shimcha oladi?
10. Asosli tuzlarga qanday prefiks qo'yiladi?
11. Nordon tuzlargachi?

Dóneer eris felix, multós numerábis amicos. – Baxtli ekansan, do'stlaringning soni ko'p.

Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt. – O'zgarar nuqsoni ko'zimizni xiralashtiradi, o'zimizniki esa orqamizda.

§26. Retseptdagi muhim qisqartmalar.

Maqsad: Umum qabul qilingan retseptura qisqartmalarini *bilib olish*.
Qisqartmalarni qo'llagan holda retseptdagi lotincha qismni *rasmiylashtira olish*.

Retseptdagi qisqartmalar

Shifokor retsept yozib berar ekan, umum qabul qilingan qisqartmalardan foydalanadi. Dori shakllari, o‘simlik qismlarining nomlari va standart retseptura formulirovkalari qisqartiriladi.

Dori vositalari va o‘simliklarning nomlari qisqartirilmaydi.

Retsepturadagi muhim qisqartmalar

Qisqartma	To‘liq yozilishi	Ma’nosi
Aa	Ana	~dan, teng miqdorda
ac., acid.	Acidum	kislota
ad us. ext.	ad usum externum	tashqariga qo‘llash uchun
ad us. int.	ad usum internum	ichkariga qo‘llash uchun
aq.	Aqua	suv
aq. dest.	aqua destillata	distillangan suv
comp., cps., cpt.	compositus	murakkab
concentr.	concentratus	to‘yingan
cort.	Cortex	po‘stloq
D.	Da, Detur, Dentur	Ber, Berilsin
dec., dct.	Decoctum	qaynatma
dep.	depuratus, a, um	tozalangan
dil.	dilutus, a, um	eritilgan
D. t. d.	Da (Dentur) tales doses	Shunday dozalarda ber (berilsin)
empl.	emplastrum	plastir
emuls.	Emulsum	emulsiya
extr.	Extractum	ekstrakt
f.	fiat, fiant	hosil bo‘lsin
fl.	Flos	gul

fluid.	fluidus, a, um	suyuq
fol.	Folium	barg
fr.	Fructus	meva
gel.	gelatinosus, a, um	jelatinali
gran.	Granulum	granula
gtt., gttts.	guttam, guttas	tomchi, tomchilar
h., hb.	Herba	maysa
in amp.	in ampullis	ampulalarda
in caps.	in capsulis	kapsulalarda
inf.	Infusum	damlama
in obl.	in oblatiis	g'illoflarda
in tab.	in tabulettis	tabletkalarda
in vitr. nigr.	in vitro nigro	qora shishada
linim.	linimentum	surtma
liq.	Liquor	suyuqlik
M.	Misce, Misceatur	Aralashtir, Aralashtirilsin
mucil.	Mucilago	shilliq
N.	Numero	sonda, dona
obd.	obductus, a, um	qoplangan, qobiqli
ol.	Oleum	moy
past.	Pasta	pasta
praec., pct., ppt.	praecipitatus, a, um	cho'kma
pro inject.	pro injectionibus	ineksiya uchun
pulv.	Pulvis	kukun
q. s.	quantum satis	qancha kerak bo'lsa
r., rad.	Radix	ildiz
Rp.	Recipe	Ol
rectif.	rectificatus, a, um	tozalangan

rhiz.	Rhizoma	ildizpoya
S.	Signa, Signetur	Belgila, Belgilansin
sem.	Semen	urug‘
simpl.	Simplex	oddiy
sir.	Sirupus	sirop
sol.	Solutio	eritma
spec.	Species	yig‘ma
spir.	Spiritus	spirt
Steril.	Sterilisa! Sterilisetur!	Sterilla! Sterillansin!
supp.	suppositorium	shamcha
supp. vagin.	suppositorium vaginale	qin shamchasi
susp.	Suspensio	suspenziya
tab.	Tabuletta	tabletka
t-ra, tinct.	Tinctura	tindirma
ung.	unguentum	malham

Mashqlar

I. O‘zbek tiliga tarjima qiling:

membranulae ophtalmicae cum Dicaino, membranulae ophtalmicae cum Atropini sulfate, sirupus Althaeae, species pectorales, sirupus Aloës cum Ferro, aërosolum “Cametonum”, solutio Natrii chloridi isotonica, pulvis foliorum Digitalis, emulsum olei Persicorum, extractum Adonidis vernalis siccum, pulvis Phenoxyethylpenicillini pro suspensione, membranulae ophtalmicae cum Pilocarpini hydrochlorido, solutio Lugoli cum Glycerino, emplastrum Plumbi simplex.

II. Lotin tiliga tarjima qiling:

A. nistatin, nitroglitserin, furazolidon, kseroform, xloroform, ixtiol, anestezin, salazodimetoksin, piotsid, vazografin, xlorofillipt, xinozol, bromkamfora, aminazin, ampitsillin, sintomitsin, oleandomitsin, oksatsillin, kofein-natriy benzoat, tiamin, korazol, streptomitsin, tetrasiklin, teobromin, teofillin, amidopirin,

eufillin, fenobarbital, fenatsetin, vinilin, sulfatsil, oksilidin, metilandrosteradiol, kokarboksilaza, strofantin.

B. chilibuxa - strixnin; yalpiz - mentol; efedra - efedrin; gulxayri, kungaboqar, do'lana, dalachoy, ildizpoya, astmaga qarshi, ko'zga oid.

III. O'simlik xom ashyolarini ifodalovchi terminlarni lotin tiliga tarjima qiling:
do'lana mevalari, bahor adonisi maysasi, marvaridgul maysasi, dalachoy maysasi, valeriana ildizli ildizpoya, qalampir yalpiz bargi, bo'yimodaron maysasi, itshumurt po'stlog'i, gulxayri ildizi, eman po'stlog'i, gazanda bargi, mavrak bargi, evkalipt bargi, digitalis bargi, rovoch ildizi, chilibuxa urug'i, zig'ir urug'i, belladonna ildizi.

IV. Berilgan dorivor moddalarni lotin tiliga tarjima qiling:
natriy tiosulfat, tiamin bromid, tiamin xlorid, dixlotiazid, tiopental-natriy, sufatsil, sulfadimezin, norsulfazol, korazol, etazol, dibazol, aminazin, sulfamonometoksin, saluzid, ftoruratsil, ftoratsizin, ftorokort.

V. Retseptni lotin tiliga tarjima qiling:

1. Ol:10 dona metilestradiol tabletkalari 0,0002

Berilsin. Belgilansin: *1 tabletkadan kuniga 3 mahal til ostiga*

2. Ol:Aminazin eritmasi 2,5% - 2 ml

Glukoza eritmasi 5% - 20 ml

Aralashtirilsin. Sterillansin!

Berilsin. Belgilansin: *venaga quyish uchun*

3. Ol:Aloe suyuq ekstrakti 1 ml

Shunday dozalarda ber ampulalarda 10 dona

Belgila:*1 ml dan teri ostiga*

4. Ol:Novshadil-arpabodiyonli tomchilar 15 ml

Berilsin. Belgilansin: *10 tomchidan kuniga 3 marta*

5. Ol:Mentol 2,5

Novokain

Anestezin 1,0 dan

Etil spirti 70% 100 ml gacha

Aralashtir. Ber. Belgila: *og'riqli teri sohasiga surkalsin kuniga 2 marta ("Menovazin" vositasi)*

6. Ol:20 dona furazolidon tabletkalari 0,1

Berilsin. Belgilansin: *1 tabletkadan kuniga 4 marta ovqatdan so'ng*

7. Ol:Sinestrol moyli eritmasi 0,1% - 1 ml

Shunday dozalarda berilsin ampulalarda 6 dona

Belgilansin: *1 ml dan mushak orasiga*

VI. Berilgan retseptni lotin tiliga tarjima qiling, qisqartmalardan foydalaning:

1. Ol:Streptosid eritmasi 0,8% - 15 ml

Furatsillin 0,003

Dimedrol 0,02

Efedrin gidroxlorid 0,2

Adrenalin gidroxlorid eritmasi 0,1%

Aralashtirilsin, berilsin, belgilansin: *burunga 3 tomchidan kuniga 2 marta*

2. Ol:Itshumurt po'stlog'i 30,0

Gazanda barglari 20,0

Bo'yimodaron maysalari 10,0

Aralashtir, yig'ma hosil bo'lsin

Berilsin. Belgilansin: *1 qoshiq yig'mani 1 stakan qaynatilgan suv bilan damlatilsin, yarim stakandan ertalab va kechasi ichilsin*

3. Ol:Dalachoy maysalari 100,0

Berilsin, belgilansin: *damlatilsin, kuniga 3 marta 1/2 stakandan ichilsin*

4. Ol:Belladonna ekstrakti 0,02

Kseroform 0,1

Rux sulfat 0,05

Glitserin 0,12

Aralashtir, shamcha hosil bo'lsin

Shunday dozalarda berilsin 10 dona

Belgilansin: *kechasi 1 shamchadan to'g'ri ichakka*

5. Ol:Rovoch sharbati 300 ml

Berilsin. Belgilansin: *1 osh qoshiqdan kuniga 3 marta*

6. Ol:Fenobarbital 0,05

Bromizoval 0,2

Kofein-natriy benzoat 0,015

Papaverin gidroklorid 0,03

Kalsiy glukonat 0,5

Aralashtir, kukun hosil bo'lsin

Shunday dozalarda berilsin 24 dona

Belgilansin: *1 kukundan kuniga 3 marta*

7. Ol:Astmaga qarshi yig'ma 50,0

Berilsin. Belgilansin: *½ choy qoshiq yig'mani yoqilsin, tutuni hidlansin*

8. Ol:25 dona tetrasiklin bilan nistatin qobiqli tabletkalari

Ber. Belgila: 1 tabletkadan kuniga 3 marta

9. Ol:Aloe surtmasi 50,0

Berilsin. Belgilansin: *zararlangan teri sohalariga surkalsin*

10. Ol:Ampitsillin suspenziya uchun kukuni 60,0

Qora shishada ber

Belgila: *qo'llanmaga muvofiq eritilsin, 1 choy qoshiqdan kuniga 3 marta qabul qilinsin*

11. Ol:10 dona neomitsin sulfat bilan ko'z pardalari

Ber. Belgila: *quyi qovoq qirg'og'iga 1 pardadan sutkasiga 1 marta qo'yilsin*

12. Ol:Eritromitsin malhami 15,0

Berilsin. Belgilansin: *zaralangan teri sohalariga surtilsin*

13. Ol:Aloe sharbati 100 ml

Qora shishada ber

Belgila: *1 choy qoshiqdan kuniga 3 marta ovqatdan 30 daqiqa oldin*

14. Ol:Bahor adonisi maysalari 2,0

Valeriana ildizi bilan ildizpoyalar 1,5

Aralashtir, yig'ma hosil bo'lsin

Shunday dozalarda ber 10 dona

Belgila: *1 paketni 1 stakan qaynatilgan suvda damlatilsin, 1 osh qoshiqdan kuniga 3 marta ichilsin*

15. Ol:Teobromin

Amidopirin 0,25 dan

Fenobarbital 0,02

Shunday dozalarda berilsin tabletkalarda 12 dona

Belgilansin: *1 tabletkadan kuniga 3 marta*

3.8-rasm. Meva urug'lar.

Leksik minimum

Dorivor o'simliklar

Adonis vernalis <i>m, f</i>	bahor adonisi
Aloë, <i>ës f</i>	aloe
Althaea, <i>ae f</i>	gulxayri
Digitalis, <i>is f</i>	digitalis
Hypericum, <i>i n</i>	dalachoy
Millefolium, <i>i n</i>	bo'yimodaron

Dorivor moddalar

Aethazolum, i n	etazol
Aminazinum, i n	aminazin
Ampicillinum, i n	ampitsillin
Anaesthesinum, i n	anestezin
Bromisovalum, i n	bromizoval
Chinosolum, i n	xinozol
Corazolum, i n	korazol
Desoxycorticosteronum, i n	dezoksikortikosteron
Dichlothiazidum, i n	dixlotiazid
Erythromycinum, i n	eritromitsin
Furazolidonum, i n	furazolidon
Liquor (oris) Ammonii anisatus (i)	novshadil-arpabodiyonli tomchi
Methyloestradiolum, i n	metilestradiol
Neomycinum, i n	neomitsin
Nystatinum, i n	nistatin
Osarsolum, i n	osarsol
Phenazepamum, i n	fenazepam
Phthoracizinum, i n	ftoratsizin
Streptomycinum, i n	streptomitsin
Sulfadimezinum, i n	sulfadimezin
Theobrominum, i n	teobromin

Boshqa so'zlar

antiasthmaticus, a, um	astmaga qarshi
ophthalmicus, a, um	ko'zga oid
sirupus, i m	sirop
solubilis, e	eruvchan

Nazorat savollar:

1. Oksidlarni lotincha nomlarini ayting?
2. Tuzlarni lotincha nomlarini ayting?
3. Qisqartmalar retseptda qanday yoziladi?
4. Q aysi kelishikda yoziladi?

§27. Retseptura va farmasevtik terminshunoslik bo'limi bo'yicha takrorlash

Maqsad: O'tilgan retseptura materialini qaytarish, nazorat ishiga tayyorlanish.

I. Tarkib bo'yicha nomlanishlarni tahlil qiling, tanish tarkibiy qismlarni ajrating, ma'nosini tushuntiring:

Methyloestradiolum, Methylenum coeruleum, Neomycinum, Aethylii chloridum, Lincomycinum, spiritus aethylicus, Aether, Aethazolum, Aethylmorphinum, Barbamylum, Diprophyllinum, Phenoxyethylpenicillinum, Phenylis salicylas, Dichlothiazidum, Phenazepamum, Thioproperazinum, Synoestrolum, acidum acetylsalicylicum, Platyphyllinum, Mentholum, Erythromycinum, Benzylpenicillinum, Norsulfazolum, Phenylsulfathiazolum, Sulfadimezinum, Corazolum, Cordigitum, Phthorothanum, Phthoracizinum, Thiaminum, Rifamycinum, Oxytetracyclinum, Chlorophylliptum, Vinylinum, Sulfacylum, acidum dioxybenzoicum, Oxylidinum, Phenacetinum, Diazolinum, Hydrocortisonum, Phenobarbitalum, Aethinyloestradiolum, Phenylum, Methylandrostendiolum, Medrotestronum, Methacinum, Methioninum, Hydrargyri oxycyanidum, Coffeinum-natrii benzoas, Natrii thiosulfas, Calcii glycerophosphas, Benzohexonium, Benzonalum, Oxaphenamidum, Dipheninum, Sulfamonomethoxinum, unguentum «Phthorocort», Furazolidonum, Diprophenum, Benzodixinum, Sulfapyridazinum-natrium, Thiopentalum-natrium, Desoxycorticosteronum, Aethaminalum-natrium, aërosolum «Oxycort», Oxacillinum, Aethacridinum, Tetracyclini hydrochloridum, Monomycinum, Morphocyclinum, Dimeostrolum, Octoestrolum, Sulfadimezinum, acidum hydrochloridum, acidum benzoicum, Streptomycinum, Synthomycinum, Bicillinum, Euphillinum, Podophyllinum, Ampicillinum, Norsulfazolum, Hydrogenii peroxydum, Aluminium hydroxydum, Oleandomycinum.

II. Dorivor moddalar va vositalar nomlarini lotin tiliga o'giring:

diazolin drajesi, natriy tiosulfat, tiamin bromid, tiamin xlorid, dixlotiazid tabletkalari, thiopental-natriy ampulalarda, sulfatsil-natriy malhami, streptomitsin sulfat, natriy sulfit, natriy sulfid, sulfadimezin tabletkalarda, norsulfazol-natriy eritmasi, korazol ampulalarda, etazol tabletkalarda, papaverin bilan dibazol, eruvchan saluzid, «Ftorokort» malhami, ftoratsizin qobiqli tabletkalarda, narkoz uchun ftorotan, sulfapiridazin-natriy, «Oksikort» aerezoli, eruvchan streptosid.

III. Dorivor moddalarning lotin tildagi nomlarini tarkibiy qismlarga e'tibor berib yozing:

- 1) -oestr-: sinestrol, metilestradiol, oktestrol, dimestrol, estradiol;
- 2) -mycin: eritromitsin, oleandomitsin, pifamitsin, neomitsin, linkomitsin, monomitsin;
- 3) -cillin: oksatsillin, ampitsillin, benzilpenitsillin, bitsillin, fenoksimetilpenitsillin, metitsillin;
- 4) -cyclin: tetrasiklin, oksitetrasiklin, metasiklin, morfosiklin;
- 5) -phyll-: teofillin, platifillin, eufillin, xlorofillipt, podofillin, diprofillin;
- 6) -az-, -zol, -zin, -zid: fenazepam, korazol, aminazin, sulfadimezin, dibazol, etazol, saluzid, dixlotiazid, tioproperazin, fenilsulfatiazol;
- 7) aeth-: etil spirit, narkoz uchun efir, etilmorfin, etaminal-natriy, etakridin.

IV. Lotin tilida termin hosil qiling:

(evkalipt, dalachoy, do'lana, marvaridgul) tindirmasi; (glitserin, gidrokortizon, dermatol, atseklididin, ixtiol, anestezin, simob sariq oksidi) malhami; (streptosid, luteinurin, aloe, murakkab xloroform) surtmasi; (fenoksimetilpenitsillin, tiamin bromid, riboflavin, askorbin kislota) drajesi; (natriy para-aminosalitsilat, glitserofosfat, amidopirin) granulalari; (lipoy kislota, aminazin, aloe, oleandomitsin fosfat) qobiqli tabletkalari; (sinestrol, kamfora, nitroglitserin, dezoksikortikosteron) moyli eritmasi; (gramitsidin, metilen ko'ki, furatsilin) spirtli eritmasi; (bo'yimodaron, gazanda, aloe, belladonna) suyuq ekstrakti.

V. Lotin tiliga tarjima qiling:

1. Ol:12 dona «Teodibaverin» tabletkalari

Ber. Belgila: *1 tabletkadan ertalab va kechasi*

2. Ol: Barbamil

Bromizoval 0,15 dan

Shunday dozalarda ber tabletkalarda 6 dona

Belgila: *1 tabletkadan uyqudan yarim soat oldin, issiq choy bilan ichilsin*

3. Ol: Belladonna ekstrakti 0,02

Kseroform 0,1

Rux sulfat 0,05

Glitserin 0,12

Kakao moyi 2,0

Aralashtir, shamcha hosil bo'lsin

Belgila: *1 shamchadan kechqurun bavo silda*

4. Ol: Platifillin gidrotartrat 0,003

Papaverin gidroklorid 0,03

Teobromin 0,25

Shunday dozalarda berilsin tabletkalarda 10 dona

Belgilansin: *1 tabletkadan kuniga 3 marta*

5. Ol: 10 dona diprofillin bilan shamcha 0,5

Ber. Belgila: *1 shamchadan kuniga 2 marta*

6. Ol: Kamfora moyli eritmasi 10% tashqariga qo'llash uchun 10 ml

Ber. Belgila: *surtish uchun*

7. Ol: Furatsilin spirtli eritmasi 0,1% - 2 ml

Mentol 0,06

Evkalipt moyi

Kanakunjut moyi

Zaytun moyi 15 ml gacha

Aralashtirilsin. Berilsin. Belgilansin: *2 tomchidan burunga*

8. Ol: Natriy tiosulfat 10,0

Distillangan suv 100 ml gacha

Aralashtirilsin, berilsin, belgilansin: *zaharlanishda 1 osh qoshiqdan har 5-10 daqiqada*

9. Ol:Norsulfazol-natriy eritmasi 10%

Natriy xlorid izotonik eritmasi 10 ml dan

Aralashtir. Ber. Belgila: *vena ichiga 10 ml dan yuborish sutkasiga 2 marta*

10. Ol:Vodorod peroksidi spirtli eritmasi 1,5% - 50 ml

Ber. Belgila: *1 stakan suvga 1 osh qoshiqdan, chayish uchun*

VI. Lotin tiliga tarjima qiling, qisqartmalardan foydalaning:

1. Ol:Gulxayri ildizi damlamasi 3,0 - 100 ml

Gulxayri siropi 20 ml

Aralashtirilsin. Berilsin. Belgilansin: *1 choy qoshiqdan kuniga 4 marta 2 yoshli bolaga*

2. Ol:Xloroform

Etil spirti 95% 20 ml dan

Etil efiri 10 ml

Novshadil spirti 5 tomchi

Aralashtir. Ber. Belgila: *20 tomchi paxta tamponga hidlash uchun*

3. Ol:Metilsalitsilat murakkab surtmasi 50,0

Ber. Belgila: *surtish uchun*

4. Ol:Mentol 0,25

Evkalipt tindirmasi 50 ml

Etil spirti 90% 100 ml gacha

Aralashtir. Ber. Belgila: *1 stakanga 10 tomchidan, chayish uchun*

5. Ol:Teofillin 0,1

Efedrin gidroxlorid 0,025

Aralashtir, kukun hosil bo'lsin

Shunday dozalarda berilsin 20 dona

Belgilansin: *1 kukundan kuniga 2 marta*

6. Ol:Siydik haydovchi yig'ma 50,0

Ber. Belgila: *1 osh qoshiq yig‘mani 1 stakan qaynatilgan suv bilan 20 daqiqa damlatilsin, 1 osh qoshiqdan kuniga 3 marta qabul qilinsin*

7. Ol:Etazol-natriy eritmasi 10 ml

Shunday dozalarda berilsin ampulalarda 10 dona

Belgilansin: *5 ml dan vena ichiga (sekin yuborilsin!)*

8. Ol:Dibazol 0,005

Shakar 0,3

Aralashtir, kukun hosil bo‘lsin

Shunday dozalarda berilsin 20 dona

Belgilansin: *kuniga 1 kukundan ovqatdan 2 soat oldin 4 yoshli bolaga*

9. Ol:Dezoksikortikosteron atsetat moyli eritmasi 0,5% - 1 ml

Shunday dozalarda ber ampulalarda 10 dona

Belgila: *1 ml dan 1-2 kun oralatib mushak orasiga*

10. Ol:Dalachoy maysalari 20,0

Mavrak barglari 30,0

Qalampir yalpiz barglari 10,0

Ber. Belgila: *1 osh qoshiq yig‘mani 1 stakan qaynatilgan suvda damlatilsin*

11. Ol:Ko‘krak yig‘masi 50,0

Ber. Belgila: *1 osh qoshiq yig‘mani 1 stakan qaynatilgan suvda damlatilsin, kuniga 2-3 marta ½ stakan ovqatdan so‘ng qabul qilinsin*

12. Ol:Gidrokortizon atsetat malhami 0,5%

Ber. Belgila: *tubikdan konyunktiva qopchasiga yuborish kuniga 3 marta*

13. Ol:Ixtiol 1,25

Rux oksid

Bug‘doy ohori 12,5 dan

Vazelin 50,0 gacha

Aralashtir, pasta hosil bo‘lsin

Ber. Belgila: *zararlangan teri sohasiga surkash uchun*

3.9.rasm. Ampulalar

Radices litterarum amarae sunt, fructus dulces. – Ta'limot o'zagi achchiq, mevasi shirin.

Rara temporum felicitas, ubi quae velis sentire et quae sentias dicere licet. – Nimaniki xohlasang, o'ylash, nimaniki o'ylasang, so'zlash mumkin bo'lgan baxtli onlaring kamdan kam.

§28. Gaudeamus

Gaudeamus – XIII asrda vujudga kelgan qadimiy talabalar qo'shig'i. U Geydelberg va Parij universitetlari talabalari orasida keng tarqalgan. Matn va musiqa mualliflari noma'lum. XV asrda flamandlik bastakor Jan Okkengeym uning musiqasini qayta ishlab yozib oldi va shundan beri u talabalarning an'anaviy madhiyasiga aylandi.

Gaudeamus igitur,	Vivant omnes virgines,
Juvenes dum sumus!	Graciles, formosae!
Post jucundam juventutem,	Vivant et mulieres,
Post molestam senectutem	Tenerae, amabiles,
Nos habebit humus. (bis)	Bonae, laboriosae! (bis)
Ubi sunt, qui ante nos	Vivat et republica,
In mundo fuere?	Et qui illum regit!
Vadite ad superiores,	Vivat nostra civitas,
Transite ad inferiores,	Maecenatum caritas,
Ubi jam fuere. (bis)	Quae nos hic protegit. (bis)
Vita nostra brevis est,	Pereat tristitia,
Brevi finiatur;	Pereant dolores,
Venit mors velociter,	Pereat diabolus,
Rapit nos atrociter,	Quivis antiburschius
Nemini parcetur. (bis)	Atque irrisores! (bis)
Vivat, Academia,	
Vivant professores!	
Vivat membrum quodlibet!	
Semper sint in flore! (bis)	

Mustahkamlash uchun mashqlar.

1-mashq

I. Atama elementlarini ajrating, atamalar ma'nosini ko'rsating.

Vesicographia, gynaecophobia, dyplasia, hysterectomia, myologia, myelotomia, physiotherapia, phlebotherapia, phlebographia, physiologus, strumectomia, urolithus, cholelithiasis, myoma, amnesia, adenocarcinoma, perimetritis, enteropathia, colonscopia, chyluria, dysenteria, endometritis, paraproctitis, dysergia, cheilosis, gasatroenterologia, hvperthyreosis, hysteropexia, hyperchlorhydria, mammogramma, lvmphocytus, paracolitis, psychologus, trichalgia, enteropexia, ophtalmologia. tonsiliectomia, thrombophlebitis, sympathia, myelographia, dystrophia, cytologia, enteroplastica, hyperplasi,, hypochylia, hypoplasia, keratotomia, rhinorrhoea, spondylopathia, hyperergia.

2 Quyidagi boshlang'ich atama elementlaridan atamalar hosil qiling.

Gastr-: me'dam butunlay olib tashlash, me'dadagi og'riq, me'da shilliq qavatini yallig lanishi. me da va 12 barmoqli ichakni ichki yuzasini tekshirish, me'da va ingichka ichak shilliq qavatini yallig'lanishi, me'dadan qon ketishi.

Hvster-: bachadonni kesib ochish, bachadon devoriarini tikish, bachadonni olib tashlash

Kerat-: shox pardani yallig'lanishi, shox pardaning bir qismini olib tashlash, shox pardanikesib ochish, shox pardani plastic jarrohiik amaiiyoti

Cyst-: siydik pufagi bo'shlig'ini kesib ochish, siydik pufagi ichki yuzasini tekshirish, siydik pufagi shilliq qavatini yallig'lanishi, siydik pufagini olib tashlash, siydik pufagini roentgen tasviri

Neur-: nerv tolalari o'smasi, nerv kaslliklarini o'rganuvchi tibbiyot bo'limi, uzilgan nerv oxiriarini choklar orqali tikish.

Proct-: to'gri ichakdagi og'riq, to'gri ichak shilliq qavatini yallig'lanishi, to'gri ichakni pastga tushib qolishi, to'gri ichakdan yiringli qon ketishi, to'gri ichak kasalliklarini davolovchi vrach, to'gri ichakni olib tashlash.

Rhin-: burun toshi, burun shilliq qavatini yallig'lanishi, burun shilliq qavatida ekssudat ko'p miqdorda ajralishi, burundan qon ketishi, burun devorini oyna yordamida tekshirish.

Psych-: ruhiy kasalliklarni o'rganuvchi fan, ruhiyatning buzilishi, ruhiy ta'sir metodlari bilan davolash, ruhiy kasalliklar shifokori.

1. Quyidagi yakunlovchi atama elementlaridan atamalar hosil qiling.

-logia: tibbiyot bo'limi, ayoliar jinsiy sistemasini o'rganuvchi tibbiyot bo'limi, normal hayotiy jarayonlarni o'rganuvchi fan, ichki kasalliklarni o'rganuvchi bo'lim, oshqozon-ichak traktini o'rganuvchi bo'lim, ko'z kasalliklarim o'rganuvchi bo'lim.

-ectomia: shox pardani olib tashlash, surunkali yallig'langan bodomchasimon bezni olib tashlash, ko'z yosh qopim olib tashlash, o't pufagmi olib tashlash, bachadonni olib tashlash, me'dani butunlav olib tashlash.

-scopia: qinni skopik tekshirish, burun bo'shlig'I devorlarini tekshirish, ko'z tubini skopik tekshirish, to'g'ri ichak skopik tekshirish, siydik pufagi ichki yuzasini skopik tekshirish

-tomia: siydik pufagi bo'shlig' ini kesib ochish, orqa miyam kesib ochish, mushakni kesib ochish, venani kesib ochish, o't pufak bo'shlig'ini kesib ochish, shox pardani kesib ochish

v

-graphia: sut bezini rentgen tekshiruv, venani rentgen tekshiruv, siydik pufagini roentgen tekshiruv, orqa miyani rentgen tekshiruv

-rrhagia: bachadondan asiklik qon ketishi, to'g'ri ichakdanyiringli qon ketishi, ichakdan qon ketishi, me' dadan qon ketishi, tildan qon ketishi

-itis: tilning yallig'lanishi, bachadon oldi kietchatkani yallig'lanishi, bachadon seroz qavatini yallig'lanishi. bachadon shilliq qavatini yallig'lanishi, tanglay bodomchasimon bezini yallig'lanishi, sutbezlarini yallig'lanishi, bosh miyani yallig'lanishi

-lithus: vena toshi, siydik toshi, burun toshi, ichak toshi

2. Atamalarni lotin tilida yozing.

Flebogramma, fagotsit, fiziologiya, axiliya, flebolit, enterrogiya, xeyloplastika xilotoraks, ensefalopatiya, diskineziya, miopatiya, gidrofobiya, disfagiya,

gnaoplastika, gastroenterokolit, ginekologiya, giperkeratoz, gipoxlorgidriya, mammografiya, limfadenit, parasistit, psixiatr, enterolit, endoftalmit, afagiya, dakrioadenalgiya, sistografiya, disbakterioz, sindaktiyya, trombofiya, tiflotomiya, trixopatiya, sinergizm, ensefalomiyelit, distireoz, daktilalgiya, gipertermiya, xolesistopatiya, mastopatiya, nevropatolog, oftalmoskopiya, allotransplantatsiya, adenotsit, nevropatiya.

3. Quyidagiy ma nolami betuvu atamalarni hosil qilmoq.

Suv bilan davolash, ko'z yosh bezining yallig'lanishi, gipertrofiyalangan bodomcham olib tashlash, turli organizmlarning birga yashashi, o't pufagining rentgen tasviri, siydik pufagida konkrementlarning yig'ilishi, qin devorini kesib ochish, gipofiz oldingi bo'lagining bezli hujayrasi, tildagi og'riq, jag' nevrалgiyasi, ayollar jinsiy sistemasini davolovchi vrach, shox pardani plastik jarrohlik, sut bezini olib tashlash, xotirani susayishi, orqa miyani kasalliklarining umumiy nomi, vena toshi, hayot haqidagi fan, ichakning fiksatsiyasi, umurtqalarning yallig'lanishi, lablarning yallig'lanishi, ingichka vayo'g'on ichak shilliq qavatini yallig'lanishi, burun toshi, zaharlanishdan qo'rqish hissi, qonda trombotsitlarni yetishmasligi, tromblar yig'inishiga moyillik, to'g'ri ichak atrofidagi kletchtkani yallig'lanishi, ko'r ichakni kengayishi, uziigan nerv oxirlarini chok bilan ulash, ozuqa yetishmasligi, asiklik bachadondan qon ketishi, ruhiy kasalliklar bilan shug'ullanuvchi tibbiyot bo'limi, barmoqlardagi og'riq, sochlarni patologik to'kilishi, me'da shirasida fermentlarning bo'linmasligi, yutishning qiyinlashishi.

2-mashq

4. O'zbek tiliga tarjima qiling

Resection mandibulae, asthenia totalis, hernia abdominalis externa, hernia umbilicalis, struna radialis, linguae, lingua plicata, cystotomia vaginalis, embolia, cellularis, abcessus tonsillarum, angina tonsillae lingualis, galactocoele, gastrocoele, iaryngocele

5. Lotin tiliga tarjima qiling.

Me'da qismini olib tashlash, sut bezini amputatsiyasi, o't pufagida suv yig'ilishi, me'daosti bezi kistasi, o'tkir arterial emboliya, atrioventrikulyar klapan yetishmovchiligi, chov churrasi operatsiyasi, tug'ma astit

3-mashq

1. O'zbek tiliga tarjima qiling

Amputatio digiti, hydrops sacci Iacimalis, exstirpatio uteri, ophthalmopathia externa et interna, phlegmone sacci lacrimalis, amnesia retrograda, hypoxia acuta (chronica), gastrectomia abdominalis, keratoplastica totalis (subtotalis:), psychosis senilis (medicamentosa), anuria renalis (subrenalis), hyperplasia glandularis, rhinoscopia anterior (posterior), myopathia congenita, implantatio abdominalis (superficialis), replantatio manus dextrae, implantatio ovocytii, aliostransplantatio laminae cartilagineae.

2. Lotin tiliga tarjima qiling.

Bachadon amputatsiya, til o'smasi, qin o'smasi, yuqori jag' o'smasi, o'tkir yarali kasallik, surunkali yarali kasallik, bachadon gipoplazivasi, buyrakni ko'chirib o'tkazish, ichak dispepsiyasi, me'dani yorib kirishi, suyakning fibroz displaziyasi, jigar yetishmovchilik sindromi, suyak iligini gipoplaziyasi, buyrak art eriyasining giperplaziyasi, yiringli mioziti, fibrozli mioziti

4-mashq

1. O'zbek tiliga tarjima qiling

Resectio recti, diarrhoea epidemica, emphysema pulmonum, emphysema alveolare, allergia gastrointestinalis, pancreatitis profunda, glaucoma malignum, colitis acuta, pancreatitis acuta, adenoma glandulae thyreoideae toxicum, glossitis atrophica, dacryocystitis chronica, anuria calculosa, dyspepsia toxica, dyspepsia nervosa, dyspepsia hepatica, dyspepsia physiologica, myocarditis diffusa, myocarditis infectiosa, enteropathia exsudativa, encephalitis subacuta, encephalitis allergica, replantatio digiti, autotransplantatio vasculorum.

2. Lotin tiliga tarjima qiling.

Yo'g'on ichak rezeksiyasi, bosh miyaabsessi, o't yo'li diskineziyasi, uchlik nerv nevrologiyasi, lab o'smasi, to'g'ri ichak o'smasi, yuz nervi nevrologiyasi, atrofik jigar

serrozi, portal jigar serrozi, ichak dispepsiyasi, flegmonoz duodenit, tug'ma gidroftalm, orttirilgan gidroftalm, yiringli enterokolit, o'tkir enterokolit, surunkali enterokolit, infeksiyon enterokolit, o'tkir yiringli parametrit, infeksiyoniy toksikoz, o'pka allotransplantatsiyasi

5-mashq

1. O'zbek tiliga tarjima qiling

Abscessus haemorrhagicus, haemorrhagia cerebialis, haemorrhagia pulmonalis, tumor metastaticus, splenomegalia haemolytica, psychosis uraemica, psychosis endogena, dysplasia cerebri polycystosa, hyperaemia arterialis, hyperaemia venosa, hyperaemia medicamentosa, oliguria renalis, leucosis monocytica, leucosis acuta, leucosis chronica, haemophilia renalis, ulcus varicosum, polyneuritis allergica, polyneuritis infectiosa, calculus dentalis, Jipaemia pathologica, lipaemia physiologica, hypoxia exogena, odontoma simplex, odontoma compositum, allotransplantatio renis. enteroragiya, tiflit, diskineziya, distireoz, mioma, nevrorafiya, gisterorafiya, rinoreya, gnatalgiya, urolit, gastroenterokolit, atrofiya, flebolit, parasistit, enterorafiya, ensefalit, sistolitiaz, dakrioadenit, disbakterioz, emfizema, gastroenterologiya, limforeya

II. Quyidagi ma'nolarni beruvchi atamalarni hosil qiling.

Chambar ichakni kesib ochish, ko'richakni kesish, qalqonsimon bezning kuchaygan faoliyati, bezli epiteliy o'zmasi, skelet mushaklarining yallig'lanishi, to'qima yoki butun organism ozuqiamshini buzilishi, ko'z oimasi ichki qavatining yallig'lanishi, yo'g'on va ingichka ichak shilliq qavatining yallig'lanishi, siydik pufagida toshning bo'lishi, ko'z yosh bezining og'rig'l, limfa tugunimng yallig'lanishi.

I. Atamalarni tarkibiga ko' ratalil qiling. Mazmunini tushuntiring
Haematoma, megalodactylia, dactyiomegalia, oligomenorrhoea, splenomeglia, megalosplenia, pneumonectomy, oncologia, seborrhea, lipoma, logopaedia, orthopaedia, xerophthalmia, pathogenesis, microglossia, leucosis, hepatosplenomegalia, paediatrics, parodontopathia, polyarthralgia.

II. Atamalarni lotin tilida yozing

Oligomenoreya, uremiya, gemofiliya, eritrotsit, ortodontiya, leykositoz, nefrit, daktilomegaliya, psixogenniy, ortognatiya, kseroxeyliya, pnevmoliz, seboreya, gemopoez, odontorragiya, lipemiya, iogopediya, psixiatriya, giperemiya, mastit, nefropatiya, nevralkiya, perinefrit

6-mashq

I Atamaiar tarkibini ajrating. Bu o'zakkosh so'zlar uchun umumiy bo'lgan atama

1) bronchostenosis	4) pylorospasmus
Cardiostenosis	Gastrospasmus
Esophagostenosis	Dactylospasmus
Typhlostenosis	Esophagospasmus
Dacryostenosis	Proctospasmus
2) haemarthrosis	5)dermatitis Dermatologus
Arthralgia	Xerodermia Dermatosis
Pan arthritis Arthropathia	Erythrodermia
3) osteosclerosis	6) angiectasia Lymphangioma
Osteotomia Osteolysis	Angiogramma Angiofibroma
osteo	Angiomastosis
osteonecrosis	

elementlarini ajrating. Atamaiar ma'nosim ko'rsating

II. Quyidagi atama elementlaridan atamalarni hosil qilisg. Atama elementlari va atamaiar ma nosini taqqoslang.

Oste- (-oma, -genesis, -plastica, -sclerosis, -necrosis)

Cardi- (-logia, -logus, -lysis, -megalia, -pathia)

Chol(e)- (aemia, -stasis, -lithiasis, -cystitis, -cystogramma)

Stomat- (-it is, -logus, -rrhagia, -scopia, -logia)

-stasis (haem-, galact-, hyp-, lymph-)

-sclerosis (cardi-, oste-, pneum-, arteri-, ather-)

III. Atamalarni tarkibiga ko'ratahlil qiling. Mazmimini tushuntiring

Osteomyelitis, cardiomyopathia, gastroduodenostomia, hypogalactia,

chondrogenesis, otorhinolaryngologia, otoscopia, meningoencephalitis, pyelonephritis, pyelectasia, haemodialysis, macrocephalia, megalcephalia, pericarditis, proctostomia, pylorostenosis, melanoderma

TV. Atamalami lotin tilida yozing

Angiokardiografiya, araxnodaktiliya, endokrinologiya, eritema, ezofagektaziya, fibromioma, keratit, laringospazm, gidrosefaliya, nefropiyelostomiya, parodontoz, periodontit tiffatoniya, giperglikemiya, bradikardiya, dizopiya, giperesteziya, pangisterektomiva, oftalmoplegiya, monodaktiliya, akrofobiya, taxifagiya

7-mashq

1 Atama elementlarim ajrating, atamalar ma'nosini ko'rsating.

Cacerogenus, cardiologia, macrogenia, pneumosclerosis, megalosplema, stomatologus, biopsia, melanoma, xerostomia, pyoderma, bradyphagia, cardiostenosis, proctostomia, pylorospasmus, angiocardioraphia, prognosis, parodontopathia, iipaemia, haemarthrosis, leucocytus, metastasis, oligomenorrhoea, monophobia, oncologia, otoscopia, pyeiotomia, bronchoectasis, diplegia, megalodactylia, xerocheilia, microgenia, paediatra, orthostasis, epigastralgia, cystopyelogramma, cystopyelographia, epidemiologia, ardimegalia, tachycardia, dermatitis, progenia, prognathia, polyuria, polyarthritus, periodontitis, osteonecrosis, glucosuria, panalgia, oligokinesia, vasodilatatio, otorhinolaryngologia, homogenus, heterogenus, hemianopsia, hypotension, hypertension, leucosis, meningitis, nephropyelostomia, myopia, pneumatosis.

2. Quyidagi boshlang'ich atama elementlaridan atamalar hosil qiling.

Cardi-: yurak mushaklarining ateroskleroz natijasida buzilishi, yuyrak oldi xaltasini yallig'lanishi, yurak qon-tomir kasalliklari shifokori, yurak urishinin

tezlashishi, yurak mushaklarini yallig'lanishi

Micr-: mikroskopik tekshiruv uslubi, tilning kichik bo'lishi, me'dani kichik bo'lishi, bosh miyani kichik bo'lishi, pastki jag kichik bo'lishi

Leuc-: leykotsitlarning yorilishi, qonda leykotsitlarning ko'payishi, qonda leykotsitlarning yetishmasligi, leykotsitlarning hosil bo'lishi, siydik tarkibida ko'p miqdorda leykotsitlarning ajralishi

Olig-: siydik ajralishini kamayishi, tug'ma aqliy ojizlik, tish sonining yetishmasligi, qonda shaklli elementlarning yetishmasligi, kamharakatlik

Derm- : terming yallig' lanishi, terini o'rganuvchi fan, turli etiologiyali teri kaslliklarning umumiy nomi, teri kasalliklari vrachi

Arthr-: bo'g'imdagi og'riq, bo'g'imning yallig'lanishi, bir vaqtda bir nechta bo'g'imning yallig' lanishi

Erythr-: qonda eritrotsitlarning ko'payishi, qonda eritrotsitlarning kamayishi, qizil qon tanachalari, eritrotsitlarning hosil bo'lishi

5. Quyidagi ma'nolarni bema'ni atamalarni hosil qiling.

Yurak biopotensiallarini o'lchash, bolalar kasalliklari vrachi, qon tomirlardagi bezarar o'sma, qon tomir devorlarini yallig'lanishi, to'g'ri ichakni pastga tushib qolishi, qon tomirlarni kengayishi, quloqdan qon ketishi, tog' ay usti pardani yallig'lanishi, qonda glyukozani bo'lishi, og'riq qoldirish bilan shug'ullanuvchi wach, bachadonni yorilishi, arterial bosimni pasayishi, embrion taraqqiyotini o'rganuvchi fan, korish qobiliyatini yo'qolishi, monositlarni hosil bo'lishi, siydik ajralishini ko'payishi, terini quruqligi, bachadon bo'shlig'ida yiringning to'planishi, yurak urishini tezlashishi, sutbezlarining rivojlanmasligi, lablarning kattalashuvi, teri kasalliklarini o'rganuvchi tibbiyotbo'limi, siydikda meloninni bo'lishi, tananing distal qismida sezgining ortishi, yog' to'qimasining bezarar

Lotin tilidagi hikmatli so'zlar, maxsus iboralar, maqollar

Ab imo pectore. – **Chin ko'ngildan.**

Ab origine. – **Ibtidosidan.**

Ab ovo. – **asl. Tuxumdan; ibtidosidan.**

Absente aegrotō [consilium]. – **Bemor yo'qligida [konsilium].**

Abusus in Baccho.–**Musallasni suiiste'mol qilish.**

Ad absurdum. – **Bema'ni xulosaga [kelish].**

Ad disputandum. – **Muzokara uchun.**

Ad exemplum. – **Misol uchun.**

Ad hoc. – *asl.* Bunga; mazkur holat uchun.

Ad homīnem. – Odam uchun [moslab].

Ad infinītum. – Cheksiz.

Ad Kalendas Graecas. – *asl.* Yunonlar oy boshigacha; hech qachon.

Ad maximum. – Yuqori darajagacha.

Ad oculos. – Ko‘rish uchun; yaqqol.

Ad opus! –Ishga [kirish]!

Ad rem. – *asl.* Ishga [oid]; maqsadga oid.

Alea jacta est (*Qaysari Rum*). – Qur’a tashlandi.

Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt. – O‘zgarar nuqsoni ko‘zimizni xiralashtiradi, o‘zimizniki esa orqamizda.

Aliis inserviēdo consūmor.–O‘zgalarga xizmat qila yonaman (*shifokorlik timsoli hisoblangan yonayotgan shamchiroqqa hamroh shior*).

Alit aemulatio ingenia. – Musobaqa qobiliyatni rivojlantiradi.

Alma-mater. – Boquvchi ona (*oliy o‘quv yurti haqida*).

Alter ego. – Ikkinchi men; yaqin do‘st va sherik; mening o‘xshashim.

Amantes - amentes. – Oshiqlar - beboshlar.

Amantium irae amōris integratio est. – Oshiqlar g‘azablanishi- ishqning qaytishi.

Amat victoria curam. – Intilganga tole yor.

Amīci - fures tempōris. – Do‘stlar - vaqt og‘rilari.

Amīcus certus in re incerta cernitur.–Sodiq do‘st musibatda bilinadi.

Amīcus Plato, sed magis amīca veritas (*Arastu*). – Aflotun [menga] do‘st, lekin haqiqat ustunroq.

Amor et tussis non celātur. – Sevgi va yo‘talni yashirib bo‘lmaydi.

Amōre, more, ore, re probantur amicitiae. – Sevgi, xulq, so‘z, ish bilan sinaladi do‘stlik.

Amor non est medicabilis herbis. – Muhabbat giyohlar bilan davolanmaydi.

Anamnēsis morbi. – Kasallik haqida ma’lumot.

Anamnēsis vitae. – Hayot haqida ma’lumot.

Aquīla non captat muscas. – Burgut pashshalarni ovlamaydi.

Arbor vitae. – Hayot daraxti.

Ars longa, vita brevis. – Sanʼat boqiy, umr qisqa.

Arte et humanitāte, labōre et scientia. – Sanʼat va insoniylik bilan, mehnat va ilm bilan.

Artefactum. – Artefakt; organizmga qandaydir taʼsirotdan soʻng yuzaga kelgan, organizm uchun nomuvofiq hosila yoki jarayon.

Asinus asinōrum in saecūla saeculōrum. – Eshaklar eshagi abadulabad.

Audentus fortūna juvat.–Jasurlarga taqdir koʻmaklashadi.

Audiātur et altēra pars. – Boshqa tomoni ham eshitilsin.

Aurea mediocrītas (*Goratsiy*). – Oltin moʻtadil.

Ausculata et perpende. – Tingla va chamala.

Aut Caesar, aut nihil. – Yo Qaysari Rum, yo hech kim [boʻlmoq].

Aut vincēre, aut mori. – Yo yengmoq, yo oʻlmoq.

Avis rara. – Kamyob qush; kamyob narsa.

Barba non facit philosophum. – Soqol faylasufni yasamaydi.

Bene dignoscitur, bene curatur. – Yaxshi aniqlangan yaxshi davolanadi.

Bis dat, qui cito dat. – Tezda bergangina ikki marta beradi.

Caecus non judicat de colōre. – Koʻr rang haqida mulohaza qilmaydi.

Carpe diem (*Goratsiy*). – *asl.* Kunni il; fursatdan foydalan.

Casus belli. – Urush [eʻlon qilish] uchun [rasmiy] sabab.

Casus extraordinarius. – Gʻayrioddiy holat.

Casus ordinarius. – Oddiy holat.

Cave!–Ehtiyot boʻl!

Cedant arma togae. – *asl.* Qurol toga oldida chekinsin; urush tinchlik oldida chekinsin.

Chirurgiae effectus inter omnes medicīne partes evidentissimus est (*Sels*). – Jarrohlik samarasi barcha tibbiyot boʻlimlari ichida eng sezilarli.

Circulus vitiōsus. – *asl.* Illatli aylana; o‘zi isbot talab qilinadigan narsa bilan boshqa narsani isbotlashga urinish; chorasiz ahvol.

Citius, altius, fortius. – Tezroq, balandroq, kuchliroq (*olimpiya medallari shiori*).

Cito! – Tezda!

Cogito, ergo sum (*Dekart*). – Fikrlayman, demak mavjudman.

[Cognitio] a posteriori. – Tajriba asosida [bilish].

[Cognitio] a priori. – Tajribadan holi [bilish].

Conditio sine qua non.–Qat’iy shart.

Conscientia mille testes. – Vijdon mingta guvohga ega.

Consensus omnium. – Barchaning roziligi.

Consuetudo est altera natura. – Odat - ikkinchi tabiat.

Contra principia negantem disputari non potest. – Tub vaziyatlarni inkor etuvchi bilan bahslashib bo‘lmaydi.

Contra spem. – Umidga qarshi.

Contra vim mortis non est medicamen in hortis. – Ajal qudratiga qarshi bog‘larda meva yo‘q (*«Salerno sog‘liq kodedsi»dan*).

Contraria contrariis curantur. – Zid ziddi bilan davolanadi (*allopatiya ko‘hna prinsipi*).

Copia verbōrum. – Ezmalik.

Corpus sine spiritu cadaver est. – Qalbsiz tana jasaddir.

Cui prodest. –Kimga foyda?

Cum grano salis. – *asl.* Bir chimdim tuz bilan; zaharxanda.

Curriculum vitae. – Hayot yo‘li; tarjimai hol.

D. D. D. = Dat. Dicit. Dedicat.–In‘om qiladi. Bag‘shida qiladi. Hurmat qiladi (*hadyanoma*).

Debes, ergo potes. – Majbursan, demak qila olasan.

De facto. – De-fakto; aslida.

De gustibus non est disputandum.–Did to‘g‘risida bahslashilmaydi.

De jure. – De-yure; huquqiy jihatdan.

De lingua stulta veniunt incommoda multa. – Ahmoq tilni deb ko‘plab ko‘ngilsizliklar sodir bo‘ladi.

De mortuis aut bene, aut nihil. – Murdalar haqida yoki yaxshi, yoki hech nima [gapirish kerak].

Desiderāta. – Dezideratlar; istaklar; kolleksiyani to‘ldirish uchun zaruriy ashyolar.

Diagnōsis bona - curatio bona. – Durust tashxis - durust davo.

Diagnōsis ex juvantibus. – Yordamchi vositalar asosidagi tashxis.

Diagnōsis ex observatiōne. – Kuzatish asosidagi tashxis.

Dictum - factum. – Aytildi - qilindi.

Dies diem docet. – Kun kunni o‘rgatadi.

Divide et impēra. – Taqsimla va hukmron qil.

Dixi et animam levāvi. – Izhoret dim va ruhim yengil tortdi.

Docendo discimus. – O‘rgatib [o‘zimiz] o‘rganamiz.

Doctrīna multiplex, veritas una. – Ta‘limotlar turli-tuman, haqiqat yagona.

Dōnec eris felix, multos numerabis amicos. – Baxtli ekansan, do‘stlaringning soni ko‘p.

Donum auctoris. – Muallif in’omi.

Dosis pro cursu. – Davolanish kursi dozasi.

Dosis pro die. – Kunlik doza, sutkalik doza.

Dosis pro dosi. – Bir martalik doza.

Do, ut des. – Berdim, berishing uchun.

Dr. med. = Doctor medicinae. – Tibbiyot doktori.

Dum spiro, spero. – Nafas olar ekanman, umid qilaman.

Dum viris annique sinunt, tolerate labores (*Ovidiy*). – Kuching va yoshing ruxsat berar ekan, mehnat qil.

Dura lex, sed lex. – Qonun qattiq, lekin bu qonun.

Dura necessitas. – Qattiq zarurat.

Edimus, ut vivamus, non vivimus, ut edamus. – Yeymiz, yashash uchun, yashamaymiz, yeyish uchun.

Enumerát milés vúlnera, pástor ovés. –Askar yaralarini sanaydi, cho‘pon qo‘ylarini.

Eo ipso. – Shuning bilan.

Errāre humānum est. – Yanglishish insonga xos.

Error fundamentalis. – Asosiy yanglish.

Eruditio aspēra optīma est.–Qat‘iy ta‘lim - eng maqbul.

Est modus in rebus (*Goratsiy*). – Har narsaning meyori bor.

Est rerum omnium magister usus. – Tajriba barchaga muallim.

Etc. = et c(a)etēra. – Va hokazo.

Ex cathedra. – *asl.* Minbardan; qat‘iy ishonch bilan; rasmiy vaziyatda; *ist.* shubhasiz.

Ex libris. – [Falonchining] kitoblaridan.

Ex necessitāte. – Zaruratdan.

Ex nihilo nihil fit. – Hech narsadan hech narsa [hosil bo‘lmaydi].

Ex officio. – Majburiyatdan.

Ex promptu. – Tayyorgarliksiz.

Ex tempōre. – Kerakli paytda; ehtiyojga qarab.

Ex ungue leōnem. – Arslonni tirnog‘idan [tanishadi].

Exempli causa. – Masalan.

Exītus letalis. – Oqibati o‘lim.

Experimentum crucis. – *asl.* Xochli tamg‘a; hal qiuvchi tajriba.

Fac et spera! – Yarat va umid qil!

Fac simīle. – *asl.* O‘xshatib qil; faksimile; qo‘lyozma, hujjat yoki imzoning aynan tiklangan nusxasi; imzodan olingan klishe.

Facies Hippocratiċa. – Buqrot yuzi; o‘layotgan yuzi.

Facīle omnes, cum valēmus, recta consilia aegrōtis damus. – Barchamiz, sog‘ligimizda, kasalga to‘g‘ri maslahatni oson bera olamiz.

Féci, quod potuí, faciánt melióra poténtes. – Qo‘limdan kelganini qildim, kim uddalasa, yaxshiroq qilsin.

Ferro igníque. – *asl.* Temir va otash bilan; shafqatsizlik bilan.

Festīna lente. – *asl.* Sekin shoshil.

Fiat lux. – Bor bo‘lsin nur.

Fide, sed cui fidas, vide. – Ishon, lekin ishonganingga qara.

Finis corōnat opus.–Mehnatmahsuli rag‘batlantiradi.

Gratis. – Tekinga.

Gúttā cavát lapidém, non ví, sed saépe cadéndo (*Ovidiy*). – Tomchi toshni kuch bilan emas, balki takroriy tushishi bilan teshadi.

Habent sua fata libelli. – Kitoblar ham o‘z ixtiyoriga ega.

Habītus aegrōti. – Bemor ko‘rinishi.

Haurit aquam cribro, qui studet sine libro. – Suvni g‘alvir bilan olmoqdir, kitobsiz o‘rganish.

Hic locus est, ubi mors gaudet succurrere vitae. – Bu yer - o‘lim hayotga yordam beradigan joydir (*anatomik teatr*).

Hic mortui vivunt, hic muti loquuntur. – Bunda o‘liklar yashaydi, bunda soqovlar so‘ylaydi (*qadimiy kutubxonadagi yozuv*).

Homīnis est errare, insipientis perseverāre. – Insonga yanglishish, ahmoqqa [o‘zining xatolariga] qaysarlik qilish xos.

Homo est mundi pars (*Sitseron*). – Inson - dunyoning bir qismi.

Homo sapiens. – Idrokli odam; odam jonivorlar olamida ongli jonzot sifatida.

Homo sum, humāni nihil a me aliēnum puto (*Terentsiy*). – Insonman, insoniylikning hech qaysi xislati menga begona emas.

Honōris causa. – *asl.* Hurmat sababli; xizmatiga yarasha; dissertatsiya himoyasisiz ilmiy daraja berish.

Hostium munĕra non munĕra. – Dushmanlar tortig‘i tortiq emas.

Hygiēna amīca valetudīnis. – Gigiena - sog‘liqning dugonasi.

Ignorantia non est argumentum.–Bilmaslik bahona bo‘la olmaydi.

Ignōti nulla curatio morbi. – Aniqlanmagan kasallikni davolab bo‘lmaydi.

In absentia. – Yo‘qligida.

In abstracto. – Mavhum tarzda.

In brevi. – Qisqasi.

In compacto. – Ixcham tarzda.

In concreto. – Muayyan tarzda.

In corpore. – To‘liq tarkibda.

In dubio. – Shubha ostida.

In extenso. – Tamomila.

In medias res. – Ishning mohiyati.

In pleno. – To‘liq tarkibda.

In saecula saeculōrum. – Abadulabadga.

In scientia naturali principia observationibus confirmari debent (*Linney*). – Tabiiy fanda qarashlar kuzatishlar bilan tasdiqlanishi kerak.

In situ. – Joyida; joylashish joyida.

In spe. – Umidida.

In statu nascendi. – Yuzaga kelish holatida; hosil bo‘lish paytida.

In statu praesenti. – Ayni paytdagi holatida.

In statu, quo ante. – Avvalgi holatida.

In summa. – Pirovardida.

In toto. – Umuman olganda.

In vestimentis non est sapientia mentis. – Bilim kiyimda [namoyon] emas.

In vitro.–Shishada; probirkada (*laboratoriyada ilmiy tajriba*).

In vivo. – Jonivorda; tirik organizmda.

Indicatio causalis. – Sababli ko‘rsatma (*kasallik sababini bartaraf etmoq*).

Indicatio vitalis. – Hayotiy ko‘rsatma (*o‘lim xavfini bartaraf etmoq*).

Inter arma silent leges (*Sitseron*). – Qurollar qurshovida qonun jim qoladi.

Inter collegas [colloquium]. – Hamkasblar orasida [suhbat].

Invia est in medicina via sine lingua Latina.– Tibbiyotga yo‘l yo‘q lotin tilisiz.

Ipsa scientia potestas est (*F. Bekon*).–Bilim kuchdir.

Ira furor brevis est. – Jahl - qisqa muddatli jinnilik.

Labor corpus firmat.– Mehnat tanani chiniqtiradi.

Laborēmus! – Mehnat qilamiz!

Labor omnia vincit (*Vergiliy*). – Mehnat barcha ustdan g'alaba qozaonadi.

Lapsus calāmi. – Qalam xatosi; xatdagi xato.

Lapsus linguae. – Til xatosi; gapdagi xato.

Lapsus memoriae. – Xotira xatosi; faromushxotirlik.

Lege artis. – San'at (fan, texnologiya) qoidasi bo'yicha.

Littēra scripta manet. – *asl.* Yozilgan xat qoladi.

Loc. cit. = Loco citato.–Sitata parchasida.

Locus minōris resistentiae. – Eng kam qarshilik joyi.

Mala herba cito crescit. – Begona o't tez o'sadi.

Manu scriptum. – *asl.* Qo'lyozma; manuskript.

Mea culpa, mea maxīma culpa. – Mening aybim, mening katta aybim.

Medīca mente, non medicamentis. – Aql bilan davola, dori bilan emas.

Medicamenta heroīca in manu imperīti sunt, ut gladius in dextra [manu] furiōsi. –

Malakasizning qo'lidagi kuchli dori, jinnining o'ng [qo'l] idagi qurol kabi.

Medīce, cura aegrōtum, sed non morbum. – Shifokor, kasalni davola, kasallikni emas.

Medīce, cura te ipsum. – Shifokor, sen o'zingni davola.

Medici, si omnibus morbis mederi possent, felicissimi essent hominum. –

Shifokorlar barcha kasalliklarni davolay olishganlarida, odamlardan eng baxtlisi bo'lar edilar.

Medicina fructuosior ars nulla (*Pliniy*). – Tibbiyotdan unumliroq san'at yo'q.

Medicīna soror philosophiae (*Demokrit*). – Tibbiyot - falsafa singlisi.

Medicus amicus etservus aegrotorum est. –Shifokor bemorning ham do'sti, ham qulidir.

Medīcus nihil aliud est, quam anīmi consolatio (*Petroniy*). – Shifokor - faqat ko‘ngilga taskindan ko‘ra o‘zga narsadir.

Medīcus philosophus est; non enim multa est inter sapientiam et medicinam differentia (*Buqrot*). – Shifokor faylasufdir; axir donishmandlik va tabobat o‘rtasida katta farq yo‘q.

Memento mori. – O‘limni yodda tut.

Mens sana in corpore sano bonum magnum est (*Yuvenal*). – Sog‘ tanda sog‘lom aql - buyuk ezgulik.

Modus vivendi. – Yashash tarzi.

Mollities corpus debilitat (*Linney*). – Noziklik tanani bo‘shashtiradi.

Morbi non eloquentia, sed remediis curantur (*Sels*). – Kasalliklar notiqlik bilan emas, balki dorilar bilan davolanadi.

Multi multa sciunt, nemo omnia. – Ko‘plar ko‘pni biladi, barchasini - hech kim.

Multum vinum bibere, non diu vivere. – Ko‘p sharob ichmoq - erta hayotdan kechmoq.

Mutatis mutandis. – O‘zgarishi kerak bo‘lgan narsani o‘zgartirib.

Natūra arte adjūta interdum facit miracūla (*Linney*). – Tabiat san‘at yordamida ba‘zida mo‘jiza yaratadi.

Natūra incipit, ars dirigit, usus perficit. – Tabiat boshlaydi, san‘at yo‘naltiradi, mahorat mukammallashtiradi.

Natūra rerum. – Narsalar tabiati.

Natūra sanat, medīcus curat morbos (*Buqrot*). – Tabiat sog‘lomlashtiradi, shifokor kasallikni davolaydi.

Naturalia non sunt turpia (*Sels*). – Tabiiylik beo‘xshov emas.

Natūram mutāre difficīle est (*Seneka*). – Tabiatni o‘zgartirish qiyin.

Ne quid nimis! – Hech qanaday ortiqchalik!

Nec plus ultra. – Boshqa iloji yo‘q; iloji boricha; eng a‘lo.

Nec quisquam melior medicus, quam fidus amīcus. – A‘lo shifokor yo‘q, sodiq do‘stdan boshqa.

Nemo iudex in causa sua. – Hech kim qozi emas o‘ziga kelganda.

Nemo sapiens nisi patiens. – Hech kim donish emas bardosh bermasa.

Nihil aeque sanitatem impedit, quam remedium crebra mutatio (*Seneka*). – Hech nima sog‘liqqa xalaqit bermaydi, tez-tez dorilarni o‘zgartirishchalik.

Nihil fit sine ratione sufficienti (*Lomonosov*). – Hech nima yetarli asossiz qilinmaydi.

Nihil pathologicum.–Patologik hech nima.

Nihil supra. – Ortiqcha hech nima.

Nil (nihil) admirari. – Hayratlanarli hech nima.

Nil desperandum.–Umidsizlikka tushma.

Noli me tangere. – Menga tegmang.

Nomen est omen. – Ism - timsoldir.

Nomina sunt odiosa. – *asl.* Ismlar manfur; nom bermaylik.

Non bis in idem. – *asl.* Xuddi o‘shanga ikki marta emas.

Non curatur, qui curat.–Davolanmas, g‘amda bo‘lsa.

Non est vivere, sed valere vita.–Hayotyashash uchun emas, balki kuchli bo‘lish uchun.

Non licet! – Nojoiz!

Non multa, sed multum. – *asl.* Ko‘p emas, lekin ko‘p; oz so‘yla - soz so‘yla.

Non numeranda, sed ponderanda argumenta.–Dalillar soni bilan emas, balki sifati bilan.

Non omnis error stultitia est. – Har bir xato ham ahmoqlik emas.

Non progredi est regredi. – Olg‘a bormaslik - chekinmoqlikdir.

Non quaerit aeger medicum eloquentem, sed sanantem. – Bemor notiq shifokorni emas, balki davolovchini izlaydi.

Non scholae, sed vitae discimus. – Maktab uchun emas, balki hayot uchun ta‘lim olamiz.

Nosce te ipsum (*Suqrot*).–O‘zingni angla (*Qadimgi Yunonistonda Delfi orakuliibodatxonasi*dagi hamda ko‘hna anatomik teatrlar frontonidagi yozuv).

NB! = Nota bene! – Yaxshi tushun! (*kitoblar va hujjatlar hoshiyalaridagi yozuv*).

Nulla aetas ad discendum sera.– Hech qaysi yosh ta’lim olish uchun kech emas.

Nulla dies sine linea. – *asl.*Hech qaysi kun chiziqsiz o‘tmaydi; hech qaysi kun mashg‘ulotsiz o‘tmaydi.

Nulla regūla sine exceptiōne.–Hech qaysi qoida istisnosiz emas.

O magna vis veritātis!(*Sitseron*). – Haqiqatning oh buyuk kuchi!

O tempōra, o mores! (*Sitseron*). – Oh zamonlar, oh urflar!

Officium medīci est, ut tuto, ut celerīter, ut jucunde sanet.–Shifokor burchi - xavfsiz, tezkor, yoqimli davolashdir.

Omne nimium nocet. – Har birhaddan ziyodlik ziyon.

Omne principium difficīle. – Har ish boshi qiyin.

Omnia mea mecum porto (*Yunon donishmandi Biant*). – Barcha narsamni o‘zim bilan olib yuraman; insonning asl boyligi - uning ichki qadr-qimmat.

Omnia praeclāra rara (*Sitseron*).–Barcha ajoyibot kamyob.

Omnis ars natūrae imitatio est (*Seneka*). – Har bir san’at tabiatga taqliddir.

Omnium artium medicīna nobilissīma [est]. – Barcha san’atlar ichida tibbiyot eng olijanobi.

Opĕra et studio.–Mehnat va intilish bilan.

Optima est legum interpretes consuetudo. –Qonunning eng yaxshi tahlili - an’ana.

Optimum medicamentum quies est (*Sels*). – A’lo dori vositasi - oromdir.

Oratio medicus est. – Til shifokordir.

Otium post negotium. – Ishdan keyingi hordiq.

Pacta servanda sunt.–Shartnomaga amal qilish kerak.

Per aspĕra, ad astra. – Mashaqqatlar orqali yulduzlar sari.

Per os. – Og‘iz orqali.

Per rectum. – To‘g‘ri ichak orqali.

Per risum multum cognoscīmus stultum. – Ko‘p kulgandan ahmoqni bilamiz.

Per scientiam ad salūtem aegrōti. – Bilim orqali bemor sog‘ligi tomon.

Per vagīnam. – Qin orqali.

Per vias naturales. – Tabiiy yo‘l orqali [tug‘ruq].

Periculum in mora! – Xatar kechikishda!

Perpetuum mobile.–Abadiy motor.

Persōna grata. – Rasmiy vakil; ishonchli diplomatik namoyonda; alohida sharoitda bo‘lgan shaxs.

Persōna non grata.–Mamlakat uchun nomaqbul diplomatik namoyonda; nomaqbul shaxs.

Pia desideria. – Ezgu tilaklar.

Pigritia mater vitiōrum. – Bekorchilik - illatlar onasi.

Plenus venter non studet libenter. – To‘q qorin xohlamasdan o‘qiydi.

Plus honōris est aliēna vera agnoscere, quam sua falsa tuēri (*Lomonosov*). – O‘zyolg‘onini himoyalamoqqa nisbatan, o‘zganing haqiqatini tan olmoq sharafliroq.

Pollīce verso.–Bosh barmoqni tushira (*yaralangan gladiator o‘ldirilishini talab qilish uchun Rim sirki tomoshabinlari ishorasi*).

Post factum. – *asl.* Voqeadan keyin.

Post factum nullum consilium. – Voqeadan keyin hech qanday maslahat kerak emas.

Post hoc non est propter hoc.–Bundan keyin, lekin buning natijasida emas.

Post mortem. – O‘limdan keyingi.

Post mortem medicīna. – O‘limdan keyingi davo.

Post partum. – Tug‘ruqdan keyin.

P.S. = Post scriptum. – *asl.* Xatdan keyingi; postskriptum; xatga qo‘shimcha.

Praesente medico nihil nocet. – Shifokor huzurida hech nima ziyonyetkazmaydi.

Primum nōli nocere (*Buqrot*). – Avvalambor, ziyonetkazma.

Primus inter pares. – Tenglar ichida birinchi.

Pro analo‘ci. – Tahlil uchun.

Pro auctōre seu pro me. – Muallif uchun yoki men uchun (*shifokor o‘zi uchun retsept yozganda*).

Pro diagnōsi. – Tashxis uchun.

Pro domo sua. – *asl.* O‘z uyi uchun; o‘zi xususida; o‘z manfaatlari himoyasi uchun.

Pro et contra. – *asl.* Uchun va qarshi.

Pro forma. – *asl.*Shakl uchun; rasmiyatchilik.

Pro memoria. – Xotira uchun.

Pro narcōsi.–Narkoz uchun.

Pro usu externo (interno). – Sirtga (ichga) qo‘llash uchun.

Procul ex oculis, procul ex mente. – Ko‘zdan yo‘qol, xayoldan yo‘qol.

Prognosis optīma (pessima). – Ijobiy (salbiy) bashorat.

Propria manu. – O‘z qo‘li bilan.

Qualis rex, talis grex.–Qanaqa qirol, shunaqa olomon.

Qualis vir, talis oratio.–Qanaqa er, shunaqa der.

Qualis vita, finis ita.–Qanaqa hayot, shunaqa vafot.

Qui bene interrōgat, bene dignoscit; qui bene dignoscit, bene curat. – Kim yaxshi surishtirsa, yaxshi tashxis qo‘yadi; kim yaxshi tashxis qo‘ysa, yaxshi davolaydi.

Qui bibit immodīce vina, venēna bibit. – Kim meyorsiz may ichsa, og‘u ichar.

Quod licet Jovi, non licet bovi.–*asl.*Yupiterga mumkin bo‘lgan, buqaga mumkin emas; kattalarga mumkin bo‘lgan hamma narsa ham kichiklarga mumkin emas.

Quot capita, tot sensus. – Qancha bosh, shuncha aql.

Quot homīnes, tot sententiae.–Qancha odam, shuncha fikr.

Radīces litterārum amārae sunt, fructus dulces. – Ta’limot o‘zagi achchiq, mevasi shirin.

Rara temporum felicitas, ubi quae velis sentīre et quae sentias dicere licet. – Nimaniki xohlasang, o‘ylash, nimaniki o‘ylasang, so‘zlash mumkin bo‘lgan baxtli onlaring kamdan kam.

Ratio medendi. – Davolash usuli.

Re, non verbis. – Amalda, so‘zda emas.

Repetitio est mater studiōrum. – Takrorlash - ilm onasi.

Res loquūtur ipsa (*Sitseron*).–Ishning o‘zi gapiryapti.

Respīce finem! – Oxirini (natijani) inobatga ol!

Restitutio ad intēgrum.–Tiklanish butunlikda.

Rubor, tumor, calor, dolor et functio laesa. – Qizarish, shish, harorat, og‘riq va faoliyat buzilishi(*yallig‘lanish klinik belgilari*).

Salus aegrōti suprema lex medicōrum.–Bemor sog‘ayishi - shifokorlar oliy qonuni.

Salus popūli - suprema lex (*Sitseron*). – Xalq manfaati - oliy qonun.

Sancta sanctōrum. – *asl.* Muqaddaslar muqaddasi.

Sapēre aude, incīpe! – Donolikka intil, boshla!

Sapienti sat.–Oqil uchun yetar.

Scientia potentia est. – Bilim kuchdir.

Sémper avárus egét. - Xasis doim muhtoj.

Senectus insanabīlis morbus est (*Seneka*). – Qarilik bedavo kasallikdir.

Sensu largo. – Keng ma’noda.

Sensu stricto. – Tor ma’noda.

Sermo est imāgo anīmi. – Nutq - ko‘ngil surati.

Sero (tarde) venientibus - ossa.–Kech kelguvchilarga - suyaklar.

Si juvātur, natura laudātur, si non juvātur, medicus accusātur. – Yordam bersa, tabiatni maqtashadi, yordam bermasa, shifokorni ayblashadi.

Si vir es atque vires, cape vires et cape vi res (*Lomonosov*). – Gar sen erkak va quvvatda, kuch to‘pla va narsalarni (tabiatni) egalla.

Sic transit gloria mundi.–Olam dovrug‘i shunday o‘tadi.

Simīle semper parit simīle (*Linney*). – O‘xshash doim monandini yaratadi.

Similia similibus curantur. – O‘xshash monandi bilan davolanadi (*gomeopatiya prinsipi*).

Sine causa. – Besabab.

Sine cura. – *asl.* Beg‘am; mehnat talab etilmaydigan serdaromad ish.

Sine dubio. – Begumon.

Sine ira et studio (*Tatsit*). – G‘azab va ishtiyoqsiz; taxminlarga asoslanmagan mulohaza.

Sine spe. – Noumid.

Situs viscerum inversus. – Ichki a'zolarning teskari joylashishi.

Sol lucet omnibus. – Quyosh barchaga porlaydi.

Spes vana.–Behuda umid.

Statim. – Darhol.

Status communis. – Umumiy ahvoli.

Status idem seu status quo [ante]*qarang*Status quo.–O'sha ahvol yoki oldingi ahvol.

Status localis. – Mahalliy ahvoli.

Status naturalis. – Tabiiy ahvoli.

Status praesens aegrōti. – Bemorning hozirgi ahvoli.

Status quo. – Mavjud ahvoli.

Stultōrum infinītus est. - Ahmoqlar soni cheksiz.

Sub operatiōne. – Operatsiyada.

Sui genēris.–O'ziga xos.

Summum bonum cumulātur ex integritāte corpōris et ex mentis ratiōne perfecta (*Sitseron*). – Oliy saodat jismoniy va aqliy salomatlikda erishiladi.

Summum bonum medicīnae sanītas. – Tibbiyotning oliy manfaati - sog'liqda.

Suum cuique.–Har kimniki o'ziga.

Tabula rasa. – *asl*. Siyqa taxta; tegilmagan allanima.

Te homīnem esse memento. – Insonligingni esda tut.

Témpora mútantúr et nós mutámur in íllis (*Ovidiy*). – Zamonlar o'zgaradi, ular bilan biz ham o'zgaramiz.

Tempus vulnēra sanat. – Vaqt yaralarni davolaydi.

Terra incognīta. – *asl*. Noma'lum yer; noma'lum bilim sohasi.

Tertium non datur.–*asl*. Uchinchisi berilmagan; ikkisidan biri.

Tertius gaudens. – *asl*. Uchinci quvnoq; ikki kishining kurashidan foyda oluvchi uchinchishaxs.

Theoria cum praxi. – Nazariya amaliyot bilan (*shior*).

Timeo Danaos et dona ferentes.–Hadyalar olib keluvchi danayliklardan qoʻrqaman.

Tres faciunt collegium. – Uchtasi uyushmani hosil qiladi.

Tuto, cito, jucunde [curare]. – Xavfsiz, tez, yoqimli [davolash].

Ubi concordia - ibi victoria.–Qayerda yakdillik - u yerda gʻalaba.

Ubi facta loquuntur, non opus est verbis. – Qayerda dalillar gapirsa, soʻzga hojat yoʻq.

Ubi mel, ibi fel. – *asl.* Qayerda asal, u yerda zarda.

Ubi pus, ibi evacuayoki Ubi pus, ibi incisio.–Qayerda yiring, u yerni boʻshat yoki Qayerda yiring, u yerni kes.

Ultima ratio. – Yakunlovchi sabab.

Ultimum refugium. – Soʻnggi boshpana.

Una hirundo non facit ver. – Bitta qaldirgʻoch bahor olib kelmaydi.

Usus est optimus magister. – Tajriba eng yaxshi ustozdir.

Vade mecum yoki Vade cum me. – *asl.* Men bilan yur; yoʻlkoʻrsatkich, maʼlumotnoma.

Vale!–Omon boʻl, xayr!

Valetudo bonum optimum. – Sogʻliq eng oliy saodatdir.

Vanitas vanitatum et omnia vanitas. – Behudadan-behuda va turlicha behudalik.

Veni, vidi, vici (*Qaysari Rum*). – Keldim, koʻrdim, yengdim.

Venterem nimis replere nocet (Sels). – Qorinni ortiqcha toʻldirish ziyon.

Verba magistri.–Ustoz soʻzi; obroʻli odam soʻzi.

Verba volant, scripta manent.–Soʻzlar uchib ketadi, yozuv qoladi.

Veto! – Taqiqlayman!

Viribus unĭtis. – Birlashgan kuchlar bilan.

Vis a tergo. – Orqadan taʼsir etuvchi kuch (*masalan, yurak ishi natijasida qon oqimining tezlashishi*).

Vis legis. – Qonun kuchi.

Vis medicatrix naturae. – Tabiatning shifobaxsh kuchi.

Vita brevis, ars longa, tempus praeceps, experimentum periculosum, iudicium difficile (*Buqrot*). – Umr qisqa, san'at boqiy, vaziyat o'tkinchi, tajriba shubhali, mulohaza qiyin.

Vita sine litteris mors est (*Vilyam Garvey*). – Imsiz umr - o'lim.

Vivat pax inter populos. – Yashasin xalqlar o'rtasidagi inoqlik.

Vivere est cogitare (*Sitseron*). – Yashamoq fikrlamoq demakdir.

Vivere memento. – Yashashni esda tut.

Vivere militare est (*Seneka*). – Yashamoq kurashmoq demakdir.

Volens nolens. – Xohlasang xohlamasang.

Volentem ducunt fata, nolentem trahunt. – Taqdir xohlovchini boshlaydi, xohishi yo'qni sudraydi.

Voluntas populi suprēma lex est. – Xalq irodasi - eng ulug' qonun.

Vox clamantis in deserto. – *asl.* Hayqiruvchining cho'ldagi nidosi (*hech kim quloq solmagan gap to'g'risida*).

Vox populi - vox dei. – Xalq ovozi - xudo ovozi.

Vultus est index animi. – Yuz ifodasi - ko'ngil ko'rsatkichi.

Lug'at

A

a, ab (*Abl. bilan*) - ~dan uzoq

abdōmen, ĩnis *n* - qorin

abdominalis, e - qoringa oid

abdūcens, entis - uzoqlashtiruvchi
(*asab tolasi*)

abdūco, ěre 3 - uzoqlashmoq

abductor, ōris *m* - uzoqlashtiruvchi
(*mushak*)

ablatio, ōnis *f* - olib tashlash, ko'chib
tushish, ablyatsiya

abortus, us *m* - bola tashlash, abort

abscessus, us *m* -yiring bog'lagan
yara, chipqon, abscess

absens, entis - mavjud emas

absentia, ae *f* - mavjud emaslik

absque (*Abl. bilan*) - ~dan uzoqda,
~siz

abstractus, a, um -mavhum, abstrakt

ac - va, hamda

academia, ae *f* - akademiya

accessorius, a, um - qo'shimcha

accidentalıs, e - tasodifiy, ikkinchi
darajali

accumulatio, ōnis *f* - to'plash

accūso, āre 1 - ayblamoq

acetabūlum, i *n* - quymuch kosasi

acetylsalicylicus, a, um -
atsetilsalitsilat

Achilles, is *m* - Axill (*yunon
qahramoni*)

acīdum, i *n* - kislota

acquisītus, a, um -orttirilgan

acromialis, e - akromionga oid

acromion, i *n* - akromion

actio, ōnis *f* -harakatlanish

activātus, a, um - faollashgan

actus, us *m* -harakat, ta'sir, akt

acusticus, a, um – tovush beruvchi

acūtus, a, um - o'tkir

ad (*Acc. bilan*) - ~ga, uchun

addo, ěre 3 - qo'shmoq

adductor, ōris *m* - yaqinlashtiruvchi
(*mushak*)

adhibeo, ěre 2 - qo'llamoq

adipōsus, a, um - yog'li, yog'ga oid

adītus, us *m* - kirish

adjūto, āre 1 -ko'maklashmoq,
yordam bermoq

adjūvans, antis -ko'makchi,
yordamchi

adjūvo, āre 1 - yordamlashmoq

adminiculum, i *n* - tirkagich

adōnis, ĩdis *m, f* -sug'uro't

adonisīdum, i *n* - adonizid

adrenalīnum, i *n* - adrenalin

adultus, a, um - voyaga yetgan,
balog'atga yetgan

adventitius, a, um - biriktiruvchi to‘qimali, adventitsial	agnosco, ěre 3 -tan olmoq, rozi bo‘lmoq
aeger, gra, grum - bemor, kasal, xasta, betob	ala, ae <i>f</i> - qanot
aeger, gri <i>m</i> - bemor, kasal	alaris, e - qanotga oid
aegrōtus, a, um - kasallangan, xastalangan	albūmen, ĩnis <i>n</i> - oqsil
aemulatio, ōnis <i>f</i> - bellashish	albus, a, um - oq
aequalis, e - teng, baravar	alcōhol, olis <i>n</i> -alkogol
aeque - teng ravishda, bir xil	alcoholicus, a, um - alkogolli
aēr, aēris <i>m</i> - havo	alea, ae <i>f</i> - qur’a
aērōnum, i <i>n</i> - aeron	aliēnus, a, um - begona
Aesculapius, i <i>m</i> - asklepiy(<i>tabobat san’ati ma’budi</i>)	alimentarius, a, um - oziq-ovqatga oid, alimantar
aetas, ātis <i>f</i> -yosh	alius, a, ud - boshqa, o‘zga
aeternus, a, um - abadiy	allergicus, a, um - allergik
aether, ěris <i>m</i> - efir	alo, ere 3 -parvarish qilmoq, tayanch bo‘lmoq
aethereus, a, um - efirli	aloĕ, ěs <i>f</i> - aloe, sabur
aethylicus, a, um - etilli	alopecia, ae <i>f</i> - alopetsiya
aethylum, i <i>n</i> - etil	alter, ěra, ěrum - ikkisidan biri, ikkinchi, boshqa
aethylmorphīnum, i <i>n</i> - etilmorfin	alternans, antis -navbatlanadigan, o‘zgaruvchan
aēvītum, i <i>n</i> - aevit	althaea, ae <i>f</i> -gulxayri
affĕrens, entis - olib keluvchi, afferent (markazga intiluvchi)	altus, a, um - baland
affĕro, afferre - olib kelmoq	alūmen, ĩnis <i>n</i> - achchiqtosh (<i>aluminium-kaliyli</i>)
agger, ěris <i>m</i> -to‘p	alveolaris, e - alveolaga oid
aggregātum, i <i>n</i> - to‘planma	alveōlus, i <i>m</i> - katakcha, alveola
agĭto, āre 1 - 1) harakatga keltirmoq, harakatlantirmoq; 2) chayqatmoq	amabīlis, e - muloyim, yoqimli
	amans, antis - sevuvchi, sevikli

amārus, a, um - achchiq	aneurysma, ātis <i>n</i> - anevrizm
amens, entis - aqlsiz	angioneuroticus, a, um - angionevrotik
amīca, ae <i>f</i> - dugona	angūlus, i <i>m</i> - burchak
amicitia, ae <i>f</i> - do'stlik	anīmus, i <i>m</i> - ruh, qalb; aql
amīcus, i <i>m</i> - do'st	anīsum, i <i>n</i> - arpabodiyon
amidochlorīdum, i <i>n</i> - amidoxlorid	ankylōsis, is <i>f</i> - ankiloz
amidopyrīnum, i <i>n</i> - amidopirin	annus, i <i>m</i> - yil
aminazīnum, i <i>n</i> - aminazin	ansa, ae <i>f</i> - sirtmoq
ammoniātus, a, um - ammiakli	anserinus, a, um - g'ozga oid
amnion, i <i>n</i> - qog'onoq, amnion	ante (<i>Acc. bilan</i>) - ~dan oldin
amo, āre 1 - sevmog	antebrachium, i <i>n</i> - bilak
amor, ōris <i>m</i> - sevgi	anterior, ius - old, oldingi
amorphus, a, um - amorf	anthelminthicus, a, um - gijjaga qarshi
ampicillinum, i <i>n</i> - ampitsillin	anthrax, ācis <i>m</i> - kuydirgi
ampulla, ae <i>f</i> - kengayma, ampula	antiasmithimus, a, um - astmaga qarshi
ampullaris, e - ampular	antibioticum, i <i>n</i> - antibiotik
amputatio, ōnis <i>f</i> - kesib tashlash, amputatsiya	antidōtum, i <i>n</i> - ziddi zahar, antidot
amylium, i <i>n</i> - amil	antisepticus, a, um - antiseptik
amo'lum, i <i>n</i> - kraxmal	antrum, i <i>n</i> - g'or, kavak
ana - teng, ~dan	anūlus, i <i>m</i> - halqa, uzuk
anaethesīnum, i <i>n</i> - anestezin	anus, i <i>m</i> - orqa chiqaruv teshigi, anus
analgīnum, i <i>n</i> - analgin	aorta, ae <i>f</i> - aorta
analīs, e - orqa chiqaruv teshigiga oid, anusga oid	aorticus, a, um - aortaga oid
analo'sis, is <i>f</i> - tahlil	apertūra, ae <i>f</i> - tuynuk, apertura
anamnēsis, is <i>f</i> - xotira, anamnez	apertus, a, um - ochiq
anatomicus, a, um - anatomik	apex, ĩcis <i>m</i> - cho'qqi, oxir
anconeus, a, um - tirsakka oid (<i>mushak</i>)	aphthae, ārum <i>f</i> - aftlar
	apomorphīnum, i <i>n</i> - apomorfin

aponeurōsis, is <i>f</i> - serbar pay, aponevroz	asper, ěra, ěrum -g'adir-budur; qattiqqo'l
appendix, īcis <i>f</i> -ortiq, o'simta, appendiks	asperitas, ātis <i>f</i> - g'adir-budurlik
appetītus, us <i>m</i> - ishtaha	asthenicus, a, um -kuchsiz, astenik
aqua, ae <i>f</i> - suv	astrum, i <i>n</i> - yulduz
aqu(a)eductus, us <i>m</i> - suv yo'li	atheroscleroticus, a, um - aterosklerotik
aquīla, ae <i>f</i> - burgut	atlas, antis <i>m</i> - birinchi bo'yin umurtqasi, atlant
arachnoidea, ae <i>f</i> - o'rgimchak to'ri	atque - va, hamda
arbor, ōris <i>f</i> - daraxt	atrium, i <i>n</i> -dahliz
arcuātus, a, um - ravoqsimon	atrium cordis - yurak bo'lmachasi
arcus, us <i>m</i> - ravoq, yoy	atrocīter - berahm, beshafqat
area, ae <i>f</i> - maydon (<i>doiraviy</i>)	atropīnum, i <i>n</i> - atropin
argumentum, i <i>n</i> - dalil, isbot	auctor, ōris <i>m</i> - muallif
armātus, a, um - qurollangan	audeo, ěre 2 -botinmoq, qaror qilmoq
arnīca, ae <i>f</i> - arnika (<i>o'simlik</i>)	audio, īre 4 - eshitmoq
ar(r)hythmia, ae <i>f</i> - aritmiya	auditīvus, a, um - eshitishga oid
ars, artis <i>f</i> - san'at, fan, hunar, mashg'ulot	audītus, us <i>m</i> - eshitish qobiliyati
arsēnis, ītis <i>m</i> - arsenit	augeo, ěre 2 -ko'paytirmoq, yiriklashtirmoq
artefactum, i <i>n</i> - sun'iy hosila, artefakt	aureus, a, um - tilla rang
arteria, ae <i>f</i> - arteriya	auricūla, ae <i>f</i> - quloqcha, quloq suprasi
arteriōsus, a, um - arterial	auricularis, e - quloqqa oid, quloqsimon
articularis, e - bo'g'imga oid	auris, is <i>f</i> - quloq
articulatio, ōnis <i>f</i> - bo'g'im	auscultatio, ōnis <i>f</i> - eshitib ko'rish, auskultatsiya
arytenoideus, a, um - cho'michsimon	aut - yoki
ascendens, entis - ko'tariluvchi	
ascendo, ěre 3 - ko'tarilmoq	
aseptice - aseptik, aseptik sharoitda	
asīnus, i <i>m</i> - eshak	

autonomicus, a, um - muxtor,
vegetativ
aveo, ěre 2 -sog‘ yashamoq, barhayot
bo‘lmoq
avis, is *f* - qush
axillaris, e - qo‘ltiqosti
axis, is *m* - o‘q; ikkinchi bo‘yin
umurtqasi

B

bacca, ae *f* - rezavor meva
barba, ae *f* - soqol
barbitālum, i *n* - barbital
basilaris, e - asosiy
basis, is *f* - asos, bazis (murakkab
retseptdagi asosiy vosita)
beātus, a, um - baxtli
belladonna, ae *f* - belladonna
bene - yaxshi
benignus, a, um - yaxshi sifatli,
xavfsiz
benzoas, ātis *m* - benzoat
benzoicus, a, um - benzoyli
benzonaphthōlum, i *n* - benzonaftol
benzylpenicillīnum, i *n* -
benzilpenitsillin
bibo, ěre 3 - ichmoq
biceps, cipītis - ikki boshli
bicuspidalis, e - ikki tavaqali
bifurcatio, ōnis *f* - ikkilanish, ayri
biliaris, e - o‘tga oid

bilīfer, ěra, ěrum - o‘tga oid
biliōsus, a, um - o‘tga oid
bini, ae, a - ikkitadan
bis - ikki marta
bivalens, entis - ikki valentli
biventer, tra, trum - ikki qorinli
bolus, i *f* - loy, gil
bonum, i *n* - yaxshilik, ezgulik
bonus, a, um - yaxshi, xayrli, ezgu
boricus, a, um - borli
bos, bovis *m* - buqa
bovīnus, a, um - buqaga oid
brachium, i *n* - yelka
bregma, ātis *n* - bregma
brevis, e - kalta
brevīter - qisqa
bromcamphōra, ae *f* - bromkamfora
bromīdum, i *n* - bromid
bronchialis, e - bronxial, bronxga oid
bronchus, i *m* - bronx
bubo, ōnis *m* - limfa tugunidagi
yallig‘lanishli shish, bubon
bucca, ae *f* - lunj
buccalis, e - lunjga oid
buccinātor, ōnis *m* - lunj (*mushagi*)
bulbus, i *m* - piyozbosh
bulbus oculi - ko‘z olmasi
bulla, ae *f* - pufak
bullosus, a, um - pufakli
bursa, ae *f* - halta

C

cacão *n* - kakao

c(a)ecum, *i n* - ko‘r ichak

c(a)ecus, *a, um* - ko‘r

cadāver, ěris *n* - murda

calāmus, *i m* - qalam

calcaneus, *a, um* - tovonga oid

calcaneus, *i m* - tovon suyagi

calcar, āris *n* - pix

calcificatio, ōnis *f* - ohaklanish,
kalsifikatsiya

calculōsus, *a, um* - toshli, toshga oid
yoki toshlar tomonidan chaqirilgan

calcūlus, *i m* - toshcha

callōsus, *a, um* - qadoqli

calor, ōris *m* - issiq; tanadagi yuqori
harorat

calvaria, *ae f* - kalla gumbazi

calx, calcis *f* - tovon

calyx, o‘cis *m* - kosacha

camĕra, *ae f* - kamera

camphōra, *ae f* - kamfora

canalicūlus, *i m* - naycha, kanalcha

canālis, *is m* - nay, kanal

cancer, cri *m* -xavfli o‘sma, rak

candīdus, *a, um* - qordek oppoq

canīnus, *a, um* - itga oid; dens canīnus
- qoziq tish

canis, *is m, f* - it

cantus, *us m* - kuy, qo‘shiq

capillaris, *e* - qil tomirga oid, kapillar

capitātus, *a, um* - boshchali

capitūlum, *i n* - boshcha

capsūla, *ae f* - g‘ilof, kapsula (*anat.,
dori shakli*)

caput, ĩtis *n* - bosh

carbo, ōnis *m* - ko‘mir

carbōnas, ātis *m* - karbonat

carcinōma, ātis *n* - saraton

carcinomatōsus, *a, um* - saratonga oid

cardiācus, *a, um* - yurakka oid

cardinalis, *e* - bosh, asosiy, muhim

cardiovalēnum, *i n* - kardiovalen

caries, ěi *f* - karies

carītas, ātis *f* - mehr, iltifot

caroticus, *a, um* - uyqu arteriyasiga
oid

carōtis, tīdis (arteria) *f* - uyqu
arteriyasi

carpēus, *a, um* - qo‘lning kaft usti
qismiga oid

carpus, *i m* - qo‘lning kaft usti qismi

cartilagineus, *a, um* - tog‘ayga oid

cartilāgo, ĩnis *f* - tog‘ay

caruncūla, *ae f* - etcha

casus, *us m* - hodisa; kelishik

cataracta, *ae f* - katarakta

catarrhalis, *e* - shilliq qavatning
yallig‘lanishiga oid, kataral

cathēdra, *ae f* - minbar, kafedra

cauda, ae <i>f</i> - dum, quyruq	cervicobrachialis, e - bo'yin-yelkaga oid
causa, ae <i>f</i> - sabab, bois, <i>Abl.</i> causā - ~ sababli, ~ tufayli	cervix, īcis <i>f</i> - bo'yin
causalis, e - sababli	chamomilla, ae <i>f</i> - moychechak
caute - ehtiyotlik bilan	chiasma, ātis <i>n</i> - kesishma
caveo, ēre 2 - ehtiyot bo'lmoq	chinīnum, i <i>n</i> - xinin
caverna, ae <i>f</i> - bo'shliq, g'or	chinosōlum, i <i>n</i> - xinozol
cavernōsus, a, um -g'orsimon	chirurgīa, ae <i>f</i> - jarrohlik, xirurgiya
cavitas, ātis <i>f</i> - bo'shliq	chlorīdum, i <i>n</i> - xlorid
cavum, i <i>n</i> - bo'shliq, cho'nqir	chloroformium, i <i>n</i> - xloroform
cavus, a, um - kavak	chlorophylliptum, i <i>n</i> - xlorofillipt
celer, ēris, ēre - tez	choānae, ārum <i>f</i> - xoanalar, yoriqlar
celerīter - tezkor	chole, es <i>f</i> - o't, safro
cellūla, ae <i>f</i> - hujayra; katakcha	choledōchus, a, um - o'tga oid
cellularis, e - hujayraga oid	chondrocŷtus, i <i>m</i> - xondrotsit
cementum, i <i>n</i> - sement (<i>tishniki</i>)	chorda, ae <i>f</i> - tor, sim, xorda
census, us <i>m</i> - baho, narx	chorioideus, a, um - tomirli
centralis, e - markaziy	chorion, i <i>n</i> - xorion
cerebellaris, e - miyachaga oid	chronicus, a, um - surunkali
cerebellum, i <i>n</i> - miyacha	cibus, i <i>m</i> - ovqat, taom
cerebralis, e - bosh miyaga oid, serebral	cicatrix, īcir <i>f</i> - chandiq, tirtiq
cerebrospinalis, e - bosh-orqa miyaga oid	ciliaris, e - kiprikli
cerēbrum, i <i>n</i> - bosh miya	cinereus, a, um - kulrang
cerno, ēre 3 - farqlamoq, muhokama qilmoq	cingo, ēre 3 - o'rab olmoq
certus, a, um - sodiq, ishonchli, ma'lum, aniq	cingūlum, i <i>n</i> - kamar, belbog'
cervicalis, e - bo'yinga oid	circularis, e - aylana, sirkular
	circūlus, i <i>n</i> - aylana
	circumductio, ōnis <i>f</i> - aylanma harakatlanish
	circumferentia, ae <i>f</i> - atrof, tevarak

circumflexus, a, um - aylanib o'tuvchi	collateralis, e - yonlama
cirrhōsis, is <i>f</i> - sirroz	collēga, ae <i>m, f</i> - sherik, hamkasb
cisterna, ae <i>f</i> - sisterna (suv ombori)	collegium, i <i>n</i> - jamiyat, kengash
citissīme - zudlik bilan, shoshilinch	colloquium, i <i>n</i> - suhbat, musohaba
cito - tez	collum, i <i>n</i> - bo'yin
citras, ātis <i>m</i> - sitrat	colon, i <i>n</i> - chamber ichak, qarta
civitas, ātis <i>f</i> - jamiyat, davlat; shahar	color, ōris <i>m</i> - rang, tus
claudicatio, ōnis <i>f</i> - oqsoqlanish, cho'loqlanish	columna, ae <i>f</i> - pog'ona, ustun
clausus, a, um - yopiq	coma, ātis <i>n</i> - og'ir behushlik holati, koma
clavicūla, ae <i>f</i> - o'mrov suyagi	comitans, antis - kuzatuvchi, hamroh
clavicularis, e - o'mrov suyagiga oid	comissūra, ae <i>f</i> - bitishma
clīvus, i <i>m</i> - nishab	commotio, ōnis <i>f</i> - chayqalish
clūnes <i>pl.</i> - ket	communīcans, antis - biriktiruvchi
coagulatio, ōnis <i>f</i> - ivish, koagulyatsiya	communīco, āre 1 - bog'lamoq, birlashtirmoq
coccygēus, a, um - dum suyagiga oid	commūnis, e - umumiy
coccyx, y̅gis <i>m</i> - dum suyagi	commūto, āre 1 - o'zgartirmoq, almashtirmoq
cochlea, ae <i>f</i> - chig'anoq	compactus, a, um - zich
cochlear, āris <i>n</i> - qoshiq	compartimentum, i <i>n</i> - o'rin
cochlearis, e - chig'anoqqa oid	complētus, a, um - to'liq
codeīnum, i <i>n</i> - kodein	complexus, us <i>m</i> - bog'lanish, birikma
coffeīnum, i <i>n</i> - kofein	complicātus, a, um - asoratlangan
coffeinum(i)-natrii benzoas(ātis) - natriy kofein-benzoati	compōno, ěre 3 - taxlamoq, ulamoq; hosil qilmoq, tarkib topmoq
cogito, āre 1 - fikrlamoq	compositio, ōnis <i>f</i> - tarkibtopish
cognitio, ōnis <i>f</i> - bilish	compositus, a, um - murakkab
cognosco, ěre 3 - anglamoq, bilmoq	concentrātus, a, um - to'yingan
cogo, ěre 3 - majburlamoq	concha, ae <i>f</i> - chig'anoq
collargōlum, i <i>n</i> - kollargol	

conciſus, a, um -kesilgan	constituo, ěre 3 - shakllantirmoq; oʻrnatmoq
concordia, ae <i>f</i> -yakdillik	consto, āre 1 - iborat boʻlmoq
concrementum, i <i>n</i> -konkrement (<i>tana boʻshligʻi va toʻqimalaridagi zich hosila</i>)	constrictio, ōnis <i>f</i> - torayma
concrētus, a, um - qalin, tigʻiz; ashyoviy, muayyan	constrictor, ōris <i>m</i> - toraytiruvchi (<i>mushak</i>)
conditio, ōnis <i>f</i> - sharoit	constructio, ōnis <i>f</i> -tuzish
condylaris, e - doʻngga oid	consuetūdo, ĩnis <i>f</i> -odat
condoʻlus, i <i>m</i> - doʻng(<i>qubbasimon oʻsiqcha</i>)	consūmo, ěre 3 -sarflamoq; <i>Pass. da gʻoyib boʻlmoq, vafot etmoq</i>
confirmo, āre 1 - tasdiqlamoq	contactus, a, um -kontaktli
confluens, entis - qoʻshiluvchi	contineo, ěre 2 -asramoq
confluo, ěre 3 -qoʻshilmoq	contingēns, entis - yetuvchi
congenītus, a, um - tugʻma	contortus, a, um -taxlangan
congestīvus, a, um -turib qolgan, dimlangan	contra (<i>Acc. bilan</i>) - qarshi ~, ~ xilof
conicus, a, um -konussimon	contractio, ōnis <i>f</i> -qisqartirish
conjunctīvus, a, um - biriktiruvchi toʻqimaga oid	contractūra, ae <i>f</i> -tirishish, kontraktura
conjungo, ěre 3 - biriktirmoq	contraho, ěre 3 -tortishmoq, qisqartirmoq
connexus, a, um - bogʻlangan	contrarius, a, um -qarama-qarshi
conoideus, a, um - konussimon	contusio, ōnis <i>f</i> -lat yeyish
consensio, ōnis <i>f</i> -hamfikrlik, rozilik	convalesco, ěre 3 - sogʻaymoq
consilium, i <i>n</i> - majlis, kengash	convallaria, ae <i>f</i> - marvaridgul
consolatio, ōnis <i>f</i> -taskin; taskin soʻzlari	convulsīvus, a, um -tirishtiradigan
conspergo, ěre 3 -sochib tashlamoq	coquo, ěre 3 - qaynatmoq
constitūens, ēntis - shakllantiruvchi, shakl hosil qiluvchi	cor, cordis <i>n</i> - yurak
	coracoideus, a, um - tumshuqsimon
	corazōlum, i <i>n</i> - korazol
	cornea, ae <i>f</i> -muguz parda
	corneus, a, um - muguzli

cornu, us <i>n</i> - shox, muguz	cresco, ěre 3 - o'smoq
corōna, ae <i>f</i> - toj	cribrōsus, a, um - g'alvirsimon
coronarius, a, um - tojsimon	cribrum, i <i>n</i> - g'alvir
corōno, āre 1 - toj kiydirmoq	cricoesophageus, a, um - uzuk-qizilo'ngachga oid
corpus, ōris <i>n</i> - tana; to'plam	cricoideus, a, um - uzuksimon
corpusculum, i <i>n</i> - tanacha	cricopharyngēus, a, um - uzuk-halqumga oid
corrīgens, entis - tuzatuvchi	crista, ae <i>f</i> - qirra
corrīgo, ěre 3 - tuzatmoq	crouposus, a, um - krupoz
corrugātor, ōris <i>m</i> - chimiruvchi (<i>mushak</i>)	cruciātus, a, um - kesishgan, xochsimon
cortex, ĩcis <i>m</i> - po'stloq	cruciformis, e - xochsimon
corticalis, e - po'stloqqa oid	crus, cruris <i>n</i> - boldir; oyoqcha
corticopontocerebellaris, e - po'stloq- ko'prik-miyachaga oid	crux, cruris <i>f</i> - xoch
costa, ae <i>f</i> - qovurg'a	crystallisātus, a, um - kristalli
costalis, e - qovurg'aga oid	cuboideus, a, um - kubsimon
costarius, a, um - qovurg'ali	culex, ĩcis <i>m</i> - kuleks (<i>chivini</i>)
cotylicus, a, um - kosachali	culmen, ĩnis <i>n</i> - cho'qqi
coxa, ae <i>f</i> - chanoq; sonning yuqori qismi	culpa, ae <i>f</i> - ayb
cranialis, e - kallaga oid	cum (<i>Abl. bilan</i>) - ~ bilan; ~ paytida
cranium, i <i>n</i> - kalla	cumūlo, āre 1 - yig'moq; yetmoq
crassus, a, um - yo'g'on, semiz	cuneiformis, e - ponasimon
crataegus, i <i>f</i> - do'lana	cunēus, i <i>m</i> - pona
creber, bra, brum - tez-tez	cura, ae <i>f</i> - g'amxo'rlik
cremaster, ēris <i>m</i> - moyakni ko'taruvchi (<i>mushak</i>)	curatio, ōnis <i>f</i> - davolash; g'amxo'rlik qilish
crēna, ae <i>f</i> - yoriq, darz	curo, āre 1 - davolamoq; g'amxo'rlik qilmoq
creo, āre 1 - yaratmoq	curriculum, i <i>n</i> - yugurish
crescentia, ae <i>f</i> - o'sish, yiriklashish	

cursus, us *m* -yoʻl, yoʻnalish
curvatura, ae *f* - egrilik
cuspis, ĩdis *f* - tigʻ, nish; tavaqa
cutaneus, a, um - teriga oid
cuticūla, ae *f* -pardapoʻst
cutis, is *f* - teri
cyanīdum, i *n* - sianid
cylindricus, a, um - silindrsimon
cysta, ae *f* - pufak, kista
cysticus, a, um - pufakli; siydik yoki
oʻt pufagiga oid
cystōsus, a, um -kistoz

D

damno, āre 1 -mahkum qilmoq
de (*Abl. bilan*) - ~ haqida
debeo, ěre 2 - majbur boʻlmoq
debilitio, āre 1 - susaytirmoq
decem - oʻn
deciduus - tushib qoluvchi, toʻkilib
tushuvchi; sut (tishi)
decimus, a, um - oʻninchi
declīve, is *n* - nishab
decoctum, i *n* -qaynatma
decubītus, us *m* -yotoq yarasi
decussatio, ōnis *f* - kesishma
dedīco, āre 1 -sharaflamoq,
bagʻishlamoq
deformans, antis - xunuklashtiruvchi,
deformatsiyalovchi

deformo, āre 1 - xunuklashtirmoq,
badbashara qilmoq
delirium, i *n* - alahsirash, jinnilik
deltoideus, a, um - deltasimon
(yunoncha Δ ga oʻxshash)
demonstratio, ōnis *f* - namoyish etish
denīque - nihoyat, endi
dens, ntis *m* - tish
dentalis, e - tishga oid
dentīnum, i *n* - dentin
depressor, ōris *m* - tushiruvchi
(mushak)
depressīvus, a, um -tushkun
depurātus, a, um - poklangan
descendens, entis - tushuvchi,
pasayuvchi
descendo, ěre 3 - tushmoq, pasaymoq
desiderātus, a, um - tilangan, kutilgan
desiderum, i *n* - tilak, istak
desīno, ěre 3 - yakunlamoq,
tugallanmoq
destillātus, a, um - distillangan
desum, deesse - kam boʻlmoq,
yetishmaslik
deus, i *m* - xudo
dexter, tra, trum - oʻng
diabētes, ae *m* - diabet
diabeticus, a, um - diabetga oid
diabōlus, i *m* - iblis
diagnōsis, is *f* - tashxis

diaethylstilboestrolum, i n - dietilstilbestrol	dignus, a, um - munosib
diamēter, tri f - koʻndalang kesim oʻlchami, diametr	dilatatio, ōnis f - kengayish, dilatatsiya
diaphragma, ātis n - koʻkrak-qursoq pardasi, diafragma	dilatātor, ōris m - kengaytiruvchi (<i>mushak</i>)
diaphoʻsis, is f - diafiz	diluo, ěre 3 -eritmoq
diarrhoea, ae f - ich ketishi	dilūtus, a, um - eritilgan
diastēma, ātis n - oraliq	diploë, ěs f - diploe (<i>kalla gumbazi suyaklarining oʻrta gʻovak qatlami</i>)
dibazōlum, i n - dibazol	dirīgo, ěre 3 - yoʻnaltirmoq
dicendum - aytib oʻtish kerak	disciplīna, ae f - taʻlim, fan
dichlothiazīdum, i n - dixlotiazid	discipūlus, i m - taʻlim oluvchi
dico, āre 1 - voqif qilmoq	disco, ěre 3 - taʻlim olmoq, oʻrganmoq
dico, ěre 3 - soʻzlammoq	discus, i m - gardish
dictum, i n - ifoda, hikmat	disseminātus, a, um - tarqoq
dies, ēi m, f - kun	distalis, e - markazdan uzoqlashgan, distal
differens, entis - farqlanuvchi	distantia, ae f - masofa; farq
differentia, ae f - farq	distinguo, ěre 3 - farqlamoq
diffĕro, differre - farqlanmoq	diu - uzoq vaqt
difficīle - qiyinchilik bilan	diverticūlum, i n - boʻrtma, divertikul
difficīlis, e - qiyin	divido, ěre 3 - boʻlmoq
diffundo, ěre 3 - toʻkmoq, sochmoq	divīsus, a, um - boʻlingan
diffūsus, a, um - yoyiq, diffuz	divisio, ōnis f - boʻlim
digastricus, a, um - ikki qorinli	divitiae, ārum f - boylik
digitalis, e - barmoqqa oid	do, āre 1 - bermoq
digitalis, is f - digitalis (<i>oʻsimlik</i>)	doceo, ěre 2 - taʻlim bermoq, oʻrgatmoq
digitātus, a, um - barmoqsimon	
digītus, i m - barmoq	
dignosco, ěre 3 - aniqlamoq, tashxis qoʻymoq	

doctor, *ōris m* - ustoz, muallim,
murabbiy
doctrīna, *ae f* - ta'limot
dolens, *entis* - og'riqli, og'riqqa oid
doleo, *ēre 2* - og'rimoq
dolor, *ōris m* - og'riq
domesticus, *a, um* - xonaki
donum, *i n* - hadya, sovg'a
dorsalis, *e* - orqa tomonga qaragan,
dorsal
dorsum, *i n* - orqa, orqa tomon
dosis, *is f* - doza
dragée - draje
dubium, *i n* - shubha
duco, *ēre 3* - olib bormoq
ductulus, *i m* - oqimcha
ductus, *us m* - oqim
dulcis, *e* - shirin
dum - hali
duo, *duae, duo* - ikki
duodēcim - o'n ikki
duodecīmus, *a, um* - o'n ikkinchi
duodenojejunalis, *e* - o'n ikki barmoq-
och ichakka oid
duodēnum, *i n* - o'n ikki barmoq
ichak
duplex, *īcis* - ikki karra
dura mater – qattiq miya pardasi
durus, *a, um* - qattiq
dyspnoë, *ēs f* - harsillash, nafas qisishi

E

eczēma, *ātis n* - ekzema
edo, *ēre 3* - yemoq, oziqlanmoq
effectus, *us m* - ta'sir, harakat
effērens, *entis* - olib chiquvchi, olib
ketuvchi
effēro, *efferre* - olib chiqmoq
efficio, *ēre 3* - chaqirmoq
ego - men
ellipsoideus, *a, um* - ellipssimon
elōquens, *entis* - so'zamol
eloquentia, *ae f* - so'zamollik, notiqlik
embryo, *ōnis m* - pusht, homila
emīnens, *entis* - ajralib turuvchi, turtib
chiqqan
eminentia, *ae f* - tepalik, bo'rtiq
emphysēma, *ātis n* - a'zoldarda
havoning ko'payishi
emplastrum, *i n* - malham
emulsum, *i n* - emulsiya
enamēlum, *i n* - emal
encephālon, *i n* - bosh miya
endemicus, *a, um* - mahalliy
enim - axir
epicondo'lus, *i m* - do'ng usti
o'siqchasi
epidemicus, *a, um* - epidemiya
epigastricus, *a, um* - oshqozon usti
soha
epiglottis, *īdis f* - hiqildoq usti sohasi

epilepticus, a, um - tutqanoqli
epiphysialis, e - epifizga oid
epiphosis, is *f* - epifiz
epithelialis, e - epiteliyga oid
equator, ōris *m* - ekvator
erector, ōris *m* - to'g'rilovchi
(*mushak*)
ergo - demak, binobarin
erro, āre 1 - yanglishmoq, xato
qilmoq
error, ōris *m* - xato, ishtiboh,
gumrohlik
eruditio, ōnis *f* - ta'limolish; ziyoli
bo'lish
eruptio, ōnis *f* - toshma
esophagēus, a, um - qizilo'ngachga
oid
esophāgus, i *m* - qizilo'ngach
esse - qarangsum, esse
est - qarangsum, esse
et - va
ethmoidālis, e – g'alvirsimon
etiam - hamda
eucalyptus, i *f* - evkalipt
evacuo, āre 1 – bo'sh
e, ex (*Abl. bilan*) - ~dan chiqqan
exceptio, ōnis *f* - ro'yxatdan chiqarish
exemplar, āris *n* - namuna, misol
exemplum, i *n* - misol
exercitatio, ōnis *f* - mashq qilish

exītus, us *m* - oqibat
exophthālmus, i *m* – eksoftalma
experimentum, i *n* – ilmiy tadqiqot
exsisto, ěre 3 – paydo bo'lish
extirpatio, ōnis *f* – barham berish
extensio, ōnis *f* - yozilish
extensor, ōris *m* - yozuvchi (*mushak*)
extensus, a, um - yozilgan
externus, a, um - tashqi
extractum, i *n* - ekstark
extrāho, ěre 3 – chiqarib olmoq
extraordinarius, a, um - favqulotda
extrasystōle, es *f* - ekstrasistola
extrauterīnus, a, um – bachadondan
tashqari
extremītas, ātis *f* - oxir, uch
exulcērans, antis - buzilish
exulceratus, a, um - buzilgan
exulcĕro, āre - buzmoq
F
fabŭla, ae *f* - masal, ertak
facialis, e - yuzga oid, yuzaki
facies, ēi *f* - yuz; yuza
facīle - yengil
facio, ěre 3 – qilmoq, harakat qilmoq
factitius, a, um - sun'iy
factum, i *n* – qilingan, bajarilgan
factus, a, um – sodir etilgan
fallo, ěre 3 - aldamoq
falsus, a, um - yolg'on; qalbaki

falx, falcis <i>f</i> – o’roq	fio, fiēri – hosil bo’lmoq
fames, is <i>f</i> - ochlik	firmo, āre 1 - mustahkamlamoq
familia, ae <i>f</i> - oila	fissūra, ae <i>f</i> - yoriq
farfāra, ae <i>f</i> -tuyatovon (<i>o</i> ‘simlik)	fixus, a, um - qotirilgan, mustahkam, harakatsiz
fascia, ae <i>f</i> -o‘ram; fassiya	flavus, a, um - sariq
fasciculus, i <i>m</i> - tutam,tizimcha	flexio, onis <i>f</i> - bukilish
fauces, um <i>f pl.</i> -eshnash	flexor, ōris <i>m</i> - bukuvchi (<i>mushak</i>)
febrīlis, e – yuqori harorat	flexura, ae <i>f</i> - bukilma
febris, is <i>f</i> - isitma	flos, floris <i>m</i> - gul
fel, fellis <i>n</i> – o’t, safro	fluctuans, antis - tebranuvchi; yetim (<i>qovurg’a</i>)
felicitas, ātis <i>f</i> - baxt	fluīdis, a, um -suyuq
felleus, a, um – safroga oid	flumen, īnis <i>n</i> – daryo, oqim
femīna, ae <i>f</i> - ayol kishi	fluo, ěre - oqmoq
feminīnus, a, um – ayolga oid	fluvius, i <i>m</i> - daryo
femur, ōris <i>n</i> - son, son suyagi	foetor, oris <i>m</i> – yoqimsiz hid
fenestrātus, a, um - tugallangan	folium, i <i>n</i> - barg, yaproq
festīno, āre 1 - shoshilmoq	foliātus, a, um - yaproqsimon
fetus, us <i>m</i> , foetus, i <i>m</i> - xomila	follicūlus, i <i>m</i> - folikula
fibra, ae <i>f</i> - tola	fonttcūlus, i <i>m</i> - liqildoq
fibrōsus, a, um - tolali, fibroz	forāmen, īnis <i>n</i> - teshik
fibūla, ae <i>f</i> - kichik boldir suyagi	forma, ae <i>f</i> - shakl, ko‘rinish
fibularis, e - kichik boldir suyagiga oid	formo, āre 1 – shakl, ko‘rinish
fido, ěre 3 - ishonmoq	formōsus, a, um - chiroyli
fidus, a, um - ishonchli	fornix, ĩcis <i>m</i> -gumbaz
filia, ae <i>f</i> – qiz	fossa, ae <i>f</i> - cho‘zinchoq chuqur
filiformis, e - ipsimon	fovea, ae <i>f</i> - dumaloq chuqur
filum, i <i>n</i> - ip	foveōla, ae <i>f</i> - dumaloq chuqurcha
finio, ĩre 4 - tugatmoq	fractūra, ae <i>f</i> - sinish
finis, is <i>m</i> –chegara, oxiri, maqsad	

frangūla, ae *f* - itjumrut
frenūlum, i *n* - yugancha
frequens, entis – tez-tez puls
frons, frontis *f* - peshona
frontalis, e - peshonaga oid; frontal
fructuōsus, a, um – mevali
fructus, us *m* - meva
frustra – maqsadsiz, foydasiz, bekorga
fumus, i *m* - tutun
functio, ōnis *f* - funksiya
funda, ae *f* - sopqon
fundamentalis, e - asosiy
fundiformis, e - sopqonsimon
fundus, i *m* - tub
fungiformis, e - zamburug‘simon
furiōsus, a, um – qahrli, aqldan ozgan
furor, ōris *m* - quturish
fusiformis, e - duksimon

G

galanthus, i *m* - boychechak
galea, ae *f* - qalpoq
gallus, i *m* - xo‘roz
ganglĭon, i *n* – nerv tuguni
gaster, tris *f* - oshqozon, me‘da
gastrĭcus, a, um – oshqozonga oid
gastrocnemius, a, um - orqa boldirga
oid
gastroduodenalis, e – oshqozon – 12
barmoqli ichakka oid
gaudeo, ěre 2 - shodlanmoq

gaudium, i *n* - xursandchilik
gemellus, a, um - egizak
gemma, ae *f* - kurtak
generalis, e - umumiy; urug‘ga oid
genioglossus, a, um - engak-tilga oid
geniohyoideus, a, um - engak-til osti
genitalis, e - jinsiy
gens, gentis *f* – xalq, qabila
genu, us *n* - tizza
genus, ěris *n* – rod, jins
gigantocellularis, e – yirik hujayraga
oid
gigno, ěre 3 – tug‘moq
gingĭva, ae *f* - milk
gingivalis, e - milkka oid
ginglymus, i *m* - g‘altaksimon
bo‘g‘im
glabella, ae *f* - qanshar
gladium, i *n*; gladius, i *m* - xanjar
glandula, ae *f* - bez
glans, glandis *f* - boshcha
glaucōma, ātis *n* – gloukoma
glenoidalis, e - bo‘g‘im chuquriga oid
globūlus, i *m* - sharcha
glomus, ěris *n* - koptok
gloria, ae *f* - shuhrat
glossopharyngēus, a, um - til-
halqumga oid
glottis, ĭdis *f* – xususiy ovoz aparati
glucōnas, ātis *m* - glukonat

glucōsum, i n - **glukoza**
glu(a)ēus, a, um - **dumbaga oid**
glycerophosphas, ātis m -
glitserofosfat
gracīlis, e - **nozik**
gradus, us m - qadam
gramma, ātis n - gramm
granūlum, i n - granula
gratis – tekinga, bepul
gratus, a, um - yoqimli
gravīda, ae f - xomilador
gravidītas, ātis f - xomila
gravis, e – o'g'ir
grex, gregis m - poda
grossus, a, um - yirik
gutta, ae f - **tomchi**
gyrus, i m - pushta
H
habeo, ēre 2 – ega bo'lmoq
habītus, us m - ko'rinish
haec - **qarang hic**
haemorrhagicus, a, um - gemoragik
haereo, ēre 2 – osilb turmoq
hallux, ūcis m - **oyoqning bosh**
barmog'i
hamātus, a, um - **ilmoqsimon**
hamūlus, i m - **ilmoqcha**
haurio, īre 4 - chizmoq

haustum, i n - **charxpalak; gaustra**
(chambar ichakning aylana
qavarig'i)
helianthus, i m - **kungaboqar**
hemispherium, i n - yarimshar
hepar, ātis n - **jigar**
hepaticus, a, um - **jigarga oid**
herba, ae f – o't
hernia, ae f - **churra**
hernialis, e - **churraga oid**
heroicus, a, um – kuchli ta'sir
qiluvchi
herpes, ētis m - gerpes
hiātus, us m - **tirqish**
hic, haec, hoc – bu
hic – shu yerda
hilarītas, ātis f - quvnoq
hilus, i m - **darvoza**
hippocampus, i m - gipokamp, dengiz
oti
hippocraticus, a, um – gipokratga oid
hippophaë, ēs f - oblipixa
hirudo, ĩnis f - **zuluk**
hirundo, ĩnis f - **qaldirg'och**
historia, ae f - **tarix**
homatropīnum, i n - **gomatropin**
homo, ĩnis m - **odam**
honor, ōris m - sharaf
horizontalis, e - **ufqiy, gorizantal**
horreo, ēre 2 – qo'rqmoq

hostis, is *m* - **dushman**
humanitas, ātis *f* – inson parvarlik
humānus, a, um - insoniy
humeralis, e – yelkaga oid
humērus, i *m* - **yelka suyagi**
humor, ōris *m* - namlik
humus, i *f* – yer, tuproq
hydrobromīdum, i *n* - **gidrobromid**
hydrocarbōnas, ātis *m* - **gidrokarbonat**
hydrochloridum, i *n* - **gidroxlorid**
hydroiodīdum, i *n* - **gidroyodid**
hydrotartras, ātis *m* - **gidrotartrat**
hydroxo‘dum, i *n* - **gidroksid**
hygiēna, ae *f* - gigiyena
hyoglossus, a, um - **til osti-tilga oid**
hyoideus, a, um - **til osti (suyagi)**
hyperīcum, i *n* - zveroboy
hypogastricus, a, um – oshqozon osti
hypoglossus, a, um – til osti (nerv)
hypophysis, is *f* - gipofiz
hypothenar, āris *n* - **gipotenar (qo‘l jimjilog‘i asosidagi tepalik)**

I

ibi – u yerda
ichthyōlum, i *n* - **ixtiol**
ictērus, i *m* - **sariq kasalligi**
idem, eadem, idem – o‘sha
igītur – shunday qilib
ignis, is *m* - **olov**
ignorantia, ae *f* - bilmaslik

ignōtus, a, um – noma‘lum
ile, ilis *n*, ilia, ilium *pl* - **yonbosh sohasi**
ileum, i *n* - **yonbosh ichak**
ileus, i *m* - **ichak tutilishi**
iliācus, a, um - **yonboshga oid**
iliohypogastricus, a, um - **yonbosh-qorin ostiga oid**
ille, illa, illud –u, o‘sha
imāgo, ĩnis *f* - **tasvir**
imitatio, ōnis *f* - **taqlid qilish**
immātatus, a, um - **yetilmagan**
imminens, entis - **xatarli**
immissio, ōnis *f* - **muqaddima**
immodīce - **meyorsiz, haddan ziyod**
impar, pāris - **juftsiz; tengsiz**
impedio, ĩre 4 - **xalaqit bermoq, to‘sqinlik qilmoq**
imperītus, a, um - **malakasiz**
imperium, i *n* - **hokimiyat; davlat, imperiya**
impĕro, āre 1 - **hokimlik qilmoq**
impetīgo, ĩnis *f* - **impetigo (teri yiringchali infeksiyali kasalligi)**
impressio, ōnis *f* - **botiq, iz**
imus, a, um – chuqur da joylashgan
in - **~ga, ~da (Acc. bilan qayerga?; Abl. bilan qayerda?)**
inanīter - **behuda**

incarceratio, ōnis <i>f</i> - qisilish (<i>ko‘p hollarda churraniki</i>)	infundibulum, <i>i n</i> - quyg‘ich
incertus, <i>a, um</i> - noto‘g‘ri	infusum, <i>i n</i> - damlama
incipiens, <i>entis</i> - boshlanayotgan	ingenium, <i>i n</i> - qobiliyat, iste‘dod
incipio, ěre 3 - boshlamoq, kirishmoq	inguen, ĩnis <i>n</i> - chov
incisio, ōnis <i>f</i> - kesik, kertik	inguinalis, <i>e</i> - chovga oid
incisivus, <i>a, um</i> - kesuvchi	inhalatio, ōnis <i>f</i> - nafas olish, ingalatsiya
incisura, <i>ae f</i> - o‘yma, kemtik	initium, <i>i n</i> - ibtidosi
inclinatio, <i>onis f</i> - engashish	injectio, ōnis <i>f</i> - dori yuborish, ineksiya
inclusio, ōnis <i>f</i> - kiritish	innocens, <i>entis</i> - zararsiz
incognitus, <i>a, um</i> - notanish, noma‘lum	insanabilis, <i>e</i> - bedavo
incomplētus, <i>a, um</i> - noto‘liq	insania, <i>ae f</i> - aqldan ozish
increSCO, ěre 3 - o‘smoq	insānus, <i>a, um</i> - aqldan ozgan
incus, ūdis <i>f</i> - sandon	insertio, ōnis <i>f</i> - birikish
index, ĩcis <i>m</i> - ko‘rsatkich, ko‘rsatkich barmoq	inserviendus, <i>a, um</i> - ~ uchun xizmat qiluvchi
indicatio, ōnis <i>f</i> - ko‘rsatish	instantia, <i>ae f</i> - qat‘iyat, tirishqoqlik
infāns, <i>ntis m, f</i> - bola, farzand	insufficientia, <i>ae f</i> - yetishmovchilik
inferior, <i>ius</i> - pastki	insum, <i>in esse</i> - bo‘lmoq (<i>ichkarida</i>)
inflammatio, ōnis <i>f</i> - yallig‘lanish	integer, <i>gra, grum</i> - shikastsiz, buzilmagan
inflammatorius, <i>a, um</i> - yallig‘lanishli	integratio, ōnis <i>f</i> - tiklanish, yangilanish
influo, ěre 3 - quyilmoq, to‘kilmoq	integritas, ātis <i>f</i> - butunlik, but saqlanish
infraarticularis, <i>e</i> - bo‘g‘im osti	intellectus, <i>a, um</i> - bilingan
infraclavicularis, <i>e</i> - o‘mrov suyagi osti	intellěgo, ěre 3 - tushunmoq
infrahyoideus, <i>a, um</i> – til osti bezi ostiga oid	intentio, ōnis <i>f</i> - bitish
infracjugularis, <i>e</i> – bo‘yinturuq osti	inter (<i>Acc. bilan</i>) - orasida, ~aro
infraorbitalis, <i>e</i> - ko‘z kosasi osti	

intercarpēus, a, um – kaft orasiga oid	intramuscularis, e – mushak ichiga oid
intercostalis, e – qovurg'a orasi	intranatalis, e – tug'riq ichida
interdum - ba'zida	invaginatio, ōnis <i>f</i> - invaginatsiya
interlobularis, e – bo'lakchalar aro	inversus, a, um - to'ntarilgan, aynigan
intermaxillaris, e – yuqori jag; orasiga oid	investio, īre - kiymoq
intermedius, a, um - oraliqdagi	invius, a, um - o'tib bo'lmaydigan, yo'lsiz
intermittens, entis - navbatlanuvchi, uzuq-uzuq	iodīdum, i <i>n</i> - yodid
intermittio, ěre 3 - to'xtatmoq	ipse, ipsa, ipsum - o'z
intermuscularis, e – muskul orasiga oid	ira, ae <i>f</i> - g'azab
internus, a, um - ichki	irascor, irasci - g'azablanmoq
interosseus, a, um - suyaklararo	iris, īdis <i>f</i> – kamalak parda
interphalangēus, a, um – falangalar aro	irrisor, ōris <i>m</i> - mazaxchi
interradicularis, e – ildiz orasiga oid	ischiadicus, a, um - quymuchga oid
interrōgo, āre 1 - so'ramoq	ischium, i <i>n</i> - quymuch, o'tirg'ich
interstitialis, e – oraliqqa oid	isogēnus, a, um - izogen
intervaginalis, e - qin oralig'igaoid	isotonicus, a, um - izotonik
intervallum, i <i>n</i> - oraliq, masofa, interval	isthmus, i <i>m</i> - bo'g'iz
intervertebralis, e – umurtqalararo	ita - shunday
intestinalis, e - ichakka oid	J
intestīnum, i <i>n</i> - ichak	jejunalis, e - och ichakka oid
intestīnum crassum - yo'g'on ichak	jejūnum, i <i>n</i> - och ichak
intestīnum tenue - ingichka ichak	jucunde - quvonib, sevinib
intra (<i>Acc. bilan</i>) - ~ichi	jucundus, a, um - yoqimli
intra-lobularis, e –bo'laklar ichiga oid	judex, īcis <i>m</i> - qozi
	judicium, i <i>m</i> - mulohaza, fikr
	jugularis, e - bo'yinturuqqa oid
	jugum, i <i>n</i> - tepalik
	junctūra, ae <i>f</i> - qo'shilish, bog'lanish

juniperus, i *f* - qora archa
juvans, antis - qarang adjuvans, antis
juvenalis, e - yoshlikka oid
juvenilis, e - yoshlarga xos, yosh
juvĕnis, e - yosh, o‘spirin
juventus, ūtis *f* - yoshlik; o‘spirinlik
juvo, āre 1 - yordam bermoq
juxtā (*Acc. bilan*)- ~ atrofi, ~ yoni

K

kalanchoë, ěs *f* - kalanxoe (*o‘simlik*)
kalium, i *n* - kaliy
keratīnum, i *n* - muguz modda, keratin
khellīnum, i *n* - kelling

L

labialis, e - labga oid
labium, i *n* - lab, dudoq
labor, ōris *m* - mehnat, ish
laboriōsus, a, um - mehnatkash
labōro, āre 1 - ishlamoq
labyrinthicus, a, um - labirintli
lac, lactis *n* - sut
lactas, ātis *m* - laktat
lacer, ěra, ěrum - yirtilgan
lacrīma, ae *f* - ko‘z yoshi
lacrimalis, e – ko‘z yoshga oid
lacteus, a, um - sutli
lactifer, ěre, ěrum – sutga boy
lacūna, ae *f* - o‘yiq, bo‘shliq
laedo, ěre 3 – zaraq yetkazmoq
laesio, ōnis *f* - jarohat

laesus, a, um - jarohatlangan
lambdoideus, a, um - lambdasimon
(yunoncha *Λ ga o‘xshash*)
lamella, ae *f* - yupqa qatlam, plastinka
lamīna, ae *f* - plastina
lapsus, us *m* - xato
largus, a, um - ko‘lamdor
larynx, yngis *m* - hiqildoq
lateralis, e - tashqari, yondagi,
chetdagi, lateral (*o‘rtalikdan uzoq turuvchi*)
latens, entis - yashirin, latent
lateo, ěre 2 - yashirmoq
Latīne - lotincha
Latīnus, a, um - lotin
latissīmus, a, um - eng keng, serbar
latitūdo, ĩnis *f* - en
latus, ěris *n* - biqin
latus, a, um - keng
laudo, āre 1 - maqtamoq
laxans, antis - bo‘shashtiruvchi
laxo, āre 1 - susaytirmoq
legalis, e - huquqiy, qonuniy; sudga
oid
lego, ěre 3 - o‘qimoq
leo, ōnis *m* - arslon
leonūrus, i *m* - pusturnik
lens, lentis *f* - gavhar
lente - sekin
leporīnus, a, um - quyonga oid

letalıs, e - halokatlı
levātor, ōris m - ko‘taruvchi (*mushak*)
lex, legis *f* - qonun
libellus, i *m* - kitobcha
libenter - bajonidil
liber, bri *m* - kitob
liber, ěra, ěrum - erkin, mustaqil
libīdo, ĩnis *f* - hirs
licet - ruxsat beriladi, ijozat etiladi
lien, ēnis *m* - taloq
ligamentum, i *n* - boylam
lignum, i *n* - xoda, tarasha
limbus, i *m* - hoshiya, jiyak
limen, ĩnis *n* - chegara, ostona
limītans, antis - chegaralanuvchi
limīto, āre 1 - chegaralamoq
linea, ae *f* - yo‘l, chiziq
lingua, ae *f* - til
lingualıs, e - tilga oid
lingŭla, ae *f* - tilcha
linimentum, i *n* - boylam
linum, i *n* - zig‘ir
liquor, ōris *m* - suyuqlik; eritma
liquor Ammonii anisātus (i) –
nashatir-arpabadion suyuqligi
littĕra, ae *f* - harf, xat; asar
lobaris, e - bo‘lakka oid
lobŭlus, i *m* - bo‘lakcha
lobus, i *m* - bo‘lak
localıs, e - mahalliy, lokal

loco, āre 1 - joylamoq
locus, i *m* - joy
longitudinalıs, e - bo‘ylama
longus, a, um - uzun
loquor, loqui - gapirmoq
lumbāgo, ĩnis *f* - otish
lumbalis, e - belga oid
lumbosacralıs, e - bel-dumg‘azaga oid
lumbricalıs, e - chuvalchangsimon
lumbus, i *m* - bel
lumen, inıs *n* - yoritqich, mash‘al
lunātus, a, um - o‘roqsimon;
yarimoysimon (*suyak*)
lusus, us *m* - o‘yin, ermak
lutum, i *n* - loy, balchiq
lux, lucıs *f* - nur, yog‘du
lymphaticus, a, um - limfaga oid
M
Maecĕnas, ātis *m* - metsenat
magister, tri *m*, magistra, ae *f* -
o‘qituvchi, murabbiy
magnitŭdo, ĩnis *f* - o‘lcham
magnus, a, um - katta
majalis, e – may oyiga oid
major, jus - katta, kattaroq
malignus, a, um - yomon sifatli, xavfli
malleŏlus, i *m* - to‘qmoqcha; to‘piq
mamma, ae *f* - sut bezi, ko‘krak(*bezi*)
mandibŭla, ae *f* - pastki jag‘
mandibularıs, e - pastki jag‘ga oid

manubrium, i <i>n</i> - dasta, sop	medulla, ae <i>f</i> - miya; mag'iz
manus, us <i>f</i> - qo'l panjasi; qo'l	medulla oblongata - uzunchoq miya
manuscriptum, i <i>n</i> - qo'lyozma	medulla ossium - suyak iligi
mare, is <i>n</i> - dengiz	medulla spinalis - orqa miya
margo, ĩnis <i>m</i> - chekka, qirg'oq	medullaris, e - miyaga oid
mas, maris <i>m</i> - erkak kishi	mel, mellis <i>n</i> - asal
masculinus, a, um - erkakka oid	membrana, ae <i>f</i> - parda
massa, ae <i>f</i> - massa	membranaceus, a, um - pardali
massa pilularum - hapdorili massa	membranula, ae <i>f</i> - yupqa parda
masseter, ĩris <i>m</i> - chayno'vchi	membrum, i <i>n</i> - mucha
massetericus, a, um - chayno'vga oid	memoria, ae <i>f</i> - hotira
mastoideus, a, um - so'rg'ichsimon	meninx, ngis <i>f</i> - miya pardasi
mater, tris <i>f</i> - miya pardasi	meniscus, i <i>m</i> - menisk
matrix, ĩcis <i>f</i> - asos	mens, mentis <i>f</i> - aql
maxilla, ae <i>f</i> - ustki jag'	mensis, is <i>m</i> - oy
maxillaris, e - ustki jag'ga oid	mentalis, e - engakka oid
maximus, a, um - eng katta	mentha, ae <i>f</i> - iyak
me - meni	mentholum, i <i>n</i> - dori mentol
meatus, us <i>m</i> - yo'l, yo'lak	mentum, i <i>n</i> - engak, dahan, iyak
medialis, e - ichkari, medial (o'rtalikka yaqin turuvchi)	mesialis, e - o'rta, mezial
medianus, a, um - o'rtalikdagi	metacarpus, i <i>m</i> - qo'l kafti
mediastinalis, e - ko'ks oralig'iga oid	metaphosis, is <i>f</i> - metafiz
mediastinum, i <i>n</i> - ko'ks oralig'i	metatarsus, i <i>m</i> - oyoq kafti
medicamentum, i <i>n</i> - dori	metastasis, is <i>f</i> - metastas
medicina, ae <i>f</i> - tibbiyot	metastaticus, a, um - metastazga oid
medicinalis, e - tibbiyotga oid	methylenum coeruleum - metilen ko'ki
medico, are 1 - tuzatmoq	methylis salicylas (atis) <i>m</i> - metil- salitsilat
medicus, i <i>m</i> - shifokor	
medius, a, um - o'rtadagi	

methyloestradiolum, i n - metil- estradiol	morsus, a, um - tishlangan
meus, a, um - meniki	mortalis, e – o'lim talvasasi
millefolium, i n – ming barg	mortuus, a, um – o'lik
minimus, a, um – eng kichik	mos, moris m – urf-odat
minor, minus - kichik, kichikroq	motorius, a, um - harakatlantiruvchi
miraculum, i n - mo'jiza	mucilāgo, ĩnis f - shilliq
misceo, ěre 2 - aralashirmoq	mucōsus, a, um - shilliqli
miseria, ae f - bahtsizlik	mucus, i m – shilliq
mitrālis, e – ikki tavaqali	mulier, ěris f - ayol kishi
mixtura, ae f - mikstura	multifidus, a, um - ko'p bo'lakli
mixtus, a, um - aralashirilgan	multigravida, ae f - homlador
mobilis, e - harakatchan	multipolaris, e - ko'p qutbli
modiolus, i m -gupchak (g'ilgirakniki); tugun (og'iz burchagida hosil bo'luvchi)	multiplex, ĩcis – ko'p marotaba
modus, i m - qiyofa	multivesicularis, e – ko'p pufakli
molaris, e - katta oziq(tish)	multum - ko'p
molestus, a, um - tortishuvchan	multus, a, um – ko'p sonli
mollis, e - yumshoq	mundus, i m – olam yaratilishi
mollities, ěi f - yumshoqroq	munus, ěris n - qobilyat
monocularis, e – bir ko'zlik	musca, ae f - pashsha
mons, montis m - balandlik	musculāris, e - mushakka oid
monstro, āre 1 - ko'rsatmoq	musculus, i m - mushak
morbus, i m - kasallik	mutatio, ōnis f – mutatsiya, o'zgarish
mordeo, ěre - tishlamoq	muto, āre – o'zgartirmoq
mорий, mori - o'lmoq	mutus, a, um - soqov
moritūrus, a, um – o'limga yo'naltiruvchi	mylohyoideus, a, um - jag'-tilosti
mors, mortis f - o'lim	myocardium, i n - miokard
	N
	nam - negaki
	naphtha, ae f - neft
	naphtalānum, i n - naftalan

narcōsis, is <i>f</i> - narkoz	nitens, entis - yaltiroq
naris, is <i>f</i> - burun teshigi	nitras, ātis <i>m</i> - nitrat
nasalis, e - burunga oid	nitris, ītis <i>m</i> - nitrit
nascor, nasci – tug' ilmoq	nobīlis, e - mashhur
nasociliaris, e – burun kiprikka oid	nocens, entis - zararli
nasolacrimalis, e – burun ko'z yoshiga oid	noceo, ēre 2 – zarar yetqizmoq
nasus, i <i>m</i> - burun	nodūlus, i <i>m</i> - tuguncha
nates <i>pl.</i> - ket	nodus, i <i>m</i> - tugun
natura, ae <i>f</i> - tabiat	noli – yo'q
naturalis, e - tabiiy	nolo, nolle - tilamaslik
natus, a, um – tug'ma, tug'ilgan	nomen, īnis <i>n</i> - nom, ism, termin
navicularis, e - qayiqsimon	nomīno, āre 1 - atamoq
nec- yo'q	non - no~ yo'q
necessarius, a, um - zarur	nonus, a, um - to'qqizinchi
necessitas, ātis <i>f</i> - zarurat	nos - biz (<i>Nom. va Acc.</i>)
necrōsis, is <i>f</i> – o'lik to'qima	noster, tra, trum - bizniki
necroticus, a, um - o'lik to'qimaga oid	noto, āre 1 - belgilamoq
nemo, īnis - hech kim	notio, ōnis <i>f</i> - tushuncha
neonātus, i <i>m</i> -	notus, a, um - taniqli
neoplasma, ātis <i>n</i> – yangi paydo bo'lgan	novem - to'qqiz
nervōsus, a, um - asabiy	nucha, ae <i>f</i> - bo'yin, ensa
nervus, i <i>m</i> - asab	nuclearis, e - yadroli
nescio, īre 4 - bilmaslik	nucleus, i <i>m</i> - yadro
niger, gra, grum - qora	nullus, a, um - hech qanday
nihil I – hech narsa	numērus, i <i>m</i> - son
nihil II – hech qanaqasiga	nunquam - hech qachon
nimum, i <i>n</i> - ortiqcha	nutricius, a, um – oziqalantiruvchi
nisi - agarda	nutrio, īre 4 - oziqlantirish
	nutrix, īcis <i>f</i> - boquvchi
	nux, nucis <i>f</i> - yong'oq

nystatīnum, i *n* - nistatin

O

obdūco, ěre 3 - qoplamog

obductus, a, um – qobiqli

obliquus, a, um - qiyshiq

oblongātus, a, um - uzunchoq

observatio, ōnis *f* - kuzatish

obstetricius, a, um – akusherlika oid

obturātus, a, um - yopiq

obturatorius, a, um - yopqichga oid

occipitalis, e - ensaga oid

occipitofrontalis, e – ensa-peshonaga
oid

occipitotemporalis, e – ensa chakkaga
oid

occīput, ītis *n* - boshning orqa qismi,
ensa

occlūsio, ōnis *f* - yopilish, tutashish

octāvus, a, um - sakkizinchi

octo - sakkiz

octoestrolum, i *n* - oktestrol

oculomotorius, a, um - ko'zni
harakatga keltiruvchi

ocūlus, i *m* - ko'z

odi, odisse – nafratlanmoq, yomon
ko'rmoq

odor, ōris *m* - hid

oedēma, ātis *n* - shish

(o)esophagēus, a, um - qizilo'ngachga
oid

(o)esophāgus, i *m* - qizilo'ngach

officīna, ae *f* - ustaxona; dorixona

officium, i *n* - majburiyat

olecrānon, i *n* - tirsak o'sig'i

oleōsus, a, um - moyli

oleum, i *n* - moy

oleum Helianthi - kungaboqar moyi

oleum Olivārum - zaytun moyi

oleum Persicōrum - shaftoli moyi

oleum Ricīni – Kanakunjut yog'i

oleum Terebinthīnae - skipidar

olīva, ae *f* - zaytun (*mevasi*)

omen, īnis *n* - charvi

omentalis, e - charviga oid

omentum, i *n* - charvi

omnis, e – har kim

omohyoideus, a, um - kurak-til osti

operatio, ōnis *f* - operatsiya

ophtalmicus, a, um – ko'zga oid

opinio, ōnis *f* – fikr, qarash, munosabat

oppōnens, entis - qarshi qo'yuvchi

oppōno, ěre 3 - qarshi qo'ymoq

oppositio, ōnis *f* - qarshi qo'yish

opticus, a, um – ko'rishga oid

optīme – eng yaxshi ko'rinishda

optīmus, a, um – juda yaxshi

opus, ěris *n* – ish, mexnat, faoliyat

opus *n* - ehtiyoj

oralis, e – og'izga oid

orbicularis, e - aylanma

orbīta, ae *f* - ko‘z kosasi
orbitalis, e - ko‘z kosasiga oid
ordinarius, a, um – oddiy holat
organismus, i *m* - organizm
orgānum, i *n*, orgānon, i *n* - a‘zo
orīgo, īnis *f* – paydo bo‘lish
orno, āre 1 - yasatmoq
orōtas, ātis *m* - orotat
orthodontia, ae *f* - ortodontiya
os, ōris *n* - og‘iz
os, ossis *n* - suyak
osseus, a, um - suyakka oid
ossificatio, ōnis *f* - suyaklanish,
ossifikatsiya
ostium, i *n* - tirqish, teshik
ovalis, e - tuxumsimon, oval
ovarium, i *n* - tuxumdon
ovum, i *n* - tuxum; tuxum hujayra
oxydulātus, a, um - oksidlanuvchi
oxo‘dum, i *n* - oksid

P

pacifīcus, a, um – tinchlika oid
paeonia, ae *f* – gulli nomi pion
palatīnus, a, um - tanglayga oid
palatoglossus, a, um – tanglay-tilga
oid
palātum, i *n* - tanglay
palma, ae *f* - qo‘l kafti yuzasi
palmaris, e - qo‘l kafti yuzasiga oid

palpatio, ōnis *f* - paypaslash,
palpatsiya
palpēbra, ae *f* - qovoq (*ko‘zniki*)
pancreas, ātis *n* - me‘da osti bezi
panniculus, i *m* - qiyqim
papilla, ae *f* – so‘rgich
papillaris, e – so‘rg‘ichga oid
par, paris – teng, bir xil
paraly‘sis, is *f* - shol
parasternalis, e – to‘sh atrofi
parathyr(e)oideus, a, um –
qalqonoldiga oid
parco, ěre 3 - avaylamoq
parencho‘ma, ātis *n* - xususiy modda
parēsis, is *f* – falaj, yarim falaj
paries, ětis *m* - devor
parietalis, e -tepa (*suyagi*) ga oid
parietooccipitalis, e -tepa-ensaga oid
pario, ěre 3 – tug‘moq
paro, āre 1 - tayyorlamoq
parōtis, otīdis *f* – quloq oldi
pars, partis *f* - qism, tomon
partialis, e - qisman
partus, us *m* - tug‘ruq
parvus, a, um - kichik
pasta, ae *f* – pasta
patella, ae *f* - tizza qopqog‘i
pater, tris *m* - ota
pathologicus, a, um - patologik
patiens, entis - chidamli

patiens, entis <i>m, f</i> - bemor	periodontium, <i>i n</i> - tish suyak usti
patria, <i>ae f</i> - vatan	pardasi, periodont
paulo – kam odamga	periosteum, <i>i n</i> - suyak usti pardasi,
paupertas, <i>ātis f</i> - faqirlik	periost
pax, <i>pacis f</i> - tinchlik	periphericus, <i>a, um</i> - chetda
pecten, <i>īnis n</i> - taroq; o'rkach	joylashgan, periferik
pectoralis, <i>e</i> - ko'krakka oid	periton(a)eum, <i>i n</i> - qorin parda
pectus, <i>ōris n</i> - ko'krak	perivascularis, <i>e</i> – tomir atrofi
pedicūlus, <i>i m</i> – oyoqcha	permanens, entis - doimiy
pedunculus, <i>i m</i> - oyoqcha	perniciōsus, <i>a, um</i> – o'limli
pelvīnus, <i>a, um</i> ; pelvīcus, <i>a, um</i> -	peron(a)eus, <i>a, um</i> - kichik boldir
chanoqqa oid	(suyagi) ga oid
pelvis, <i>is f</i> - chanoq, tos, jom	peroxo'dum, <i>i n</i> - peroksid
pelvis renalis - buyrak jomi	perpendicularis, <i>e</i> - tik, perpendikular
penis, <i>is m</i> - jinsiy olat	perpendo, <i>ēre 3</i> – o'lchamoq
pennātus, <i>a, um</i> - patli	perpetuus, <i>a, um</i> - uzluksiz
per (<i>Acc. bilan</i>) - orqali	persīcum, <i>i n</i> - shaftoli
percussio, <i>ōnis f</i> - perkutsiya	persōna, <i>ae f</i> - yuz, shaxs
perdūco, <i>ēre 3</i> – olib kelmoq	pes, <i>pedis m</i> - oyoqkafti, oyoq
pereo, <i>īre</i> – yoqolib ketmoq	pessimus, <i>a, um</i> – o'latga oid
perfectus, <i>a, um</i> - mukammal	pestis, <i>is f</i> - o'lat
perficio, <i>ēre 3</i> - mukammallashmoq	petrosquamosus, <i>a, um</i> - tosh-
perforatio, <i>ōnis f</i> - teshilish	tangasimon
perforātus, <i>a, um</i> - teshilgan	petrōsus, <i>a, um</i> - toshsimon
periarterialis, <i>e</i> – arteriya atrofi	phalanx, <i>ngis m</i> - barmoq
periculōsus, <i>a, um</i> - havfli	pharmācon, <i>i n</i> - dori
pericūlum, <i>i n</i> – haf-hatar	pharyngēus, <i>a, um</i> - halqumga oid
perin(a)eum, <i>i n</i> - chot	pharynx, <i>ngis m</i> - halqum
perinealis, <i>e</i> - chotga oid	phenomēnon, <i>i n</i> - fenomen

phenylī salicylas(ātis) <i>m</i> - fenil-salitsilat	plica, ae <i>f</i> - burma
philosophia, ae <i>f</i> - falsafa	plumbum, <i>i n</i> - qo'rg'oshin
philosōphus, <i>i m</i> - faylasuf	pluralis, e – ko'plik
philtrum, <i>i n</i> - muhabbat sharbati; labdagi egat	plus – plus, musbat
phlegmōne, es <i>f</i> - flegmona	pneumonia, ae <i>f</i> - pnevmoniya
phosphas, ātis <i>m</i> - fosfat	pollex, ĭcis <i>m</i> - qo'lning bosh barmog'i
phrenicus, a, um – diafragma oiaid	polus, <i>i m</i> - qutb
physiologicus, a, um – fiziologiyaga oiaid	polypus, <i>i m</i> - polip
pia(ae) mater(tris) – yumshoq parda	pons, pontis <i>m</i> - ko'prik
pigritia, ae <i>f</i> – yalqo'v	poples, ĭtis <i>m</i> - taqim; taqim chuqurchasi
pilūla, ae <i>f</i> - hapdori	popūlus, <i>i m</i> - xalq
piperītus, a, um - qalampirli	porta, ae <i>f</i> - darvoza
piriformis, e - noksimon	porto, āre 1 – olib yurmoq
pisiformis, e - no'xatsimon	porus, <i>i m</i> - teshikcha
pīsum, <i>i n</i> - no'xat	possum, posse – holatda bo'lmoq
pius, a, um – yumshoq (miyaga tegishli)	post (<i>Acc. bilan</i>) - ~dan keyingi
placentalis, e - yo'ldoshga oiaid	posterior, ius - orqa, orqadagi
planta, ae <i>f</i> - o'simlik; oyoq kafti yuzasi	postganglionaris, e – tugun orti
plantaris, e - oyoq kafti yuzasiga oiaid	postquam – undan keyin
planus, a, um - yassi	potentia, ae <i>f</i> - kuch, qudrat
plasma, ātis <i>n</i> - plazma	potestas, ātis <i>f</i> - qudratli
platysma, ātis <i>n</i> -bo'yinning teri osti mushagi	potus, us <i>m</i> - ichkilik
plenus, a, um – to'la	praecentralis, e – markaz oldi
plexus, ūs <i>m</i> - chigal	praecipitātus, a, um - presipitat
	praeclārus, a, um - ajoyib
	praecox, cōcis – vahtan oldin
	praemium, <i>i n</i> - mukofot
	pr(a)emolaris, e - kichik oziq(<i>tish</i>)

praeparo, are 1 - tayyorlamoq	prominens, entis - boʻrtib turuvchi, ajralib turuvchi
praesens, entis - hozirgi	promontorium, i n - burun; qavariq
praeter (Acc. bilan) - ~dan tashqari	pronatio, ōnis f - ichki tarafga burilish
praxis, is f - amaliyot	pronātor, oris m - ichki tarafga buruvchi (<i>mushak</i>)
precor – iltimos qilmoq	prophylaxis, is f - profilaktika
prepericardialis, e – yurak usti pardasi	propiōnas, ātis m - propionat
preputium, i n - kertmak	proprius, a, um - xususiy
prevertebralis, e – umurtqa oldi	prostāta, ae f – prostata
primarius, a, um - birlamchi	prostaticus, a, um – prostataga oid
primum - birinchidan, avvalambor	prosum, prodesse – yordam bermoq
primus, a, um - birinchi	protego, ěre 3 – himoya qilmoq
princeps, cīpis m - boshliq, rahbar, xoʻjayin	protuberantia, ae f - doʻnglik
principium, i n - negiz, manba	provōco, āre 1 - chaqirmoq
prior, ius -avvalgi	proximalis, e - tanaga yaqinroq, proksimal
pro (Abl.) - uchun	prudenter - aqlan
probabilis, e – haqiqatga yaqin	prurīgo, ĩnis f - qichitqi
procēdo, ěre 3 - chiqmoq	prurītus, us m – terini qichishi
procerus, a, um - xushbichim, gavdali, baland boʻyli; takabburlar (<i>mushagi</i>)	psoas, ātis n - bel (<i>mushagi</i>)
processus, us m - 1) jarayon, usul; 2) oʻsimta	pterygoideus, a, um - qanotsimon
procul - yoqolsin	pterygopalatīnus, a, um - qanot-tanglayga oid
profecto - albatta	pubes, is f - qov
professor, ōris m - professor	publicus, a, um - jamiyat
profundus, a, um - chuqur	puer, ěri m - bola
prognōsis, is f - prognoz	pulcher, chra, chrum - ajoyib
progrediens, entis – oʻsib boruvchi	pulex, ĩcis m - burga
progredior, progredi – oldinga yurmoq	pulmo, ōnis f - oʻpka

pulmonalis, e - o'pkaga oid
pulpa, aef -go'sht; pulpa
pulpōsus, a, um - go'shtli; dirildoq
(o'zak)
pulsus, us *m* - puls
pulverātus, a, um – kukunsimon
pulvēro, āre 1 – kukunga aylantirmoq
pulvīnar, āris *n* - yostiq
pulvis, ěris *m* - kukun
punctio, ōnis *f* - punksiya
punctum, i *n* - 1) lahza; 2) sanchiq; 3)
nuqta
punctus, a, um -sanchilgan
pupilla, ae *f* - qorachiq
purificātus, a, um - tozalangan
purifico, are 1 - tozalamoq
purulentus, a, um - yiringli
purus, a, um - toza
pus, puris *n* - yiring, fasod
putāmen, ĩnis *n* – post, qobiq
putrīdus, a, um - chirigan
pyloricus, a, um - pilorusga oid,
pilorik
pylōrus, i *m* - darvozabon; pilorus
pyramidalis, e - piramidasimon
pyrāmis, ĩdis *f* -ehrom, piramida
Q
quadrangularis, e - to'rtburchak
quadrātus, a, um - tomonlari teng
to'g'ri to'rtburchak, kvadrat

quadriceps, cipītis - to'rt boshli
quadrigemīnus, a, um – to'rt boshli
quae - qarang
quaero, ěre 3 – izlamoq, so'ramoq
qualis, e - qaysi
quantum satis - keragicha
quartis, a, um – to'rtinchi
quasi - huddi
quaterni - to'rttadan
quattuor - to'rt
quercus, us *f* - eman
quies, etis *f* – tinchlik, dam olmoq
quīlibet, quaelībet, quodlībet – har
qaysi
quinque - besh
quintus, a, um - beshinchi
quisquam, quidquam – nimadur,
kimdur
quivis, quaevis, quidvis – har kim, har
qaysi
quoque - ham, hamda
quot - qancha
R
rabies, ēi *f* - qutirish
radialis, e -nurli; bilak (*suyagi*) ga oid
radiatio, ōnis *f* - radiatsiya
radius, i *m* -bilak suyagi
radix, ĩcis *f* - ildiz
ramus, i *m* - shox
raphe, es *f* - chok

rapio, ěre 3 – o'g'irlamoq	ren, renis <i>m</i> - buyrak
rarus, a, um - kamyob	renalis, e –buyrakka oid
rasus, a, um - qirtishlangan	reperio, ĩre 4 – topib olmoq
ratio, ōnis <i>f</i> - usul	repetitio, onis <i>f</i> - takrorlash
reactio, ōnis <i>f</i> - reaksiya	repĕto, ěre 3 - takrorlamoq
reanimatio, ōnis <i>f</i> - jonlantirish	repositio, ōnis <i>f</i> - joylash, o'rnatish
recessus, us <i>m</i> - chuqurlik, cho'ntak	res, rĕi <i>f</i> – buyum, vaziyat
recipiens, entis – qabul qiluvchi	resectio, ōnis <i>f</i> – organi olib tashlash
recipio, ěre 3 - olmoq	resistentia, ae <i>f</i> - chidamlilik
reconvalescens, entis – tuzalib borayotkan	respicio, ere 3 - olmoq
rectalis, e – to'g'ri ichakga oid	respiratorius, a, um – nafasga oid
recte – to'g'ri	respublica, ae <i>f</i> - respublika
rectificātus, a, um - tozalangan	restitutio, ōnis <i>f</i> – qayta tiklanish
rectum, i <i>n</i> – to'g'ri ichak	rete, is <i>n</i> - to'r
rectus, a, um – to'g'ri	retĭna, ae <i>f</i> –to'rch
recurrens, entis - qaytuvchi	retinacŭlum, i <i>n</i> - bog'ich
reductus, a, um – qayta tiklangan	retromandibularis, e – pastki jag' orti
reflexio, ōnis <i>f</i> - bukilish	retroperitonealis, e – qorin parda orti
refluxus, us <i>m</i> - refluks	rex, regis <i>m</i> – shox, qirol
refractio, ōnis <i>f</i> - refraksiya	rheum, i <i>n</i> - ravocho
regio, ōnis <i>f</i> - soha	rhizōma, ātis <i>n</i> - ildizpoya
rego, ěre 3 - boshqarmoq	rhomboideus, a, um - rombsimon
regredior, regrĕdi 3 – orqaga qaytmoq	ricĭnus, i <i>m</i> – kana kunjut
regŭla, ae <i>f</i> - qoida	rima, ae <i>f</i> - yoriq, tirqish
rehabilitatio, ōnis <i>f</i> –reabilitatsiya	risōrius, a, um - kuluvchi
reliquus, a, um - qolganlar	rodo, ěre 3 – g'ajimoq
remedium, i <i>n</i> - dori	r(o)entgĕnum, i <i>n</i> - rentgen
remittens, entis – vahtincha jim bo'luvchi	rosa, ae <i>f</i> – atir gul, na'matak
	rostrum, i <i>n</i> - tumshuq

rotator, ōris <i>m</i> -	salivatorius, a, um - so'lakka oid
aylantiruvchi(<i>mushak</i>)	salpinx, ngis <i>f</i> - bachadon nayi
rotundus, a, um - yumaloq	saluber, bris, bre – sog'lom
rubens, entis - qizg'ish	salus, ūtis <i>f</i> – sog'liq
rubeola, ae <i>f</i> - qizilcha	salūto, āre 1 - salomlashmoq
ruber, bra, brum -qizil	salvia, ae <i>f</i> - shalfey
Rubia(ae) tinctōrum - ro'yan	sanans, antis – davolo'vchi
rubor, ōris <i>m</i> - qizarish	sanatio, ōnis <i>f</i> – sog'aytirmoq, tuzatmoq
Rubus idaeus, i <i>m</i> - xo'jag'at	sanguīfer, ěra, ěrum – qon tashuvchi
rudis, e - xom, chala	sanguineus, a, um – qonga oid
rumex, icis <i>m</i> - shovul	sanguis, inis <i>m</i> - qon
rumpo, ěre 3 - buzmoq, uzmoq	sanītas, ātis <i>f</i> – sog'liq
ruptūra, ae <i>f</i> - yorilish	sano, ar 1 - davolamoq
rus, ruris <i>n</i> - qishloq; ruri - qishloqda	sanus, a, um – sog'lom
ruta, ae <i>f</i> - toshbaqa toli (<i>o'simlik</i>)	sapiens, entis - aqilli
S	sapientia, ae <i>f</i> - donishmand
sacchārum, i <i>n</i> - shakar	sapio, ěre 3 – aqilli bo'lmoq
saccus, i <i>m</i> – qop, halta	sapo, ōnis <i>m</i> - sovun
sacer, cra, crum – dumg'azaga oid	sarcōma, ātis <i>n</i> – o'sma
sacrālis, e- dumg'azaga oid	sartorius, a, um - tikuvchilikka oid
sacrocoecygēus, a, um – dumg'aza quymuchga oid	satis - yetarli
saeculum, i <i>n</i> - asr	scabies, ēi <i>f</i> - qichima
saepe – tez tez	scalēnus, a, um - narvonsimon
sagittalis, e - nayza yo'nalishidagi, sagittal	scaphoideus, a, um - qayiqsimon
sal, salis <i>n, m</i> - tuz	scapūla, ae <i>f</i> - kurak
salicylas, ātis <i>m</i> - salitsilat	scatūla, ae <i>f</i> - quti
salicylicus, a, um - salitsilatli	scelēton(um), i <i>n</i> - skelet
salivarius, a, um – so'lakka oid	schizandra, ae <i>f</i> - limon o't
	scientia, ae <i>f</i> – ilm, fan

scio, īre 4 - bilmoq	septīmus, a, um - yettinchi
scribo, ěre 3 - yozmoq	septum, i <i>n</i> - to'siq
scriptus, a, um - yozilgan	serōsus, a, um - serroz
se – o'zimni	serotīnus, a, um - kechikkan; aql (<i>tish</i>)
secerno, ěre 3 - ajratmoq	serpens, entis – o'rmalo'vchi
secrētum, i <i>n</i> - ajratma	serpo, ěre 3 – o'rmalamoq
sectio, ōnis <i>f</i> – ajratmoq, kesmoq, ochmoq	serrātus, a, um - tishli (<i>arrasimon</i>)
sectio caesara – kesib ochish	serum, i <i>n</i> - zardob
sectio lēgalis – sud-med ekspertisasi	servo, āre 1 - avaylamoq
secundarius, a, um - ikkilamchi	servus, i <i>m</i> - xizmatkor
secundum (<i>Acc. bilan</i>) – kelishilgan holda	sēsamum, i <i>n</i> - kunjut
secundus, a, um - ikkinchi	sesamoideus, a, um - kunjutsimon
sed – lekin	seu - yoki
sella, ae <i>f</i> - egar	sex - olti
semen, īnis <i>n</i> - urug'	sextus, a, um - oltinchi
semicircularis, e – yarim aylanal	sexus, us <i>m</i> - jins
semilunaris, e - yarimoysimon	si - agar
seminālis, e – urug'li	siccus, a, um - quruq
semper – har doim	sigmoideus, a, um - sigmasimon (<i>yunoncha</i> ζ <i>ga</i> o'xshash)
senectus, ūtis <i>f</i> - qarilik	signo, āre 1 - belgilamoq
senex, senis <i>m, f</i> - keksa	signum, i <i>n</i> - belgi
senīlis, e – keksalikka oid	silvester, tris, tre – o'rmonli
sensorius, a, um - sezuvchan	simīlis, e – o'xshah
sensus, us <i>m</i> - sezgi	simplex, ĩcis - sodda
sentio, īre 4 - sezmoq	simplicītas, ātis <i>f</i> - soddalik
sepāro, āre 1 – ajratib olmoq	sincīput, ĩtis <i>n</i> - boshning old qismi
septalis, e – to'siqli	singularis, e - birlik
septem - yetti	singūlus, a, um - bitali

sine - siz	sphenoidalis, e -
sinister, tra, trum - chap	ponasimonga(suyakka) oid
sinus, us <i>m</i> – bo'shliq	sphenopalatīnus, a, um - ponasimon-
sirūpus, i <i>m</i> - sirop	tanglayga oid
sitis, is <i>f</i> - chanqoq	spheroideus, a, um - sharsimon
situs, us <i>m</i> - joylashish	sphincter, ēris <i>m</i> - qisuvchi (mushak)
sive - yoki	spina, ae <i>f</i> - o'tkir qirra
skelēton, i <i>n</i> - qarang <u>scelēton</u>	spinalis, e - orqa miyaga oid; o'tkir
sociētas, ātis <i>f</i> – o'rtoqchilik	qirraga oid
solanaceae, ārum <i>f</i> (<i>pl.</i>) -	spinōsus, a, um - o'tkir qirrali
ituzumdoshlar	spirituōsus, a, um - spirtli
solānum, i <i>n</i> - ituzum	spirītus, us <i>m</i> - spirt
Solānum tuberōsum, i <i>n</i> - kartoshka	spissus, a, um - quyuq
solitūdo, īnis <i>f</i> – yolg'izlik	splachna <i>pl.</i> – ichki organlar
solubīlis, e - eritilgan	splēn, ēnis <i>m</i> - taloq
solus, a, um - yagona	splenius, a, um - tasmasimon
solutio, ōnis <i>f</i> - eritma	spongiōsus, a, um - g'ovak
solutio Ammonii caustici – noshatir	spontaneus, a, um – o'z o'zidan
spirti	spritz-tubūla, aef – shprints-tubik
solūtus, a, um - eritilgan	spurius, a, um - soxta
solvo, ěre 3 - eritmoq	squama, ae <i>f</i> - tanga
somnus, i <i>m</i> - tush	squamōsus, a, um - tangasimon
soror, ōris <i>f</i> - singil	stapes, ědis <i>m</i> - uzangi
spasmolyticus, a, um – spazmolitik,	statium – zudlik bilan
bo'shashtiruvchi	status, us <i>m</i> - holat
spatium, i <i>n</i> – bo'shliq	sterilisātus, a, um -
species, ēi <i>f</i> – o't yeg'masi	sterilizatsiyalangan
specificus, a, um - maxsus	sterilīso, āre 1 – sterilizatsiya qilmoq
spero, āre 1 – umid qilmoq	sterilītas, ātis <i>f</i> - bepushtlik
spes, ēi <i>f</i> - umid	

sternocleidomastōideus, a, um - to‘sh-o‘mrov-so‘rg‘ichsimon	submandibularis, e – pastki jag‘ ostiga oid
sternocostalis, e – to‘sh-qovurg‘aga oid	subnitras, ātis <i>m</i> – nitrat asosi
sternohyoideus, a, um - to‘sh-tilosti	subscapularis, e – kurak osti
strenothyr(e)oideus, a, um – to‘sh-qalqonga oid	substantia, ae <i>f</i> - modda
sternum, i <i>n</i> - to‘sh suyagi	subtendineus, a, um – pay osti
stigma, ātis <i>n</i> - gavhar	subtilis, e – kichik, nozik, yupqa
stratum, i <i>n</i> - qavat	succurro, ěre 3 – yordam bermoq
stria, ae <i>f</i> -hoshiya	succus, i <i>m</i> - sharbat
strictus, a, um -	sudorifer, ěra, ěrum – terlo‘vchi
stroma, ātis <i>n</i> –sinch, tayanch	sufficiens, entis - yetarli
strophanthinum, i <i>n</i> - strofantin	sufficio, ere 3 – yetarli bo‘lmoq
struma, ae <i>f</i> - bo‘qoq	sulcus, i <i>m</i> - egat
studeo, ěre 2 – shug‘ullanmoq	sulfas, ātis <i>m</i> - sulfat
studium, i <i>n</i> – mashg‘ulot	sulfur, ūris <i>n</i> - oltingugurt
stultitia, ae <i>f</i> - ahmoqlik	sum, esse – bo‘lmoq
stultus, a, um - ahmoq	summa, ae <i>f</i> - yakun
stupor, ōris <i>m</i> – bog‘lanib qolmoq	summus, a, um - yuqori
stylohyoideus, a, um - bigiz-tilosti	sumo, ěre 3 – qabul qilmoq
styloideus, a, um - bigizsimon	suo, ěre 3 - tikmoq
stylopharyngēus, a, um - bigiz-halqumga oid	super (<i>Acc. bilan</i>) - ustidan
sub (<i>Acc., Abl. bilan</i>) – osti, tagi	supercilium, i <i>n</i> - qosh
subcarbōnas, ātis <i>m</i> – karbonat asosi	superficialis, e - sayoz,sirtqi, yuzaki
subcutaneus, a, um – teri ostiga oid	superficies, ěi <i>f</i> - yuza
subhepaticus, a, um – jigar osti	superior, ius - yuqorigi
sublingualis, e – til osti	supinatio, ōnis <i>f</i> - tashqi tarafga burilish
	supinātor, ōris <i>m</i> - tashqi tarafga buruvchi (<i>mushak</i>)
	suppositorium, i <i>n</i> - shamcha

suppuratīvus, a, um - yiringli	talcum, i n - talx
supra – usti, yuqorisi	talīs, e - shunday
supraclavicularis, e - o‘mrov usti	talocruralis, e – tizza tovonli
suprahyoideus, a, um - til osti (<i>suyagi</i>) usti	talus, i m - oshiq suyagi
supraorbitalis, e – ko‘z ko‘sasi ustiga oid	tanninum, i n - tanin
suprarenalis, e – buyrak usti	tarsus, i m - oyoqning kaft usti qismi
suprēmus, a, um – eng yuqorigi	tectōrius, a, um - qoplovchi
sūra, ae f - boldir orqa qismi	tēctus, a, um - qoplangan, yashirin
suspensorius, a, um - osib qo‘yluvchan	tegmen, īnis f - qopqoq, tom
sustentāculum, i n - tayanch	tego, ěre 3 - qoplamoq
sutūra, ae f - chok	tela, ae f - negiz; mato
suus, a, um – o‘zimizniki	temporalis, e - chakkaga oid
sympathicus, a, um - simpatik	tempus, ōris n - chakka; zamon
sympho‘sis, is f - bitishma, simfiz	tendineus, a, um - payli
symptōma, atis n - simptom	tendo, īnis m - pay
syndrōmum, i n - sindrom	tener, ěre, ěrum -
synoestrōlum, i n - sinstrol	tensor, ōris m - taranglovchi
synovialis, e - sinovial	tenuis, e - dumaloq
systema, ātis - tizim	teres, ětis - yumaloq
systōle, es f - sistola	terminalis, e - yakuniy, chegaraviy
T	terminatio, ōnis f - yakunlash
tabes, is f - qurish	terra, ae f - yer
tabūla, ae f – doska, yozuv taxtasi	territorium, i n - teritoriya
tabuletta, ae f - tabletka	tertius, a, um – o‘n uch
taceo, ěre 2 – jim turmoq	testis, is m - moyak, urug‘don
t(a)enia, ae f - tasma	textus, us m - to‘qima
talaris, e - oshiq suyagiga oid	thalāmus, i m - talamus
	thenar, āris n - tenar (<i>qo‘lning bosh barmog‘i asosidagi tepalik</i>)
	theoria, ae f - nazariya

thermopsis, ĭdis <i>f</i> - termopsis	tremens, entis -
thesaurus, i <i>m</i> - hazina	tremor, ōris <i>m</i> -
thiosulfas, ātis <i>m</i> - tiosulfat	tres, tria - uch
thoracicus, a, um – ko'krak qafasiga oid	triangularis, e - uchburchak
thorax, ācis <i>m</i> - ko'krak qafasi, ko'ks	triceps, cipītis - uch boshli
thyr(e)oideus, a, um - qalqonsimon	tricuspidālis, e - uch tavaqali
thyrohyoideus, a, um - qalqon-til osti	trigemīnus, a, um - uchlik
tibia, ae <i>f</i> - katta boldir suyagi	triginta - o'ttiz
tibialis, e - katta boldir (suyagi)ga oid	trigōnum, i <i>n</i> - uchburchak
tinctūra, ae <i>f</i> - tindirma	triplex, ĭcis - uchlamchi
tonsilla, ae <i>f</i> - murtak	triquetrum, i <i>n</i> - uch qirrali
torus, i <i>m</i> - bolish	tristitia, ae <i>f</i> – g'am, tashvish
totius - <u>totus</u> , a, um <i>Gen. sing.</i>	tritĭcum, i <i>n</i> - bug'doy
totus, a, um - hammasi	tritrus, a, um - ishqalangan
toxicus, a, um - zaharli	trochanter, ēris <i>m</i> - ko'st
trabēcula, ae <i>f</i> - kichik to'sin	trochanterĭcus, a, um -ko'stga oid
trachēa, ae <i>f</i> - kekirdak	trochlea, ae <i>f</i> - g'altak
tractus, us <i>m</i> – kekirda yo'li	trochlearis, e - g'altakka oid
traho, ěre 3 - sudramoq	trochoideus, a, um - aylantiruvchi
transeo, transĭre – bosib o'tmoq	trophicus, a, um – oziqlanuvchi
transfusio, ōnis <i>f</i> – qon quyish	truncus, i <i>m</i> - poya, tana
transplantatio, ōnis <i>f</i> – ko'chirib o'tkazish	tu - sen
transversalis, e -ko'ndalang	tuba, ae <i>f</i> - nay
transversus, a, um - ko'ndalang	tubarius, a, um – nayga oid
trapezius, a, um -trapetsiya	tuber, ěris <i>n</i> - do'mboq, g'udda
trapezoideus, a, um - trapetsiyasimon	tubercŭlum, i <i>n</i> - do'mboqcha, g'uddacha
trauma, ātis <i>n</i> - shikast	tuberosĭtas, ātis <i>f</i> - do'mboqlik
tredĕcim - o'n uch	tubŭla, ae <i>f</i> – tubik
	tubŭlus, i <i>m</i> - naycha

tumor, ōris *m* - osma
tunīca, ae *f* - parda; ko‘ylak
turcīcus, a, um - turkcha
turpis, e - qiyofasiz
tussis, is *f* - yo‘tal
tuto - havfsiz
tympanīcus, a, um – nog‘ora pardaga
oid
tymphānum, i *n* - nog‘ora pardasi
U
ubi - qayerda
ulcus, ěris *n* - yara
ulna, ae *f* - tirsak suyagi
ulnaris, e - tirsak(suyagi) ga oid
uncinātus, a, um - ilgaksimon
undecim - o‘n bir
undecīmus, a, um - o‘n birinchi
unguentum, i *n* - malham
unguis, is *m* - tirnoq; changal
unus, a, um - bir
urēter, ēris *m* - siydik nayi
urethra, ae *f* - siydik chiqaruv yo‘li
urethralis, e - siydik chiqaruv yo‘liga
oid
urgens, entis - shoshilinch
urinarius, a, um – siydikka oid
urogenitalis, e – siydik chiqaruv jinsiy
yo‘li
urtīca, ae *f* – gazanda, chayon o‘t
usque (*Acc. bilan*) - gacha

ustus, a, um - yoqilgan
usus, us *m* – ishlatilishi, malaka
ut - uchun
uterīnus, a, um - bachadonga oid
utērus, i *m* - bachadon
utīlis, e - foydali
uvūla, ae *f* - tilcha
V
vacuum, i *n* – bo‘shliq
vado, ěre 3 - yurmoq
vagīna, ae *f* - qin
vaginalis, e - qinli; qinga oid
vagus, a, um - adashgan (*asab*)
valens, entis – sog‘lom, kuchli
valeriāna, ae *f* - valeriana
valetūdo, ĩnis *f* - sog‘liq
vallatus, a, um - tarnovsimon
valva, ae *f* - klapan
valvula, ae *f* - tuvoq
vanītas, ātis *f* - bepusht
varicōsus, a, um – venaning
kengayishi
varius, a, um - turli
vas, vasis *n* - tomir
vāstus, a, um - 1) xilvat, kimsasiz; 2)
bepoyon, serbar; 3) xo‘ra; 4) omi,
qo‘pol
vegetatīvus, a, um - vegetativ
vel – yo‘ki
velocīter - tez

velum, i *n* - parda
vena, ae *f* - vena
venēnum, i *n* - zahar
venio, ire 4 – kelmoq
venōsus, a, um - venozli
venter, tris *m* -qorin
ventralis, e - oldingi (qorin) tomonga qaragan, ventral
ventricularis, e - qorinchaga oid
ventricūlus, i *m* - qorincha
venūla, ae *f* - venacha
venus, ěris *f* - muhabbat
ver, veris *n* - bahor
verbum, i *n* – soʻz, feʻl
veritas, ātis *f* - haqiqat
vermiformis, e - chuvalchangsimon
vermis, is *m* - chuvalchang
vernalis, e - bahoriy
versio, ōnis *f* – homlani bachadonda burilishi
versus, a, um - burilgan
vertebra, ae *f* - umurtqa
vertebralis, e - umurtqaga oid
vertex, ĩcis *m* - tom; tepa
verto, ěre 3 – oʻgirmoq
verum – toʻgʻri, aqlan
verus, a, um - haqiqiy, chin
vesīca, ae *f* - pufak
vesīca fellea - oʻt pufagi
vesīca urinaria - siydik pufagi

vestibŭlum, i *n* - dahliz
vestimentum, i *n* - kiyim
veto, are 1 - taqiq
via, ae *f* – yoʻl
victoria, ae *f* - gʻalaba
victus, a, um – gaʻlabaga erishgan
video, ěre 2 - koʻrmoq
viginti - yigirma
villus, i *m* - tuk; vorsinka
villōsus, a, um - tukli
vinco, ěre 3 – gʻalaba qozonmoq
vinculum, i *n* - boylam
vinum, i *n* - musallas
viola, ae *f* - binafsha
vir, viri *m* - erkak
vireo, ěre 2 – kuchli boʻlmoq
virgo, ĩnis *f* - qiz
viride, is *n* – koʻkat
virtus, ūtis *f* – kuch-qudrat
virus, i *n* - virus
viscus, ěris *n* – ichki organlar
visio, ōnis *f* – koʻrish qobiliyati
visus, us *m* – koʻrish
vita, ae *f* - hayot
vitalis, e - hayotiy
vitamīnum, i *n* - vitamin
vitiōsus, a, um - buzilgan
vitreus, a, um – shishasimon
vitrum, i *n* – shisha idish
vivendum, i *n* - hayot

vivens, entis – yashuvchan
vivo, ěre 3 - yashamoq
vivus, a, um - tirik
vocalis, e - ovozga oid
vola, ae *f* - kaft
volo, velle - hohlamoq
voluptas, ātis *f* - lazzatlanish
volvūlus, i *m* – ichak buralib qolishi
vomer, ěris *m* - dimog‘ suyagi

vos - siz

vox, vocis *f* - ovoz

vulgāris, e - oddiy

vulnus, ěris *n* - yara

vultus, us *m* - yuz tuzilishi, qiyofa

X

xeroformium, i *n* - kseroform

xiphoideus, a, um - xanjarsimon

Z

Zea(ae) mays(ydis) - makkajo‘xori

zincum, i *n* - rux

zygōma, ātis *n* - yonoq

zygomatīcus, a, um - yonoqqa oid